

MESNEVÎ-İ ŞERİF Tercümesi

Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

CİLT 4

Rahman ve Rahim Allah adıyla

Bu faydası en ulu olan en güzel konağa dördüncü göçtür.Bahçeler nasıl gök gürleyince sevinir,gözler nasıl uykuyla uzlaşırsa bunu görünce de arifleringönülleri öyle neşelenir.Rubların huzuru,bedenlerin şifası bu dördüncü göçtedir.Bu göç,tam ihlas sahiplerinin sevip istedikleri,yolcuların dileyip arzuladıkları gibidir.Gözlere nurdur,ruhlara neşe.Devşirenlere yemişlerin en güzeli,en iyisi...Dileklerin,isteklerin en hoşu,en ulusudur.Hastayı doktoruna çeker götürür.Aşıkı sevgilisine alır ulaştırır.Hamdolsun Tanrı'ya,bu dördüncü göç ihsanların en büyüğüdür;dilenen şeylerin en nefisidir.Ülfet zamanını yeniler,mihnet çekenlerin güçlüğünü kolaylaştırır.Hak'tan uzak kalan,buna bakar okursa açıklanmasını artırır.Kutluluğa eren kişinin de sevincini,şükürünü çoğaltır.Hanende kadınlar kendilerini bezerler ya..işte bunu okuyan kişinin gönlünde de o hanendelerin göğüslerine asıp taktıkları inci,elmas ve mücevherlerden meydana gelen sevinçten ziyade bir sevinç ve neşe hasil olur.Bu,ilim ve amel ehline mükafattır !Bu dördüncü göç doğmuş bir dolunaya benzer..Gitmişken geri gelen devlet gibidir.Umanların ümit üstüne ümitlerini artırır durur.

(1 - 700 Beyitler)

Ey Hak Ziyası Hüsameddin, sen öyle bir ersin ki Mesnevi, senin nurunla ayı bile geçti, aydan bile parlak bir hale geldi.

Ey lütfu, keremi ile umulan, yüce himmetin bu Mesnevi'yi nereye çekmekte? Tanrı bilir.

Bu Mesnevi'nin boynunu bağlamış, bildiğin yere doğru çekmekte.

Mesnevi, koşup gitmekte... çeken gizli. Fakat görececek gözü olmayan gafilden gizli.

5. Mesnevi'nin yazılmasına önce sen sebep olmuşsun... artar, uzarsa arttıran, uzatan yine sensin.

Madem ki sen böyle istiyorsun. Tanrı da böyle istiyor... Tanrı, takva sahiplerinin dileğini ihsan eder.

Evvelce sen, varlığını Tanrı'ya verdin... karşılık olarak Tanrı da varlığını sana verdi.

Mesnevi, sana binlerce şükretmede... ellerini kaldırıp dualar eylemede...

Tanrı, Mesnevi'nin diliyle, eliyle sana şükrettiğini gördü de ihsanlarda bulundu, lütuflar etti, keremini çoğalttı.

10. Çünkü Tanrı, şükredenin nimetini çoğaltmayı vadedmiştir.Nitekim secdenin karşılığı, Tanrı'ya yakın olmaktır.

Tanrımız "Secde et de yaklaş" dedi... bedenlerimizin secde etmesi, canlarımızın Tanrı'ya yaklaşmasına sebeptir.

Mesnevi, ziyadeleşiyorsa, uzuyorsa bu yüzden ziyadeleşiyor, bu yüzden uzuyor... fazla ve büyük görünmek için değil!

Üzüm çubuğu, yazdan nasıl hoşlanırsa, onunla nasıl bağdaşmışsa biz de seninle öyle bağdaşmışız, senden öyle hoşlanmaktayız... istiyorsan emret, çek de çekip götürelim!

Ey sabır, varlığın anahtarıdır sırrının emri, bu kervanı güzel güzel ta hacca kadar çek, götür!

15. Hac, Tanrı evini ziyarette, ev sahibini ziyaretse eriktir.

Hüsameddin, sen bir güneşsin, onun için sana ziya dedim... bu iki söz, Hüsam ve Ziya, senin vasıflarıdır.

Bu Hüsam ve Ziya birdir... şüphe yok ki güneşin kılıcı ziyadandır.

Nur, ayındır, bu ziya da güneşin... Kuran'ı oku da bak!

Babacığım, Kuran güneşe ziya dedi, aya da nur... hele bak da gör!

20. Güneş, aydan daha üstündür ya... Şu halde Ziya'yı da merteye bakımından nurdan üstün bil!

Hiç kimse gidilecek yolu ay ışığıyla görmedi de güneş doğunca yol meydana çıktı, göründü.

Güneş, alınacak, satılacak şeyleri güzelce gösterdi de bu yüzden pazarlar gündüzleri kuruldu. Kalp akçeyle sağlam akçe iyice ayırıldı, kimse hileye kapılmadı, aldanmadı diye. Güneşin nuru yeryüzüne adamakıllı vurdu, alışveriş edenler için âlemlere rahmet kesildi.

25. Fakat bu, kalpazanların istemedikleri bir şeydir. Onlara pek ağır gelir bu iş... çünkü güneşin nuru, onların işine kesat verir, kalp akçeleri görünür, fark edilir de geçmez olur?

Kalp akçe, sarrafın can düşmanıdır... yoksula köpekten başkası düşman olur mu?
Peygamberler, düşmanlarla savaşır... melekler de "Yarabbi, sen koru!" diye dua ederler.
Tanrı'nın pek nurlu olan bu kandili hırsızların üflemesinden, onların nefesinden uzak tut!
Hırsız ve kalpazan, nura düşmandır vesselâm...ey feryada yetişen Tanrı, sen feryadımıza yetiş!

30. Hüsameddin, bu dördüncü deftere nurlar saç! Çünkü güneş de dördüncü kat gökten doğar, âlemi nurlara gark eder.

Sen de bu dördüncü defterle âlemlere güneş gibi nurlar saç da şehirlerle ülkelere parlarsın, her tarafı nura gark etsin!

Bu kitap, masal diyene masaldır... fakat bu kitapta halini gören, bu kitapla kendini anlayan kişi de erdir!
Mesnevi, Nil ırmağının suyudur... Kıptiye kan görünür ama Musa kavmine kan değildir, sudur!
Bu sözün düşmanı, şimdi gözüme şöyle görünmede... Cehenneme baş aşağı düşmüş!

35. Ey Hak Ziyası, sen onun halini gördün... Hak, sana, onun işlerine karşılık verdiği cevabı gösterdi!
Gayb âlemini gören gözün, gayb âlemi gibi üstattır. Bu görüş, bu ihsan, şu âlemden eksik olmasın!
Bizim halimiz olan şu hikâyeyi burada tamamlarsan yakışır.

Adam olmayanları, adam olanların hatırı için bırak; hikâyeyi bitir, hikâyeye son ver!
Hikâye üçüncü cilt de tamamlanmadıysa işte dördüncü cilt... onu, burada düzene koy, tamamla!

Âşıkın, bekçiden kaçıp bilmediği bir başa girmesi sevgilisini orada bulması ve neşesinden bekçiye hayır duada bulunması,"öyle şeyler olur ki siz,onlardan hoşlanmazsınız,halbuki o,sizin için hayırlıdır" âyetini okuması

40. O adamın, bekçiden korkup başa at sürdüğünü anlatıyorduk.

O adamın âşık olup bu dertle tam sekiz yıl yanıp yakıldığı güzel de meğerse o bağdaymış!

Âşık o sevgilinin gölgesini bile görmeye imkân bulamıyordu. Ancak Zümrüdüanka'yı duyar gibi onun da vafını işitmekteydi.

Kazara nasılsa onu, bir kerecik görmüştü, o ilk görüşte ona vurulmuş, ona gönül vermiş gitmişti.

Ondan sonra ne kadar çalıştı çabaladıysa o sert huylu dilber, bir türlü mecâl vermemiş, bir türlü kendisini göstermemişti.

45. Ne yalvarmanın bir çaresi olmuştu, ne mal, mülk vermenin... o fidan sevgilinin gözü toktu, tamahı yoktu!

Tanrı, her hüner ve sanata, her dilenen ve istenen şeye âşık olan kişinin dudağını, ilk önce o şeye dokundurur, ona lezzeti tattırır...

Ondan sonra âşiklar, o lezzetle, dileklerini aramaya koyuldular mı her gün önlerine bir tuzak çıkarır, ayaklarına bir bağ vurur!

Aramayıp taramaya giriştiler mi "hele nikâh parasını getir bakalım" diye kapıyı kapar.

Âşiklar da, o ümitle döner dolaşır, koşarlar... Her an ricaya düşerler, her an ümitsizliğe kapılırlar.

50. Herkesin, bir şey elde edeceğim diye bir ümidi vardır... nihayet bir gün olur, ona bir kapı da açarlar.

Açarlar ama hemencecik yine o kapıyı örterler. O kapıya tapan, oraya ümit bağlayan kişi de ümitlenir, o ümitle ateş kesilir, işe girer!

O genç de hoş bir halde o başa girince ansızın ayağı defineye batıverdi!

Tanrı bekçiyi sebep etti... bekçi korkusundan geceleyin koşu koşu başa girdi, sığındı da,

Bağdan geçen ırmağa yüzüğünü düşürmüş olan sevgilisinin elinde bir fener, yüzüğünü aramakta olduğunu gördü.

55. O anda neşesinden Tanrı'ya şükürler ederek bekçiye hayır dualarda bulunmaya başladı:

"Bekçiden huylanıp kaçtım, zıyanlara girdim, ama yarabbi, sen onun yirmi misli altın ve gümüşü onun başına saç!

Onu, kötü kişilerin şerrinden kurtar... ben nasıl neşelendiysem onu da sen neşelendir!

Onu bu âlemde de mesut et, o âlemde de... Onu kötülükten, köpeklikten kurtar!

Tanrı'm, gerçi o kötü kişinin huyu daima halkın belasını istemektir. (ama yine sen onu koru).

60. Kötü kişi, padişah, Müslümanları suçlu buldu diye bir haber duydu mu semirir, neşelenir...

Yok... eğer padişah, merhamet etti, o cezayı cömertliğiyle Müslümanlardan bağışladı diye bir söz duysa,

Bu söz yüzünden canı sıkılır, yaşlara düşer... kötü kişide daha buna benzer yüzlerce yomsuzluklar vardır.

Fakat o âşık, kötü bekçiye hayır dualar edip duruyordu. Çünkü rahata onun yüzünden kavuşmuştu.

Bekçi herkese zehirdi, fakat ona panzehir! Bekçi, onun sevgilisine kavuşmasına sebep olmuştu.

65. Görüyorsun ya, dünyada mutlak olarak kötü bir şey yoktur. Kötü, buna nispetle kötüdür. Sonra şunu da bil ki, Âlemde hiçbir zehir, yahut şeker yoktur ki birine ayak, öbürüne ayakkabı olmasın!

Evet... birine ayak olur, öbürüne bukağı. Birisine zehirdir, öbürüne şeker gibi tatlı!

Yılanın zehiri, yılanı hayattır, insanıysa ölüm!

Deniz mahlûklarına deniz, bağ, bahçe gibidir...fakat karada yaşayanlara ölümdür, dağdır!

70. Ey iş eri, bu nispeti birden tuttur da böylece bine kadar saya dur!

Zeyd, birisine göre şeytandır, öbürüneyse sultan!

O, zeyd pek yüce bir kişidir der... bu zeyd gebertilecek bir kâfirdir der!

Zeyd, bir adamdır ama ona öyledir, bunaysa baştanbaşa zahmettir, ziyandır!

Eğer onun, sana göre de şeker hâline gelmesini istiyorsan var, onu aşıklarının gözüyle gör!

75. O güzele kendi gözünle bakma... isteneni isteyenlerin gözüyle gör!

Kendi gözünü yum..gözünün yerine, ona aşık olanlardan ariyet bir göz edin...

Hattâ âriyet olarak ondan bir göz, bir görüş, al da onun yüzüne, onun gözüyle bak!

Bak da bıkmadan, usanmadan emin ol. İşte ululuk ıssı peygamber, bunun için "Kim kendini Tanrı'ya verirse Tanrı, kendisini ona verir" dedi...

"Onun gözü de ben olurum, eli de, gönlü de... bu suretle devleti, bahtsızlıktan kurtulur" buyurdu.

80. Ne olursa olsun, kötü ve istenmeyen bir şey bile olsa değil mi ki sana kılavuzluk etti,sevgiline ulaştırdı, sevimlidir, dosttur!

Vâza başladı mı zâimlere, taş yüreklilere ve itikatsızlara dua eden vaiz

Bir vaiz vardı... mimbere çıktı mı yol kesenlere duaya başlar,

Ellerini kaldırıp "Yarabbi, kötülere, fesatçılara, isyancılara merhamet et!

Hayır sahipleriyle alay edenlerin hepsine, bütün kâfir gönüllülere, kiliselerde bulunanlara merhamette bulun" derdi.

Temiz kişilere hiç dua etmez, kötülerden başkasına duada bulunmazdı.

85. Ona "Hiç böyle bir âdet görmedik... sapıklara dua etmek mürüvvet değildir" dediler.

Dedi ki: " Ben onlardan iyilik gördüm... bu yüzden onlara dua etmeyi âdet edindim.

O kadar kötülükte bulundular, o derece zulüm ve cevir ettiler ki nihayet beni şerden kurtardılar, hayra ulaştırdılar.

Ne vakit dünyaya yöneldimse onlardan eziyetler gördüm, meşakkatler çektim, dayaklar yedim.

Bu yüzden de iyilik tarafına kaçardım... beni o kurtlar yola getirirlerdi.

90. Benim iyiliğime sebep oldular... ey akılı başında adam, bu yüzden onlara dua etmek, boynumun borcudur benim!"

Kul dertten, elemden Tanrı'ya sızlanır, uğradığı zahmetten yüzlerce şikayette bulunur.

Tanrı da der ki: Gördün ya, nihayet dert ve zahmet, seni, bana yalvarır bir hale getirdi, seni doğrulttu,

Sen, seni yolundan alıkoyandan, bizim kapımızdan uzaklaştırıp kovandan şikayette bulun!

Hakikatte her düşman senin ilâcıdır... sana kimyadır, seni faydalandırır, gönlünü alır senin!

95. Çünkü ondan kaçır, halvet bucaklarına sığınır, Tanrı lutfundan yardım dilersin.

Dostlarınsa hakikatte düşmanlarındır; onlar seni Tanrı tapısından uzaklaştırır, seni meşgul ederler!

Bir hayvan vardır ki adına porsuk derler... dayak yedikçe şişmanlar, semirir, semirir.

Ona sopayı vurdukça iyileşir. Sopa vuruldukça semirir, büyür...

İşte müminin canı da hakikatten bir porsuktur, o da zahmet ve meşakkatlerle kuvvetlenir, semirir.

100. Bu yüzden peygamberler eziyetlere, zahmetlere uğradılar... onların çektikleri meşakkat, bütün cihan halkının çektiği meşakkatten daha üstündü, daha artıktı!

Çünkü canları da, bütün canlılardan daha büyük, daha üstündü... onun için de onların uğradıkları belâya başka bir taife uğramadı.

Deri, ilâçlarla belâlara uğrar da Taif derisi güzel bir hale girer.

Yoksa ona o acı ve keskin ilâçlar sürülmeseydi pis pis kokar, berbat bir hale gelirdi!

İnsanı da tabaklanmamış deri say... rutubetten nem kapar, çirkin bir hale gelir, ağır ağır kokar!

105. Sen, ona acı ve keskin ilâçları fazlaca ver de temizlensin, lâtif bir hale gelsin, semirsin!

Buna kudretin yoksa senin dileğin olmaksızın Tanrı bir zahmet verirse ona sabret, ona razı ol!

Çünkü dosttan gelen belâ, sizi temizler... onun bilgisi, sizin tedbirlerinizden üstündür!

Bir adam, belâda sâfa görürse belâ,tatlılaşır... hasta iyileştiğini görünce ilâç, kendisine hoş gelir.

Mat olduğu halde kazandığını görür de " Ey sözlerine, özlere inanılır kişiler, beni öldürün!" der.

110. Bu kötü kişi de başkasına fayda verdi ama kendi hakkında merdut bir adam kesildi.

İmandan gelen merhamet, ondan alındı... Şeytan sıfatı olan kin, ona çattı, sataştı!

Hiddetin, kinin yapılıp düzüldüğü tezgâh oldu... bil ki kin, sapıklığın, kâfirliğin temelidir!

Birisinin İsa aleyhisselâm'dan "Âlemde bütün güç şeylerin en gücü nedir?" diye sorması

Akıllı birisi, İsa'ya "Âlemde her şeyden daha sarp, daha güç nedir?" diye sordu.

İsa dedi ki: "Ey can, en sarp, en güç şey, Tanrı gazabıdır. Çünkü o gazaptan cehennem bile su gibi titrer!"

115. Adam "Peki, bu Tanrı gazabından nasıl aman bulmalı?" deyince İsa şöyle cevap verdi: "Kızdığın zaman kızgınlığına uyamamak gerek!"

Kötü kişi bu kızgınlığın madenidir... onun çirkin kızgınlığı yırtıcı canavarların kızgınlığını da geçer!
O hünersiz kişi, kızgınlıktan vazgeçmekten başka Tanrı'dan ne rahmet umabilir ki?
Gerçi bunların âlemde bulunmamasına imkân yok; bunlar da lâzım bu dünyaya... fakat bu sözü söylemek, onları büsbütün sapıklığa atmaktır!
Dünyada çare yok, sidik de bulunur; bulunur ama arı duru su değildir ya!

Aşığın kötülük etmek istemesi,sevgilinin ona bağırması

120. O ahmak adam, sevgilisini yapayalnız görünce hemencecik kucaklamaya, öpmeye kalkıştı.
O güzel, "Küstahlık etme, edepsizliğin lüzumu yok, aklını başına al" diye heybetle bir bağırdı.
Aşık "Burası ıssız, halk yok... su ortada, benim gibi de bir susuz!
Burada rüzgârdan başka kımıldayan yok... kim var, kim bu açılıp saçılmamıza mâni olacak?" dedi.
Sevgili dedi ki: "A deli herif, meğerse sen budalaymışsın... akıllılardan bir şey duymamış, işitmemişsin!

125. Rüzgarı esiyor gördün mü bil ki burada onu bir estiren, bir harekete getiren var.
Tanrı sanatının dilediği gibi iş görme yelpazesi, bu rüzgarlara dokunmada, onu estirip durmada!
Bizim hükümümüzde olan ehemmiyetsiz ve cüz'î bir rüzgâr bile yelpazeyi sallamadıkça esmez.
A aptal adam, bu cüz'î rüzgâr bile sen ve yelpaze olmadıkça meydana gelmez.
Dudaktaki nefes yeli de canın, bedenine emrine tabidir, onların emriyle harekete gelir.

130. Gâh o nefesle birisini över,birisine haber yollarsın... gâh birini kınar, aleyhinde bulunur, söversin!
Buna bak da öbür rüzgârların hallerini de bil...akıllılar cüz'de küllü görürler.
Tanrı, rüzgârı gah bahar rüzgârı yapar, gâh kışın onu, bu güzellikten soyar, ayırır.
Ad kavmine kasırga halinde getirir, Hud Peygambere ise aynı rüzgârı güzel kokulu bir halde estirir.
Bir rüzgârı zehirli sam yeli haline sokar; sabah rüzgârını da gelişi kutlu bir hale kor.

135. Her türlü yeli onunla mukayese edesin diye sana da bir nefes yeli verdi.
Lûtuftan ve kahr yeli olmadıkça söz olmaz... söz, bir bölük halka baldır, bir bölüğüne zehir!
Yelpaze, birisini serinlendirmek için sallanır... fakat sivrisineklele kara sinekleri de kahretmek içindir!
Artık Tanrı takdirinin yelpazesi, neden mihnetlerle, belâlarla dolu olmasın?
Mademki cüz'î olan nefes rüzgârı, yahut yelpazenin çıkardığı yel bile ya bir şeyi bozmak, ya bir şeyi düzene koymak için esmekte...

140. Bu şimal rüzgârı, bu seher ve bu batı yeli nasıl olurda lûtuftan, ihsandan uzak olur?
Bir avuç buğdayı gördün mü ambarı düşün, ambarı gör... anla ki ambardakiler de hep böyle.
Gökyüzünün rüzgâr burcundan kopup gelen bütün rüzgârlar da o rüzgarı koparanın yelpazesi olmasa nasıl eser?
Ekinciler, ekin devşirme zamanı harman başında Tanrı'dan rüzgar istemezler mi?
İsterler... buğdaydan samanı ayırmak, buğdayı ambara koymak, yahut kuyulara gömmek için rüzgâr isterler.

145. Rüzgâr gecikti mi hepsinin de Tanrı'ya yalvarmaya başladığını görürsün.
Doğum zamanı da böyledir... o doğum yeli, o doğum sancısı gelmezse eyvahlar olsun, aman yarabbi seslerini duymaya başlarsın.
Rüzgârı onun gönderdiğini bilmeseler yalvarmanın manası mı kalır?
Yelkenli gemiye binenler de rüzgâr dilerler, Tanrı'dan bir uygun yel isterler.
Diş ağrısı da yelden olursa yana yakıla tamam bir itikatla Tanrı'dan o yelin yatışmasını dilerdin.

150. Askerler de yalvarıp yakarırlar, Tanrı'dan, "Ey muradımızı veren Rabbim, sen bize bir zafer rüzgârı ver" diye dua ederler.
Doğum gecikince, gebenin yakınları, her azizden muska isterler.
Hepsi de adamakıllı bilir ki rüzgârı, Âlemlerin Rabbi Tanrı göndermekte.
Zaten her bilen kişi, aklen bilir ki hareket edenin bir hareket ettiricisi vardır.
Sen onu gözünle görmüyorsan eserleri görünüyor ya... onlara bak da anla!

155. Beden de canla hareket eder: fakat canı görmezsin.Görmezsin ama tenin hareketine bak da canı anla!
Aşık, "Edebe riayet bakımından aptal bile olsam vefada, istekte akıllıyım, anlayışlıyım" dedi.
Sevgili dedi ki: "Eğer şu görünen hareket, edebe riayetse artık ötesini sen daha iyi bilirsin!
*Edep buyusa o gömülü olan, o henüz görünmeyen huyların, mutlaka bundan beter olacak... bunu iyice anladık, bildik!
*Bu testiden ne sızmışsa bundan sonra da şüphe yok, aynı şey, aynı tarzda sızıp duracak!

Karısını bir yabancıyla yakalayan sofi

Sofinin biri, bir gün eve geldi... evin bir kapısı vardı, karısı da bir kunduracıyla içerdeydi.
Kadın, nefsinin hilelerine uymuş, kunduracıya kul köle kesilmiş, odada adamla buluşmuştu.

160. Sofi, kuşluk çağı kapıyı sıkıca döver dövmes ikisi de şaşırıldılar... ne bir hileye başvurmayla imkân vardı, ne kaçıp kurtulacak bir yol!
Sofinin, o zamanda dükkânı bırakıp eve gelmesi hiç âdeti değildi.
Karısından bir şeyler sezinlenmiş, şüpheye düşmüş, bu yüzden o gün mahsus vakitsiz gelmişti.

Kadınınsa onun, hiçbir defa işini bırakıp o zamanda eve gelmeyeceğine itimadı vardı. Fakat nasılsa bu fikri doğru çıkmadı... Tanrı suçları örter... örter ama cezasını da verir!

165. Kötülükte bulundun mu kork, emin olma, çünkü yaptığın kötülük bir tohumdur, Tanrı, onu mutlaka bitirir! Birkaç kere, belki yaptığına pişman olur, utanırsın diye örter, gizler. O müminler ulusu Ömer, halifeliği zamanında bir hırsız cellada teslim etti. Hırsız, ey ülkenin beyi, diye bağırdı, beni öldürtme... bu, ilk suçum! Ömer dedi ki: "Hâşâ, Tanrı, ilk suçta hemencecik gazaba gelip cezasını vermez.

170. Lûtfunu meydana çıkarmak için defalarca örter de sonradan adaletini göstermek için cezalandırır; Bu suretle bu iki sıfatının da meydana çıkmasını, lûtfunun muştucu, kahrının da korkutucu olmasını diler." Kadın da defalarca bu kötü işte bulunmuştu da kolayca işi atlatmıştı... bu iş, ona kolay görünüyordu artık. Gevşek ayaklı akıl, testinin daima ırmaktan kırılmadan sapasağlam gelemeyeceğini bilmiyordu ki! Fakat bu sefer kaza ve kader, onu öyle bir daraltmış, münafıkı ansızın ölüm nasıl yakalarsa öyle bir sıkı yakalamıştı ki!

175. Ne yol vardır , ne yoldaş, ne de kurtulma imkânı...(münafık, böyle bir haldeyken) can alıcı melek de gelir çatar, canına el uzatır ya!

İşte kadın da o cefa odasında dostuyla belâlara uğramış, öylece âdeta kuruyup kalmıştı ! Sofi, gönlünden, hay kâfirler hay... size kin güdüp duruyorum ama hele sabredeyim. Şimdilik bunu bilmezlikten geleyim de herkes bu çanın sesini duymasın, diyordu. Hak yolundaki er de size gizlice böyle kin güder... istiska hastalığı gibi kinini yavaş yavaş, azar azar belirtir.

180. İstiskaya tutulan adam buz gibi her an erir durur... fakat her an, kendisini daha iyiceyim sanır! Hani, "sırtlan nerede? Burada yok yahu" diye aranılır da sırtlan bu söze inanır, bu suretle tutulur, avlanır ya! Kadının evinde de gizlenecek bir yer; bir tümsek, bir aralık, yukarıya çıkacak bir yol yoktu. Ne bir tandır vardı, oynasını oraya gizlesin... ne bir çuval vardı, perde gibi önüne gersin! Evin içi kıyamet günü arasat meydanı gibi dümdüzdü... ne bir çukur vardı, ne bir tepe, ne de kaçacak bir yer!

185. Tanrı bu kıyamet gününü anlatırken mahşer meydanı için "Orada bir çukur, bir tümsek göremezsin" demiştir.

Kadının hileye sapıp sevgilisine çarşaf giydirmesi ve Tanrı'nın "Sizin hileniz pek büyüktür" dediği gibi kocasını kandırmak için bahanelere başvurması

Kadın, hemen çarşafını oynasının üstüne attı, erkeği kadın şekline sokup kapıyı açtı. Çarşafın altında adam, apaçık rüsvay olmuş, görünüp durmaktaydı... adeta merdiven üstünde bir deveye benziyordu.

Kadın oynası için kocasına dedi ki: "Şehir büyüklerinden birinin karısı... malı var, devleti var, pek zengin! Yabancı birisi, cahilcesine gelmesin diye kapıyı kapadım."

190. Sofi, âlâ dedi... ne hizmeti var,hele söyle de minnetsizce, seve seve yapayım. Karısı dedi ki: "Bize akraba olmak istiyor... iyi bir kadın ama içini Tanrı bilir artık. Kızı görmek istiyordu ama tesadüf bu ya, kız da mektepte. Fakat ister un olsun, ister kepek... onu canla gönülle gelinliğe kabul ederim dedi. Öyle bir oğlu var ki şehirde misli yok... güzel, anlayışlı, çevik, hem de iyi bir geçimi var."

195. Sofi dedi ki: "İyi ama biz yoksuluz, perişanız... bu kadının ailesiyse mallı, mülklü kişiler. Nasıl olurda bize eşit olabilir? Kapının bir kanadı tahtadan, öbürü fildişinden... böyle şey olur mu hiç? Nikâhta iki çiftin birbirine eşit ve denk olması lâzım... yoksa iş bozulur, geçim olmaz!"

Kadının,o çeyiz kaydında değil,istediği şey kapalı ve namuslu olmasından ibaret demesi,sofinin de bunu gizli tut demesi

Kadın dedi ki:" Ben de bu özü söyledi, ama o, "Çeyiz filan arayanlardan değilim... Biz mala, altına doymuş, imtilâ olmuş, usanmışız... halk gibi hırs sahibi değiliz, mal ve para toplama düşüncesi yok bizde.

200. Bizim istediğimiz şey, yalnız kapalı, temiz ve namuslu oluşudur. Zaten iki âlemde de kurtuluş, bununla olur."dedi.

Sofi, yine yoksulluk özrünü ortaya koydu; bunu gizli kalmasını diye tekrar tekrar anlattı. Kadın dedi ki: "Ben de bunu tekrarladım, çeyizimizin olmadığını iyice anlattım. Fakat onun inancı sağdan da sağlam... yüzlerce yoksulluktan bile şikâyet etmiyor. Benim istediğim şey namustur, sizden dilediğim doğrudur, himmettir deyip duruyor."

205. Sofi dedi ki: "Zaten çeyizimizi, malımızı gördü... gizli aşıkâr başka neyimiz varsa onları da hep görür. İşte daracak bir evimiz, bir kişi sığacak kadar bir yerimiz var... öyle dar ki orada bir iğne bile gizlenemez. Temizliğe, kapalılığa, namuslu oluşa gelince: o, bunu zaten bilir! Kapalılığını, örtülü ve namuslu oluşunu o, önünde de, sonunda da, başında da, nihayetinde de bizden daha iyi bilir, bizden daha iyi görür.

Zaten kızımızın çeyizi çimeni, aşçısı, işçisi olmadığı meydanda... iyi ve namuslu oluşuna gelince: o, bunu zaten bilir.

210. Kızın namuslu olduğunu babanın anlatması şart değil ya... nasıl olduğu esasen onca aydın gün gibi meydandadır”.

Senin de yanlıştın meydana çıktı, rezil rüsvay oldun... bari az söyle; bu hikâyeyi onun için anlattım.

A dâvada ayak direyip duran, senin anlayışın, hüküm çıkarışın da bundan ibaret işte!

Sen de sofinin karısı gibi hainsin, kötülükte hile tuzağını kurmuşsun!

Bu suretle her yüzü yunmadık pis kişiye temizliğini anlatır durursun... kendinden utanır da Tanrı’dan utanmazsın!

Tanrı’ya ‘duyar,görür’ demekteki maksat

215. Tanrı, her şeyi görür, bu görüş de daima seni korkutsun diye kendisine “gören”dedi.

Kötü sözlerden dudağını yumasın diye de kendisini “duyan diye anlattı.

Korkasın da bir fesat düşünmeyesin diye “bilen”adını takındı.

Fakat bunlar, meselâ zenciye kâfur adının verildiği gibi Tanrı’ya konmuş adlar değildir.

Tanrı ismi, sıfattan türeme, sıfattan meydana gelmedir, Tanrı sıfatlarıysa kadimdir, evveli yoktur. İleti Ülâ misali gibi batıl ve saçma değildir.

220. Öyle olmasaydı sağıra duyan, köre aydın adlarının verilmesi gibi alay olur, maskaralık olurdu.

Tanınma için konan ad, meselâ terbiyesiz ve utanmaz birisine mahcup, yahut kara ve çirkin birisine güzel diye konuvermiş bir addır.

Yeni doğmuş çocukçağıza hacı, yahut da soyunda var diye gazi adını koymaktır.

Bu lâkapları, övmek için söylerlerse övülende bu sıfatlar yoksa övüş, doğru olmaz ki.

Ya alaya almaktır, yahut da öven delidir. Tanrı ise zalimlerin söylediklerinden beridir, paktır.

225. Ben seninle buluşmadan önce de biliyordum: Güzel yüzlüsün ama kötü huylusun sen!

Ben seni görmeden de inatçı bir adam olduğunu, kötülükte ayak diremiş, kötülüğe alışmış bulunduğunu biliyordum.

Gözüm kızarırsa, az görsem bile yine o illete tutulduğumu bilirim ya!

Sen beni çobansız bir kuzu gibi yapayalnız gördün de bekçim, gözcüm yok sandın.

Âşıklar, bakılmaması lazım gelen yere bakarlar da o yüzden dertlenirler, o dert sebebiyle de ağlarlar, inlerler.

230. O ceylanı çobansız, o esiri ucuz sanırlar.

Nihayet “Gözcüsü, bekçisi benim... az bak!” diye bir bakış okudur gelir, ciğerlerine saplanır!

Ben, bir kuzudan da, keçiden de aşağı mıyım ki ardımda gözcüm, bekçim olmasın?

Öyle bir bekçim var ki saltanat, ona yaraşır... bana nasıl bir yel esmekte? O bilir!

O yel soğuk mudur, sıcak mı? O bilen Tanrı, gafil değildir... bilir a kötü kişi!

235. Fakat şehvete mensup olan nefis,Hak’tan sağırdır, kördür. Ben de senin körlüğünü ta uzaktan gördüm.

Onun için sekiz yıldır hiç seni sormadım... çünkü seni bilgisizlikle kat kat dolu gördüm ben.

Külhandaki adama nasılsın diye neye sorayım? Nasıl olacak; baş aşağı bir halde işte!

Dünya külhana benzer,takva da hamama

Dünya şehveti, külhana benzer. Takva hamamı da onunla aydınlanır.

Fakat takva sahipleri bu külhanda safa ve zevk içindedirler... çünkü onlar, hamama girmiş, yunup arınmışlardır.

240. Zenginlerse hamamdakileri ısıtmak için tezek taşıyanlara benzerler.

Tanrı, hamam ısınsın, tavlansın diye onlara bir hırs vermiştir.

Bu külhandan vazgeç de hamama git... külhanı terk etmek, bil ki hamama girmenin ta kendisidir.

Külhanda kalan dünya şehvetine sabreden, dünyadan el etek çeken kişiye hizmetçi mesabesinde.

Hamamda olan, yüzünden, yüzünün temizliğinden, güzelliğinden anlaşılır.

245. Külhandakiler de yüzlerindeki ve elbiselerindeki duman, is ve tozdan belli olurlar.

Yüzünü görmezsen kokusuna dikkat et... koku, her köre sopa gibidir!

Kokusunu da alamadıysan onu konuşur; yeni sözden eski sırrı anla!

Altın babası külhancı der ki: Bugün akşama kadar tam yirmi küfe tezek taşıdım.

Bunun gibi senin hırsın da, bu dünyada ateşe benzer... her alevi, yüzlerce ağız açmıştır!

250.Gerçi tezek, ateşi alevler, kuvvetlendirir ama akla göre bu altın, hiç de hoş gitmeyen fıskıdır, tezektir.

Ateşten dem vuran güneş, yaş fıskıyı ateşe atılmaya değer bir hale getirir.

İşte bunun gibi hırs külhanı yüzlerce kıvılcımla kıvılcımlansın, alevlensin diye o taşı altın haline getiren de yine güneştir.

Mal topladım diyen ne diyor yani? Bu kadar fıski, bu kadar tezek getirdim diyor!

Bu söz, rezilliği arttıran bir sözdür ama külhandakiler, aralarında bununla övünürler!

255. Sen akşama kadar altı küfe tezek getirdin... halbuki ben, hiç zahmet çekmeden tamam yirmi küfe tezek taşıdım, derler.

Külhanda doğup temizlik nedir görmeyen kişiye mis koklatsın incinir, hasta olur!

Güzel koku satanların pazarında güzel kokularla mis kokusundan bayılan ve hasta düşen derici

Birisi, güzel koku satanların pazarına gelince akli başından gitti, büzülüp yere yıkıldı.
Kerem sahibi attarlardan gelen güzel kokular, başını döndürdü, yere düştü!
O bihaber, gün ortasında yol uğrağına bir leş gibi yıkıldı, kaldı.

260. Derhal halk, başına üşüştü... Herkes lâhavle diyerek derdine derman aramaktaydı.
Birisi, eliyle kalbini yokluyor, öbürü yüzüne gülsuyu serpiyordu.
Bilmiyordu ki o alanda onun başına ne geldiyse gülsuyundan geldi.
Biri bileklerini başını ovuyor, öbürü hararetlensin diye samanlı ıslak balçık getiriyordu.
Biri ödağacıyla şekeri karıştırıp tütsülüyor, başka biri elbisesinin bir kısmını soyup üstündekileri hafifletiyordu.

265. Birisi nasıl atıyor diye nabzını yokluyor, öbürü ağzını kokluyor.
Şarap mı içti, esrar mı... yoksa afyon mu yuttu... anlamak istiyordu. Halk, onun neden bayıldığını anlayamamış,
şaşıp kalmıştı.
Derhal akrabalarına haber verdiler, falan adam feşman yerde perişan bir halde düşüp kaldı dediler.
Neden bayıldı, ne oldu da leğeni damdan düştü? Kimse bilmiyordu!
O tabağın iriyarı, güçlü kuvvetli, bilgili anlayışlı bir erkek kardeşi vardı, hemencecik koşu koşu geldi.

270. Yenine biraz köpek pisliği almıştı, halkı yardı, feryat ederek kardeşinin başucuna geldi.
Ben neden hastalandı biliyorum, dedi... hastalık teşhis edildi, sebebi bilindi mi tedavisi kolaydır.
Sebebi bilinmezse tedavisi güçleşir... hangi ilaç iyi gelecek? Yüz türlü ihtimal vardır.
Fakat sebebi bilindi mi iş kolaylaşır. Sebeplerini bilmek, bilgisizliği giderir.
Adam kendi kendine, onun ilğine damarına kat kat köpek pisliği sinmiştir.

275. Rızkını elde etmek için her gün, akşamlara kadar pisliğe gömülmüştür, tabaklığa gark olunmuştur demişti.
Büyük Calinus da böyle demiştir: Hastaya, neye alışkınsa onu ver!
Aykırı olan şeylerden zahmet çeker; onun için hastalığının ilacını da alıştığı şeylerde ara!
Bokböceği, daima pislik taşır durur... bu yüzden de gülsuyundan bayılır.
Onun ilâcı yine köpek pisliğidir... çünkü ona alışmıştır, onunla halli hamur olmuştur.

280. "Pisler, peslerindir" âyetini oku da bu sözün önünü, sonunu anla!
Öğütçüler, pis kişiyi, ona bir kapı açılması, iyileşmesi için amberle, gülsuyu ile tedavi etmek isterler!
Fakat ey inanılır, itimat edilir kişiler, pislere temiz şeyler lâyük değildir ki!
Onlar, vahyin güzel kokusuyla eğrilmişler, sapıtmışlardır da "Siz bize uğursuzsunuz, biz, sizin yüzünüzden kötülüğe uğradık" diye feryada başlamışlardır.
"Bu söz, bize zahmet veriyor, bu sözden hastalanıyoruz... sizin vâzınız iyi değil, bize iyi gelmiyor.

285. Eğer yine susmaz da nasihata başlarsanız derhal sizi taşlar, öldürürüz.
Biz, oyunla, abes ve saçma şeylerle semirmişiz... öğüte hiç alışmamışız!
Bizim gıdamız yalandır, asılsız lâftır, saçma sapan sözlerdir... sizin bildirdiğiniz şeyler, midemizi bozuyor.
Siz bu sözlerle hastalığımızı yüzlerce defa artırıyor... akla ilâç olarak afyon veriyorsunuz" demişlerdir.

Tabağın kardeşinin, tabağı gizlice fıski kokusuyla tedavisi

Delikanlı, kardeşine yapacağı ilâcı kimse görmesin diye halkı uzaklaştırdı.

290. Gizli bir şeyler söyler gibi ağzını kulağına götürdü, sonra da o şeyi burnuna koydu.
Köpek pisliğini avucuna sürmüştü... pis beynin ilâcını bu pislikle görmüştü.
Avucunu koklatır koklatmaz adam, deprenmeye başladı. Halk, bu pek mühim bir afsun dediler...
Afsunu okuyup kulağına üfürdü... adam adeta ölmüştü, afsun imdadına yetişti!
Kötü kişilerin hareketi o yandandır... zina, bakışla, göz ve kaş işaretiyle harekete gelir.

295. Kime öğüt miski fayda vermezse muhakkak o, kötü kokulara alışmıştır.
Tanrı, müşrikler, tâ ezelden pislik içinde doğduklarından onlara "Necis-pis" demiştir.
Pislik içinde doğan kurt, ebediyen huyundan dönmez, ambere bakmaz!
Ona nur saçısı isabet etmemiştir... o, tamamı ile cisimden ibarettir, kabuk gibi içsiz, gönülsüzdür o!
Hak nuru saçısından nasibi varsa, bu nur, ona da değmişse pisliğe düşse bile Mısır'da olduğu gibi o pislik içine gömülen yumurtadan bir kuş meydana gelir!

300. Fakat meydana gelen kuş, evde beslenen pis tavuk cinsinden değildir, bilgi ve anlayış kuşudur.
Sen de nurdan nasipsiz benziyorsun; çünkü burnunu pisliğe sokmadasın!
Ayrılığından yüzün, benzin sarardı ama sarı bir yapraksın, olmamış bir meyvesin!
Çömlek, ateşten, isten simsiyah oldu, is rengini aldı; fakat et, kartlığından öylece duruyor, hiç pişmemiş!
Seni tam sekiz yıl ayrılık ateşle kaynattım ama hamlığın, münafıklığın, bir zerre bile eksilmemiş!

305. Hastalıktan donmuş kalmış koruksun sen... halbuki koruklar, şimdi kuru üzüm haline geldi, sense hala hamsin!"

Âşığın hileye sapıp suçuna özür getirmesi ve niyetini gizlemeye savaşması, sevgilinin, bu hileyi de anlaması

Aşık dedi ki: "Kusuruma bakma... bakayım, bana uyacak mısın, yoksa namuslu musun diye seni sınıdım.

Senin namuslu olduğunu sınımadan da biliyordum ama haber alma, gözle görmeye benzer mi ya?
Sen bir güneşsin; adın sanın meşhur olmuş, aleme yayılmış! Güneşi böyle bir tecrübeye aldım ne ziyarı var?
Sen bensin, ben kendimi her gün fayda da, ziyanda sınar dururum.

310. Düşmanlar, peygamberleri de sınıdılar, sınıdılar da onlardan mucizeler zuhur etti.
Gözümü, nurla sınıdım, ey gözlerinden kötü gözler, uzak olasıca sevgili!
Bu dünya bir viraneye benzer, sense definesin... definede seni aradıysam incinme bana!
Seni küstahça sınıdım... bu suretle düşmanlara da her zaman söyleyeyim;
Dilim seni anınca gözüm de gördüğüne tanık olsun!

315. Hürmet yolunu bulduysan ey ay yüzlü sevgili, işte boynumda kefen, elimde kılıç... huzuruna geldim!
Ben bu eldenim başka elden değil ... lûtfet, elimi ayağımı sen kes de beni, başkasına öldürtme!
Ayrılıktan dem vuruyorsun... dilediğini yap, fakat beni kendinden ayırma, bunu yapma!
Şimdi söz ülkesine yol aldık... fakat vakit geçti, söylemeye imkan yok!
İşin dış yüzünü söyledik, içyüzü örtülü kaldı... sağ olursak böyle kalmaz, onu da söyleriz elbet!

Sevgilinin,âşığın övrünü reddetmesi ve hilesini yüzüne vurma

320. Sevgili, ağzını açıp şöyle cevap verdi: "Bizce senin halin gün gibi aydınlık ama sence gece!
Bu kara hileleri adalet gününde gören kişilerin önüne neye getirir, yayar dökersin ki?
Gönlündeki hilelerin, düzenlerin hepsi bizim önümüzde rüsvay olmada, hepsini de gün gibi görüp duruyoruz.
O suç, kulumuza acır da örtersek sen neden yüzsüzlük eder, haddini aşarsın?
Babandan öğrensene... Âdem, suç işleyince hemencecik ayak çıkarılan yere geldi;

325. O gizli sırları bilen Tanrı'yı hazır nazır gördü de iki ayak üstüne durup suçunun affedilmesini dilemeye koyuldu.
Keder külünün ortasına geçip oturdu; hileye, bahaneye sapıp bir daldan bir dala sıçramadı.
"Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik" dedi... çünkü önünde, ardında azap meleklerini gördü.
Can gibi gizli olan azap meleklerini gördü; her birinin elindeki sopa, ta gökyüzüne kadar uzanıyordu.
Kendine gel... Süleyman'ın huzurunda karınca ol da bu sopa, seni paramparça etmesin!

330. Doğruluk durağında başka bir yerde bir an bile durma... insana kimse, gözü gibi lalalık edemez.
Kör, öğütlerle arınıp temizlense bile yine her an sürçer, pislenir.
Ey Adem, senin gözün var, kör değilsin... fakat kaza geldi mi göz kör olur!
Gözlü adamın, bir tesadüf neticesi kuyuya düşmesi için ömürler lazım.
Fakat bu kaza, körün yoldaşdır. Çünkü düşmek, onun tabiatıdır, huyudur.

335. Kör, pisliğe düşer de bu koku nedir, kendisinden midir, yoksa bir pisliğe bulaşmış da ondan mı? Bilemez ki.
Ona birisi miskler saçsa onu da kendisinden bilir, sevgilinin lûtfundan değil!
Hasılı ey gözü açık kişi, bu iki göz, sana yüzlerce anadır, yüzlerce baba!
Hele gönül gözü yok mu? O, bu göze nispetle yetmiş kat azizdir, yetmiş derece kuvvetlidir... bu iki duygu gözü, onun nimetiyle geçinmedir.
Yazıklar olsun ki yol kesiciler oturmuşlar, dilime yüzlerce düğüm vurmışlardır!

340. Ayağı bağı olan, nasıl rahvan gidebilir! Ağır bir bağıdır bu... mazur gör!
Ey gönül, bu söz, kırık dökük geliyor. Bu söz incidir, Tanrı gayreti de değirmen.
İnci küçük ve kırık bile olsa hasta göze tutya olur.
Ey inci, kırıldığına acınma... kırılmakla parlayacak apaydın olacaksın!
Böyle o kırık dökük söylenecek... fakat Tanrı ganidir, sonunda onu düzgün bir hale getirir.

345. Buğday, kırıldı, ufalandıysa zayı olmadı ya... un haline geldi de dükkana girdi, ekmek oldu.
Ey âşık, senin de suçun belli oldu... artık suyu yağlı bırak da kırık dökük bir hale gel!
Âdem'in has çocuklarına mahsustur bu... onlar, "Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik" derler.
Sen de hacetini arz et, lânetlenmiş yüzsüz iblis gibi delil getirmeye kalkışma!
Yok eğer yüzsüzlük, İblis'in ayıbını örttüyse sen de inada giriş, yüzsüzlükte bulun, bu yolda çalış, didin!

350. Ebucehil, Peygamber'den, kindar Oğuz Türk'ü gibi bir mucize istedi.
Fakat Tanrı Sıddık'ı mucize istemedi, bu yüzün sahibi zaten doğrudan başka bir şey söyleyemez ki dedi.
Sen nerede, senin gibi birinin benliğe düşerek benim gibi bir sevgiliyi sınıması nerede?

Bir Yahudi'nin, Tanrı yüzünü ulu etsin Ali'ye "Eğer Tanrı'nın korumasına güveniyorsan kendini bu yapının üstünden at" demesi, Müminler emiri'nin ona cevabı

Tanrı'yı ululamayı bilmeyen bir inatçı, bir gün Murtaza'ya dedi ki:
"Peki yüksek bir yapının damındasın... ey akli başında olan, Tanrı'nın koruyacağını biliyorsun değil mi?"

355. Murtaza, evet dedi... o koruyucudur, ganidir... bizim varlığımızı, bizi ta çocukluğumuzdan adamlığımıza kadar hep o korur, o görüp gözetir!
Yahudi, peki dedi... mademki öyledir, kendini bu damdan aşağıya at... Tanrı'nın koruyuculuğuna tamamı ile güven!
Kendini aşağıya at da ben de adamakıllı inandığını anlayayım, güzelim inanışını, deliliyle göreyim!

Müminler emiri ona dedi ki: sus, defol git de bu cüret yüzünden canın belaya sataşmasın!
Kulun, iptilalara düşerek Tanrı'yı sınaması hiç yaraşır mı?

360. A nadan, a budala, kulun ne haddi vardır ki edepsizliğe kalkışıp Tanrı'yı sınamaya girişsin?

Sınama Tanrı'ya yaraşır... O, kullarını her an sınar durur.

Bu sınamayla da içimizde gizlediğimiz inanışlarımızı bize apaçık gösterir.

Âdem, bu suçla, bu hata ile Hakk'ı sınamam dedi mi hiç?

"Padişahım, senin hilmin nereye kadardır? Onu görmek istedim" gibi bir söz söyledi mi hiç? Ah, bu mecal kimde var, kimde?

365. Senin aklın şaşmış, pek sersemlemişsin... özrün günahından beter!

Gök kubbeyi yücelteni sınamak ha! Sen, bunu ne bilirsin ki?

A hayrı, şerri bilmeyen, sen kendini sına, başkasını değil!

Kendini sınamam mı başkalarını sınamadan vazgeçersin.

Şeker parçası olduğunu bildin mi, şeker yapılan ve satılan yere layık olduğunu da bilirsin.

370. Sınamaksızın şunu bil ki Tanrı, yersiz, zamansız şeker göndermez sana.

Sınamaksızın şunu bil ki eğer başsan Tanrı, seni ayakkabı konan yere göndermez!

Akıllı kişi, hiç değerli bir inciye abdes hane de sidik gölcüğüne atar mı?

Anlayışlı hakim bile buğdayı saman ambarına göndermez.

Mürit, önden giden, kılavuz olan şeyhi sınamaya kalkışırsa eşektir.

375. Din yolunda onu sınamaya kalkıştın mı a hakikatten haberi olmayan, sen sınanmış olursun...

Senin cüretin, senin bilgisizliğin çırcıplak olur, aleme yayılır... yoksa o, bu araştırmayla nereden anlaşılır; nasıl meydana çıkar?

A yiğidim, bir zerre, kalkar da dağı tartmağa girişirse terazisi parçalanır gider!

Onlarda kendi akıllarınca bir terazi düzenler de Tanrı erini o teraziyle tartmağa kalkarlar!

Halbuki o, akıl terazisine bile sığmaz... akıl terazisini bile kırar, parçalar!

380. Onu sınamak, ona emrine göre hükmetmek gibidir... öyle bir padişaha buyruk buyurtmaya kalkışma sakın!

Hiç ressam, öyle bir ressamı sınavabilir, öyle bir ressama hüküm yürütebilir mi?

Eğer ressama bir sınama belirdiyse, ressam bir sınama bilgisine sahip olsaydı onu da çizen yine o ressam değil midir?

Artık o ressamın bilgisindeki suretlere nazaran bu ressamın çizdiği suret nedir ki?

Sana bir sınama vesvesesi geldi mi onu kötü talih bil... gelip çatmış, boynunu vurmıştır!

385. Böyle bir vesveseye uğradın mı çabucak Tanrı'ya dön secdeye var...

Secde yerini gözyaşlarıyla isla... ey Tanrı, beni bu şüpheden kurtar de!

Sınamayı diledin mi işte o zaman din mescidin keçi boynuzuyla dolu demektir!

Mescid-i Aksa ve keçi boynuzu, Davut aleyhisselâm'ın, Süleyman aleyhisselâm'dan önce o mescidi yapmaya niyetlenmesi

Davut iyiden iyi taşla Mescid-i Aksâ'yı yapmaya niyetlendi, bu niyetle daraldı, bu işe girişmeyi iyice kurdu.

Tanrı, "Bu işten vazgeç... bu mescidi sen yapamazsın.

390. Ey seçilmiş kişi, Mescid-i Aksâ'yı senin yapmanı biz takdir etmedik" diye kendisine vahiy etti.

Davut "Ey sırları bilen Tanrı, suçum nedir? Neden mescidi yapma diyorsun bana?" dedi.

Tanrı dedi ki: "Suçsuzsun, suçun yok ama kanlara girmişsin... mazlûmların kanlarını boynuna almışsın!

Senin sesinden sayısız halk can verdi; sayısız halk, ona av oldu! Sesin bir hayli kana girmiş, canlar yakan güzel nağmelerin bir hayli adamı canından etmiştir!"

395. Davut dedi ki: "Senin mağlûbundum, senin sarhoşundum... elim, senin kuvvet ve kudretinle bağılıydı.

Padişah mağlûp olana acınmaz mı? Mağlûp, âdeta yok demek değil midir?

Tanrı buyurdu ki: Bu mağlûp, öyle bir yoktur ki vara nispetle zahiren yok olmuş değildir, iyice anlayın bunu!

Bu çeşit yok olan, kendinden geçmiş, var olanların en iyisi, en ulusu olmuştur.

O, Tanrı sıfatlarına nispetle yoktur... fakat hakikatte ona yoklukta bir varlık vardır.

400. Bütün ruhlar onun tedbirindedir... bütün cesetler onun hükmündedir.

Bizim lûtfumuza mağlup olan iradesiz, ihtiyarsız ve âciz kalmış değildir; o, bizim sevgimizde ihtiyar sahibi olmuştur.

Zaten ihtiyar ve iradenin sonu da budur, yani insanın mevhum irade ve ihtiyarının bu makamda yok oluşudur.

Zaten nihayet o, mevhum varlıktan mahvolmasaydı hiçbir ihtiyar ve iradeden lezzet alamaz, zevk bulamazdı.

Dünyada ister yenecek lokma olsun, ister içilecek bir şey... onun lezzeti, lezzetten kesilmesinin fer'idir. (İnsan, yediği, içtiği şeylerin lezzetini kaybetmedikçe yiyeceği ve içeceği şeylerden lezzet alamaz. Maddi lezzetlerden kesilmedikçe manevi lezzeti bulamaz)

405. Lezzetten geçen gerçi bütün lezzetlere aldırış etmez bir hale gelir ama hakikatte kendisi lezzet kesilir, lezzetten hiç ayrılmaz olur!

”Söz, ancak budur: İnsanlar kardeştir” ve” Âlimler, tek bir insan gibidir” hadislerinin şerhi, bilhassa Davud ve Süleyman Peygamberlerle diğer peygamberlerin -aleyhisselâm- birliği, birisini inkar edenin, hiçbir peygambere iman etmemiş sayılacağı. Birlik alâmeti olarak o binlerce evden birini yıktın mı hepsinin yıkılmış ve bir duvarın bile ayakta kalmamış olacağı, Tanrı'nın "Biz onların arasından bir tanesini bile ayırdetmeyiz" demesi... Âkil kişiye bir işaret yeter, zaten bu, işareti de geçti ya!

Bu iş senin zorunla, senin kuvvetinle olmayacak ama o mescidi, oğlun yapacak!

Ey hikmet sahibi, onun yaptığı senin yaptığıdır... evveline evvel olmayan bir zamandan beri inananlar, birbirlerinin aynıdır, birdir onlar!

İnananlar sayılıdır, çoktur ama iman birdir... cisimleri çoktur ama canları tektir.

İnsanda öküzün, eşeğin anlayışından ve canından başka bir akıl, başka bir can vardır.

410. O deme erişen, o makamda Tanrı velisi olan kişide de, insandaki candan, akıldan başka ve ayrı bir can ve akıl vardır.

Hayvani canlılarda birlik yoktur... sen bu birliği rüzgarın ruhunda arama!

Bu hayvani can, eklemek yese insani ruhun karnı doymaz; bu yük çekse o, sıkıntı çekmez!

Hattâ onun ölümüyle bu hayvani ruh, neşelenir, sevinir... insani ruhun bir şey elde ettiğini görünce de hasedinden ölür!

Kurtların, köpeklerin canı, hep ayrı ayrıdır. Bir olan Tanrı aslanlarının canlarıdır.

415. Canlıları diye cemi sırasıyla söyledim... çünkü o bir tek can, cisme nispetle yüz olur!

Gökteki bir tek güneşin bir tek nuru da ev içlerine vurunca yüzlerce nur olur ya!

Fakat ortadan duvarları kaldırdın mı hepsinin de nuru bir olur.

Evlerin temelleri kalmadı mı müminler bir tek insana döner, bu sır meydana çıkar.

Bu sözden farklar belirir, müşküller doğar... çünkü hakikatte buna benzemez bu iş ki; bu bir misaldir.

420. Aslanla yiğit bir Âdemoğlu arasında sonsuz farklar vardır.

Fakat ey hoş gün gören kişi misal getirildiği zaman aradaki birlik, yiğitlik ve canla başla oynama bakımındandır.

Çünkü o yiğit, her bakımdan aslanın misli değildir, nihayet yiğitlik bakımından aslana benzer.

Bu alemde her bakımdan bir olan bir nakış, bir suret yoktur ki sana mislini göstereyim.

Aklı, şaşkınlıktan kurtarayım diye yine nakış bir misale el atayım:

425. Geceleyin her eve bir kandil, bir mum korlar ve onun ışığıyla karanlıktan kurtulurlar ya...

O kandil, bu tene benzer, nuru da cana. Kandil, fitile, şuna buna muhtaçtır.

Bu duyguların o altı fitilli kandili, umumiyetle uykuya, yemeye, içmeye dayanır... o kandilin temeli, bunlardır.

Yiyip içmeden, yatıp uyumadan yarım nefeslik bir zaman bile yaşayamaz... fakat yiyip yatmakla da yaşayamaz!

Fitili, yağı olmadıkça bakası yoktur; fakat fitille, yağla da vefası yoktur.

430. Çünkü sebebe bağlı olan, sebepsiz meydana gelmeyen ışığı, ölümü arar durur... nasıl yaşayabilir ki aydın gün, onun ölümüdür.

İnsanın bütün duygularının da bakası yoktur... zira mahşer günü, hepsi de yok olur gider!

Fakat atalarımızın duygu ve can ışığı, tamamı ile de ot gibi bitip ot gibi yitmez... tamamı ile fani olmamıştır.

Yalnız güneşin nurunda yıldızların nuru ve ay ışığı mahvolur ve görünmez!

Pirenin ısırmasından meydana gelen yanış, dert ve zahmet, yılan ısırınca mahvolur ya!

435. Çıplak adam arıların sokmasından kurtulmak için suya atlar ya! Arılar adamın tepesinde dolaşır dururlar... başını bir çıkardı mı hiç affetmezler, hemen sokarlar!

Tanrı'yı anış sudur, zamanede şu kadının, bu erkeğin anılışı da arı!

Tanrı'yı anış suyuna dal, nefesini tut, sabret de eski düşüncelerden, vesveselerden kurtul!

Ondan sonra da sen, tepeden tırnağa kadar o arı duru suyun tabiatına bürünürsün...

440. Öyle bir hale gelirsin ki o kötü arı, sudan nasıl kaçır, çekinirse senden de öyle kaçır, öyle çekinir!

Sonra dilersen sudan uzaklaş... içten suyun tabiatına sahip olursun, hakikatte ondan ayrılmamış sayılırsın!

Dünyadan geçen kişiler de yok olmamışlar, fakat Tanrı sıfatlarına bürünmüşlerdir.

Onların sıfatları, Hak sıfatlarına karşı, güneşin karşısındaki yıldızlara dönmüştür.

A inatçı Kur'andan buna delil istiyorsan oku: "Onların hepsi huzurumuzdadır!"

445. Haklarında "Huzurumuzdadır" denenler yok olamazlar, iyi dikkat et de ruhların bakasını iyice anlayasın!

Bakadan mahcup olan ruh azaptadır, Tanrı'ya vasıl olan ruhsa baka aleminde hicaplardan kurtulmuş bir haldedir.

İşte bu hayvani duygu kandilinden ne murat edilmişse, bu kandilin hakikati neyse sana söyledim... kendine gel de sakın bu hayvani duyguyla ruh arasında bir birlik tasavvur etme!

Çabuk, ruhunu, yolcuların kutlu ruhlarına ulaştır!

Yüz tane kandilin olsa ister sönsünler, ister yansınlar, değil mi ki hepsi ayrı ayrıdır... bir olamazlar!

450. İşte bu yüzden bizim ashabımız, hep savaştadır... fakat peygamberlerin birbirleriyle savaştıklarını kimsecikler duymamıştır.

Çünkü peygamberlerin nurları güneştir; duygu ışığımızda kandil, mum ve is!

Biri söner, öbürü gündüze kadar kalır... biri yanıp erir, öbürü parlar durur!

Hayvani can gıda ile dirilir...her iyi kötü şeyle de ölüverir!
Fakat bu kandil söndü, ortadan kalktı mı komşunun evi neden karanlık kalsın?

455. Madem ki o evin ışığı, bunun ışığı olmaksızın da duruyor... şu halde her evin duygu ışığı ayrı ayrıdır.
Bu hayvani canın misalidir... Rabbani canın değil!
Gece Hindusundan ay doğdu mu ışığı, her pencereden vurur, her tarafı aydınlatır!
O yüzlerce evin ışığını sen, bir say... çünkü ay battı mı bu evin sönüp öbürününki kalmaz.
Parlak güneş tan yerinde durdukça ışığı her eve konuk olur.

460. Fakat can güneşi battı mı bütün evlerin nuru kaybolur, gidiverir!
Bu söz nurun misalidir, misli değil... sana doğru yolu gösterir, düşmanın da yolunu vurur!
O münkir, o kötü huylu, örümcek gibi kokmuş ağlar kurar...
Tükürüğü ile nura perde gerer; fakat kendi anlayış gözünü kör eder.
Atın boynunu tutarsa murat alır, maksadına erişir... fakat ayağını yakalarsa tekme yer!

465. Gemsiz ve serkeş ata pek yaklaşma... kendine akli ve dini kılavuz et, onlara uy vesselâm!
Bu azmini sakın hor görme, ehemmiyetsiz sanma... bu yolda sabır lazım, çekilecek mihnetlere tahammül gerek!

Mescid-i Aksâ'nın binası

Süleyman, Kâbe gibi temiz, Mina gibi yüce olan o yapıya başladı.
Yapısında tekellüflerde bulundu... öbür yapılar gibi rasgele ve değersiz bir yapı değildi o!
Yapı için dağdan kesilen her taş, apaçık "Önce beni götürün" derdi.

470. Âdem'in yoğrulduğu su ve toprak gibi o yapının her kerpicinden nur parladı.
Taş, hammalsız geliyordu... o kapı, o duvarlar, âdeta canlıydı.
Tanrı daima der ki: Cennetin duvarları, bu duvarlar gibi cansız ve çirkin değildir.
Ten kapısı, ten duvarı gibi uyanıktır... cennet evi de diridir; çünkü padişahlar padişahına mensuptur orası!
Ağaç da cennet ehliyle konuşur, söz söyler, meyve de, akan duru sular da!

475. Çünkü cenneti aletle yapmamışlardır ki... orası amellerden, niyetlerden yapılmadı.
Bu yapı ölü sudan, ölü topraktan yapılmıştır; o yapı diri ibadetlerle kurulmuştur.
Bu aslına benzer, dağınıklıklarla doludur... o da aslı olan ilme, amele benzer!
Oradaki taht da, köşk de, taç da, elbise de cennet ehline sorular sorar, cevaplar verir!
Döşemesi, döşeyen olmaksızın döşenmiştir... o ev, süpürgesiz süpürülmüş, temizlenmiştir!

480. Gönül evine bak! Gamla tozlandı mı süpürgeci olmaksızın tövbeyle süpürülür, arınır.
O yurdun tahtı, kimse taşıyıp götürmeksizin gider yürür... kapı halkası da güzel seslerle şarkılar söyler, çalgılar çalar, kapı da!
Gönülde de o ebediyet yurdu olan cennetin diriliği var... fakat ne fayda, dilime gelmiyor ki, söyleyemiyorum ki!
Süleyman her sabah çağı halkı irşad için mescide girdi mi,
Gah sözle, gâh nameyle, sazla gâh işle, yani rükû ederek, yahut namaz kılarak halka öğüt verirdi.

485. İşle olan öğüt, halkı daha ziyade çeker... çünkü bu öğüdü sağrıların bile can kulakları duyar!
Sonra bu öğüt de emirlik vehmi de az olur... bu yüzden halka adamakıllı tesir eder!

Tanrı razı olsun, Osman'ın ilk halifelindeki hutbesi, işe öğüt veren,sözle öğüt verenden yeğdir.

Osman, halife olur olmaz hemen koşup minbere çıktı.
Ulular ulusu peygamberin minberi üç basamaktı. Ebubekir, minbere çıkınca ikinci basamağa,
Ömer de zamanında İslama ve dine saygısı dolayısıyla üçüncü basamağa oturmuştu.

490. Osman'ın devri gelince o üst basamağa çıktı, o bahtı kutlu, oraya oturdu.
Herzevekilin biri ona sordu: "İlk iki halife, Peygamberin yerine oturmadılar.
Sen nasıl oldu da onlardan üstün olmaya kalkışıyorsun? Halbuki mertebe bakımından onlardan aşağısın sen."
Osman dedi ki: "Üçüncü basamağa otursaydım beni Ömer'e benziyorum sanırlardı.
İkinci basamağa otursaydım diyebilirdiler ki bu Ebubekir'e benziyor, onun misli!

495. Bu üst basamak, Mustafa'nın makamı... o padişaha benzememe zaten imkanı yok.
Ondan sonra o merhametli halife, hutbe okuyacak yerde ta ikindiye yakın bir zamana kadar sustu kaldı.
Kimsede, hadi okusana diyecek bir kudret de yoktu, mescitten çıkıp gidecek kudret de!
Halkın ileri olanlarına da bir heybet çökmüştü, bayağılarına da. Mescidin içi, damı nurla dolmuştu!
Can gözü açık olanlar o nuru görüyorlardı... bırak onları, körler bile o nurla hararete gelmiş çoşmuşlardı!

500. Körün gözü, güneşin doğduğunu hararetinden anlar.
Fakat bu hararet, her duyulanın hakikati görülsün diye gözü açar...
Ve hararetinde bir sıkıntı bir hal vardır... hakiki güneşin hararetiyle gönlü açar, gönüle bir ferahlık, bir genişlik verir!
Kör, evveline evvel olmayan Tanrı nuruyla hararetlendi mi ferahından, ben görüyorum, gözlerim açıldı benim der.
Güzelim, adamakıllı ve hoş bir sarhoşluktur bu...yalnız can gözünün açılması için açılacak az bir yol vardır.

505. Bu körün güneşten nasibidir...Tanrı doğrusunu daha iyi bilir ya... bunun gibi belki yüzlerce nasibi de var!
O nuru gören kişinin ahvalini anlatmak, hiç Ebu Ali Sina'nın harcı mıdır?
Yüz kat kuvvetli bile olsa bu dil, kim oluyor ki eliyle görüş perdesini oynatmaya kalkışıyor?
Perdeye elini sürerse vay ona... Tanrı kılıcı elini kesiverir!
Hatta el de nedir ki? Bilgisizliğinden serkeşlik eden başı bile keser, koparır!

510. Bunu söz olsun diye söyledim... yoksa onun eli nerede, o nerede?
Hani derler ya ... teyzenin tenasül aleti olsaydı dayı olurdu, işte bu sözde onun gibi!
Dilden, sınıklıktan arınan göze... söylenen nakledile gelen sözden görülen,bilinen hakikate yüz binlerce yıllık yol var
desem yine de az söylemiş olurum!
Fakat kendine gel, sakın gökyüzünün nurundan ümit kesme... Tanrı dilerse o nur, bir anda sana erişiverir!
Mesela yıldızların madenlere yüzlerce tesiri vardır... Tanrı kudreti onu, madenlere her an ulaştırmadadır.

515. Gökyüzünde bir yıldız olan güneş, karanlıkları giderir.. Tanrı güneşiyse Tanrı sıfatlarında daimidir.
Ey yardım isteyen, güneşin tesiri, beş yüzyıllık yola olan gökten yeryüzüne geliverdi ya!
Zuhale üç yüz bin beş yüz yıllık, hatta daha da nice fazla bir yol var... fakat tesiri, anbean görünüp durmada!
Dilerse Tanrı, güneş doğunca gölgenin dürülüp kaybolduğu gibi onun da tesirini durer kaybeder... güneşe karşı
gölgenin ne değeri olabilir?
Yıldız gibi tertemiz ruhlar, gökyüzündeki yıldızlara feyiz verir, yardım eder!

520. Görünüşte o yıldızlar, bizim varlığımıza, sağlığımıza sebeptir ama hakikatte bizim batınımız, bizim içyüzümüz,
gökyüzünün durmasına, varlığına sebeptir!

**Hûkemâ, insan küçük âlemdir derler, fakat Tanrı hakîmleri insan büyük âlemdir demişlerdir.Çünkü
hûkemânın bilgisi, insanın sûretine aittir, bu hakîmlerin bilgisiyse hakikâtte insanın hakikâtime
ulaşmıştır.**

Sûrette sen küçük bir âlemsin ama hakikatte en büyük âlem sensin.
Görünüşde dal, meyvanın aslıdır; fakat hakikatte dal meyva için var olmuştur.
Meyva elde etmeğe bir meyli, meyva vermeğe bir ümidi olmasaydı hiç bahçıvan, ağaç diker miydi?
Şu halde meyva, görünüşte ağaçtan doğmuştur ama hakikatte ağaç, meyvadan vücut bulmuştur.

525. Mustafa, onun için "Âdem'le bütün peygamberler, benim ardımda ve sancağımın altındadır" dedi.
O hünerler sahibi, onun için " Biz, sonda gelen, fakat en ileri giden ve öndölü alanlarız " buyurdu.
Sûret bakımından ben Âdem'den doğmuşum ama hakikatte onun atasının atasıyım ben!
Melekler, bana secde ettiler...Âdem, benim ardımdan yürüdü, yedinci kat göğün üstüne çıktı!
Hakikatte babam, benden doğdu... ağaç, meyvadan vücut buldu.

530. İlk düşünce, iş âleminde son olarak zuhûr etti.Hele vasfa mazhâr olan düşünce!
Hâsılı bir an içinde gökten nice kervanlar gelmekte,göğe nice kervanlar gitmektedir!
Bu yol, bu kervana uzun gelmez... ova, üstün gelen kişiye geniş gelir mi hiç ?
Gönül, her an kâbeye gitmekte... benden de Tanrı lûtfuyla gönlün tabiatına bürünmekte!
Bu uzunluk, kısalık, bedene göredir...Tanrı'nın bulunduğu yerde uzunun, kisanın lâfi mi olur ?

535. Tanrı, cismi tebdil etti mi gayrı fersaha bile bakmadan yürür gider!
Ey yiğit lâfi bırak gayrı! Şimdi yüzlerce ümit var, hemen adım ata gör!
Gözünü bir yumdun mu bakarsın ki gemide oturmuşsun, uyuyorsun...öyle olduğu halde yol almadasın!

"Ümmetim, Nuh gemisine benzer... o gemiye giren kurtuldu, girmeyen boğuldu gitti" hadîsinin tefsîri

Peygamber, bunun için " Ben; zemâne tufanına gemi gibiyim;
Biz ve ashabım, Nuh'un gemisine benzeriz.Kim bu gemiye el atar, kim bu gemiye girerse kurtulur " buyurdu.

540. Şeyh beraber olunca kötülüklerden uzaksın...gece gündüz gitmekte; gemidesin.
Canlar bağışlayan cana sığınmışsın...gemiye girmiş, uyuyorsun; öyle olduğu halde yol almaktasın!
Zamanın peygamberinden ayrılma...kendi hünerine, kendi dileğine pek güvenme !
Aslan bile olsan değilmi ki kılavuzsuz yol almaktasın; kendini görüyorsun, sapıksın, hor hâkirsin.
Ancak şeyhin kanatlarıyla uçta şeyhin askerlerinin yardımını gör!

545. Bir zaman olur, onun lûtfu dalgaları, sana kanat kesilir; bir an gelir, kahr ateşi seni taşır, götürür!
Kahrını, lûtfunun zıddı sayma pek...tesir bakımından ikisinde birliğini gör!
Bir zaman seni toprak gibi yeşertir...bir zaman seni sevgilinin havasıyla doldurur, şişirir!
Ârifin bedenine cemad vasfını verir de orada neşeli güller, nesrinler bitirir!
Fakat bunları o görür, başkası değil...temiz içten başka hiçbir şey cennetin kokusunu alamaz!

550. İcini, sevgiyi inkârdan arıt da orada onun gül bahçesindeki reyhanlar bitsin!
İcini arıt da Muhammed'in Yemen ülkesinde Rahman kokusunu aldığı gibi sende benim sevgilimin ebedîlik kokusunu
bul!
Miraç edenlerin safında durursan yokluk, seni Burak gibi göklere yüceltir.

Yere mensup ve ancak aya kadar yüceltebilecek miraç değildir bu...kamışı, şekere ulaştıran miraç benzer!
Bu miraç, bugünün göğes akması gibi bir miraç değildir...ana karnındaki çocuğun bilgi ve irfân derecesine ulaşmasına benzer!

555. Yokluk küheylânı, ne de güzel bir buraktır... yok olduysan seni varlık makamına götürür!
Dağlar, denizler ancak tırnağına dokunabilir; o derece süratlidir... duygu âlemini derhâl geride bırakır!
Ayağını gemiye çekte can sevgilisine giden can gibi oturduğun yerde yürüye dur!
Elsiz, ayaksız evveline evvel olmayan Tanrı'ya kadar git...canların, yoklukta elsiz ayaksız varlık âlemine koştukları gibi!

Duyan, gaflet uykusunda olmasaydı, can kulağı açık bulunsaydı sözde kıyas perdesini yırtardın ya!

560. Ey felek, onun sözlerine inciler saç... ey cihân, onun cihânından utan!
Eğer inciler saçarsan incilerin yüz kat fazlaşsın...câmid cismin görür, sevilir bir hâle gelir.
O saçtığın incileri kendin için saçtın demektir...çünkü her çeşit sermâyeye yüz misli artar!

Belkis'in Sebe şehriden Süleyman aleyhisselâm'a hediye göndermesi

Belkis'in hediyesi kırk katır yükü altın kerpiçti.

Hediyeleri getirenler, Süleyman'ın saray meydanına girince bir de gördüler ki yer, tamamı ile halis altınla döşenmiş!

565. Altın üstünde tam kırk konaklık yol aldılar...Artık altın gözlerine su gibi bile görünmüyordu, o kadar ehemmiyetsiz bir hale gelmişti.

Defalarca bu altınları, getirdiğimiz yere götürelim... biz ne olmayacak iş yapıyoruz;

Toprağı bile halis altın olan bir yere hediye olarak altın götürmek aptallıktır dediler.

Ey Tanrı'ya akli hediye götüren, akıl, orada yoldaki topraktan da aşağıdır!

Hediyenin makbule geçmeyeceğini anladıklarından utangaçlıkları, âdeta onları gerisin geriye itmekteydi!

570. Sonra yine dediler ki: İster makbule geçsin, ister geçmesin... bize ne? Biz emir kuluyuz!

Altın olsun toprak olsun...biz, götürmeye mecburuz... buyruk verenin buyruğunu yerine getirmek mecburiyetindeyiz.

Geri götürün derlense yine fermana uyar, getirdiğimiz hediyeyi geri götürürüz!

Süleyman, hediye getirenleri ve getirdikleri hediyeyi görünce gülmeye başladı. "Ben, sizden tirit istedim mi ki?

Ben,bana hediye verin demedim; hediyeye layık olun dedim.

575. Bana gayb âleminden eşi görülmedik hediyeler gelmekte... öyle hediyeler ki insan, onları istemeye niyetlense aklına bile getiremez!

Siz, yer altındaki madeni altın haline getiren bir yıldız, güneşe tapıyorsunuz... o yıldız yaratana yüz tutun!

Değeri yüce olan canınızı hor hakir ederek gökteki güneşe tapıyorsunuz.

Güneş Tanrı emriyle bizim aşçımızdır, çyileri pişirir... artık ona Tanrı dersin aptallıktır bu!

Güneş tutulursa ne yaparsın? Ondaki o karaltıyı nasıl giderirsin?

580. Nihayet yine Tanrı tapısına yüz vurup ya Rabbi. O karaltıyı gider, yine ona nurunu veremez misin?

Gece yarısı seni öldürmeye kalkışsalar ağlayıp yalvaracağım, yahut aman dileyeceğim güneş nerede?

Hadiselerin çoğu da hep geceleyin olur... halbuki geceleyin taptığın tanrı ortada yoktur.

Tanrı'ya gönül doğruluğu ile eğilirsen yıldızlardan kurtulur, Tanrı'ya mahrem olursun!

Mahrem oldun mu sana ağız açar, sırları söylerim... bu suretle gece yarısı bir güneş görürsün sen!

585. Onun, temiz ruhtan başka doğuşu... yok doğmasında da geceyle gündüz farkı olamaz.

Gündüz, onun doğduğu zamana derler... geceleyin doğdu, parladı mı ortada gece kalmaz.

Bu görünen güneş, o güneşin önünde adeta güneşe karşı zerre nasıl görünürse öyle görünür!

Âlemi aydınlatan, parlatan bu güneşin gözü, o güneşi görünce kamaşır şaşırır kalır!

Arşın nuruna... arşın o sonsuz ve hadsiz ışığına karşı bu güneşi bir zerre gibi görürsün!

590. Göze Tanrı'dan bir kuvvet gelince zahiri güneşi hor ve yoksul görür, bayağı bulursun!

Tanrı, öyle bir kimyagerdir ki onun bir tesiriyle duman, yıldız haline gelmiştir...

Öyle bir görülmedik iksiri vardır ki karanlığı güneş haline getirmiştir.

Bir acayip sanatkardır ki bir sanatıyla zühale bu kadar hassa vermiştir... artık sen öbür can yıldızlarıyla can incilerini de var, buna kıyas et!

595. Duygu gözü, güneşe zebundur; ilahi bir göz ara, ilahi bir göz bul da, Onun bakışına karşı şimşekler saçan güneşin nurları zebun olsun!

O bakış nura mensuptur, bu bakış, nâra... ateş, nûra karşı adamakıllı kara görünür!

Tanrı sırrını kutlasın, Şeyh Abdullah-ı Mağribi'nin kerametleri

Şeyh Abdullah-ı Mağribi dedi ki: "Altmış yıldır ben gece nedir, görmedim.

Bu altmış yıl içinde ne gündüz, ne de gece... hiçbir sebeple bir karanlığa düşmedim."

600. Sofiler de şeyhin sözünün doğruluğunu söylemişler, demişlerdi ki: "Geceleri ardında giderdik."

Dikenlerle, çukurlarla dolu olan çöllerde yürürdük... o, dolunay gibi önümüzde giderdi.

Yüzünü geriye çevirmeden gece vakti, "Dikkat edin, önünüzde çukur var, sola doğru yürüyün" derdi.

Bir an sonra da "Sağa gidin, ayağımızın altında diken var" diye seslenirdi.
Gündüz olur, biz ayağın öperdik... gördük ki ayakları gelin ayağı gibi!

605. Ne topraktan eser var, ne çamurdan... ne diken yırtmış, ne taş yaralamış!
Tanrı, Mağribî'yi maşrikî etmişti... Batıyı ona doğu gibi nurlar saçan bir hale getirmişti!
Bu serkeş güneşin nuru, aşk meydanının öyle bir atıdır ki halkın ileri gidenlerinin gününü de o korur, geri kalanların gününü de o!

O yüce nur nasıl korumaz ki binlerce güneşi izhar eden odur.
Sen onun nuru ile emniyet içinde yürüye dur... ejderhalar, akrepler arasında yol almaya bak!

610. O pak nur, senin önünde gider durur... her yol vurunu tutar, paramparça eder!
"Tanrı, kıyamet gününde Peygamberini utandırmaz" ayetini doğru bil; " Müminlerin nurları, önlerinde ve sağlarında yürür yollarını aydınlatır" ayetini oku!
O nur kıyamette çoğalır ama Tanrı'dan o nuru burada da istemeli!
Çünkü Tanrı istenen şeye delalet etmeyi daha iyi bilir ama buluta da can nuru bağışlar karanlığa da!

Süleyman aleyhisselâm'ın Belkis'in elçilerini, getirdikleri hediyelerle beraber Belkis'e göndermesi ve Belkis'i güneşe tapmadan vazgeçip Tanrı'ya inanmaya davet etmesi

Süleyman Peygamber, o elçilere dedi ki: "Ey utanan elçiler, geri dönün ... altın sizin olsun; bana gönül getirin, gönül!

615. Benim bu altınlarımı da alın da o altınlara ilave edin... körlüğünüzü anlayın da o altınları katırın fercine sokun!
Katırın ferci, altın kilit vurulmaya layıktır... Aşığın altınıysa sapsarı yüzüdüdür!

O yüz, Tanrı'nın nazar ettiği yerdir... halbuki altın madenine güneş nazar eder!
Maden güneş ışığının nazargâhidir; âşıkın yüzü hakikatlere sahibolan Tanrı'nın nazargâhidir.
Şimdi de bana gelip çattınız, benim esirimsiniz ama yine benim sizi yakalamamdan korkun, canınızı siper edin!

620. Taneye kapılmış kuş dam üstündedir ama kanadı açık olduğu halde tuzağa tutulmuştur o!
Mademki gönlünü canla başla taneye verdi... sen onu tutulmadan tutulmuş bil!
Taneye bakıp duruyor ya... sen o bakışları, ayağına vurulan düğüm say!
Tane, sen şimdi bana hırsızlama bakıyorsun ama hele sabret; asıl ben seni çalışıyorum;
O bakış, sonunda seni bana çekince anlarsın ki ben senden gafil değilim der!

Terazinin dirhemi baş yıkayacak kil olan aktarın kilini, aktar şeker tartarken kil yemeyi âdet edinmiş olan müşterinin gizlice ve hırsızlama çalması

625. Toprak yemeyi âdet edinmiş olan birisi bir aktara gidip kelle şekeri almak istedi.
O hilebaz ve gönlü bozuk aktarın terazisinde dirhem ve taş yerine toprak vardı.
Dedi ki: Benim terazimin dirhemi topraktır. Şeker almaya niyetin varsa sabret de dirhem bulayım.
Adam "Mühim bir işim var, şeker almam lazım... dirhemim ne olursa olsun, zararı yok" dedi.
Kendi kendisine de "Toprak yemeyi âdet edinen kişiye taş nedir ki? Toprak altından daha iyi!

630. Hani o kılavuz kadın gibi...oğlum, pek güzel bir kız buldum.
Pek güzel ama ondan başka bir şey daha var:o namuslu kız, helvacı kızı demiş de,
Evlenecek adam böyle olması daha iyi ya... helvacının kızı daha yağlı, daha tatlı olur demiş!
Onun gibi senin de taş dirhemim yok da taş yerine toprak kullanıyorsan daha iyi ya... toprak benim gönlümün istediği meyve!" diyordu.
Aktar, terazisinin dirhem gözüne dirhem vazifesini gören taş yerine toprak parçasını koydu.

635. Öbür gözüne koymak üzere de o toprağın ağırlığınca şeker kırmaya koyuldu.
Şekeri kesip kıracak bir aleti olmadığı için biraz gecikti, müşteriyi de orada bıraktı.
Aktarın yüzü öbür yanaydı... toprak yemeyi âdet edinmiş olan müşteri, dayanamadı... gizlice ve güya aktara göstermeden toprağı koparıp yemeye başladı.
Ansızın döner de beni görüverir diye de korkmaktaydı.
Aktar, bunu gördü... gördü ama kendisini meşgul gösterdi. Diyordu ki: "A sararmış suratlı, hadi biraz daha fazla çal!

640. Toprağımı çalışıyorsan bana bir şey olmuyor; sen, adeta kendi yanından et koparıyor, kendi etini yiyorsun!
Benden korkup duruyorsun ya eşekliğinden... ben de az yiyeceksin diye korkmaktayım!
Meşgulüm ama kamışımın sana fazla şeker verecek kadar da ahmak değilim ben!
Alacağın şekeri görünce kimin ahmak ve gafil olduğunu anlarsın, hele dur"
Kuş, o taneye baktıkça bakar, hoşlanır ama tane de uzaktan o kuşun yolunu vurur!

645. Göz zinasından hoşlanırsın ama nihayet kendi yanından kopardığın eti kebab edip yemiyor musun ki?
Bu uzaktan bakış ok ve zehir gibidir... gittikçe sevgin artar, sabrın eksilir!
Dünya malı zayıf kuşların tuzağıdır... ahiret mülkü, yüce kuşların tuzağı!
Hattâ bu ahiret mülkü, öyle bir derin tuzaktır ki ulu ulu kuşları avlar!
Ben Süleyman'ım, sizin mülkünüzü istemem... mülk istemek şöyle dursun, ben sizi, helâk edecek şeylerden kurtarırım!

650. Şimdi siz, malın, mülkün esirisiniz... mala mülke sahip olan kişi, helâk olmaktan kurtulan, mala, mülke esir olmayan kişidir.

Halbuki ey âleme esir olan, aksine adını bu cihanın emîri taktın!

Hakikatte sen, bu âlemin esirisin, canın, bu cihan hapsine düşmüştür... öyle olduğu halde niceye, bir kendine cihan sahibi deyip duracaksın?

Süleyman aleyhisselâm'ın elçilerin gönlünü alması, onlara iltifatta bulunması, gönüllerindeki ürkekliliği gidermesi ve hediyeleri kabul etmediğinden özür dileyip, kabul etmemesinin sebeplerini anlatması

Ey, elçiler, tez sizi elçi olarak gönderiyorum... bu hediyeleri reddetmem, sizin için kabul etmemden yeğdir. Belkis'in yanına gidince gördüğünüz şaşılacak şeyleri, altın ovasını hep söyleyin.

655. Söyleyin de benim altına tamah etmediğimi, altını yaratandan altın elde ettiğimi anlasın. O Tanrı, öyle bir Tanrı'dır ki dilerse bütün yeryüzünü baştanbaşa altın ve değeri biçilmez inci haline getirir. Ey altına seçen, onu seven, onun için Tanrı mahşer gününde bu yeryüzünü gümüşten halk edecektir. Biz altına aldırış bile etmeyiz... sanatlarımız çok bizim; bütün yeryüzündekileri altın haline getiririz biz! Sizden altın mı isteriz biz? Biz sizi kimyager yaparız.

660. Sebe mülkü bile olsa vazgeçin o dünya mülkünden... suyun toprağın dışında nice mülkler var! Senin taht dediğin şey, tahtadan yapıma tuzaktır... konduğu yeri baş köşe sanmışsın ama kapıda kala kalmışsın! Sen daha kendi sakalına hüküm yürütemiyor, ona bile padişahlık edemiyorsun; artık nasıl olurda iyiye, kötüye padişahlık yapmaya, hüküm yürütmeye kalkışırsın? İstemediğin halde sakalın ağarıyor... gayri ey eğri ümitli, sakalından utan! Asıl o Tanrı mülk ve saltanat sahibindir, kendisine baş eğene bu topraktan yaratılan dünya şöyle dursun, yüzlerce mülk, yüzlerce saltanat ihsan eder.

665. Fakat Tanrı tapısında bir secde, sana iki yüz devlet ve saltanattan daha hoş gelir. Ben ne mal isterim, ne mülk... ne devlet isterim, ne saltanat... bana o secde devletini ihsan et, yeter diye ağlayıp sızlanmaya başlarsın! Cihan padişahları, kötülüklerinden dolayı kulluk şarabından bir koku bile almamışlar. Yoksa onlar da Edhem gibi, hemencecik coşarlar, sarhoş olurlar, dünya saltanatını vurup kırarlardı! Fakat Tanrı, bu âlem dursun, mamur olsun diye gözlerini ağızlarını kapamıştır.

670. Bu suretle de onlara taht ve taç tatlı gelir, âlemdeki halktan haraç alalım derler... Fakat haraç ala ala kum gibi altın yığsın yine ölür, geberirsin, onlar senden arta kalır! Mal, mülk, devlet ve altın, canına yoldaş olmaz... sen altın ver de görüşünün kuvvetlenmesi için sürme al! Bu sürmeyi çek de şu âlemin daracak bir kuyu olduğunu gör; Yusufcasına ipe el at! Kuyudan çıkıp dama yücelince görenler, müjde, işte bize bir köle desinler!

675. Kuyuda göz, akisler yapar, insana hayaller görünür... onların en bayağısı şudur: Taş altın şeklinde görünür! Oyun zamanı çocuklarda kızışır... o taş topaç kırıklarını altın ve mal görürler ya. Fakat Tanrı ârifleri kimyager olmuşlardır da onlara madenler bile değersiz görünür artık!

Dervişin, şeyhleri rüyâda görüp kazanmaya uğraşmadan ve ibadetten kalmadan helâl bir rızık dilemesi, onların onu irşâd etmeleri, dağdaki acı ve ekşi meyvaların, şeyhlerin himmetiyle dervişe tatlı gelmesi

Dervişin biri hikâyeye etti: Ben rüyâda Hızır'a mensup olan erenleri gördüm. Onlara: " Helâl olan ve hiç vebâli bulunmayan rızık nereden elde edeyim? dedim.

680. Beni dağlara ormanlara götürdüler... ormanlarda meyveleri silktiler. Tanrı, himmetimizle bunları sana tatlı etti... Hemen ye bunlar temiz, helâl ve sayısız... aynı zamanda uğraşmaksızın, başın ağrımadan, yükünü çekmeden, yukarı aşağı koşmadan elde edilen rızıklardır dediler. Onları yedim, sözümde öyle bir feyiz, öyle bir tesir hâsıl oldu ki sözlerim, akılları hayran etmeye başladı. Rabbim dedim, bu bir imtihan...sen bana bütün halktan gizli bir ihsanda bulun!

685. Söz söyleyemez bir hale geldim... hoş bir gönüle sahip oldum; zevkimden nar gibi yarıldım! Dedim ki içimdeki bu zevk yok mu ya... cennette bundan başka bir zevk olmasa bile, Başka bir nimet istemem... bunu bırakıp da ceviz ve şeker yemeğe girişmem! Kazancımdan elimde bir iki habbe kalmıştı. Onları cübbemin yenine dikmiştim.

Dervişin bu parayı şu oduncuya vereyim, çünkü ben şeyhlerin kerametiyle rızık elde ettim demesi, oduncunun, dervişin bu niyetini anlayıp incinmesi

Dervişin biri de odunculuk etmekteydi... yorgun argın ormandan geldi.

690. Onu görünce dedim ki: Artık benim rızıkla işim yok... bundan sonra rızık için gam yemiyorum. Kötü meyveler bana güzel ve hoş gelmekte... husûsi bir rızıkla nâil oldum ben. Mademki boğaz derdinden kurtuldum, birkaç habbem var, onları şuna vereyim...

Şu oduncuya başılayayım da o da iki üç günceğiz rızık derdinden kurtulsun!
Oduncu içinden geçeni anlıyormuş meğerse... çünkü kulağı, Tanrı nuruyla nurlanmış!

695. Her düşünce , ona göre bir şişe içindeki kandil gibi. Hepsini görüyormuş!
İçten geçen ondan saklanamıyor... o, bütün gönüllerden geçene emîr kesilmiş!
O sırrına şaşılacak er, benim bu düşünceme karşı ağzının içinden söylenip durmaktaydı.
Padişahlar hakkında böyle düşünüyorsun ha... onlar, sana rızık vermeseler nasıl rızıklanacaksın ki demektedir.
Ben sözünü anlayamıyordum ama azarlanması gönlüme iyice aksediyordu.

700. Derken aslan gibi heybetle önüme geldi, sırtındaki odun demetini yere bıraktı.

AÇIKLAMALAR (Beyitler 1 - 700)

Satır 23. Su'da, Suat, Leylâ Selma gibi Arap şiielerinde geçen ve muayyen bir kızdaki ziyade sevgili mânasına gelen bir kadın adıdır.

Satır 3-5. Kur'an'ın 12nci suresi olan Yusuf suresinin 63 üncü âyetinin son kısmıdır.

B. 7. H. Muhammed'in "Kim, her şeyini Tanrı'ya verir, Tanrı'ya bağlanırsa Tanrı da onun her şeyini yapar, her dileğine erişir" mealinde bir buyruğu bulunduğu rivayet edilmiştir.

B. 11. "Görüyor musun Ebu Cehl'i? Senin sözlerini yalan der ve imandan yüz çevirirse.. bilmez mi ki Tanrı şüphesiz her şeyi bilir.. hayır, bunu bilmez değildir; geri durmazsa onu perçeminden yakalarız.. yalancı ve sapığın perçeminden! Soyunu sopunu, boyunu, boyaşını çağırısın da ona yardım etsinler bakalım! Yakında biz zebanileri çağırırız.. çağırırız mıyız, elbette çağırırız; ona uyma; secde et de yaklaş!" Sure 96 (Alak), âyet 13-19.

B. 14. Mesnevi C. I, S. 10, B. 96 nın izahına bakınız.

B. 19. "Kutlu olsun o Tanrı ki gökte burçlar yaptı; orada kandil ve nurlar veren ay yarattı". Sure: 25 (Furkan), âyet 61.

B. 34-36. Bu beyitler, Eflâkî tezkeresinde bir hikâyeden sonra anılmıştır. Hikâyenin aynen tercümesi şudur: "Tanrı razı olsun, Mevlâna Sıraceddîn-i Mesnevî-han rivayet etti; bir gün Çelebi Hüsameddin hazretleri, Mevlâna'nın önünde yere baş koyup dedi ki: Eshabımız, Hüdavendigâr'ın Mesnevi'sini okurlar ve huzur ehli onun nuruna dalarken görüyorum, gayb topluluğu (melekler), ellerinde değnekler ve kılıçlar olduğu halde geliyorlar. Kim, bu sözü ihlâsla duymaz ve gönül doğruluğuyla dinlemezse onun imanının kökünü ve dininin dallarını kesiyorlar ve onu çeke çeke cehenneme götürüyorlar. Mevlâna gördüğün gibidir buyurdu. Bunu Mesnevi'nin dördüncü cildinde anlatırlar ve münkirlerin hallerinin sonunu izhar eder de derler ki..."

B. 39. dan önceki başlıktaki âyet: Sure: 2 (Bakara); âyet: 216.

B. 78. S. I, B. 7 nin izahına bakınız.

B. 104. Bu beyitteki söz, meşhur Hüseyin İbn-al mansur al-Hallâc'ındır. C. 3, S. 369, B. 3839 un izahına bakınız.

B. 185. "Sana dağları sorarlarsa de ki: "Rabbim onları paramparça, zerre zerre eder.. dağların bulunduğu yeryüzünü de bomboş bir hale getirir. Yeryüzünde ne bir çukur görürsün, ne bir tümsek, onu dümdüz eder." Sure: 20 (Tâhâ), âyet: 105-107.

B. 185 den sonraki başlıktaki âyet. Mısır Azizinin karısı Zeliha, Yusuf Peygamber'e âşık olmuş ve bir gün Yusuf'un bulunduğu odanın kapılarını kapayıp kendisini Yusuf'a peşkeş çekmişti. Fakat Yusuf, Tanrı korumasıyla kötü bir hale düşmemiş, kaçarken Zeliha, Yusuf'un eteğine yapışmış, eteği ard tarafından yırtılmıştı. Bu sırada Zeliha'nın kocası gelip bu hali görmüş, Zeliha âciz kalıp Yusuf'a iftira etmişti. Zeliha'nın adamlarından birisi Yusuf'un gömleği, ön taraftan yırtılmışsa Zeliha'nın doğru söylediğini, ard tarafından yırtıldıysa yalan söylediğini bildirmiş, gömleğin ardan yırtıldığını görünce Zeliha'nın kocası "kadınlar, bu, sizin hilenizden.. hileniz pek büyüktür" demişti. Sure: 12 (Yusuf) âyet: 23-28.

B. 219. Tanrı adları, bir şeyin bilinmesi için konan adlara benzemez. Onlar, Tanrı'nın zati sıfatlarından meydana gelme adlardır. Meselâ Tanrı duyar, görür denince bu duyuculuk, görücülük: duymak ve görmek sıfatlarından.. bilir denince bu bilirlilik, bilgi sıfatından meydana gelme birer addır ve bu sıfatlar da Tanrı'nın zati zuhurudur. İleti ula, Hukema mezhebince her şeyin varlığına sebep olan Aklıküldür. Onlarca yaratıcı kudretin faal bir sıfatı vardır ki bu, Aklıküldür. Bu fa'al, yani aktif sıfat, bir münfail, pasif sıfat meydana getirmiştir. Buna Nefsikül denir. Aklıkülle Nefsikülden gökler meydana gelmiş, göklerin dönüşünden yıldızlar ve unsurlar vücut bulmuş, göklerle unsurların birleşmesi de cemat, nebat ve hayvanı vücuda getirmiştir. Bu mezhebe göre aklıkül, Tanrı olan yaratıcı kudretin zatî

bir iktizasıdır. Tanrı aktif olmaya mecburdur ve Tanrı'dan meydana gelen yalnız Aklıküldür. Aklıkülden Nefsikül meydana gelmiş ve kâinatı bu ikisi izhar etmiştir. Hicretin beşinci asrında (XI) Mısır Fatimîleri'nin Horasan'daki Hoccet-i olan ve İran şairlerinin ileri gelenlerinden biri bulunan meşhur Nasır-ı Hiisrev'de Rûşenayi-nâme'sinde bu inanışı "Yediyle dördü, yâni yedi kat gökle dört unsuru o meydana getirdi, o yaptı demem; fakat akli besleyen izhar eden odur" beytiyle anlatır (Tahran tab'ı divan ve risaleleri. Şemsi hicrî 1307, S. 518, B. 4) Yunan felsefesinin İslâmileşmiş şekliinden başka bir şey olmayan Hukema felsefesini İsmailîler benimsemişler ve yaymışlardır. Bunu sofilerin bir kısmı da kabul etmiştir. Bu mesleğe göre "Birden ancak bir çıkar" ve Tanrı'nın izhar ettiği, ancak zatî iktizasî olan Aklıküldür. Bu bakımdan her şeyi Tanrı tarafından yaratılmış sayan ve yaratışta da Tanrı'yı mecbur bilmeyip muhtar bilen müslümanlıkla uyuşmasına imkân yoktur. Mevlâna bu yüzden illeti ula, delilini de bozuk ve bâtil saymaktadır. C. 3, S. 342, B. 3576 nın izahına da bakınız.

B. 276. C. I, S. 51, B. 528 in izahına bakınız.

B. 280. "Kötü sözler, kötü adamlarıdır; kötü adamlara da kötü sözler yaraşır.. temiz sözler, temiz adamlarıdır; temiz adamlara da temiz sözler yaraşır. Temizler, haklarında söylenen sözlerden arıdılar, yarlıganmak ve pek güzel rızık, onlarıdır." Sure: 24 (Nur) âyet: 26.

B. 283-285. "Müşrikler, peygamberlere dediler ki: biz, ancak başımıza gelenleri sizden biliyor, sizin bu dâvanızı şom sayıyoruz.. bu işten vazgeçmezseniz sizi taşlarız, bizden pek acı, pek elemli bir azaba uğrarsınız." Sure: 36 (Yasin), âyet: 18.

B. 296. "Ey inananlar, söz ancak budur: Tanrı'ya şirk koşanlar pistir. Bu yıldan sonra Kabe'ye yanaşmamalıdır.."

Sure: 9 (Tevbe), âyet: 28.

B. 299. Mısır'da yumurtanın fıski içine gömüldüğünü ve bu suretle civciv çıkarıldığını anlıyoruz.

B. 318. Mesnevi'yi Mevlâna söyler, Çelebi Husameddin yazardı. Anlaşıyor ki bu yazdırma sırasında akşam olmuş, vakit gecikmiş; ertesi güne, yahut başka bir vakte bırakılıyor.

B. 324-327. Dervişlerde ve bilhassa Mevlevilerde bir kusurda bulunan derviş, kapı yanında sağ ayağının baş parmağını sol ayağının baş parmağı üstüne koyup sağ kolu üstte olmak ve parmaklar açık bulunmak üzere, sağ eliyle sol omzunu, sol eliyle sağ omzunu tutarak niyaz vaziyetinde durur ve kusurunu söyler. Şeyh, bu kusura göre ona bir ceza tertip eder, yahut ihvanı, yani yol kardeşleri huzurunda onu usulen döver. Bu suretle suçu affedilir. Sağ eliyle sol kulağını, sol eliyle sağ kulağını tutarak da niyaz vaziyetinde durmak vardır. Buna pabuçluk mânasına gelen "pây-mâçan" dan bozma "peymaçede durmak" denir. B. 324 teki babadan maksat Âdem Peygamber'dir. B. 327 için bakınız: C. I, S. 122, B. 1241.

B. 332. "Kaza gelince göz kör olur" diye bir söz vardır.

B. 350. Ebucehil. C. 2, S. 74, B. 809 un izahına bakınız.

B. 351. Ebıbekir'in, Peygamber'den mucize istemeyerek yüzünü görür görmez iman ettiği rivayet edilir.

B. 353. Murtaza, H. Muhammed' in amcasının oğlu ve damadı H. Ali' nin lâkabıdır. Razi edilmiş, razı olmuş mânasına gelir. H. Muhammed, Tebuk savaşına giderken Ali'yi Medine'de kendisine halife olarak bırakmış, Ali de "Ey Tanrı elçisi, beni çocuklarla kadınlara mı halife ettin?" demiş. H. Muhammed "Ya Ali, Musa'ya göre Harun ne rütbedeyse sen de bana göre o rütbedesin, yalnız farkı şu: Benden sonra peygamber yoktur; buna razı değil misin?" deyince Ali "Razi oldum, razı oldum" demiş ve bu andan itibaren kendisine Murtaza, denmiştir.

B. 387 den sonraki başlık. Mesçid-i Aksa, Süleyman Peygamber'in Kudüs'te Tanrı için yaptırdığı büyük ve pek süslü mâbeddir. Tevrat' ta bu mabedin yedi yılda yapıldığı anıldığı gibi nasıl olduğu da uzun uzun anlatılır. (Kitabı mukaddes tercüme, 1908 İstanbul, Mülûk-i sâlis, bap 5-6).

B. 405 ten sonraki başlık. 49 uncu sure (Hücürat), âyet: 10. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir. Son kısım, ikinci surenin (Bakara) 285 inci âyetinden alınmadır.

B. 411. C. 2, S. 18, B. 188 in izahına bakınız.

B. 426. Altı fitilden maksat beş duyguyla hissi müşterek denen duygudur.

B. 444. "Şüphe yok, hepsi de gelirler, yanımızda hazır olurlar." Sure: 36 (Yâsin), âyet: 32.

B. 506. Şeyh al-Reis diye anılan ve hicretin 428 inci yılında (1036-1037) vefat eden meşhur İslâm hekim ve filozofu Ebu Ali Sina'dır. Bu zatın birçok eserleri vardır. Bunlar Lâtinceye çevrilmiş ve orta çağda Avrupa' da okunmuştur. Avrupalılar, bu büyük filozofa Avicenne derler. Yunan felsefesinin İslâmileşmiş bir şekliinden başka bir şey olmayan Hukema felsefesini yayan en meşhur filozof budur.

B. 520 den sonraki bahis. Hukema, yani Yunan felsefesinin İslâmileşmiş şeklini kendilerine meslek ve mezhep ittihaz edenler, insana "Alem-i suğra - Küçük âlem" derler. Fakat sofilerce insan, göklerle dört unsurun hulasası olduğu gibi insanda cemat, nebat ve hayvanın kabiliyetlerinden başka bir de anlayış ve söz söyleme kabiliyeti bulunduğundan "Alem-i Kübrâ - Büyük Alem" dir ve bütün kâinat, ağacın çekirdekte bulunduğu gibi insanda bulunur. Ali'ye isnad edilen ve "Derdin sendendir de bilmezsin; ilâcın sendendir de görmezsin. Sen, kendini küçük

bir varlık mı sanırsın? Koca âlem, senin içinde dürülmüştür. Sen öyle bir açık kitapsın ki harfleriyle gizli sırlar meydana çıkar" mealinde bir de şiir vardır.

B. 525. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 526. C. 2, S. 283, B. 3056 nın izahına bakınız.

B. 537. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 551. C. 2, S. 141, B. 1203 ün izahına bakınız.

B. 562 den sonraki bahis. Kur'an'ın 27 nci suresi olan "Neml" suresinde bir gün Hüthüd'ün, Süleyman Peygamber'in meclisinde bulunmadığı, sonra gelip Seba diyarında bir kadının hükümdar olduğunu, kendisinin ve kavminin güneşe taptıklarını, onun bir büyük tahtı bulunduğunu haber verdiği, Süleyman'ın o kadına Hüthüt' le mektup gönderip imana davet ettiği gibi yanına da çağırdığı, Süleyman'a hediye gönderdikleri, Süleyman'ın o hediyeyi ehemmiyetsiz bulduğu nihayet Asaf'ın kadını, göz yumup açincaya kadar az bir zamanda tahtıyla beraber Süleyman'ın yanına getirdiği ve Süleyman'ın azametini gören kadının imana geldiği anlatılmaktadır (âyet: 20-44).

B. 597 den sonraki bahis. Adı ismail oğlu Muhammed olan Ebu Abdullah-ı Mağrî'nin hal tercemesi Nefahat' ta vardır. Hicrî 299 da (911-912) vefat etmiş, Tur dağına gömülmüştür. Nefahat, Mesnevi' deki hikâyeyi Şeyhülislâm Ebu Abdullah-ı Ansari'den nakletmektedir (Nefahat tercümesi, İstanbul 1289, S. 142).

B. 611. "Ey inananlar, Tanrı'ya, yaptıklarınızı bir daha yapmamak üzere adamakıllı tevbe edin de Tanrı, Peygamber'i horlamadığı, hattâ onu yücelttiği gün sizin de kötülüklerinizden geçsin, suçlarınızı yargılasın ve sizi altından nehirler akan cennetlere soksun.. inananlar da o gün Peygamber'le beraberdir. Nurları önlerinde ve sağlarında onlarla beraber yürür durur. Derler ki: Rabbimiz, nurumuzu tamamla, suçlarımızı ört, şüphe yok aynen, her şeye kadirsin." Sure: 66 (Tahrîm) âyet: 8.

B. 668. İbrahim Ethem için bakınız C. 2, S. 86, B. 929 un izahı.

(701 - 1400 Beyitler)

Oyunları yere korken halindeki heybetten yedi âzami bir titremedir aldı!

Dedi ki: Yarabbi, senin duaları kutlu izleri yomlu has kulların varsa,

Onların hürmetine lûtfunun bir sanat göstermesini diliyorum... şimdicek bu odun yığını altın olsun!

Bunu der demez bir de gördüm ki odunlar altın olmuş, yeryüzünde ateş gibi parlayıp duruyorlar!

705. Ben bunu görünce kendimden geçtim... bir hayli zaman baygın kaldım. O şaşkınlığım geçip kendime gelince,

Dedi ki: Tanrı'nın o ulular, gayret sahibi ve şöhretten kaçır kişilerse,

Onların hürmetine yine bu altını hemen odun yap, eski haline getiriver!

Bu söz üzerine derhal o altın dallar, yine odun oldu... o erin işini görünce akıl da sarhoş oldu, kendisinden geçti.

Bakış da!

Ondan sonra odunlarını yükleyip yürüdü... hızlı hızlı önümden şehre gitti!

710. O padişaktan, ardından gidip müşküllerini sormak, sözünü duymak istedim ama,

Heybeti mâni oldu gidemedim... bayağı kişilerin has erlere varmasına yol yok!

Eğer biri can- beş vererek yol bulursa bu da onların rahmeti ve cezbesiyle olur.

Şu halde o tevfiğe erişmeyi ganimet bil...eğer bir doğru erin sohbetini bulduysan bunu fırsat say!

Padişaha yakın olduğu, padişahın yakınlığına erdiği halde bu kutluluğu değersiz görüp yolundan olan ahmağa benzeme!

715. Ahmak kurbanlık koyundan bol ve iyi bir parça verdiler mi "Bu, galiba öküz budu" der.

A iftiracı, bu öküz budu değil ... fakat eşekliğinden sana öküz budu görünmede.

Bu rüşvetsiz verilen padişah ihsanı... bu rahmet yüzünden verilen husûsi bir ihsan!

Süleyman aleyhisselâm'ın Belkis'in imana gelmesi için elçilerin tez gitmesini emretmesi ve onları teşviki

Süleyman Peygamber de savaşacağı yerde Belkis'in adamlarını ve askerini kendisine çekti.

Ey azizler dedi, çabucak gelin... çünkü cömertlik denizi dalgalanmaya başladı.

720. Köpüren dalgaları, her an kıyıya zararsız, ziyansız, yüzlerce inci atar!

Ey doğru yolu bulanlar, salâ dedim size... Rıdvan, şimdicek cennet kapısını açtı.

Süleyman dedi ki: " Ey elçiler, gidin, Belkis'a varın, onu bu dine inandırın!

Deyin ki: Hep buraya gelin... çabuk şüphe yok ki Tanrı, sizi esenlik yurduna çağirtmada!

Ey devlet isteyen, tez buraya gel... bu zaman, feyiz zamanı, kapıların açıldığı çağ!

725. Ey dilemeyen sen de gel... sen de gel de bu vefalı sevgiliden dilek sahibi olasın!

Tanrı sırrını kutlasın, İbrahim Edhem'in ülkesinden göçmesindeki sebep ve Horasan saltanatını terk etmesi

Sen de Edhem gibi devlet ve saltanatı hemencecik terk et de ebedi bir saltanata eriş!

İbrahim Edhem, geceleyin tahtında uyumaktaydı. Gözcüler, bekçiler de damda gürültü edip duruyorlardı.

Padişah, bekçilerin hırsızları ve kötü kişileri defetmelerini istemiyordu.

Çünkü kendisinin adâlet sahibi olduğunu, kendisine hiçbir kötülük gelmeyeceğini biliyordu, gönlü emindi.

730. Muratları, dilekleri koruyan adalettir... geceleyin damlarda sopalarını kakıp gezen bekçiler değil!

Fakat padişahın, rebap sesini dinlemeden maksadı, iştiaqlar çekenler gibi Tanrı hitabını hayal etmekte.

Zurna ve davul sesleri, bir parçacık o külli nefirin, kıyamet gününde çalınacak olan Sur'un sesine benzer.

Hakimler, bu musikî nağmelerini göklerin dönüşünden aldık demişlerdir.

Halkın tanburla çaldığı, ağızla söylediği bu şarkılar, nağmeler, hep göğün hareketinden alınmadır.

735. Müminler derler ki cennetin tesiriyle bütün kötü ve çirkin sesler de latif olur.

Biz hepimiz Âdem'in cüz'üleriydik...cennette o nağmeleri dinledik, duyduk!

Gerçi suyla toprak, bize bir şüphe verdi ama yine o nağmeleri birazcık hatırlıyoruz.

Fakat musibet toprağıyla karıştıktan sonra bu zir ve bem perdeleri, nereden o nağmeleri verecek?

Su, sidik ve pislikle karışınca bozulur, mizacı acı ve sert bir hale gelir.

740. İnsanın cesedinde de birazcık su vardır.. sen onu sidik bile saysan yine ateşi söndürür ya!

Su, pis bile olsa yine tabiatı bakidir.. o tabiatla gam ateşini söndürür!

İş bu yüzden güzel sesi dinlemek âşıklara gıdadır... çünkü güzel ses dinlemede kalp huzuru ve Tanrı ile birleşme

zevki vardır.

Adamın içindeki hayâller kuvvetlenir, hattâ hayaller, o güzel sestem, o güzel nağmeden suretlere bürünür. Suya ceviz atanın ateşi nasıl kuvvetlendiyse aşk ateşi de güzel seslerle kuvvet bulunur!

Susuz adamın ceviz ağacına binip silkelemesi ve cevizlerin çukuddaki, erişemediği suya düşmesi, bu suretle suyun sesini duyup onunla zevklenmesi, neşelenmesi

745. Su, pek derin yerdedi... susuzun biri suyun üst tarafında bulunan ceviz ağacına binmiş, ağacı silkeliyordu. Ağaçtan cevizler, suya düştükçe suyun sesini dinliyor, sudan meydana gelen habbeleri seyrediyordu. Bir akıllı adam, bunu görüp dedi ki: Yiğidim bu cevizler, seni susatır! Suya bir hayli ceviz düşüyor ama su derinde... senden uzakta! Sen, yukarıdan aşağıya zahmetlerle ininceye kadar su da onları daha uzağa götürecektir!

750. Adam dedi ki: Benim bu ağaç silkelemeden maksadım ceviz toplamak değil... görünüşe bakma da maksadıma iyi dikkat et!

Benim maksadım suyun sesini işitmek ve suda hâsıl olan şu habbeleri görmektir.

Âlemde susuzun, daima havuzun çevresinde dönüp dolaşmaktan başka ne işi var?

Hacının Kâbe'nin çevresini tavaf etmesi gibi o da irmağın, suyun çevresinde dolanır, suyun sesini dinler durur!

İşte ey halk ziyâsı Hüsameddin, o susuzun maksadı gibi benim de bu Mesnevi'den maksadım sensin.

755. Mesnevi, ferileri bakımından da, asılları bakımından da tamamı ile senindir... onu sen kabul etmişsindir.

Padişahlar, iyiyi de kabul ederler, kötüyü de ... bir şeyi kabul ettiler mi artık reddetmezler.

Mademki bir fidan diktin, onu sula... mademki açtın düğümleme!

Mesnevi'deki sözlerden maksadım senin sırrın, onu şiir halinde söylemedeki muradım senin sesindir.

Bence sesin, Tanrı sesidir... âşık, hâşa; sevgilisinden ayrılmaz.

760. Nâsın canıyla nâsın rabbi arasında keyfiyetsiz, kıyasa sığmaz bir ulaşma, bir birlik vardır.

Fakat nâs dedim, nesnas değil... nâs canın canı olan Tanrı'ya âşina olanlardır, başkaları değil!

Nâs dediğim adamdır, adam nerede? Sen adamların başını, görmedin, kuyruksun sen!

"Görünüşte o toprağı atan sen idin, hakikatte Allah idi" âyetini okumuşsun ama cisimden ibaretsin, cüz'ülerde kala kalmışsın!

A ahmak, cisim ülkeni Belkis gibi Süleyman Peygamber için terk et!

765. Lâhavle diyorum ama sözümden değil... o kötü düşüncelinin vesveselerinden lâhavle demekteyim!

Çünkü o, benim sözlerime karşı hayallere düşmekte, gönlündeki vesveseler ve şüpheden doğan inkârlar yüzünden hayaller kurmaktadır.

Lâhavle diyorum; yani çaresi yok... çünkü senin gönlünde benim sözlerimin zıddı olan düşünceler ve sözler var!

Sözlerim, boğazına tıkdı kaldı, artık ben sustum... hadi sen, sana lâyük olanı söyle bakalım!

Güzel sesli bir neyzen ney çalarken ansızın aşağı tarafından bir yeldir çıktı!

770. Neyzen neyi aşağı tarafına tutarak, hadi bakalım dedi... benden iyi üfleyeceksen üfle!

Ey müslüman, edep nedir diye arar sorarsan bil ki edep, ancak her edepsizinin edepsizliğine sabır ve tahammül etmektir.

Kimi falan adamın huyu kötü, tabiatı fena diye şikâyet eder görürsen,

Bil ki bu şikâyetçinin huyu kötüdür; kötüdür ki o kötü huylunun kötülüğünü söylüyor!

Çünkü iyi huylu, kötü huylulara, fena tabiatlılara tahammül eden, onların kötülüğünü söylemeyen kişidir.

775. Fakat şeyh, birisinin kötülüğünü söylerse bu, Tanrı emriyledir, kızgınlığa, heva ve hevese uymadan değil!

Onun şikâyeti, şikâyet değildir, onu islahtır... o şikâyet, peygamberlerin şikâyetine benzer.

Peygamberlerin sabırsızlığı, bil ki Tanrı emriyledir... yoksa onların hilmi, kötü şeylere tahammül eder.

Onlar kötülüğe tahammül ede ede tabiatlarını öldürdüler... artık onlardan bir tahammülsüzlük zuhur ederse kendilerinden değildir, Tanrı'dandır.

Ey Süleyman, kuzgunla doğan arasında Tanrı hilmine bürün de bütün kuşlarla uzlaş!

780. Ey hilmi, yüzlerce Belkis'i zebun eden, ey "Rabbim, kavmine sen doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar" diyen!

Süleyman aleyhisselam'ın, Belkis'e şirkte ısrar etme, imana gelmeyi geciktirme diye tehdit edere haber göndermesi

Belkis, kendine gel, aklını başına topla... yoksa fena olur. Askerin, sana düşman kesilir, senden döner!

Perdecin, perdeni yırtar... canın, canına düşmanlık eder!

Yerdeki, gökteki zerrelere hepsi, sınama çağında Tanrı askeridir.

Yerli gördün ya, Âd kavmine ne yaptı! Suyu gördün ya, tufanda neler etti!

785. O kin denizi Firavun'a ne işler açtı... bu yeryüzü Karun'a ne işler gösterdi!

Ebabil kuşları, file neler etti... sivrisinek, Nemrud'un başını nasıl yedi!

Davud, eliyle koca taşı kaldırıp atınca taş tam altı yüz parçaya bölündü, ordu da bozguna uğradı!

Lût'un düşmanlarına taş yağdı da nihayet kara su içinde dalga yutup boğuldular!
Âlemdaki cansız şeylerin akıllıca peygamberlere ettikleri yardımları söylemeye kalkışsam,

790. Mesnevi o kadar büyük ki kırk deve bile âciz olur, çekemez!
El, kafirin aleyhine şahadette bulunur; Tanrı askeri olur, Tanrı'nın buyruğuna baş kor!
Ey işte, güçte Tanrı'nın zıddına ders gösteren, kork... sen de Tanrı askerleri arasındasın.
Cüz'ünün cüz'ü bile ona uymuştur, onun askeridir. Şimdi nifak yüzünden sana muti görünür!
Tanrı, gözüne, "Onu sık" dese göz ağrısı senin yüzlerce defa kökünü kazır!

795. Dişine "Ona bir ceza ver" dese bir de bakarsın ki dişin, kulağını çekip burmaya başlar!
Tıp kitabını aç da hastalıklar bahsini oku... ten askerinin neler yaptığını gör!
Mademki her şeyin canının canı odur, canın canıyla düşmanlığa girişmek kolay mıdır?
Belkis, cin ve şeytan askerlerini bir tarafa bırak, çünkü onlar, benim emrime canla başla uyarlar, benim hükmümler saflar yararlar!
Belkis, önce saltanatı bırak... çünkü beni buldun mu bütün devlet ve mal, mülk senin olur!

800. Yanıma gelince zaten anlayacaksın ki bensiz bir hamam nakşından, hamamdaki bir resimden ibaretmişsin!
Resim, ister padişah resmi olsun, ister zengin resmi ... değil mi ki resimdir, candan nasibi yoktur!
O, başkaları için bezenmiştir.. beyhude yere ağzını, gözünü açmıştır.
Sen, kendi kendine savaşa girişmişsin... başkalarını kendin olarak tanımamış, anlamamışsın!
Sen hangi surette rastlasan, bu, benim diye durup kalıyorsun ama vallahi o, sen değilsin!

805. Bir zamancağız halktan uzaklaşsan, yapayalnız kalsan ta boğazına kadar gama, endişeye batarsın.
Halbuki bu, nasıl sen olabilir? Sen o tek kişisin; Sen kendinin güzelisin, kendinin dilberisin, kendinin sarhoşusun!
Kendinin kuşu, kendinin avı, kendinin tuzağısın... kendinin baş köşesi, kendinin döşemesi, kendinin damısın!
Cevher ona derler ki varlığı, kendi kendine olsun... onunla var olan, onun feri bulunan şey, arazdır.
Sen de Âdemoğluyusan onun gibi ol, bütün zürriyetleri kendinde gör!

810. Testide ne vardır ki nehirde olmasın... evde ne vardır ki şehirde bulunmasın!
Bu âlem bir testidir, gönül de ırmak suyuna benzer. Bu âlem odadır, gönülse görülmedik ve şaşılacak şeylerle dolu bir şehir!

Süleyman aleyhisselâm'ın, benim senin imana gelmeni istemem; ancak Allah rızası içindi; ne nefsinde, ne güzelliğinde, ne de saltanatında bir zerre gazezim yok.. Tanrı nuruyla gözüm açılınsen, sen de görürsün demesi

Hemencecik gel... ben, seni davet eden bir elçiyim... ecel gibi şehveti öldürücüyüm, şehvete esir değil!
Hattâ şehvetin olsa bile şehvette emîrim... bir güzelin yüzünü görüp şehvet esiri olmam ben!
Aslımızın aslı, Halil ve bütün peygamberler gibi putları kıran kişilerdir.

815. Ey esir, biz put haneye girsek bile puta secde etmeyiz, put bize secde eder.
Ahmed de put haneye gitti, Ebu Cehil de... fakat bunun gitmesiyle onun gitmesi arasında pek büyük bir fark var!
Bu put haneye girdi mi putlar baş kor, secdeye kapanır... o girdi mi ümmetler gibi putlara secde eder!
Şehvete mensup olan bu âlem de put hanedir... Hem peygamberlere yuvadır, hem kâfirlere!
Fakat şehvet, pak kişilere kuldur... halis altını ateş yakmaz!

820. Kâfirler kalptir, temiz kişilerse altına benzerler. Her iki kısım da bu potanın içindedir.
Potaya kalp olan girdi mi hemen kararır... altın girdi mi altınlığı belli olur.
Altın, elini kolunu açar da potaya atılır, ateş içinde hoş bir surette gülümser durur!
Âlemden cismimiz, bizim yüzümüzü örtmektedir... biz, samanla örtülü deniz gibiyiz!
Din padişâhına toprak diye bakma a bilgisiz! Melûn Şeytan da Âdem'e bu bakışla bakmıştı.

825. Sen söyle bana bakayım... hiç bu güneş, balçıkla sıvanabilir mi?
Nura yüzlerce toz toprak dökse yine görünür, yine baş gösterir, parlar!
Saman da nedir ki suyun yüzünü örtsün! Toprak da kim oluyor ki güneşi kapatabilsin!
Kalk ey Belkis, Ethem gibi padişâhcasına şu iki üç günlük saltanat dumanını dağıt!

Tanrı sırrını kutlasın, İbrahim Edhem'in arta kalan hikâyesi

O iyi adlı, iyi sanlı padişâh, bir gece tahtında otururken damda bir tıkırtı, bir hay huy duydu.

830. Sarayın damında sert sert adımlar atılıyordu... kendi kendine kimin ne haddine dedi.
Sarayın penceresinden "Kim o... bu, insan olamaz, peri olmalı herhalde" diye seslendi.
Hiç görülmemiş bir bölük halk, damdan başlarını indirdiler... dediler ki: Kaybımız var, gece vakti onu arayıp duruyoruz.
İbrahim Edhem "Ne arıyorsunuz?" dedi. Dediler ki: Develerimizi! İbrahim Edhem "Damda deve arandığını kim görmüş?" deyince,
Dediler ki: "Peki... öyleyse sen taht üstünde oturur, padişahlık ederken Tanrı'yı bulmayı nasıl arıyor, nasıl umuyorsun?"

835. İşte bu oldu, bundan sonra bir daha İbrahim Edhem'î kimse görmedi... peri gibi insanların gözünden kayboldu! Kendisi, halkın gözü önündeydi ama mânası gizliydi... halk, sakaldan, hırkadan başka neyi görür ki? Kendi gözünden de kayboldu, halkın gözünden de... İşte ondan sonra zümrüdü anka gibi âlemde meşhur oldu. Hangi kuşun canı, Kafdağına geldiye bütün âlem onu söyler, ondan bahseder. Bu doğu nûru da Sebe'e vurunca Belkıs'a da, oradaki halka da bir velvedir düştü!

840. Ölmüş ruhların hepsi dirildiler, kanat çırpıldılar.. öldüler, ten mezarlarından baş kaldırdılar! Birbirlerine "Bak... gökten bir sestir geldi" diye müjde vermeye başladılar. O sestem dinler gürbüzleşti... Gönüllerin dalları, yaprakları yeşerdi! Süleyman'dan gelen o nefes, Sur üfürülmüş gibi ölüleri mezarlarından kurtardı. Ey dinleyen, yakini Tanrı daha iyi bilir ya, bu devir geçti... (Kendi zamanına ve zamanının Süleyman'ına dikkat et de) bundan böyle kutluluk senin olsun!

Sebe'nin ehlinin geri kalan hikayesi,Süleyman aleyhisselâm'ın Belkıs'ı ve kavmini doğru yola getirmesi,her birinin haline göre din ve gönül müşküllerini halletmesi,her cins kuşun,kendi cinsinden olan kuşu,o kuşun ötüşüyle,o kuşun yiyeceği şeylerle avlaması

845. İştıyak çekercesine Sebe'e ait hikâyeyi söylüyorum... çünkü seher yeli, lâleliğe esip geldi! Bedenler, vuslat günlerini buldu... çocuklar asılları olan analarına, babalarına kavuştular. Ümmetler içinde gizli olan aşk ümmeti, çevresini kınamalar kaplamış cömertliğe benzer. Ruhların aşığılanması, bedenler yüzündendir. Bedenlerin yüceliği, ruhlardandır! Ey aşıklar, arı- duru şarap sizindir, size sunulur. Baki olan sizsiniz, beka sizindir!

850. Ey! Yüreklerinde âşk derdi olmayanlar, kalkın âşık olun... İşte Yusuf'un kokusu gelmekte, hemen koklayın, o kokuyu alın! Ey Süleyman'a mensup kuş dili, gel! Hangi kuşun sesi gelirse ona göre nağmeler düz! Tanrı sesini kuşlara göndermiştir... her kuşun nağmesini sana öğretmiştir! Cebrî olan kuşa cebir dilince söyle ... kanadı kırılmış olana sabırdan bahset! Sabreden kuşu hoş gör, affet... Anka'ya Kaf dağının vasıflarını oku!

855. Güvercine doğandan korunmasını emret... doğana hilmi anlat, can yakmadan çekinmesini söyle! Çaresiz kalan, nurdan mahrum olan yarasayı nura eş et, nura âşına kıl! Savaşan keklığe sulh öğret... horozlara sabah çağının alâmetlerini göster! Hüthütten karakuşa kadar bütün kuşlara böylece yol göster... Tanrı, doğruyu daha iyi bilir!

Belkıs'ın saltanattan kurtuluşu,iman şevkiyle mest oluşu,memleketinden hareket esnasında tahtından başka her şeyden vaz geçişi

Süleyman, Sebe'deki kuşlara bir ıslık çalınca hepsini kendisine bend etti.

860. Ancak canı ve kanadı olmayan, yahut balık gibi aslından sağır ve dilsiz olan müstesna! Hayır... yanlış söyledim, sağır bile Tanrı vahyine karşı baş koyup secde etse Tanrı ona duygu ihsan eder. Belkıs, canla, gönülle Süleyman'a gitmeyi kurdu... geçmiş zamanlarına acılandı! Âşıkların adı sanı, ârı namusu terk ettikleri gibi o da malını, mülkünü terk etti. O nazlı nazenin kölelerle cariyeler, gözüne porsumuş, kokmuş, çürümüş soğan gibi görünmeye başladı.

865. Bağlar, köşkler, ırmaklar, aşk yüzünden gözüne külhan gibi görünüyordu. Aşk, kızıştı da akın etti mi bütün güzeller, göze çirkin görünür. Aşk gayreti, zümrüdü bile insanın gözüne pırasa kadar âdi gösterir... İşte "Lâ" nın mânası budur. Ey sığınacak yer arayan, "Lâ ilâhe illâ Hü" budur... ay bile sana kararmış çömlek gibi görünür! Belkıs da hiçbir mala hiçbir hazineye, hiçbir değerli şeye ehemmiyet vermiyordu... yalnız tahtından geçememişti.

870. Süleyman, Belkıs'ın gönlündekini anladı... çünkü Süleyman'ın gönlünden Belkıs'ın gönlüne yol olmuştu! Karıncaların sesini bile duyan, elbette uzaktakilerin feryadını da duyar. "Bir karınca dedi ki" sırrını söyleyen, bu köhne kemerin, bu eski dünyanın sırrını da bilir. Uzaktan gördü ki o kendisini bile teslim eden Belkıs'a, yalnız tahtından ayrılmak acı geliyor! Bunun sebebini söylesem, tahtına neden bu kadar âşıktı... anlatmaya kalkışsam söz uzar.

875. (Belkıs, tahtla aynı cinsten değildi... doğru, fakat) bu kalem de duygusuzdur, kâtiplerle aynı cinsten değildir ama ona munistir, eştir, arkadaşdır. Her sanatın aleti de böyle cansızdır ama canlı olan sanatkârın munisidir. Anlayış gözünde nem olmasaydı bu sebebi daha açık anlatırdım! Taht haddinden fazla büyüktü; nakledilmesine imkân yoktu. Pek ince sanatlıydı... beden gibi eczası, tamamı ile birbirine bitmişti... ayrılıp götürülmesi de mümkün değildi, kırılabilirdi.

880. Süleyman dedi ki: Sonunda tahttan da, taçtan da soğuyacak ya! Can, birlik âlemine ulaşır, o âlemde baş gösterirse birliğin nuruna karşı bedeninin nuru kalmaz artık. İnci,denizin dibinden çıktı mı denizdeki köpüklerle çer çöpü hor hakîr görürsün!

Nurlar saçan güneş doğdu, baş gösterdi mi artık akrebin kuyruğunda kim yurt tutmak ister?
Fakat bütün bunlarla beraber yine de onun tahtını getirtmek lâzım.

885. Getirtmeli de buluştuğu vakit üzülmesin... çocukça dileği yerine gelmiş olsun.
O taht bizce âdi bir şey ama onca pek aziz...ne yapalım, hurilerin sofrasında birde şeytan bulunsun!
Hem o nazlı tahtı, sonradan Eyaz'a hırkasıyla çarığı nasıl ibret olduysa ona da ibret olur!
Bu tahta bakar da neye tutulduğunu, nereden nereye geldiğini, ne haldeyken ne hale büründüğünü bilir,anlar!
Tanrı da toprağı, meniye ve et parçasını daima bizim gözümüz önünde tutmuyor mu?

890. A kötü niyetli bak... seni ne halden ne hale getirdim? Şimdi onlardan nefret ediyorsun değil mi?
Sen o devirlerde o toprağa, meniye, et parçasına aşkıttın... o zamanlar bu kerem ve ihsanı inkâr ediyordun!
Önce toprak halindeyken (ben nereden akıl ve ruh sahibi olacağım diye) inkârda bulunuyordun ya... bu kerem ve ihsan, o inkârını gidermek içindir.
Canlanman, evvelki inkârına karşı reddedilmez bir delildir... şu hastalığın dermandan da beter oldu ya!
Toprağın bu işi yapmasına imkân mı var... meni, düşmanlıkta bulunur, inkâra düşer mi hiç?

895. O zamanlar gönülsüz ve ruhsuzdun... bu yüzden düşünceyi de inkâr ediyordun, inkârı da!
Cemadken insan olacağını inkâr ederdin, şimdi de haşr olmayı inkâr etmede ayak diredin!
Sen şuna benzersin: Adam gelir, kapıyı döver de ev sahibi, içerden " Ev sahibi evde yok diye bağırır.
Kapıyı döven bu "Ev sahibi evde yok" sözünden anlar ve ev sahibi içerdedir... halkadan elini çekmez!
Senin inkârın da Tanrı'nın cemad âleminden yüzlerce haşirde bulunduğunu, yüzlerce can yarattığını gösterir, belli eder!

900. Su ve toprağın "Hel etâ" dan inkâr doğurmasına dek, (insanın aslı maddesi bile yokken nihayet sudan, topraktan meni haline gelip duygu ve görgü sahibi olmasına kadar) nice sıfatlar düzüldü, koşuldu!
İşte su ve toprak (yani insan) da (inkarda bulunuyor ama hakikâtte) inkâr etmemekte... yalnız o ev sahibi gibi " o haber veren içerde yok" diye bağırmakta!
Bunu yüz türlü açar, anlatırım ama ince sözlerden insanın aklı sürger... onun için vazgeçiyorum!

Süleyman aleyhisselâm'ın Belkıs'ın tahtını Sebe'den getirtmeye bir çare bulması

Bir ifrit dedi ki: Sen daha yerinden kalkmadan ben, tahtını getiririm.
Asaf da " İsm-i âzam kudretiyle ben, bir anda bu tahtı buraya getiririm" dedi.

905. İfrit, sihirden üstattı ama o taht, Asaf'ın nefesiyle geldi.
Belkıs'ın tahtı derhal Süleyman'ın huzurunda belirdi... fakat Asaf'ın himmetiyle; ifritlerin hilesiyle değil!
Süleyman, Tanrı'ya hamd olsun dedi... bu nimeti de âlemlerin Rabbi'nin lûtfuyla gördüm, bunun gibi yüzlercesini de!
Sonra tahta baktı da dedi ki: Evet sen ahmakları aldatabilirsin ey ağaç!
Nakşedilmiş, bezenmiş tahta ve taş önünde nice aptallar baş kor, secde eder!

910. Secde edenin de canından haberi yoktur, secde edilenin de...ancak canından bir hareket ve azıcık bir eser görmüştür, işte o kadar!
Şaşıp kaldığı sıralarda taşın söz söylediğini, işarette bulunduğunu görmüşse büsbütün hayretlere dalmıştır!
O kötü kişi, ibadet tavlasını yerinde oynamamıştır da bu yüzden taşın aslanı sahici aslan sanmıştır.
Hakiki aslan da, kereminden cömertlik etmiş, hemencecik köpeğin önüne bir kemik fırlatıp atmış...
O köpek, doğru özlü değil ama bizim kemik verişimiz umumî bir lütûftur,demiştir!

Halime'nin Mustafa aleyhisselâm'ı sütten kesince kaybetmesi ve putlardan yardım istemesi,putların titreyip secdeye kapanmaları,Mustafa sallallahu aleyhi vesellem'in ululuğuna şahadet etmeleri

915. Sana Halime'nin gizli hikâyesini söyleyeyim de gönlünden gam gitsin!
Mustafa'yı sütten kesince fesleğen ve gül gibi elini alıp başına basarak...
Her iyi ve kötüden kaçırıp esirgeyerek o padişahlar padişahını atasına teslim etmek üzere Mekke'ye geldi.
O emaneti, zayi etmeden korkarak Kâbe'ye geldi, Hatîm'e girdi.
Fakat bu sırada havadan " Ey Hatîm, sana pek büyük bir güneş doğdu...

920. Ey Hatîm, bugün sana cömertlik güneşinden yüz binlerce nur isabet ediverdi...
Ey Hatîm, bugün sana, talih ve bahtın, ardında çavuş olduğu ulular ulusu bir padişah gelip konu...
Şüphe yok ki yeni baştan yücelikler âlemine mensup canların konağı olacaksın...
Tertemiz canlar her yandan bölük bölük, takım takım, şevklerinden sarhoş olarak sana gelecekler" diye ses geliyordu.
Halime bu sese şaşıp kaldı... ne önde kimse vardı, ne artta!

925. Altı cihette de kimse yoktu... fakat bu canlar feda olası ses, ardı ardına gelip durmaktaydı.
Halime, o güzel ses nereden geliyor, kim söylüyor diye araştırmak üzere Mustafa'yı yere bıraktı.
Her tarafa göz gezdirdi... o sırlar açan, gizli şeyler söyleyen padişah nerede diye her tarafa baktı.
Yarabbi, böyle yüce bir ses sağdan, soldan gelmede... fakat söyleyen kim?diyordu.
Kimseyi göremeyince şaşırdı, ümidi kesildi, söyleyeni bulamayacağını anladı... söğüt dalı gibi her tarafı tir tir titriyordu.

930. Tekrar o akli başında olan çocuğu bıraktığı yere döndü... bir de ne baksın, Mustafa, koyduğu yerde yok! Büsbütün şaşırıldı... Konağı dertlerle karardı âdeta!
Şu yana, bu yana koşup bağırıma, bir tanecik incimi kim aldı benim diye feryat etmeye başladı.
Mekke'liler biz bilmiyoruz... hattâ orada bir çocuk olduğunu bile görmedik dediler.
Halime öyle bir feryat edip ağlamaya başladı ki onun ağlamasını görüp başkaları da ağladılar!

935. Göğsünü döverek öyle yanık yanık ağlıyordu ki ağlamasına bakıp yıldızlar bile ağlamaya koyuldular!

Halime'yi, yardım istemek üzere putlara götüren ihtiyar Arap

Bu sırada ihtiyar bir adam, elindeki sopasını kaka kaka çıkageldi. Dedi ki: "A Halime, başına ne geldi senin ? Neden böyle ağlıyor, yaşla ciğerler dağlıyorsun?"
Halime "Ben Ahmed'in inanılır, güvenilir süt ninesiyim...onu atasına teslim etmek üzere getirdim. Fakat Hatîme gelince kulağıma havadan sesler gelmeye başladı.

940. Gökten gelen o sesleri duyunca çocuğu oraya bıraktım...
Bu sözleri kim söylüyor, göreyim dedim... çünkü pek lâtif, pek güzel bir sestisi o.
Ne etrafımda kimseyi gördüm, ne de bir an o ses kesildi.
Şaşırıp kaldım, şaşkınlıkla şuraya buraya giderken bir de baktım ki çocuk, koyduğum yerde yok... eyvahlar olsun, yazık oldu bana!"
İhtiyar, "Meraklanma, kederlenme... ben sana bir padişah göstereyim.

945. O sana çocuğun ne olduğunu, nereye gittiğini, nerede bulunduğunu söyler" dedi.
Halime, canım feda olsun sana ey güzel yüzlü, tatlı sözlü ihtiyar!
Hadi, hemen bana o yüce bakışlı padişâhı göster de çocuğun halinden haber alayım, dedi.
İhtiyar, Halime'yi Uzza'nın yanına götürdü... dedi ki: "Bu put, kayıpları haber vermede tecrübe edilmiştir. Biz, ona tapı kılarak vardık mı binlerce kaybımızı bulmuştur."

950. İhtiyar, puta secde edip derhal "Ey Arabın velinimet, ey cömertlik denizi!
Ey uzza! Sen bize nice lûtuflarda bulundun da biz tuzaklardan kurtulduk.
Lutûfların yüzünden Arap'ta hakkın var... Arab'ın sana ram olması farz olmuştur.
Sad kabîlesinden olan Halime, derdine derman olacağını umarak senin gölgene gelip sığındı.
Onun bir küçük çocuğu kaybolmuş... adı Muhammedmiş!"dedi.

955. Arap, Muhammed derdemiz derhal bütün putlar yere kapandılar, secde ettiler.
"A ihtiyar, Muhammed'i ne çeşit arayış bu? Biz onun yüzünden işten kalacak, hor hakîr olacağız!
Biz onun yüzünden yüz üstü düşeceğiz, taşlanacağız... onun yüzünden kârımıza kesat gelecek, ayarımız mahvolacak!
Fetret zamanında hevâ ve heves ehlinin arada bir bizden gördükleri o hayaller,
Onun devri gelince yok olacak... su görününce teyemmümün hükmü kalmayacak!

960. A ihtiyar, uzaklaş bizden sınama ateşini alevlendirme; Ahmed'in kıskançlığıyla bizi yakma!
Allah aşkına uzaklaş ey ihtiyar... uzaklaş da takdir ateşi, seni de bizimle beraber yakmasın!
Biliyor musun ki bu, âdeta ejderhanın kuyruğunu sıkmaktır... hiç biliyor musun, bu ne çeşit haber getirmiştir?
Bu haberden denizin de yüreği coşar, madenin de ... bu haberden yedi kat gök bile tir tir titrer!" dediler.
O gün görmüş, yaş yaşamış ihtiyar, taşlardan bu sözleri duyunca sopasını yere attı.

965. Titremeye başladı... o seslerden korkmuştu; dişleri takır takır birbirine vuruyordu.
Kışın çıplak adamın titremesi gibi titremekte " Eyvahlar olsun, helâk olduk" demekteydi.
Halime ihtiyarın bu halini görünce büsbütün şaşırıldı, ne yapacağını unuttu.
Dedi ki: " A ihtiyar, ben de mihnetteyim ama şimdi temelli şaşırıldım kaldım!
An olur rüzgâr bana hatiplik eder, zaman gelir taşlar edep öğretir!

970. Rüzgâr, bana söz söyler... taş ve dağ, eşyanın hakikatını anlatır!
Gâh olur gayb erleri, gökyüzünün yeşil kanatlı melekleri çocuğumu kaparlar!
Kime ağlayıp sızlanayım... kime şikâyet edeyim?
Yüzlerce gönülle sevdalara kapılanlara döndüm şimdi.
O çocuğun gayreti, gayb sırlarını söyletmiyor, ağzımı yumuyor benim...şu kadar söyleyeyim: Çocuğum kayboldu!
Fakat şimdi başka bir şey söylesem halk, beni delirdi sanır, zincirlere vurur!"

975. İhtiyar dedi ki: "Halime, şad ol... şükür secdesine kapan, yüzünü pek yırtma.
Gam yeme... o kaybolmaz, belki bütün âlem onda kaybolur!
Her an onun önünde, ardında yüzbinlerce gözcü bekçi var; onu korurlar.
Görmedin mi? O hünerli putlar, çocuğun adını duyunca nasıl yerlere kapandılar, secde ettiler!
Bu devir yeryüzünde acayip bir devir... ben ihtiyarladım gittim de buna benzer bir şey görmedim.

980. Bu haberden taşlar nasıl feryada geldiler ? Bilmem artık suçlulara neler olur?
Taşa biz mâbut diyoruz, mâbut oluştâ onun bir suçu yok ... sen de ona kul olmaya mecbur değilsin!
(Fakat ona sen mâbut diyorsun, o da bunu reddediyor, kabul etmeye mecbur.) O, mecburken bu derecede korkarsa artık suçluya neler olacak, bir düşün!

Mustafa'nın cediti Abdülmuttalib'in Halime'nin Muhammed aleyhisselâm'ı kaybettiğini, şehrin etrafında dönüp dolaşarak aradığını ve Kâbe'de ağlayıp sızladığını, Tanrı'dan Muhammed aleyhisselâm'ı bulmayı niyaz ettiğini duyması

Mustafa'nın cediti, Halime'nin halini, halk içinde ağlayıp sızladığını, Sesi, bir millik mesafeye yetiyecek kadar feryat ve figân ettiğini duyunca,

985. İşi anladı... eliyle göğsünü yumruklamaya, bağırıp ağlamaya koyuldu. Derken yana yakıla Kâbe kapısına gelip dedi ki: " Ey gece sırlarını da, gündüzün gizlenen işleri de bilen Tanrı! Kendimde bir hüner, bir marifet görmüyorum ki senin gibisiyle sırdaş olayım. Kendimde bir ehliyet görmüyorum ki bu kutlu kapıda makbule geçeyim. Ne başımda bir değer var, ne secdemde... ne de ağlamamla bir devlet gülümser benim.

990. Ancak o eşi bulunmaz tek incinin yüzünde senin lûtf eserlerini görmüşüm ey kerem sahibi Tanrı'm. O bizden ama bize benzemiyor... biz hep bakırız, Ahmet kimya! Onda gördüğüm şaşılacak şeyleri ne bir dostta gördüm ben, ne bir düşmanda! Bu çocuğa ihsan ettiğin faziletleri, birisi yüz yıl mücadelede bulunsa elde edemez", nişanesini bile bulamaz. Senin ona olan inayetlerini iyice gördüm... anladım ki o senin denizinin biricik incisi!

995. Ben de işte sana onu şefaatchi getirmedeyim... onun yüzü suyu hürmetine ey herkesin halini bilen Tanrı, o ne haldedir; bana bildir! Kâbe içinden derhal bir ses geldi: "şimdi sana yüz gösterecek ! O yüzlerce devletle bizden nasip almıştır... yüzlerce bölük melek, onu korumadadır. Onun zâhirini, âleme meşhur edeceğiz... bânınını da herkes den gizleyeceğiz! Su ve toprak altın madeniydi; bizse kuyumcuyuz... gâh onu halhal yaparız, gâh yüzük!

1000. Gâh kılıç bağı yaparız... gâh aslanın boynuna tasma! Gâh onu tahtı bezeyen turunç yaparız, gâh devlet isteyen padişahların başına taç ederiz!... Bu toprakla aşklarımız vardır bizim...çünkü o rıza ka'desine oturmuştur. Gâh ondan böyle bir padişah çıkarırız... gâh o padişahı da bir padişaha âşık ederiz! O topraktan yüz binlerce âşık, yüz binlerce mâşuk yaratırız... hepsi de feryad-ü figandadır, arayıp taramadadır!

1005. Bizim işimize candan meyli olmayanın körlüğüne işimiz budur işte! Nevaleyi azıksızlar önüne koruz...işte o yüzden toprağa bu faziletleri veririz biz. Çünkü toprak, tozlu ve kapkara görünür ama içinde nurlu sıfatlar vardır. Dış yüzü iç yüzüyle savaştadır... iç yüzü inci gibidir, dışı taşa benzer. Dışı, biz, ancak buyuz der... içi, dikkat et, işin önüne, ardına iyi bak der!

1010. Dışı içimizde hiçbir şey yoktur diye inkârda da bulunur... içi hele dur da sana hakikatimizi gösterelim der. Dışıyla içi savaştadır... ve içi, dışına sabrettiğinden Tanrı yardımına nail olur. İşte biz bu ekşi suratlı topraktan suretler düzer onun gizli gülümsemesini meydana çıkarırız. Çünkü toprağın dışı kederden, ağlayıştan ibarettir ama içinde yüz binlerce gülüşler vardır. Biz sırları açığa vururuz... işimiz budur bizim!Bu gizli şeyleri pusudan çıkarır dururuz!

1015. Hırsız inkârdan gelir, susar bir şey söylemez ama sahne onu sıkıştırır, hırsızlığını meydana çıkarır!Bu topraklarda da nice nimetler çalmıştır...onu belâlara uğratar, ikrar ettirir. Onun nice şaşılacak çocukları var... Fakat Ahmet hepsinden üstün! Yerle gök, bizim gibi iki çiftten böyle bir tek padişah doğdu diye gülmekte, sevinip neşelenmektedir. Gökyüzü neşesinden yarılmada ... yeryüzü, azadeliğinden süsüne dönmektedir!

1020. Ey güzel toprak, mademki dış yüzün iç yüzünle savaşa, çekişte... Kim kendisiyle savaşa girirse nihayet hakikati, bulur, rengin, kokunun (görünüşün) düşmanı olur. Karanlığı nuruyla muharebeye girişenin can güneşine zeval yoktur. Bizim için sınamalara giren, bizim için çalışan kişinin ayağına gök bile sırt verir! Zâhirin karanlıklardan feryat etmede ama iç yüzün gül bahçesi içinde için de gül bahçesi!

1025. O, ekşi suratlı sofiler gibi nur söndüren kişilerle karışıp uzlaşmamak niyetinde. Ekşi suratlı ârifler, kirpiye benzerler...sert dikenlerin dibinde gizlice zevki safâdadır onlar. Bahçe gizlidir de bahçenin çevresindeki diken meydana... yani ey düşman hırsız, bu kapıdan uzaklaş derler! Ey kirpi, kendine diken bekçi yapmışsın... başını, sofiler gibi içine çekmişsin. İstiyorsun ki şu gül yüzlü, fakat diken huylu kişilerden hiç kimse, senin azıcık bir zevkine bile ilişmesin!

1030. Senin çocuğun, çocuk huylu ama iki âlem de onun yavrucağı... onun için yaratılmış! Biz, âlemi onunla diriltir, feleği onun hizmetine kul, köle ederiz! Abdülmuttalip " şimdi nerede ey gizlileri bilen, bana ona varacak doğru yolu göster" dedi.

Abdülmuttalib'in, Muhammed aleyhisselâm nerede onu bildir de bulayım diye niyaz etmesi, Kâbe içinden ses gelip yerinin bildirilmesi

Kâbe içinden Abdülmuttalib'e ses geldi: "Ey o akli başında olan çocuğu arayan, Filan vâdide, falan ağacın altında!" O iyi bahtlı, bu sesi duyunca hemen yürüdü.

1035. Ardınca da Kureyş emîrleri gidiyorlardı. Çünkü Peygamber'in atası Kureyş ulularındandı. Âdem Peygamber'e kadar bütün geçmişleri, mecliste de en ulu kişilerdi, savaşta da! Bu soy, zâhiri soyuydu... ulu padişâhlar padişâhından süzülmezd.

İçiyse zaten soydan, soptan uzaktı, paktı... balıktan "simak" denilen yıldız kadar onunla cins ve eşit olacak kimse yoktu!

Hak nurunun kimden doğduğunu, nasıl vücut bulduğunu kimse aramaz. Tanrı halkının nescini arayıp sormaya ne lüzum var?

1040. Tanrı'nın sevap karşılığı olarak verdiği en bayağı hil'at bile güneş ziyasından daha parlak, daha üstündür!

Belkıs'ı rahmete çağırma hikâyesinin arta kalanı

Kalk ey Belkıs, gel de devleti, saltanatı gör... Tanrı denizi kıyısında inciler topla! Kızkardeşlerin, yüce göklerde oturuyor... sen neden murdar bir şeye padişahlık eder durursun? O padişahın, kız kardeşlerine yüce ve bol bahşışlerden neler verdiğini hiç bilir misin? Halbuki sen neşe ile "Külhanın padişahı ve başbuğu benim" diye davul dövmedesin!

İnsanın dünyaya kâni olup hırsıyla dünyayı dilemesi ve kendi cinsinden olan ruhaniler "Ne olurdu, kavmimiz halimizi bilse" diye bağırıp dururken onların devletinden gafil olması

1045. Hani bir köpek, çukur içinde kör dilenciye gördü de saldırdı, hırkasını yırttıydı ya! Bunu söyledik ama tenkit için bir kere daha söylüyoruz.

Kör dedi ki: Senin dostların şimdi dağlarda av arıyorlar...

Hısımların dağda yaban eşeği avlıyorlar... sense köy ortasında kör tutuyorsun!

A yücelerden kaçan şeyh, bu hileyi bırak! Sen, başına birkaç körü toplamış acı suya benziyorsun!

1050. Âdeta bunlar benim dervişlerimdir... ben de acı suyum. Benden içerler de böyle kör olurlar diyorsun!

Suyunu Ledün denizinden tatlı bir hale getir. Kötü suyu bu körlere tuzak yapma!

Kalk, yaban eşeği avlayan Tanrı aslanlarını gör... sen, neden köpek gibi hileyle kör avlamadasın?

Onlara yaban eşeği avlıyorlar dedim... fakat yaban eşeği de nedir ki? Onlar sevgiliden başkasını avlamazlar... hepsi de aslandır, aslan avcısıdır, nur sarhoşudur!

Avı ve padişahın avcılığını seyrederken hepsi de avlanmayı bırakmışlar, hayran olup can vermişlerdir!

1055. O cinsten olan kuşları avlamak için avcılar nasıl ellerine ölü bir kuş alırlarsa sevgili de onları eline almıştır.

O ölü kuş vuslat ve firkat arasında ihtiyarsız bir haldedir. "Kalp, Tanrı'nın iki parmağı arasındadır" hadisini okumadın mı?

Ölü kuşa avlanan dikkat ederse görür ki padişaha avlanmıştır.

Bu ölü kuştan baş çeken, asla avcının elini bulamaz!

Ölü kuş der ki: benim murdarlığıma bakma padişahın bana olan aşkına bak... bak da beni nasıl görüp gözetmekte, bir gör!

1060. Ben pis değilim... beni padişah öldürdü; suretim, ölüye benzedi.

Bundan önce kanadımla uçuyordum; şimdiyse hareketim, padişahın elinden.

Fâni hareketim, derimden çıktı gitti... şimdiki hareketim bâki, çünkü ondan!

Benim hareketime karşı eğri harekette bulunanı, simurg bile olsa perişan eder, ağılatır, inletir, öldürürüm!

Diriysen aklını başına topla da beni ölü görme... kulsan benim padişah elinde olduğumu gör!

1065. İsa, keremiyle ölüyü diriltti... halbuki ben, İsa'yı yaratanın elindeyim.

Tanrı elinde oldukça hiç ölü kalır mıyım? İsa'nın elinde bile olsam buna imkân yok!

İsa'yım ama nefesimden can bulan bir daha ölmez, ebediyen diri kalır.

İsa'nın nefesiyle dirilen, tekrar öldü... fakat bu İsa'ya can verene ne mutlu!

Ben, Musa'nın elindeki asâyım... Musa'm gizli de ben, önünde görünüp durmaktayım.

1070. Müslümanlara deniz üstündeki köprü kesilir, sonra da Firavun'a ejderha olurum!

Oğul, yalnız bu asâyı görme... Tanrı elinde olmasa asâ, bu işleri yapamaz!

Tufan dalgası da asâ kesildi... o dertte büyücülere tapanların şatafatlarını sömürüp yedi!

Tanrı asâlarını saymaya kalkışsam şu Firavun'a mensup olanların hilelerini yutarım ya...

Fakat bırak, bu zehirli tatlı otu birkaç günceğiz otlasınlar hele!

1075. Firavun'un mesnedi ve başlık, başbuğluk, olmasaydı cehennem nereden beslenecekti ki?

A kasap, önce semirt de sonra kes... çünkü cehennemdeki köpekler azıksız!

Dünyada düşmanlar olmasaydı halktaki kızgınlık yatışır, geçer giderdi!

Cehennem dediğin o kızgınlıktır... düşmanlık gerek ki yaşasın. Yoksa merhamet, onu söndürüverirdi!

O vakit kahırsız ve kötülüksüz lûtuft kalırdı; bu takdirde padişahlığın kemâli nasıl zahir olurdu ki?

1080. O münkirler, öğütçülerin sözlerine, getirdikleri misallere aldırış etmediler, onların sakallarına güldüler!

İstersen sen de gül... fakat a murdar, ne vakte dek yaşayacaksın, ne vakte dek?
Ey sevenler, niyaza başlayın, şad olun, bu kapıda yalvarın... çünkü bu kapı, bugün açılacak!
Bahçede soğan, sarımsak vesaire gibi sebzelerin her birine ayrı bir evlek vardır.
Her biri, kendi cinsiyedir, kendi evleğindedir...yetişip olmak için orada rutubetten gıdalanır durur!

1085. Sen safran evleğisin, safran olur... başka sebzelerle karışıp uzlaşma!
Ey safran, sudan gıdanı al da safran ol, zerdeye gir! Şalgam evleğine girip ağzını açma da onunla aynı tabiatta, aynı huya sahip olma!

Sen bir evleğe konmuşsun, o bir evleğe... çünkü "Tanrı'nın olan yeryüzü pek geniş!"
Hele o yeryüzü yok mu? O kadar geniş ki sefere çıkan devler, periler bile orada kaybolmada!

1090. O denizde, o ovada, o dağlarda vehim ve hayal bile yol alamaz; kaybolur gider!
Şu ova, o yeryüzündeki ovada uçsuz bucaksız denizdeki bir kara kıl gibi kalır!
Orada öyle durgun sular var ki akmaları gizlidir... hepsi de akarsulardan daha taze, daha hoştur!
İçten içe can ve ruh gibi gizli gizli akarlar, akıp giden ayakları vardır!Dinleyen uyudu, sözü kısa kes ey hatip... su üstüne yazı yazmayı bırak gayri!

1095. Kalk ey Belkıs, alışveriş pazarı kızıştı...şu kesatçı hasislerden kaç!
Kalk ey Belkıs, ölüm gelip çatmadan şimdi ihtiyarınla kalk!
Sonra ölüm, kulağını öyle bir çeker ki hırsız gibi can çekişe sahneye gelir, teslim olursun!
Bu eşeklerden ne vakte dek nal çalıp duracaksın?
Eğer bir şey çalacaksan bari gel de lâal çal!
Kız kardeşlerin ebedîlik mülkünü elde ettiler, sense bu yaslı yurttan kalakaldın!

1100. Ne mutlu ona ki bu yurttan sıçradı, çıktı...çünkü ecel, bu yurdu nihayet yıkar, viran eder!
Kalk,gel ey Belkıs de bir kerecik olsun din padişahlarıyla din sultanlarının yurdunu gör!
Onlar, görünüşte dostlar arasında nağmelerle deve sürüyorlar ama iç âleminde gül bahçesinde oturmuşlar, zevk u safa ediyorlar.
Bahçe, onlar nereye giderse beraber gitmekte...fakat bu halktan gizli!
Meyveler, beni topla, beni devşir diye yalvarmada... âbihayat, benden iç diye niyaz etmede!

1105. Gel de güneş gibi, dolunay gibi, hilâl gibi kolsuz ve kanatsız gökyüzünde dön dolaş!..
Yürümeye başladın mı ruh gibi ayaksız yürürsün... çiğneme zahmetine uğramadan yüzlerce yemekler yersin!
Ne gemine gam timsahı çarpar...ne ölümden kötüleşirsin!
Sen hem padişahsın, hem asker, hem taht... sen hem iyi bir bahta nail olursun, hem bizzat baht ve talih kesilirsin!
Fakat zâhirde bahtın iyi olursa, yüce bir sultan olursa ne fayda... bu baht başkasınıdır, bir gün gelir olur, bahtın döner!

1110. Sen de yoksullar gibi muhtaç bir hale düşersin... ey seçilmiş kişi, sen baht ol, sen devlet kesil!
Ey mânevi er, kendin baht olur ,talih kesilirsen nasıl olur da bu bahtı, bu talihi kaybedersin?
Ey güzel huylu, bizzat sen, kendine mal, mülk olursan bunları nasıl olur da kaybedersin... imkân mı var buna?

Süleyman aleyhisselâm'ın Tanrı'nın bildiği hikmetler yüzünden Mescid-i Aksâ'yı yapması ve apaçık olarak melekler'e cin, şeytan ve insanların yardım etmeleri

Ey Süleyman, Mescid-i Aksâ'yı yap, Belkıs'ın kavmi namaza geldi!
Süleyman, mescidi yapmağa başlayınca cin ve insan, hepsi işe koyuldu.

1115. Bir bölüğü aşkla, istekle... bir bölüğü istemeyerek işe girişti. Tıpkı kulların Tanrı buyruğuna uymaları, ibadet etmeleri gibi!

Halk da cinlere benzer... şehvet, onları dükkâna, alışverişe, mahsule ve yiyeceğe çeken zincirdir.
Bu zincir, korkudan ve şaşkınlıktan yapılmadır... halkı zincirsiz ve hür sanma!
Bir bölüğünü kazanca, ava çeker... bir bölüğünü madene, denizlere sürükler!
Onları iyiye, kötüye çeker götürür... Tanrı " Boynunda liften örülmüş bir ip var...

1120. Boyunlarına bir ip attık...o ipi, huylarından ördük, meydana getirdik...
Hiçbir pis ve kötü, yahut temiz ve iyi kişi yoktur ki amel defteri boynuna asılmamış olsun "demiştir.
Kötü işe hırsın, ateşe benzer...kömür, ateşin rengiyle güzelleşir.
Kömürün karalığı ateşte gizlenir...ateş söndü mü karalık meydana çıkar!
Kömür, senin hırsından ateş haline geldi, ateş halinde göründü...fakat hırs geçti mi o kömür, kapkara, berbat bir halde kala kalır!

1125. O zaman kömürün ateş gibi görünmesi, işin güzelliğinden değildi, hırs ateşindendi!
Hırs, senin işini gücünü bezemişti...hırs gidince işin gücün kapkara kalakaldı!
Şeytan'ın bezediği ekşi otu aptal adam, olmuş ve iti sanır.
Fakat denedimi ne olduğunu anlar, dişleri kamaşır kalır!
Heves yüzünden o tuzak tane görünmededir...o esasen hamdır, fakat hırs şeytanın aksi onu güzel gösterir.

1130. Hırsı din işinde ve hayırda ara; din ve hayır işinde haris ol.Bu işler, zaten güzeldir...hırsın geçse bile güzel

görünür!

Hayırlar, esasen güzel ve lâtiftir, başka bir şeyin aksi ile güzel görünmüş değildir. Bu işlerde hırsın parlaklığı geçse bile hayrın letâfeti, hayrın parlaklığı kalır.

Halbuki dünyâ işinden hırsın parlaklığı gittimi ateşin harareti ve parlaklığı gitmiş, kömür kalmış demektir...tıpkı buna benzer.

Çocukları da hırs aldatırda zevklerinden bir değneği at yaparlar, eteklerini çemreyip güya ata binerler!

Fakat çocuktan o kötü hırs geçtimi öbür çocuklara gülesi gelir.

1135. Ben neler yapmışım, ne işlere girişmişim... sirke bana hırsımdan bal görünmüş diye gülmeğe başlar.

Peygamberlerin yapılarında da hırs yoktu...onun için boyuna parlayıp duruyor, parlaklığı boyuna artıyor.

Ulular nice mescidler yaptılar...fakat hiçbirinin adı Mescid-i Aksâ değildi.

Her an şerefi artan Kâbe'nin yüceliği, İbrahim'in ihlaslarındandı!

O mescidin fazileti, toprağından, taşından değildi... yapıcısında hırs ve savaş yoktu da ondan!

1140. Ne onların kitapları, başkalarının kitaplarına benzer...ne mescidleri, başkalarının mescidlerine, ne alışverişleri, malları mülkleri, başkalarının alışverişine, malına mülküne!

Ne edepleri başkalarının edepleri gibidir. Ne hiddetleri, azapları başkalarının hiddeti, azabı gibidir. Uykuları da başkadır, kıyasları da, sözleri de!

Her birerinin başka bir nuru, ferî var... can kuşları uçar ama, başka bir kanatla uçar!

Gönül, onların halini andıkça titrer durur...onların işleri, bizim işlerimize kibleler!

Onların kuşlarının yumurtası altındandır...camları, gece yarısı, seher çağını görür!

1145. O kavmin iyiliğini canla başla ne kadar söylersen söyleyeyim, noksan söylemiş olur; onları noksan övmüş olurum!

Ey ulular, Mescid-i Aksâ yapın; çünkü Süleyman yine geldi vesselam!

Bu devlerden, perilerden baş çeken olursa, bütün melekler, onları tutar, bağlar, tomruğa vurur!

Dev, bir an bile hileye düzene girer de eğri büğrü yürürse derhal başına şimşek gibi bir kamçıdır gelir!

Sen de Süleyman'a benzedi, devlerin, yapına yardım etsinler, taş kessinler!

1150. Süleyman gibi vesvesesiz, hilesiz ol da cinle dev, seninde buyruğuna uysun!

Senin hatemin bu gönüldür...aklına başına al da dev, hatemini ağlamasın!

Avladı, ele geçirdimi artık sana boyuna Süleymanlık eder...hatemli devden sakın vesselâm!

Gönül, o Süleymanlık gelip geçici bir şey değildir...sen zâhiren de Süleymanlık etme kaabiliyetindesin, içinde de o ehliyet var senin.

Dev de bir zaman olur, Süleymanlık eder ama her dokumacı nerden atlas dokuyacak?

1155. Elini oynatır ama ikisinin arasında ne kadar fark var?

Şaire Padişahın ihsanı, Ebülhasan adındaki vezirin o ihsanı arttırması

Şairin biri, padişahın elbise almak, rütbeye erişmek, ihsana nail olmak ümidiyle bir şiir yazıp götürdü.

Padişah ikram sahibiydi, şaire bin kırmızı altın verilmesini, bundan başka daha da ihsanlarda bulunmalarını emretti.

Veziri dedi ki: Bu pek az... Hiç olmazsa ona o bin altın ver de safayı hatırla gitsin!

Hattâ böyle bir şaire senin gibi ihsanda avucu denize benzer bir padişahın ona bin altın vermesi bile azdır!

1160. Vezir, padişaha, harmanın onda biri şaire verilsin diye geçmiş padişahların ihsanlarına dair hikâyeler söyledi, hikmetlerden bahsetti.

Padişâh da şaire on bin altınla değerli elbiseler verdi... şairin içini şükür ve sena yurdu haline getirdi.

Şair sonradan bu kimin gayretiyle oldu, padişaha benim ehliyetimi kim bildirdi diye araştırdı.

Dediler ki: adı da Hasan, huyu da Hasen olan vezir yok mu, işte o buna sebep oldu.

Şair, bunu duyunca veziri methetti, bu hususta uzun bir kaside yazdı, vezirin evine gidip sundu.

1165. (Bu kasidede padişahın methi hiç yoktu. Çünkü padişahın nimetleri, hilâtları, zaten dilsiz, dudaksız, padişahı methedip duruyordu!)

O şairin birkaç yıl sonra yine aynı ihsanlara nail olmak ümidiyle tekrar gelmesi, padişâhın, âdeti veçhile bin dinar verilmesini emretmesi, yine adı Ebülhasan olan yeni vezirin, birçok masraflarımız var, hazine boş, ben onu, bu ihsanın onda biriyle bile hoşnud ederim demesi

Birkaç yıl sonra şair, yine yok yoksun bir hale düştü, muhtaç oldu... rızıklanmak, ekin parası bulmak ümidiyle,

Dedi ki: Yokluk ve darlık zamanında sınıanmış şeyi aramak, ona başvurmak daha iyi...

Kerem ve ihsanda sınıadığın kapıya gideyim de yine ihtiyacımı arz edeyim.

Sibeveyh, Allah sözünün manasını anlatırken "Halk, hâcet zamanında ona sığınır...

1170. İhtiyaçlarımızı sana arz eder, sana sığınırız...hâcetlerimizi senden diler, sen de buluruz demektir" dedi.

Binlerce akıllı kişi, dert ve ihtiyaç zamanında umumiyetle o tek Tanrı'nın huzurunda ağlar, inler.

Hiçbir akıllı eksik ve deli yoktur ki acizliğini varsın da bir nekese arz etsin!

Akıllılar, binlerce defa ihtiyaçlarının giderildiğini görmeselerdi hiç o tapıya canla başla giderler miydi?

Hattâ deniz dalgaları arasındaki bütün balıklar, yücelerde uçan bütün kuşlar bile...

1175. Fil, kurt, avlanan aslan, koca ejderha, karınca, yılan...

Hattâ toprak, su, yel ve her bir kıvılcım bile kışın da dileğini ondan elde eder, baharda da!

Bu gökyüzü, her an, yarabbi, beni bir zaman bile aşığılatma diye ona yalvarır...

Benim direğim, senin korumandadır... bütün gökler sağ elinde dürülmüş, yayılmıştır, der.

Bu yer, beni su üstünde yükleyen sensin, kararımı elden alma diye niyaz eder.

1180. Hepsi keselerini onun nimetiyle doldurup büzmüşler... hepsi hacet vermeyi ondan öğrenmişlerdir.

Her peygamber, "Sabır ve namaz hususunda ondan yardım isteyin" diye ondan berat ve ferman getirmişti.

Kendinize gelin; ondan isteyin... başkasından değil. Suyu denizde arayın, kuru derede değil!

Başkasından isteneni de o verir...o kimsenin sana meyleden eline cömertliği ihsan eden yine Allah'tır.

İtaatından çekineni bile altınlara gark eder, Karun yaparsa itaat eder de ona yüz tutarsan neler yapmaz?

1185. Şair, bir kere daha ihsan sevdasıyla yüzünü o ihsan sahibi padişaha tuttu

Şairin hediyesi ne olacak? Yeni bir şiir... onu ihsan sahibine götürür, sunar, adeta rehin bırakır!

İhsan sahipleri, yüzlerce kerem ve cömertlikle altınlar yığarlar, şairleri beklerler.

Onlarca bir şiir, yüz denk kumaştan daha iyidir... hele denize dalıp da dibinden inciler çıkaran bir şairin şiiri olursa!

İnsan, önce ekmeğe haristir... çünkü gıda ve ekmek, cana direktir.

1190. Canını avucuna alır da hırsla, ümitle ve yüzlerce hilelere, düzenlere başvurarak çalışıp ekmeğini elde etmeye savaşır.

Fakat az bir şey elde eder de ekmek için çalışmaya ihtiyacı kalmazsa artık şöhrete, ada sana ve şairlerin methine aşık olur.

İster ki onlar, kendisinin aslını, faslını övsünler... lûtfunu, ihsanını anlatmada mimberler kursunlar...

Bu suretle de onun lûtfu, ihsanı, altın bağışlaması, söz arasında amber gibi koksun!

Tanrı, bizim huyumuzu da kendi huyuna uygun, kendi suretine göre yarattı, bizim vasfımız da onun vasfından bir örnektir.

1195. Yaratıcı Tanrı da, kendisine şükür ve hamd edilmesini ister... bu yüzden insanın huyu da böyledir;o da kendisinin övülmesini diler.

Hele fazilette çevik ve üstün olan Tanrı eri, sağlam tulum gibi o yelle doludur.

Fakat insan, o methe lââyık değilse, o methin ehli olmazsa yalancı yel, fayda vermez...tulumu yırtar, patlatır!

Bu meseli kendiliğimden söylemedim arkadaş; aklın başındaysa ve ehilsen serserice dinleme!

Bunu hakkındaki hicivleri duyunca, müşriklerin " Ahmet neden medihten hoşlanıyor, neden medihten memnun oluyor?" dediklerini işitince söyledi.

1200. Şair, ihsan ölmedi ya diye evvelce nail olduğu ihsana şükran olarak yazdığı şiiri alıp padişaha götürdü, sundu.

İhsan sahipleri öldüler, ihsanları kaldı... ne mutlu o kişiye ki bu merkebi sürdürdü!

Zâlimler de ölüp gittiler, fakat yaptıkları zulümler kaldı... vay o cana ki bu hileyi, bu kötülüğü yaptı!

Peygamber " Ne mutlu o adama ki dünyadan gitti de ondan iyi bir iş kaldı" demiştir.

İhsan sahibi öldü ama ihsanı ölmedi ki... Tanrı indinde din ve ihsan, küçük ve değersiz bir şey değildir!

1205. Eyvahlar olsun o kişiye ki kendisi öldü de isyanı kaldı... sakın, öldü de canını kurtardı sanma ha!

Bırak bunu şimdi...şair, yol üstünde borçlu ve paraya pek ihtiyacı var!

Şair önceki ihsana nail olurum ümidiyle söylediği şiiri götürüp padişaha sundu.

Güzelim incilerle dolu olan o lâtif ve nefis şiiri, evvelki ihsan ve ikramın ümidiyle arz etti.

Padişahın âdetiydi , yine âdeti veçhile bin altın verin dedi.

1210. Fakat bu sefer bu cömert vezir yücelik Burak'ına binmiş, dünyadan göçüp gitmişti.

Onun yerine başka birisi vezir olmuştu... bu vezir pek merhametsiz, pek hasisti.

Dedi ki: Padişahım, masraflarımız var... bir şaire bu kadar ihsanda bulunmak lââyık değil!

Ben, o şairi bu ihsanın onda on da birinin dörtte biriyle hoşnut ve razı ederim.

Oradakiler, önce o, padişahı tam on bin altın almıştı.

1215. Şeker yedikten sonra şeker kamışını nasıl çiğner... padişahı tam on bin altın almıştı. dediler.

Vezir dedi ki: Ben onu öyle bir sıkırım ki nihayet beklemeden usanır, bizar olur...

Yoldan toprak alıp versem yeşillikten gül yaprağı veriyorum gibi kapar.

Bunu bana bırakın... Bu işte üstadım ben; işe girişen ateş bile olsa ben yatıştırmasını bilirim!

Süreyya yıldızından saraya dek uça yine beni görünce yumuşar!

1220. Padişah, peki dedi... ne yaparsan yap, hüküm senin. Yalnız onu sevindir, çünkü bizim iyiliğimizi söyler.

Vezir, onu da, onun gibi daha iki yüz tane ümitlenip duran kişiyi de bana bırak sen, dedi.

Vezir, şairi bekletti durdu... kış geldi geçti de bahar geldi!

Şair bekleye bekleye ihtiyarladı...bu dertle, bu tedbirle âdeta zebun oldu.

Dedi ki: Altın yoksa bari bana söv de canımı kurtar, kölen olayım!

1225. Bekleme beni öldürdü, bari git de, yoksul canım rehinden kurtulsun!

Nihayet vezir, şaire o bin altının onda birinin tam dörtte birini, yani yirmi beş altın verdi... şair derin bir düşünceye daldı.

Kendi kendisine önce verilen ihsan, hem peşindi, hem de o kadar çoktu. Bu ise hem geç açıldı, hem de açılınca gördüm ki bir deste diken, dedi.

Şaire dediler ki: O cömert vezir dünyadan gitti, Tanrı rahmet etsin!

O ihsan, onun yüzünden kat kat artmıştı... onun zamanında ihsanlarda yanlışlık pek az olurdu.

1230. Şimdi o gitti, ihsanı da beraber götürdü... o ölmedi, doğrucası kerem ve ihsan öldü!

O cömert, o akıllı vezir geçip gitti. Yoksulların derisini yüzen bu vezir gelip çattı.

Yürü, bunu al da hemencecik bu gece buradan kaç... yoksa bu inatçı, seni yakalar, elindekini de alır!

Senin bizim çalışmamızdan haberin bile yok...biz, ondan bu hediyeyi de yüzlerce hileye başvurduk da aldık!

Şair, yüzünü onlara çevirdi de dedi ki: " Ey beni esirgeyenler, bu kötü vezirler nereden geldi?"

1235. Bu insanın elbiselerini soyan vezirin adı ne? Söyleyin bana! Onlar adı "Hasan" dediler.

Şair, Yarabbi dedi... Onun adı da Hasan, bunun adı da... Ey din Rabbi, yazıklar olsun; nasıl oluyor da ikisinin de adı bir oluyor.

Onun adı Hasan... fakat onun kaleminin bir yazısıyla yüzlerce cömert kişi padişaha vezir ve muhasip olabilirdi...

Bunun adı da Hasan... fakat bu Hasan'ın çirkin sakalından yüzlerce ip örebilirsin!

Padişah, böyle bir vezirin sözünü dinlerse kendisini de rezil rüsvay eder, devletini de!

Bu alçak vezirin, padişahın adamlığını bozma hususundaki kötü reyî Firavun'un kabiliyetini bozan veziri Haman'ın rey ve tedbirine benzer

1240. Firavun, Musa'nın sözlerini işittikçe kaç defa yumuşadı, ram oldu.

Musa'nın sözleri, öyle sözlerdi ki o eşsiz sözlerin güzelliğini duysa, taştan süt akardı.

Fakat huyu kinden ibaret olan veziri Haman'la görüşüp danışınca,

Haman, ona "Şimdiye kadar padişah'tın... şimdi bir yamalı hırka giyenin hilesine kapılıp kul mu oldun?" derdi.

Bu söz, mancınıktan atılan taş gibi gelir, Firavun'un sırcadan yapılmaya sarayını kırıverirdi!

1245. Güzel sözlü Kelfim'in yüz gün uğraşıp yaptığını o, bir anda yıkar giderdi!

Senin aklın da vezirdir ve heva ve hevesine mağlûptur... vücudun da Tanrı yolunu kesip durmaktadır...

Tanrı'ya mensup bir öğütçü, sana öğüt verse o sözü, bir hileyle tesirsiz bırakmakta;

Bu, yerinde bir söz değil, kendine gel de yerinden, yurdundan olma... iş öyle değil, kendine gel, delirme demektir.

Vay o padişaha ki veziri budur... her ikisinin yeri de kin güden cehennemdir.

1250. Ne mutlu o padişaha ki müşkül işe düştü mü elini tutacak Asaf gibi bir veziri vardır.

Adaletli padişah, Asaf'a eş oldu mu artık adı "Nur üstüne nur" olur...

"Padişah Süleyman" veziri de Asaf oldu mu nur üstüne nurdur, amber üstüne amber!

Fakat padişah Firavun, veziri de Haman olursa ikisi de talihsizlikten, kötülükten kaçamazlar, çaresiz perişan olur giderler!

Karanlıklar üstüne çöken karanlıklara düşerler de ne akıl, onlara yâr olur, ne de kıyamet günü devlete erişirler!

1255. Ben kötülerde kötülükten başka bir şey görmedim... sen gördüysen var selâm söyle!

Padişah cana benzer, vezir de akla... fesatçı akıl, ruhu kötülöklere götürür.

Akıl meleği Harut'laşınca yüzlerce kötü kişiye sihir öğretir!

Cüz'î aklı kendine vezir yapma. Akıllı küllü vezir yap padişahım.

Heva ve hevesini kendine vezir yapma da pak canın namazdan, niyazdan kalmasın.

1260. Çünkü bu heva ve heves, hırslarla doludur ve içinde bulunduğu hali görür... aklın düşüncesiye din gününün düşüncesidir.

Aklın gözleri işin sonunu gözetir... akıl, bir gül için diken zahmetini çeker durur!

Fakat o gül, öyle bir güldür ki ne solar, ne de güzün dökülür... koku almayan her kötü kişinin burnu ondan uzak olsun!

Devin, Süleyman aleyhisselâm'ın makamına geçip oturması ve Süleyman aleyhisselâm işlerine benzer işler yapması,her ikisi arasında görünüp duran fark ve devin,kendisine Davut oğlu Süleyman adını takması

Aklın varsa başka bir akılla dost ol, görüş, danış!

İki akılla bir çok belâlardan kurtulur, ayağını göklerin ta yücesine korsun!

1265. Dev kendine Süleyman adını taktı, devleti elde etti, ülkeyi hükmüne aldı.

Süleyman'ın yaptığı işleri görmüştü, onun gibi hareket ediyordu... fakat iç yüzden yine devliği suratına vurmakta, devliği görünüp durmaktaydı!

Halk, bu Süleyman'da o nur o temizlik yok; Süleyman'dan Süleyman'a ne farklar var.

O uyanıklığa benziyordu, buysa derin bir uyku gibi. Âdeta o Hasanla bu Hasan gibi aralarında pek büyük bir fark var diyordu.

Dev de, " Tanrı benim şeklimde güzel bir dev yaratmıştır.

1270. Bir dev'e benim suretimi vermiştir; sakın o, sizi aldatmasın.

Meydana çıkar da Süleyman benim diye dâvaya kalkışır sakın onun suretine itibar etmeyin" diyordu.

Dev, hileyle onlara bu sözleri söylüyordu ama iyi adamların gönüllerinde bunun aksi görünmekteydi. İyiyi kötüyü fark eden adamla oyun olmaz; hele o adamın bu fark edişi ve akıllı, gaypları görür söylese! Hiçbir büyü hiçbir şeytanlık ve hile,devlet sahibi olanların gönüllerine perde geremez.

1275. Onlar, kendi kendilerine "A eğri sözlü, tersine gidiyorsun... Böyle tersine tersine gide gide ,ta cehennem en dibine kadar gideceksin ya! Süleyman, Süleymanlıktan kaldı, yoksul oldu ama alnında o aydın dolunay parlayıp durmada. Sen, nihayet bir yüzüktür kapmışsın ama zemheri gibi donmuş kalmış bir cehennemsin yine! Biz neredeyiz... ululuk, sayvan ve kök önünde secde etmek nerede? Böyle şeylerin önüne baş komak şöyle dursun, hayvan tırnağını bile komayız biz!

1280. Hattâ gaflete düşer de baş komaya kalkarsak bile bir pençe gelir, başımızı yerden iter, mâni olur... Bu aşağılık kişiye baş komayın, kendinize gelin... bu bayağı adama secde etmeyin der" demektedirler. Ben, bu cana canlar katan hikâyeyi anlatmaya kalkardım ama Tanrı gayreti olmasaydı! Kanaat et, bu katarcığı kabul eyle de başka bir vakit bunu anlatayım! Dev, adını Süleyman Peygamber taktı ama ancak çoluk çocuğu kandırmak için!

1285. Namuzsuzun suretini, adını bırak... lâkaptan addan kaç, mânaya yürü! Onu halinden işinden sor... onu halinde işinde ara!

Süleyman aleyhisselâm'ın,Mescid-i Aksâ bittikten sonra ibadet etmek ve ibadet edenlerle itikâfa girenleri irşat eylemek için her gün mescide gelmesi ve mescidde otlar,kökler bitmesi

Her sabah Süleyman Mescid-i Aksâ'ya gelir, tam bir ihlâsla Tanrı'ya ibadet ederdi. Her gün, mescidde yeni bir otun bittiğini görür, adın nedir, ne faydan var? Ne biçim ilâçsın, nesin, sana ne derler... kime ziyansın, faydan kime? diye sorardı.

1290. Her ot, adını, tesirini söyler; "Şuna can'ım, öbürüne zehir... Buna zehirim, ona şeker... adım, kader levhinde şudur diye dile gelirdi. Doktorlar Süleyman'dan o otu öğrenirler,bilgi sahibi olurlar, ona uyarlardı. Bu suretle doktorluk kitapları düzdüler... bedenleri hastalıklardan kurtardılar. Bu nücüm ve tıp bilgileri, Peygamberlerin vahiyleridir...yoksa akıl ve duygunun o tarafa nereden yolu olacak?

1295. Cüz'î akıl, bir şeyden hüküm çıkaracak akıl değildir. O, ancak fen sahibinden fenni kabul eder, öğrenmeye muhtaçtır. Bu akıl, öğrenmeye ve anlamaya kabiliyetlidir. Ama vahiy sahibi ona öğretir. Bütün sanatlar, şüphe yok ki önce vahiyden meydana gelir, fakat sonra akıl, onların üstüne bazı şeyler katar! Dikkat et de bak! Bizim bu aklımız, hiçbir sanatı, usta olmadıkça öğrenebiliyor mu? Hile kılı kırk yarar ama usta olmadıkça hiçbir sanatı elde edemez!

1300. Sanat bilgisi, bu akılla olsaydı ustasız bir sanat meydana gelirdi!

Âlemde mezar kazıcılık ve mezar yokken Kaabil'in mezar kazıcılığını kargadan öğrenmesi

Mezar kazma, en bayağı bir sanat... düşünceden, düzenden, fikirden doğacak değil ya! Fakat Kaabilde bu anlayış olsaydı Hâbili başı üstünde taşır mıydı? Ben bu ölüyü, bu kana, toprağa karışmış ölüyü ne yapayım, nasıl yok edeyim der miydi? Bir de gördü ki bir karga, ölü bir kargayı ağzına almış, hemen geldi...

1305. Havadan indi Kaabil'e öğretmek için mezar kazıcılığına başladı. Tırnaklarıyla yerden bir toz kopardı, yeri kazıp hemen hemen ölü kargayı o mezara koydu; Gömüp üstünü toprakla örttü... bu suretle karga, Tanrı ilhamı ile bilgi sahibi oldu. Kaabil, bunu görünce yuh olsun benim aklıma dedi... bir karga bile bilgide benden üstün! Tanrı, Akliküll'e "Mazagalbasar" dedi... fakat cüz'î akıl her yana baka durur.

1310. Has kişilerin nuru, Mazagalbasar aklıdır... karga aklıysa ölümlere mezar kazma ustası! Karga, ardınca uçan canı nihayet mezarlığa götürür! Kendine gel de kargaya benzeyen nefsin ardından koşma...çünkü o,seni mezarlığa götürür,bağa ,bahçeye değil! Eğer gideceksengönül ankasının ardından git...Kafdağına,gönül Mescid-i Aksâ'sına var! sevdanla her an,senin Mescid-i Aksâ'nda yeni bir ot yeni bir kök bitmede!

1315. Süleyman gibi sen de onlara dikkat et... onları izle, onların üstüne ret ayağını koyma! Çünkü bu durup duran yeryüzünün halini sana çeşit çeşit otlar anlatır. Yerde şeker kamışı mı bitmiş, yoksa alelâde kamış mı... her biten ot, bittiği yerin halini, kabiliyetini bildirir! Gönülden de fikirler biter, gönlün nebatatı da fikirlerdir. Bu fikirler de gönüldeki sırları gösterir. Mecliste bana söz söyletecek adam bilsen çimenlik gibi yüz binlerce gül bitiririm.

1320. Fakat söz söylerken de nefes öldüren bir pezevenk olsa gönüldeki nükteler hırsız gibi kaçır. Herkesin hareketi kendisini çeken ne yandaysa o taraftadır... doğru adamın çekişi, yalancının çekişine benzemez. Gâh sapık bir halde, gâh doğru yolu bulmuş olarak gider durursun...ne seni sürükleyen ip meydandadır, ne çeken

adam!

Kör bir deveye benzersin... boynundaki yular seni yeder durur; fakat sen çekenı gör, yuları değil!
Çekenı ve yuları görseñ senin için bu âlem aldanma yurdu olmazdı.

1325. Kâfir, köpeğin ardına düşüp gittiğini görseydi güçlü kuvvetli Şeytan'a maskara olur muydu hiç?
Onun ardına bir namussuz gibi düşer miydi hiç? Hemencecık ayağını çeker, kurtulurdu!
Sığır kasapların ne yapacağını bilseydi hiç onların peşine düşer, dükkâna gider miydi?
Yâhut ellerinden kepek yer miydi... yâhut da onların yüze gülücüğüne aldanır onlara süt verir miydi?
Hattâ ot yese bile, neden beslendiğini bilseydi hiç o otu hazmedebilir miydi?

1330. Şu halde âlemin direği gafletten ibarettir...devlet nedir? Dev yani koş kelimesiyle let yani dayak kelimesinden meydana gelme bir kelime!

Önce koş... koş da sonunda dayak ye! Bu yıkık yerde devlet sahibine eşekçesine ölümden başka hiçbir şey yok!
Sen, bir işe el atar, o işe iyice sarılırsın...o işteki ayıp ve noksan o anda sana örtülüdür.
Tanrı, senden o işin ayıbını örttüğünden canla başla o işe girişebilirsin.
Hararetle sahip olduğun fikrin de ayıbı senden gizlidir.

1335. Sana o fikirdeki ayıp ve kusur belli olsaydı ondan kaçardın...canın, bu fikirle aramda keşke mağriple maşrik arası kadar uzaklık olsaydı der!

Nihayet ondan usanır, pişman olursun ya...bu hal, evvel olsaydı hiç ona koşar mıydın?
Şu halde ona girişelim, kaza ve kadere uygun olarak o işi görelim diye önce ondaki ayıbı, kusuru, bizden gizlemiştir.
Kaza ve kader, hükmünü izhar edince göz açılır, pişmanlık gelir, çatar!
Bu pişmanlıkta ayrı bir kaza ve kaderdir...bu pişmanlığı bırak da Tanrı'ya tap!

1340. Pişman olmayı kendine âdet edinirsen boyuna pişman olur durur, nihayet bu pişmanlığı da daha ziyade pişman olursun!

Ömrünün yarısı perişanlıkta geçer, öbür yarısı da pişmanlıkta heder olur gider!
Bu fikri, bu pişmanlığı terk et de daha iyi bir hal, daha iyi bir dost ve daha iyi bir iş ara!
Elinde daha iyi bir iş yoksa pişmanlığın neye? Neyi fevt ettin de pişman oluyorsun ki?
Eğer biliyorsan bilirsin ki doğru yol, Tanrı'ya tapmaktan ibarettir...yok bilmiyorsan herhangi bir şeyin kötü olduğunu nasıl bilirsin ki?

1345. İyiyi bilmedikçe kötüyü bilemezsin...ey yiğit zıt, zıddıyla görülebilir.

Mademki bu fikri terk etmekten âcizsin... o vakit günah işlemekten de âcizdin!

Âciz olduktan sonra pişmanlık neden? O âcizlik, kimin takdiriyle, onu ara!

Âlemde bir kâdir olmadıkça hiç kimse, ne bir âcizi görmüştür, ne de böyle bir şey olur... bunu böyle bil!

Böylece, olmasına çalıştığın her isteğın ayıbından bihabersin... onun ayıbı ve noktası, sana örtülüdür!

1350. O istediğın ayıp ve noksanı sana görünseydi canın o araştırmadan kaçırverirdi!

O işin ayıp ve noksanı sence belli olsaydı seni hiç kimse o işe, hattâ çeke çeke bile götüremezdi!

Nefret ettiğın öbür iş yok mu? Ondan neden nefret ettin? Çünkü ayıbı, noksanı meydana çıktı da ondan!

Ey sırları bilen güzel sözlü Tanrı, kötü işlerin ayıbını, noksanını bizden gizleme!

İyi işleri de bize ayıplı gösterme de o işe gidelim, sarılalım... çalışmamız heba olmasın, gayretimiz soğumasın!

1355. Yüce Süleyman, âdeti veçhile alaca karanlıkta mescide giderdi.

Her gün, âdeti veçhile mescitten yeniden yeniye hangi ot, hangi kök bitmiş... o padişah,bunu arar araştırdı.

Gönül haktan gizli kalan o otları gizlice can gözüyle görür, tanır.

Sofinin, gül bahçesinde başını dizine dayayıp murakabeye dalması, dostlarının başını kaldır, bahçeyi seyret... Tanrı rahmetinin eserleri olan çiçeklere, kuşlara bak demeleri

Sofinin biri, bir bağda neşelenip açılmak için soficesine yüzünü dizine dayamış,
Varlığının ta derinlerine dalmış gitmişti. Her zevkilin biri onun bu uykusundan usandı.

1360. Dedi ki: Ne uyuyorsun ya hu? Bir başını kaldır da üzüm çubuğuna, şu ağaçlara, "Tanrı'nın rahmet eserlerine,yeşillığe bak !

Tanrı emrini dinle... Tanrı " Tanrı'nın rahmet eserlerine bakın" dedi... yüzünü şu rahmet eserlerine çevir, seyret!
Sofi dedi ki: A heveskâr kişi, Tanrı eserleri gönüldür... dışarıdakilerse ancak ve ancak Tanrı eserlerinin eserleridir.
Bağlar, bahçeler, yeşillikler, gönüldedir... dışarıdakiyse akarsuya vuran akislere benzer.
O görünen bağ, suya akseden hayalî bir bağdır... suyun letafeti yüzünden oynar durur!

1365. Bağlar, bahçeler, meyveler, gönüldedir. Onların letafetinin aksi, şu suya toprağa vurmıştır!

O neşe selvisinin aksi olmasaydı Tanrı bu âleme aldanış yeri demezdi.

Bu aldanış şudur; yani bu hayal, erlerin, gönülleriyle canlarının aksinden hasıl olmuştur.

Bütün aldananlar, cennet budur sanarak bu akse gelmişlerdir.

Asıl bağlardan, bahçelerden kaçarlarda bir hayalle eğlenir kalırlar!

1370. Fakat bu gaflet uykusu başa geldi de uyandılar mı doğruyu görürler ama o görüşte ne fayda var?

Sonra mezarlığa bir feryad u figandır, bir ahu vahdır düşer... kıyamete kadar bu yanılmalarına hasret çekip dururlar!

Ne mutlu o kişiye ki ölümden önce öldü... yani bu üzümün aslından bir koku elde etti!

Mescid-i Aksâ'nın bir bucağında keçi boynuzu bitmesi ve Süleyman aleyhisselâm'ın o otlâ konuşması, Süleyman'a hasiyetini ve adını söyleyince Süleyman'ın gamlanması

Derken Süleyman bir bucakta başağa benzer bir yeni otun bitmiş olduğunu gördü. Yeşil, taze, görülmedik bir otu bu... âdetâ yeşilliği göz alıyordu.

1375. Süleyman, o ota derhal selam verdi; o da selamını aldı; Süleyman, otun güzelliğine şaşıtı kaldı. Dedi ki: adın ne... dilsiz dudaksız söyle bakalım! Ot ey âlem padişahı bana keçi boynuzu derler, dedi. Süleyman, sen de ne hasiyet var? Dedi. Ot dedi ki: Bittiğim yer yıkılır viran olur. Ben keçi boynuzuyum... bittiğim yer perişan olur; şu suyun, toprağın yıkıcısıyım ben! Süleyman, derhal ecelinin geldiğini, göçme vaktinin görüldüğünü anladı.

1380. Dedi ki: ben hayatta oldukça şüphe yok ki bu mescit, yeryüzündeki âfetlerden bozulup yıkılmaz. Ben yaşadıkça nasıl olurda Mescid-i Aksâ perişan olur, yıkılır gider? Şu halde şüphe yok, mescidimiz, ölümümüzden sonra yıkılacak! Bedenin secdegâhı olan mescit, gönüldür... kötü dost da her yerde mescitte biten keçi boynuzudur! Sende kötü dostun sevgisi peydahlandı mı kendine gel... ondan kaç, onunla az konuş, görüş!

1385. Onu kökünden sök, çıkar ... çünkü biter, boy verirse seni de kökünden söker, mahveder, mescidini de! Ey âşık, eğrilik, sana keçi boynuzu gibidir... çocuklar gibi niye eğriliğe doğru gider, sürtünürsün? Kendini suçlu bil suçlu gör... korkma da o ders üstadı, senden dersi çalmasın. Cahilim, bana öğret demen, bu çeşit insaf sahibi olman, namus ve şeref gözetmenden iyidir! Ey yüzü nurlu çocuk, "Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik" demeyi babandan öğren!

1390. O, ne bahaneler buldu, ne hileye kalkıştı, ne de düzen bayrağını yüceltti. Fakat İblis, bahse girişte, benzin kırmızı, beni sen sararttın... Renk, senin verdiğin renktedir... beni boyayan sensin; suçumun da aslı sensin, uğradığım âfetin, dağılandığım dağın da, dedi! Kendine gel de "Rabbi bima agveyteni"yi oku... oku da cebri olma, ters bir kumaş dokumaya kalkışma! Cebir ağacına ne vakte dek sıçrayıp çıkacak, ihtiyarını bir yana bırakacaksın?

1395. İblis ve soyu soppu gibi Tanrı ile savaşta, mübahasedesin... Eteklerini çemrer de isyana öyle koşar, gidersin... bu kadar hoşlukla, bunca istekle cebir olur muymuş hiç? O kadar istekle kim, kötülüğe gider... böyle oynaya oynaya kim sapıklığa koşar? Sana başkaları öğüt verdikçe o işin iyiliğini söyler, belki yirmi erle bu hususta savaşa girer, yirmi ere karşı ayak diredin! Doğrusu budur... yol ancak budur... ve bundan ibarettir; adam olmayandan başka kim beni kınar ki? Dersin!

1400. Mecbur olan adam böyle söz söyler mi? Yolsuz olan kişi, böyle savaşır mı?

AÇIKLAMALAR (Beyitler 701 - 1400)

B. 721. Rıdvan, cennete bakan ulu melektir.

B. 723. "Ve Tanrı, kullarını esenlik yurduna çağırır ve dilediğine doğru yolu gösterir" Sure: 10 (Yunus), âyet: 25.

B. 733. İsa'nın doğumundan 584 yıl önce doğan ve 504 yıl önce halk tarafından mabedi yakıldığı zaman mâbediyle beraber yanan, bir rivayete göre de öldürülen meşhur Yunan filozofu Fisagor, Mısır'da tahsil etmiş ve Yunanistan'da bir tarikat kurmuştu. Fisagor, miraç ettiğini ve gökteki yıldızlarla göklerin döndüğünü gördüğünü, bu dönüşten muazzam ve ilâhi bir ahenk meydana geldiğini ve bu ahengi kendisinin duyduğunu, ruhan yüksek bir dereceye yükselenlerin de miraç edip derecelerince duyabileceklerini söylerdi. Güya musikiyi de Fisagor icad etmiş ve bu ilâhi ahengi esas tutmuş, hiç değilse musikiyi bu ahenge göre islâh etmiştir. Hattâ bu yüzden eskiler musikiye "İlm-i edvar-Devirler, dönüşler bilgisi" derlerdi. Bu musikide esas olan on iki makam, on iki burca, yedi ses, yedi yıldız, yirmi dört şube yirmi dört saate, kırk sekiz terkip, bir yıldaki kırk sekiz haftaya karşılıktır. Günün muhtelif saatlerinde tesirleri bakımından, dinlenmesi icap eden makamları tâyin ederek cetvel yapanlar bile vardır. Hâsılı yanlış olarak alaturka ve şark musikisi denen musiki, çıkış bakımından şarklı, İranlı yahut Arap olmaktan ziyade Yunanlıdır. Bu maddede Müslüman âlimlerinden, Fisagor'un peygamber olduğunu söyleyenler bulunduğunu da kaydedelim. Bildiğimize göre ilk miraç iddiası da Fisagor'la başlıyor.

B. 760-761. Kur'an'ın son suresi olan "Nâs" suresinde (114) "De ki nâsın rabbine, padişahına, Tanrısına sığınırım

gizli olan vesvese vericiden.." denmektedir (âyet: 1-4). Bu beyitlerde bu sureden iktibas vardır. Nes-nas, bazılarınca son zamanlarda çıkacak Yecüc ve Mecüc taifesidir. Bazılarınca insana benzeyen bir nevi hayvandır. Bazılarınca insandır. Hulâsa bu kelime ile adam olmayan adamlar kastedile gelmiştir.

B. 763. C. I, S. 60, B. 615 in izahına bakınız.

B. 765-767. C. 2, S. 20, B. 206 nın izahına bakınız.

B. 784-788. Bunlar, önceki ciltlerde birçok defalar geçmiştir.

B. 800. Hamam duvarlarında resimler ve bilhassa insan resimleri olduğunu anlıyoruz. Sadi de böyle söyler.

B. 808. C. I, S. 66, B. 686 ve C. 2 S. 87, B. 946 nın izahlarına bakınız.

B. 853. C. I, S. 60, B. 617 nin izahına bakınız.

B. 867-869. "La ilahe illallah - Tanrı'dan başka yoktur tapacak" sözü, müslümanlığın esas inanışını bildirir.

B. 872. 27 nci surede Süleyman Peygamber'in karınca vadisine gelince karıncaların beyinin, ey karıncalar, yuvalarınıza girin de Süleyman ve askeri sizi çiğnemesin dediği ve Süleyman'ın bunu anladığı bildirilmektedir. (Ayet: 18-19). Hattâ bu yüzden bu sureye "Karınca - Neml" adı verilmiştir. Eski edebiyatta Süleyman ve karınca, kudret ve aciz sembolüdür.

B. 900. 76 ncı sure (Dehr). "Hel etâ" diye başlar. Gelmedi mi, olmadı mı mânasına gelir. Âyetin mânası şudur: "İnsana, anılmasına imkân olmayan, var olmadığı bir gün, dünyaya gelmediği bir zaman gelmedi mi?" Yani bir zaman olmuştu ki insan yoktu, tabii anılmıyordu bile!

B. 919. Hatîm, Kabe'nin yanında alçacık bir duvardır. Bu duvarla Kabe arasında kalan yer de Kabe'den sayılır ve hacılar, Kabe'yi tavaf ederlerken, yanî Kabe'nin etrafında yedi kere dönerlerken bu duvarın dışından geçerler.

B. 948. Uzzâ, Müslüman olmadan önce Arapların Kabe'deki büyük putlarından biridir.

B. 958. Bir peygamberin çağı uzadı, dini bozuldu da diğer bir peygamber de henüz gelmedi mi aradaki bu devre fetret, karışıklık, bozgunluk devri denir.

B. 959. Su bulunmadığı, yahut ancak içecek kadar bulunduğu, yahut da aptes alınırca sıhate dokunacağı zaman gusul ve aptes yerine teyemmüm edilir. Avuçları, temiz olan ve ıslak olmayan toprağa vurup yüzü ve kolları sıvazlamak suretiyle yapılır. Toprak bulunmaz, yahut kirli veya yağ olursa vurulunca tozan her temiz şeyle teyemmüm edilebilir. "Su görülünce teyemmüm bozulu" sözü, ata sözlerindedir ve bir şeyi asıl bilen, yapıp çatan çıktı mı o şeyi yapmaya çalışanın işi kalmaz yerinde kullanılır.

B. 982 den sonraki bahis. Abdülmuttalip, H. Muhammed'in atasıdır. H. Muhammed'in babası, Muhammed ana karnında dört aylıkken ölmüştü. Anası da, çocuk yedi yaşına gelince öldü. H. Muhammed'i Abdülmuttalip büyüttü.

B. 999. Halhal, ayağa takılan bileziklerdir.

B. 1044 den sonraki başlık. "Cennete gir dendi mi bu hitaba mazhar olan der ki: Keşke kavmim, rabbimin beni yarlıgâdığını ve bana ikramlarda bulunduğunu, beni yücelttiğini bilseydi!" Sure: 36 (Yasin), âyet: 26-27.

B. 1056. C. I, 73, B. 759 un izahına bakınız.

B. 1069-1073. C. I, S. 27, B. 278-279 un izahına ve C. 2 de S. 102-111 e bakınız.

B. 1088. "Ey inanan kullarım, şüphe yok, benim yeryüzüm geniştir; bana dilediğiniz yerde ibadet edin." Sure: 29 (Ankebut), âyet: 56, "De ki: inanan kullar, Tanrı'dan çekinin. Bu dünyada iyilik edenin iyiliği, ahrete ait bir iyiliktir. Tanrı'nın yeryüzü geniştir. Sabredenlerin ecri hesapsız olarak mutlaka verilecektir" Sure: 39 (Zümer). Ayet: 10.

B. 1119. "Ebuleheb'in karısının boynunda hurma lifinden bir ip vardır." Sure: 111 (Leheb), âyet: 5.

B. 1120. "Şüphe yok ki biz onların boyunlarına zincirler vurduk.. onların zahmetinden başlarını da indiremezler, gözlerini de yumamazlar" Sure: 36 (Yasin), âyet: 8.

B. 1121. "Her insanın amelini boynuna astık.. kıyamet günü de dünyada yaptıklarını apaçık bir kitap olarak ona sunarız." Sure: 17 (Esra), âyet: 13.

B. 1169. Sîbeveyh, Arap "nahiv-gramer" âlimlerinin en büyüklerindedir. Şiraz'a yakın Bayza'da doğmuş, Basra'da yetişmiştir. Ölümü Hicrî 161 (777-778), 188 (803-804), yahut 194 (809-810) tarihindedir.

B. 1178. "Bir gün, yani kıyamet günü gökleri, kitap için dürülüp bükülen kâğıt tomarları gibi dürer, bükürüz; yaratışı nasıl başladıysak yine o hale döndürürüz. Bizim vâdimizdir bu ve biz vadimizi yerine getiririz." Sure: 21 (Enbiya), âyet: 104. "Halk, Tanrı'yı, ona lâyük bir ululukla ululamadılar, ululuğunu lâyikiyle bilemediler. Halbuki yeryüzü, kıyamet gününde tamamiyle onun avucundadır ve gökler sağ elinde dürülmüştür. Tanrı, sirk koşanların şirkinden arındır, yücedir." Sure: 39 (Zümer), âyet: 67.

B. 1181. "Sabretmek ve namaz kılmak için Tanrı'dan yardım dilemeğe kalkışın.. bunlar, Tanrı'dan korkanlardan

başkalarına büyük iştir." Sure: 2 (Bakara), âyet: 45, "Ey inananlar, sabretmek ve namaz kılmak için Tanrı'dan yardım dilemeye kalkışın, şüphe yok ki Tanrı, sabredenlerdir." Aynı sure, âyet: 153.

B. 1198-1199. H. Muhammed, şair Hassan ibn-i Sabit için mescidde bir mimber yaptırmıştı. Hassan, oraya çıkar, müşrikleri zem, Peygamberi methederdi. Hassan hakkında "Ruhülkudüs, onunladır" dediği gibi yine onun hakkında "Ruhülkudüs sana yardım etsin" demiştir. Kasîde-i Bürde diye anılan kasideyi de şair Kâ'b ibn-i Zühêyr yazmış ve bununla, evvelce Peygamber'i hiciv etmişken affedilmişti. Hattâ Peygamber, ona hırkasını hediye etmiş, kaside de bu yüzden "Bürde" yani hırka kasidesi adını almıştır.

B. 1203. "Müslümanlıkta güzel bir âdet, bir yol yordam koyana o iş için ecir verildiği gibi o iş işlendikçe de işleyene verilen ecir gibi o işi koyana ecr vardır ve işleyenlerin ecri de azalmaz. Fakat müslümanlıkta kötü bir iş, bir âdet koyup gideneysel hem o yüzden, hem de işlendikçe işleyenlerin cezasından da bir şey eksilmemek üzere boyuna ceza verilir, suçlu olur." Bu hadisi Müslim, Cerir'den rivayet eder (Ankaravî şerhi, Matbaa-i Amire basımı, S. 251).

B. 1251. "Nur üstüne nur" sure: 24 (Nur), âyeti 35 ten alınmadır. C. 2, S. 75-76, B. 819-821 in izahına bakınız.

B. 1254. "Kâfirlerin işleri, düz bir yerde görünen seraba benzer, susuz onu su sanır; fakat oraya geldi mi bir şey bulamaz.. yalnız yanında yaptığı şeyleri hesap eden Tanrı'yı bulur ve Tanrı, onun yaptıklarının cezasını tam olarak verir. Tanrı, çabuk hesap görür. Yahut da kâfirlerin işleri, dalga dalga üstüne gelen, üstü de bulutla kaplanmış olan coşkun ve derin bir denizdeki karanlıklara benzer.. bu karanlıkların bir kısmı, bir kısmının üstündedir; bir kısmı, bir kısmını kaplamış, denizi büsbütün karartmıştır. Öyle ki insan elini uzatsa hemen hemen onu bile göremez. Tanrı, kime nur vermediyse ona nur yoktur." Sure: 20 (Nur), âyet: 40.

B. 1258. Akl-ı cüz'i, akl-ı kül. C. I, S. 186, B. 1899 un izahına bakınız.

B. 1294. Nücum, yani yıldızların vaziyetinden dünya hâdiselerini, neler olacağını, yahut bir şahsın doğumunda yıldızların vaziyetine, yahut da herhangi bir anda yine yıldızların durumuna göre o şahsın ömrünün sonuna kadar, yahut yıldızlara bakıldığı andan itibaren başına neler geleceğini keşfetme bilgisiyle tıp bilgisini peygamberlerin Tanrı vahiyiyle koyduklarını söylemektedir. Bu kanaat, Kur'anî bir kanaattir. 37 inci surede (Sâffât) İbrahim Peygamber'in yıldızlara bakıp hastalanmak üzere olduğunu bildiği anlatılmaktadır (âyet: 88-89). Lokman'a da hikmet verildiği 31 inci surede Lokman, (âyet: 12) bildirilmektedir. Halk arasında Lokman'a bütün otların, kendi hassalarını bildirdiği söylenegelmiştir.

B. 1300 den sonraki bahis, Kur'an'ın 5 inci suresinde (Maide) anlatılmaktadır (âyet: 27-31).

B. 109-1310. C. I, S. 392, B. 3949 un izahına bakınız.

B. 1335. "Nihayet günahkâr kişi, kendisiyle düşüp kalkan şeytanla bize gelince şeytan der ki: Keşke benimle senin aranda doğuyla batı arası kadar açıklık olsaydı.. şeytan ne kötü düşüp kalkılacak kişidir ya!" Sure: 43 (Zuhrûf), âyet: 37.

B. 1361. "Tanrı'nın rahmet eserlerine bak, yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltir.. şüphe yok bu, ölüyü de diriltecektir; O, her şeye kadirdir." Sure: (Rum), âyet: 50.

B. 1366. "Herkes, ölümü tadar.. kıyamet günü ecirleri tamamıyla verilir; kim, cehennemden uzaklaşır, cennete alınırsa kurtuldu demektir; dünya yaşayışına, aldanma (gurur) matahından ibarettir." Sure: 3 (Al-i İmran) âyet: 185.

B. 1393. Şeytan'ın Adem'le, Havva'yı kandırdıktan sonra suçunu Tanrı'ya yüklediği ve rahmetten uzaklaştırıldığı için kulları azdıracağını söylediği Kur'anda anlatılmaktadır; sure: 7 (A'raf) âyet: 16-17.

(1401 - 2100 Beyitler)

Nefsin neyi isterse ihtiyarın var, fakat aklının istediği şeyde mecbursun ha!
Bahtı yaver ve talihi kutlu olan bilir ki akıl ve zeka taslamak iblis'tendir, aşk Âdem'den!
Akıl ve zeka denizde yüzgeçliğe benzer... bundan az kişi kurtulur ve yüzgeçlikte bulunan nihayet gün gelir, gark olur gider!

Yüzgeçliği bırak, kibirden, kinden vazgeç...bu ırmak değil; denizdir deniz!

1405. Hem de öyle sığınılacak bir yeri olmayan uçsuz bucaksız deniz ki yedi denizi bir saman çöpü gibi kapı verir!
Aşk, ileri gidenler için bir gemiye benzer...gemiye binen kişinin bir âfete uğraması nadirdir, çok defa kurtulur.
Akli zekayı sat da hayranlığı satın al... akıl ve zeka zandır, hayranlıksa bakış görüş!
Akli Mustafa'nın önünde kurban et...Hasbiyallah de, yani Tanrı'm bana yeter!
Kenan gibi gemiden baş çekme... ona da zeki akli bu gururu vermiş aldatmıştı.

1410. Ben yüce bir dağın üzerine çıkar kurtulurum, neden Nuh'a minnet edeyim? Dedi.
A akılsız nasıl olurda onun minnetini çekmezsin! Tanrı bile onun mihnetini çekmekte.
Nasıl olur canımız ona minnettar olmaz! Tanrı bile ona şükretmede, minnet etmede!
A hasetle dolu mağrur kişi, onun minnetini Tanrı bile çekiyor!
Keşke o yüzme öğrenmeseydi de Nuh'a minnet etse, gemiye girmeye tamah etseydi!

1415. Keşke çocuk gibi hilelere cahil olsaydı da çocuklar gibi anasına el atsa, anasına sarılsaydı!
Yahut da nakli bilgi ile az dolu olsaydı da gönlü bir vefiden vahiy ilmini kapsaydı!
Böyle bir nur varken kitabı önüne açarsın vahiy ile dinlenen ruhunda seni azarlar!
Zamanın kutbunun sözüne karşı nakli ilim, bil ki su varken teyemmüm etmeye benzer!
Kendini aptal yerine koy, ona uy da yürü...ancak bu aptallıkla kurtulabilirsin!

1420. Babam, insanların padişahı, bunun için "cennetliklerin çoğu aptaldır" dedi.

Akıl ve zeka sana kibir ve gurur verir... aptal ol da gönlün doğru kalsın!

Aptallık dediğim halka iki kat maskara olan adamın ahmaklığı değildir... bu aptallık, ona hayran olan adamın aptallığıdır!

Kendilerini unutup Yusuf'un yüzünü görenler, o güzelliğe dalıp kalanlar... bu yüzden ellerini doğrayanlar yok mu işte onlar aptaldır!

Aklı, dost aşkında kurban et...akılların hepside o taraftandır, odur!

1425. Akıllılar akıllarını o tarafa göndermişlerdir. Yalnız sevgili olmayan ahmak, bu tarafta kalmıştır!

Hayretle şu baştan aklın gitti mi başındaki her saç, bir saç, bir akıl kesilir!

O tarafta akla, beyne düşünce zahmeti yoktur...çünkü orada her ova, her bahçe akıl ve beyin bitirir!

Bu ovoidan geçer, o taraftaki ovaya gelirsene nükteler duyarsın... oradaki bağlara, bahçelere gelirsene hurma fidanın sulanır, yeşerir!

Bu yoldaki köşkü, sayvanı, şöhreti şanı terk et... kılavuzun hareket etmedikçe hareket etme!

1430. Başsız hareket eden, kuyruk olur... böyle adamın hareketi akrebin hareketine benzer!

Eğri gider, geceleri görmez, çirkindir, zehirlidir... işi gücü, temiz bedenleri dalamak ,sokmaktır!

Başını ez onun...huyu hep budur, ahlâkı hep bu ...bu huyundan vazgeçmez o!

Onun için en iyi şey, başının ezilmesidir...çünkü bu suretle can kırıntısı da o kötü tenden kurtulmuş olur!

Delinin elinden silâhı al da adalet ve sulh, senden razı olsun!

1435. Fakat elinde silâhı olur, akli da bulunmazsa bağla elini... yoksa yüzlerce zarar yapar.

Kötü yaradılışlı,kişilerin bilgi,mal ve mevki sahibi olmaları kendileri için kötüdür..çünkü bu,yol kesici eşkiyanın eline kılıç vermek gibidir.

Kötü yaradılışlı kişiye ilim ve fen öğretmek, yol kesen eşkiyanın eline kılıç vermeye benzer!

Sarhoş zencinin eline kılıç vermek, adam olmayana bilgi belletmekten yeğdir.

Bilgi, mal, mevki ve hüküm, kötü yaradılışlı kişilerin elinde fitnedir.

Savaş delilerin ellerindeki kılıçları alsınlar diye müminlere farz olmuştur.

1440. Onun canı delidir, teni de elindeki kılıçtır... o çirkin huylunun elindeki kılıcı al!

Bilgisizlere, geçtikleri mevkiin yaptığı fenalığı, yüzlerce aslan bir araya gelse yapamaz!

Çünkü ayıbı gizliyen meydan bulur da yılanı, delikten çıkar, sahralara uğrar!

Cahil kötü hükümler yürüten bir padişah oldu mu bütün ova yılanla, akreple dolar!

Adam olmayanın eline bir mal ve mevki geçti mi, herkesten önce kendi rezilliğini dileyen kendisidir.

1445. Çünkü o ya hasisliğe kalkışır, az verir... yahut cömertliğe girer, yersiz ihsanlarda bulunur!

Şahı, beydak hanesine kor... ahmak, ihsanda bulundu mu ihsanı, buna benzer işte!
Hüküm, bir sapığın eline geçti mi onu mevki sanır ama hakikatte kuyuya düşmüş demektir!
Yol bilmez ,kılavuzluk etmeye kalkışır... kötü ruhu, cihanı yakar, yandırır!
Yokluk yolunun çocuğu, pirlük etmeye girişirse ardına düşenler, devletsizlik gulyabanisine çatarlar!

1450. Gel de sana ayı göstereyim der ama o nursuz pirsiz, ayı hiç görmemiştir ki!
Ömrümde ayın aksini suda bile görmemişken nasıl olurda gösterebilirsin a hamhalat, a bön!
Ahmaklar baş oldular da akıllılar başlarını kilime çektiler!

Yâ eyyühel Müzemmil'in tefsiri

Peygambere bu yüzden "Ey kilime bürünen, ey ürküp kaçan, kilimden çık!
Kilime baş çekme, yüzünü örtme... çünkü âlem şaşkın bir beden, sense bu âleme akılsın!

1455. Kendine gel de dâvaya kalkışanlardan arlanıp gizlenme... çünkü sende vahiy mumunun nurları var!
Kendine gel de geceleri kalk, çünkü ey Peygamber, mum geceleri ayakta durur!
Senin nurun olmadıkça aydın gün bile gecedir...sana sığınmadıkça aslan bile Tavşan kesilir!
Ey Mustafa, bu nur denizinde kaptanlık et... çünkü sen, ikinci Nuh'sun!
Akıllılara bir yol gösterici lâzım... Hele yol, deniz yolu olursa!

1460. Kalk da yolu vurulmuş kervana bak...her yanda kaptan kesilmiş gül yabancıları gör!
Sen, vaktin Hızır'ısın, her geminin imdadına yetişen sensin... Ruhullah gibi yalnız yürümeyi âdet edinme!
Bu topluluğun önünde gökyüzündeki ışık gibisin, güneşe benziyorsun... bunlardan gizlenmeye, halveti bezemeye kalkışma!

Halvet zamanı değil topluluğa gel! Ey Peygamber, hidayet, Kaf Dağına benzer, sense Hümasın!
Dolunay, gökyüzünde geceleri yürür... köpeklerin sesi yüzünden yürüyüşünü bırakmaz.

1465. Kınayanlar, senin dolunayına karşı köpeklere benzerler... sana karşı ürüyüp dururlar!
Bu köpekler, " Susun, dinleyin" emrine karşı sağırdılar... ahmaklıklarından senin dolunayına karşı hav havlayıp durmaktalar!
Ey şifa, hastayı terk etme... Ey şifa hastayı terk etme... sağıra kızıp körün sopasını bırakma!
Sen demedin mi ki "Körü, yolda tutup yeden Tanrı'dan yüzlerce ecir alır, yüzlerce sevaba girer!
Kim bir kötü kırk adım yederse günahları bağışlanır, doğru yolu bulur!"

1470. Doğru yolu gösterenin işi budur; sen de doğru yolu gösterensin... âhir zamanın yasına neşesin sen!
Ey takva sahiplerinin imamı, bu hayallere kapılanları, yakîn makamına kadar götür!
Kim gönlünden sana karşı bir hile, bir düzen düşünürse onun boynunu ben vururum, sen tasalanma, neşelen, neşeli neşeli yürü!
Onun körlüğüne körlükler katarım... o, şeker sanır ama ben ona zehir veririm!

1475. Akıllar benim nurumla parlar, aydınlanırlar... hileler, benim hilemden öğrenilir!
Âlemdeki erkek fillerin ayaklarına göre Türkmenin kara çadırı nedir ki?
Ey benim en ulu Peygamberim, onun mumu, kasırgama karşı nedir?
Derhal korkunç sûr sesiyle kalk da binlerce ölü, topraktan çıksın!
Sen vaktin israfilisin; doğruca kalk da kıyametten önce bir kıyamet kopar!

1480. Kim,hani,nerede kıyamet?derse a güzelim,kendini göster,işte kıyamet benim de!
Ey mihnetlere düşmüş de soru soran kişi, dikkat et, bak da gör. Bu kıyametten yüzlerce âlem kopmada!
Bu zikir ve kunut ehli olmasa ahmağın sorusuna verilecek cevap sükûtta ibarettir padişahım!Duamız kabul edilmeyince Tanrı göğünden isteğimize sükûtla cevap verilir canım!
Harman devşirme zamanı geldi ama yazıklar olsun... gün bahtımız yüzünden geçti gitti!

1485. Gün dar... halbuki bu söz, o kadar geniş ki bütün bir ömür bile ona az gelir!
Bu daracık çukurlarda mızrak oyununa girişmek, bu oyunu oynayanları utandırır!
Vakit dar... fakat oğul, halkın hatırı ve anlayışı da vakitten yüz kere daha dar!
Ahmağın cevabı, mademki sükûtta... ne diye sözü uzatıp durursun?
Tanrı rahmetinin yüceliği ve kerem denizinin dalgalanması yüzünden her çorak yere yağmur yağdırıp ıslatmada!

Cevap vermemek de cevaptır sözü,ahmağa verilecek cevap susmaktır sözünü tekideder..her ikisi de bu hikâyeyle anlatılmaktadır.

1490. Bir padişahın aklı ölmüş, şehveti diri bir kölesi vardı.
Padişahın ince hizmetlerini bırakır, kötü düşüncelere dalar, fakat yaptığını iyi sanırdı!
Padişah nafakasını azaltın... söylenir dırlanırsa adını kullar arasından silin dedi.
Kölenin aklı azdı, hırsı çok... nafakasını az görünce kızdı, serkeşleşti.
Akli olsaydı kendi kendinin etrafında döner dolaşır, düşünür taşınır da suçunu görür, kendisini affettirirdi.

1495. Eşekliği yüzünden bir ayağı bağlanmış eşek serkeşliğe kalkıştı mı iki ayağı da boynuna bağlanır!
Eşek, bana bir bağ kâfidir derse aldırış etme! Çünkü bu iki bağ, o bayağı hayvanın hareketi yüzünden bağlanmıştı!

Mustafa aleyhisselâm "Ulu Tanrı melekleri yarattı,onlara akıl verdi..hayvanları yarattı,onlara hem akıl verdi hem şehvet.Kimin akılı,şehvetinden üstün olursa meleklerden daha yücedir..kimin şehveti akıldan üstünse hayvanlardan aşağıdır"dedi;bu hadisin tefsiri

Hadiste gelmiştir: Ulu Tanrı, halkı üç çeşit yarattı.

Bir bölüğü, tamamı ile akıldan, bilgiden ve cömertlikten ibaret... bunlar meleklerdir, secdeden başka bir iş bilmezler! Yaradılışlarında hırs ve heva yoktur... mutlak nurdur onlar, Tanrı aşkıyla dirilmişlerdir.

1500. Bir bölüğü ise bilgisizdir... hayvan gibi ot otlamakla semirirler.

Onlar, ahırdan, ottan başka bir şey görmezler... kötülükten de gafildirler, yücelikten, iyilikten de!

Üçüncü bölükse Ademoğullarıdır, insanlardır. Bunları yarı yaradılışları bakımından meleklerdir, yarı yaradılışları bakımından eşek!

Eşek olan yarıları, aşağılığa meyleder, öbür yarıları da akla meyleder!

İlk iki bölük savaştan, çekişten anlamaz, istirahat ve huzur içindedir. Fakat bu bölük, yani insan ikisine de aykırıdır ve azap içindedir.

1505. Bu insanda sınanma yönünden bölüklere ayrılmıştır... hepsi insan şeklindedir ama üç kısımdır:

Bir kısmı, mutlak varlık olan Tanrı'ya dalmış, kendini kaybetmiş olanlardır... bunlar İsa gibi meleklerle katılmışlardır.

Surette insandır bunlar, fakat hakikatte cebrail... kızgınlıktan heva ve hevesten, dedikodudan kurtulmuşlardır.

Riyazattan da kurtulmuşlardır, zâhitlikten ve savaştan da... sanki onlar, insanoğlundan doğmamışlardır!

İkinci kısmı eşeklere katılmış olanlardır. Bunlar kızgınlığın ta kendisi olmuşlar, tepeden tırnağa kadar şehvet kesilmişlerdir.

1510. Bunlardaki cebrail'lik meleklik sıfatı gitmiştir... çünkü o ev dardı, o sıfat da büyük, sığamadı, geçip gitti!

Canı olmayan adam ölür... canında bu sıfat bulunmayan kişi de eşek olur.

Çünkü bu sıfatta olmayan can bayağıdır, aşağıdır... bu sözü sofi söylemiştir, doğrudur!

O hayvanlardan da fazla can çekişir... alemde ince işlere girer!

Onun örüp dokuduğu hile ve şeytanlık, başka bir hayvandan zuhur edemez!

1515. Altın sırmalı elbiseler dokur, denizin dibinden inciler çıkarır...

Hendese bilgilerinin en ince noktalarını bilir, yahut nücüm, tıp ve felsefe bilgilerini elde eder!

Çünkü onun, ancak bu dünya ile alâkası vardır... yedinci kat göğe çıkmaya yolu yoktur.

Bütün bu bilgiler, ahır yapısına yarar... ahır da öküzle devenin varlığına destektir!

Hayvanların birkaç gün yaşamalarına yarayan bu bilgilerin adını, şu ahmaklar remizler, ince şeyler kodular.

1520. Tanrı yolunun, Tanrı durağının bilgisini ancak gönül sahibi, yahut da gönül sahibinin gönlü bilir! İşte Tanrı bu terkiple lâtif bir hayvan olan insanı yarattı, onu bilgilere eş etti.

O bölüğe "hayvanlar gibi" dedi... çünkü uyanıklığın uykuyla ne münasebeti var?

Hayvani ruhta ancak uyku bulunur... bu çeşit insanlarda aksine duygular vardır.

Fakat uyanıklık gelmedi de hayvani uyku kalmadı mı duygusunun aksi ve aykırı olduğunu levhten okur anlar!

1525. Uykuya dalan kişinin uyandığı zaman, rüyada gördüklerinin aksini görmesi gibi!

Hülâsa o aşağılık kişi, aşağılık âlemdendir ... onu bırak, " Ben batanları sevmem, de!"

"Kalblerinde hastalık olanlara gelince:Kur'an,onların gönüllerindeki pisliği artırır" ve "Tanrı,Kur'an daki misallerle çoğunu azdırır,çoğunu da doğru yola götürür" âyetlerinin tefsiri

Çünkü hayvani ruha sahip olan kişinin, huylarını değiştirmeye, nefsiyle savaşa girişmeye, aşağılıktan kurtulmaya istidadı vardı ama o istidadı fevtetti!

Halbuki hayvanda istidat yoktur... hayvanlıktaki özrü apaçıktır!

İnsandan yol gösteren bu istidat gitti mi ne yerse yesin eşek beynidir!

1530. Akılı arttıran bir ilâç olan belâdür yese afyon kesilir... kalp illeti ve akılsızlığı artar!

İnsanların bir bölüğüyse savaştadır..yarı hayvan,doğru yolu bulma bakımından yarı insandır!

Gece gündüz savaştadır bunlar... sonu yani insanlığı, önüyle yani hayvanlığıyla savaşır durur.

Aklın nefisle savaşı Mecnun'un devesiyle savaşına benzer..Mecnun'un sevdası Leylâ'dır,devenin sevdası yavrusuna...nitekim Mecnun da " Devemin sevdası ardındakinedir,benim sevdam önümdekine..ikimiz de sevdalıyız ama sevdalarımız aykırı !" demiştir.

Bu, Mecnun'la devesine benzer... o, ileriye gitmeye savaşır, bu geriye gitmeye!

Mecnun'un sevdası, önde bulunan Leylâ'ya kavuşmak, devenin sevdası ardına dönüp yavrusuna ulaşmak!

1535. Mecnun, bir an bile kendisinden geçti mi deve, hemencecik geri döner, geriye giderdi.

Mecnun, tamamı ile aşkla, sevda ile dolu olduğundan kendisinden geçmemesine imkân yoktu.

Kendisini gözetleyen akıldı... fakat aklını, Leylâ'nın sevdası kapmıştı!

Deveye gelince o, çevikti, fırsat gözleyip durmaktaydı... yularını gevşek hissetti mi,

Anlardı ki Mecnun daldı gitti... hemen geriye yüz tutar, yavrusunun bulunduğu tarafa doğru gitmeye başlardı.

1540. Mecnun kendisine gelir, evvelce buldukları yerden fersahlarca geriye gittiğini anlardı.

Üç gün böyle yol aldılar... Mecnun, âdeta yıllarca tereddüt içinde kaldı.
Nihayet dedi ki: A deve, ikimizde âşîğiz ama birbirimize aykırıyız... arkadaşlığa lââyık değiliz!
Senin sevgin de bana uygun değil, yuların da senden ayrılmak gerek!
Bu iki arkadaş da, birbirinin yolunu vurmada...tenden aşağı inip ayrılmayan can, yol azıtır gider!

1545. Senin canın da arşın ayrılığı ile yoksulluğa düşmüş... teninse diken aşkıyla deveye dönmüş!
Can, yücelere kanatlar açmada...ten, tırnaklarıyla yere sarılmada!
Ey vatan aşkıyla ölmüş deve, sen benimle oldukça canım, Leylâ'dan uzak kaldı gitti!
Adeta Musa kavminin yıllarca çölde kalışı gibi bende seninle bu hallere düştüm... ömrüm geldi geçti!
Bu yol, vuslata erişmek için iki adımdan ibaret... halbuki ben, senin hilenle tam altmış yıldır, bu iki adımlık yolda kalakaldım!

1550. Yol yakın... fakat ben pek geç kaldım. Bu binicilikten adamakıllı usandım artık!
Bu sözleri söyleyip kendisini deveden fırlattı attı, niceye bir dertten yanıp yakılacağı, yandım artık, dedi!
Ona o geniş ova daracak bir hale geldi... kendisini bir taşığa atıverdi!
Hem de öyle bir attı ki o yiğidin bedeni ezildi...
Kendisini yere öyle bir fırlattı ki kazara ayağı da kırıldı!

1555. Ayağını bağladı, top olurum da dedi, onun çevgânının önüne düşer, yuvarlanarak giderim!
İşte güzel sözlü hakîm, tenden inmeyen atlıya bu yüzden lânet etmiştir.
Tanrı aşkı, hiç Leylâ'nın aşkından az değersiz olur mu? Ona top olmak elbette daha doğru, daha yerinde!
Top ol da doğruluk yanına yat, aşk çevgâniyle yuvarlanarak git!
Çünkü bu yolculuk, binekten indikten sonra Tanrı çekişiyse olur... halbuki önceki gidişimiz, deveyle idi!

1560. Bu çeşit gidiş, gidişlerden apayrıdır... bu gidiş cinlerin gidişiyse de olmaz, insanların çalışmasıyla da!
Bu çekilip gitme, alelade çekilip gitme değildir... bunu, Ahmed'in lûtfu meydana getirdi vesselâm!

Kölenin ücret azlığından şikâyet ederek padişaha yazması

Sözü kısa kes de padişaha mektup yazıp gönderen köleyi anlat!
O köle, nazenin padişaha savaşa, varlıkla, kinle dolu bir mektup yazıp gönderir.
Kalıbın, cesedin mektuptur, ona dikkat et, padişaha lââyık mı, değil mi? Bir anla da sonra gönder!

1565. Bir bucağa git, mektubu aç, oku... bak bakalım, içindeki sözler,padişahlara lââyık olan sözler?
Lââyık değilse o mektubu yırt, çaresine bak, başka bir mektup yaz!
Fakat ten mektubunu açmayı kolay sanma. Yoksa herkes gönül sırrını apaçık görürdü!
Bu mektubu açmak ne güçtür, ne sarptır! Erlerin işidir bu, çocuk işi değil!
Hepimiz, fihriste kani olmuş kalmışız... çünkü heva ve hevese, hırsa bulaşmışız!

1570. Halbuki o fihrist, ona baksınlar da metni de öyle sansınlar diye halka bir tuzaktır.
Mektubu aç, bu sözden baş çevirme! Tanrı, doğruyu daha iyi bilir!
Mektubun fihristi, dille ikrar etmeye benzer... halbuki sen gönül mektubunun metnini sına!
Bak bakalım, ikrarınla muvafık mı? Buna bak da işin, münafıkların işine dönmesin!
Ağır bir çuval yüklenip götürmeye koyulsan onun dışına bakmakla yükü hafiflemes ki!

1575. Asıl içine bak...çuvalda acı, tatlı ne var, bir gör de taşımaya değerse taşı!
Yoksa çuvalındaki taşları boşalt... kendini bu saçma işten, bu ar olan yükten kurtar gitsin!
Çuvala akli erer padişahlara, sultanlara götürülebilecek şeyleri doldur!

Hırsızın koca sarıklı bir fakîhin sarığını çalması,fakîhin sarığı aç,bak ne götürdüğünü anla..sonra götür diye bağırması

Bir fakîh, bez parçaları toplamış, sarığının içine ezip büzerek yerleştirmişti.
Bu suretle kavuğunun büyük ve iri görünmesini, halkın kendisine ehemmiyet vermesini ve mescide gelince baş köşeye geçirilmesini istiyordu.

1580. Elbiselerden parçalar almış, onlarla sarığını büyütmişti.
Sarığının dışı, cennet elbiselerine benzemekteydi... fakat içi, münafık gönlü gibi rezil, çirkin bir şeydi.
Parça parça bezler, yünler, deriler... hep o sarığın içine gömülmüştü.
Bir sabah çağı, bu şatafatla bir şeyler elde etmek üzere medreseye giderken,
Hırsızın biri de dar bir yolda her türlü hilelere başvurup bir şeyler yapmak üzere bekliyordu.

1585. Fakîh, o yola sapınca hemen başından kavuğunu kaptı, işini başarmak için koşup gitmeye başladı.
Fakîh arkasından bağırdı: oğul, sarığı çöz de öyle götür!
Böyle dört kanatla uçar gibi gidiyorsun ama götürdüğün hediyeyi bir aç da gör!
Onu, elceğezinle bir aç, ovala da sonra götür, sana helâl ettim!
Hırsız, kaçarken sarığı çözer çözmez içinden yola yüz binlerce bez parçası dökülüverdi!...

1590. O bir şeye yaramaz, o olmayasica sarığından kala kala hırsızın elinde ancak bir arşın doğru düzen bezceğiz kaldı!

Hırsız, elindekini yere vurup "A aşâğılık adam, bu hileyle beni işimden gücümde ettin" dedi.

Dünyanın dünya ehline hal diliyle,ondan vefa umanlar ve bu tamahta bulunanlara vefasızlığını söyleyerek nasihat vermesi

Fakîh dedi ki: " Hileyle seni yolundan alıkoydum ama nasihat yollu işi de anlattım!
Dünya da böyledir işte... bir hoşça açılır saçılır ama vefasızlığını da bağıra bağıra söyler!
Bu oluş ve bozuluş âleminde o hile, oluştur, nasihat da bozulmuş üstadım!

1595. Oluş der ki: İzim kutludur... ardımdan gel! Bozuluş da git der, ben hiçbir şey değilim!
Ey baharların güzelliğine şaşırarak dudağını dişleyip duran, güzün sapsarı benzine ve mevsimin soğukluğuna bak!
Gündüzün güneşin yüzünü güzel görmektesin ama onun bir de batma zamanında ölümünü düşün!
Dolunayı şu güzelim çardakta bir hoşça seyredersin ama ay sonunda bir de hasretine bak onun!
Bir oğlan, güzellikle halkın efendisi olur... olur ama yarın da bunar, halka rezil rüsvay olur!

1600. Gümüş bedenli güzellerin vücudu, seni avladıysa ihtiyarlıktan sonra bir de pamuk tarlasına dönen bedene bak!
Ey yağlı, ballı yemekleri gören, yiyen, onların fazlasını git de halâda seyret!
Pisliğe nerede senin o güzelliğin... nerede senin tabaklarda o hoş görünüşün, yerken senden duyulan o zevk, o lezzet, de!
O sana der ki: o taneydi... ben de onun tuzağıydım... sen avlanınca o tane gizlendi!
Nice parmaklar vardır ki üstatlar bile onları kıskanır ama sonunda iş işlerken tirtir titrer!

1605. Can gibi güzel baygın gözler, nihayet görmez olur, onlardan su damlamaya başlar!
Aslanların safında giden aslan gibi yiğit er, sonunda bir fareye mağlûp olur!
Sanat sahibi ve çevik istidatlı kişiye sonunda bak! İhtiyar eşeğe döner, bunar gider!
Akıllılar alan siyah ve miskler saçan kıvrık saçlar, nihayet boz eşeğin çirkin kuyruğuna döner!
Önce açla saçla oluşuna güzelce bir gör, sonunda da bozuluşunu, rüsvay oluşunu seyret!

1610. Önce sana tuzağını apaçık gösteren şey, sonunda ona kapılan hamların bıyığını, sakalını yoldu!
Artık dünya, beni hileleriyle aldattı...yoksa aklım, onun tuzağından kaçardı elbet deme!
Altın gerdanlığı, hamaili bir gör de bak...hakikatte nasıl bir tomruktur, bir zincirdir o!
Böylece bütün âlem cüzlerini say dök... hepsini önünden ve sonundan bir gör!
Kim daha ziyade sonu görürse o, daha kutludur... fakat kim ahırını görürse o daha fazla kovulmuş, sürülmüştür!

1615. Her şeyin yüzünü güzel ve parlak ay gibi gör...fakat evvelini gördükten sonra sonunu da seyret!
Seyret de kör iblise dönme... o, noksan olduğundan noksan görür, bir yanı görür de bir yanı görmez!
Âdem'in toprağını gördü de dinini görmedi... bu âlemi gören mâneviyatını görmedi.
Ey, yiğit er, erkeklerin kadınlara üstünlüğü kuvvet, kazanç ve mal mülk bakımından değildir.
Öyle olsaydı aslan ve fil, daha kuvvetli olduğu için insandan yüce, daha üstün olurdu a kör!

1620. Ey yalnız bu anı gören, erkeklerin kadınlardan üstün olması erkeğin kadına nazaran daha ziyade sonu görür olmasındandır!
Erkek, işin sonunu göremezse işin sonunu görenlere nazaran kadın gibi noksan sayılır!
Âlemden iki zıt ses gelmektedir... bakalım sen hangisine istidatlısın?
Bir tanesi, iyi kişilere hayattır... öbürü kötü kişilere hile!
Bir ses, ey güzel ve bana düşkün olan kişi, ben diken çiçeğiyim... çiçek dökülür, ben kalırım; diken dalından ibaretim ben der.

1625. Çiçeği, ey gül satan, gel bu yana der... dikenin sesiye bizim yanımıza gelmeye kalkışma der!
Bu seslerden birini kabul ettin mi öbürünü duymazsın bile... çünkü seven kişi, sevgiliye aykırı olan kişilerin sözlerine çağır olur!
O seslerin biri işte ben buracıktayım, hazırım der. Öbür ses de, sen benim sonuma bak der.
Cihanın bozuluşu, "benim şimdiki halim bilebilir, pusudur... sonumu, bir aynaya benzeyen önüme bak da gör!" der.
Bu iki çuvaldan birine girdin mi öbürüne zıt olur, artık ona lââyık olmazsın!

1630. Ne mutlu ona ki erlerin akıllarının duyduğu bu sesi, önceden işitti!
Gönül evini hangi ses boş bulursa o gelir, tutar... artık sahibine ondan başkası ya eğri görünür, yahut acayip!
Yeni testi sidiği emerse artık su, ondan o pisliği gideremez!
Âlemden her şey, bir şeyi çekmektedir... küfür, kafiri, doğruluk, doğru yola götüreni!
Kehlibar da vardır, mıknaş da... sen demir de olsan, saman çöpü de olsan elbette bir tuzağa düşersin!

1635. Demirsen seni bir mıknaş kapar... yok saman çöpüysen kehlibara tutulur, ona gidersin!
İyi kişilerle dost olmayan, elbette kötülerin yanında yer alır, onlara komşu olur!
Musa, Kıpti'ye göre pek kötüdür ama Haman da İsrailoğullarına göre taşlanmış melûnun biridir.
Haman'ın canı Kıpti'ye çeker, Âdem'in midesi buğdayla suyu!

1640.Karanlık yüzünden birisini tanıyamadın mı, kendisine kimi imam edinmiş, kime uymuş... bak, ne olduğunu anlarsın!

Ârifin Tanrı nurundan gıdası vardır..”Ben Rabbi’me konuk olurum,o beni doyurur ve suvarır”denmiştir..”Açlık,Tanrı yemeğidir..Tanrı,doğruların bedenlerini onunla diriltir”hadiside vardır ki açlıkta adama tanrı yemeği gelir demektir.

Her yavru, anasının ardından gider... bununla da cinsiyet anlaşılır.
Âdem oğluna süt, göğüsten gelir, eşeğin sütü de bedeninin yarısından, aşağılık tarafından akar.
Adalet taksimcidir, bölüşülecek şeyleri o bölüştürür... fakat şaşılacak şey şu ki bunda ne cebir vardır ne de zulüm!
Cebir olsaydı pişmanlık olur muydu? Zulüm olsaydı Tanrı'nın koruması olur muydu?

1645. Gün geçti, ders yarına kaldı... sırrımız hiç güne sığar mı ki?
Ey kötü kişinin yaltaklanmasına inanan, sözleri doğru sayan,
Sen su habbelerinden bir kubbe yapmışsın ama o öyle bir çadır ki ipleri pek kuvvetsiz,
Hile yıldırıma benzer... onun ışığıyla yolcuların, yolu görmelerine imkân yok!
Bu âlemde de bir şey yok, bu âlemdelilerde de! Her ikisi de vefasızlıkta aynı gönüle sahip!

1650. Dünyanın oğlu dünya gibi vefasız... sana yüz tutar ama o, yüz değildir, arkadır!
Fakat o cihanın ehli, o cihan gibi ebedi olarak ihsan ve keremdeki ahitlerinde, peymanlarında dururlar!
Hiç iki peygamberin birbirine zit olduğunu, birbirlerinin mucizesini kapıp aldığını gördün mü?
O âlemin meyvesi solar, bozulur mu? Akla mensup neşe kederlenmez ki!
Nefis, ahdinde durmaz; o yüzden gebertilecek bir şeydir ya! Kendisi de alçaktır, kıblegâhı da alçaktır.

1655. Nefislere de bu alçaklar topluluğu lâyıktır... ölüye mezarın, kefenin layık olduğu gibi!
Zekidir, ince şeyleri bilir... bilir ama değil mi ki kıblesi dünyadır, onu ölü bil sen!
Tanrı'nın vahiy suyu bu ölüye ispat etti de ölü topraktan bir diri zuhur etti.
Fakat sen vahiy gelmedikçe sakın o yüzüne sürdüğün ömrü uzun olasıca kırmızılığa güvenip aldanma, gururlanma
ha!
Nazardan düşücü olmayan bir ses, bir şöret... batmayan bir güneşe mensup parlaklık ara!

1660. O ince hünerler, o dedikodular, Firavun'un kavmine benzer, ecel Nil nehrine!
Onları parlaklığı kemerleri, sayvanları ve büyüleri, halkı boyunlarından zorla çeker ama,
Hepsini de büyücülerin büyüleri bil... Ölümse ejderha haline gelen o sopadır.
Bütün büyüleri bir lokma yaptı da yuttu... geceyle dolu olan bir alemin sabahın yalayıp yutması gibi hani!
Fakat o yutmakla sabahın nuru artmadı ki... evvelce nasılsa yine de öyle!

1665. Çokluk, fazlalık eserdir, zâтта değil... zâтта ne artma vardır, ne eksilme!
Tanrı âlemi yaratmakla çoğalmadı, artmadı... zaten önce olmayan şimdi olmuş değildir ki!
Fakat halkın yaratılmasıyla eser çoğaldı, arttı. Yalnız bu iki artmanın arasında hayli fark var!
Eserin artması onun zuhurudur... bu suretle sanatları ve işi zahir olur, görünür.
Zâttın artmasına gelince bu, o zâttın sebeplere bağlı ve sonradan meydana gelmiş olduğuna delildir.

"Musa,içinde bir korku duydu..dedik ki:Korkma,sen,ondan yücesin" ayetinin tefsiri

1670. Musa, büyü de insanı şaşırtır... ben ne yapayım ne işleyeyim? Halk, mucizeyle büyüü ayırt edemez ki dedi.
Tanrı dedi ki: O fark edişi ben onlarda izhar eder, doğruyu eğriyi ayırt edemeyen akli görür, bilir bir hale getiririm.
Onlar deniz gibi köpürdüler ama korkma ya Musa, sen üstün olacaksın!
Sihir, zamanında övülecek bir şeydi... fakat asâ ejderha olunca bütün sihirler utanılır bir şey oluverdi!
Herkes güzellik şirinlik dâvasındadır ama şirinliklere mihenk taşı ölümdür!

1675. Büyü de geçti gitti, Musa'nın mucizesi de... her ikisinin de varlık damından leğenleri düştü!
Büyü leğeninin sesinden yalnız lanet kaldı; din leğeninin sesinden de yalnız yücelik!
Mihenk taşı, erkekte de yok, kadında da... o gizli kalmış; artık ey kalp, gel, safa karış da lâf et, tam sırası!
Lâfin tam zamanı şimdi... çünkü mihenk yok ortada, artık seni yüce tutarlar, elden ele gezersin ey kalp!
Kalp her an gururlanır da der ki ben daima senin gibiyim a altın... ne vakit senden aşağıyım ki?

1680. Altında evet ey kapı yoldaşı, der...fakat mihenk geliyor hazırlan hele!
Bedenin ölümü, sır ehli için bir hediyedir...halis altına makastan ne noksan gelir ki?
Kalp, eğer sonuna baksaydı sonradan kararacağına önceden kararırdı:
Önceden kararınca da nifaktan, kötülükten uzak kalırdı.
Fazilet ve ihsan kimyasını isteseydi akli, hilesinden üstün olurdu.

1685. Gönlü kırık bir hale gelince de kendisini anlar, kırıkları düzelten Tanrı'yı önünde görürdü.
Dâvacı, sonunu görünce kırık, sınık bir hale gelir de derhal bağlanır, sarılır, kırıklığı geçirir!
Tanrı ihsanı, bakırları iksire doğru sürer götürür... fakat o altın yaldızlı, bu ihsandan mahrum kalır.
Ey altın yaldızlı, davaya kalkışma da sana müşteri olan hep böyle kör kalmaz, sen onu gör!
Mahşer nuru, onların gözlerini açar... onların gözlerini sen bağlıyordun ya... bu yüzden rüsvay olursun sen!

1690. İşin sonunu gören, canların ve gözlerin hasedini çeken kişileri gör!
Bir de bu günkü gören kişileri seyret! Bunlar, içleri bozuk kişilerdir... asıldan baş çekmişler, ayrılmışlardır!
Bugünü görenlere, bu yüzden bilgisizlikte ve şüphede kalanlara göre suphu sadıkla suphu kâzibin ikisi de birdir.

Suphu kâzip, yüz binlerce kervanı helak yeliyle süpürmüş, gitmiştir civanım!
Cihanda hiçbir nakit yoktur ki o, isteklileri yanıltmasın... vay o kişinin canına ki mihengi makası yoktur!

Dâvaya kalkışan kişiye,dâvadan geçmesi için ısrar ve peygamberlere uymasını emremiş

1695. Ebu Süleyman dedi ki: ben de Ahmet'im... Ahmet'in dinini hileyle vurup kıracağım
Ebu Süleyman'a de ki: Pek kibirlenme, işin önüne bakıp böbürlenme, sonuna bak!
Başına adam toplama hırsıyla kılavuzluğa kalkışma... kılavuza uy, ardından git de önünde mum gidedursun, sen de yolunu gör!

Mum, ay gibi maksadını gösterir... bu tarafta tane var, yahut burası tuzak der!
Elinde bir ışık oldu mu istesen de istemesen de doğan iziyle karga izini görür, ayırt edersin!

1700. Fakat mumun yoksa buna imkân yoktur. Çünkü bu kargalar hilekârdır... akdoğanların seslerini öğrenmişlerdir.
Yiğit, hüthüdün sesini öğrense de nerede hüthüdün sesi, Seba'nın haberi?
Arızı sesi, asıl sestem bil...padişahların taçları, hüthütlerin taçlarından alınmadır!
Dervişlerin sözleriyle ariflerin nüktelerini şu hayasızlar, dillerine dolamışlardır.
Eski ümmetlerin helâk olması, hep katı taşı öd ağacı sanmalarındandır!

1705. Onu anlayacak, meydana çıkaracak temyiz kabiliyetleri vardı ama hırs ve tamah, insanı kör ve sağır eder!
Körlerin körlüğü rahmetten uzak değildir, onlara acınır. Fakat hırs körlüğüne özür yoktur!
Padişahın çarmlıha gerdiği adama acınır, fakat haset çarmlıhına gerilen başışlanmaz!
A balık, sonuna bak işin, oltaya değil! Fakat pis boğazlığın, senin işin sonunu gören gözünü kapattı!
İki gözle evveli sonu gör... kendine gel, iblis gibi tek gözlü olma!

1710. Tek gözlü ona derler ki yalnız içinde bulunduğu hali görür... hayvanlar gibi başka şeyden haberi yoktur.
Öküzün iki gözünü çıkarmanın cezası bir gözü çıkarma cezasıdır... çünkü onda şeref yoktur ki!
Öküzün iki gözü, değerinin yarısıdır... çünkü onun iki gözle yapacağı şeyi, sen ona yaptırabilirsin!
Fakat bir insanın tek gözünü çıkarsan değerinin yarısını vermek gerek!
Zira insan gözü, başlı başına başka birinin yardımı olmaksızın bir iş görebilir!

1715. Eşeğin gözü, işin sonunu görmediğinden eşek, çift gözlü olsa da tek gözlü hükmündedir.
Bu sözün sonu yoktur... o hafif akıllı, ekmek tamahı ile padişaha mektup yazmaya koyuldu.

Nafaka istemek için kölenin padişaha mektup yazması

Mektubu yazmadan mutfak eminine gitti... ey cömert padişahın mutfağındaki hasis adam, dedi...
Nafakamdan bu kadar şey kesmek padişahın, padişahın himmetinden uzaktır!
Mutfak emini dedi ki: öyle iktiza etmiştir de ondan kesmiştir... ne hasisliktendir bu, ne de darlığından!

1720. Köle, hayır dedi... vallahi bu söz, bu emir, padişahın değildir... padişahın yanında eski altın bile topraktır âdeta!
Mutfak emini, ona on türlü delil getirdi... fakat o hırsından hepsini reddetti.
Kuşluk vakti nafakası az gelince bir hayli söylendi, kötü sözler söylendi, fakat hiçbir faydası olmadı.
Dedi ki: siz bunu kasten yapıyorsunuz. Mutfak emini " hayır biz emir kuluyuz!"
Bunu ferî'den sanma, asıldandır bu... yaya pek kabahat bulma, oku atan koldur.

1725. "Attığın vakit sen atmadın" âyeti bir iptilâdır... fakat Peygambere de pek günah bulma; bu iş Tanrı'dandır!
"A gözü kamaşmış adam, su baştan bulanıktır... gözünü bir iyice aç da işin önüne bak!" dedi.
Köle kızgınlıkla, dertle bir bucağa çekildi, padişaha kızgınlığını bildirir bir mektup yazdı.
Mektupta padişahı övdü... onun cömertlik incilerini deldi!
"Ey avucu, hacetler isteyen hacetini vermede denizden de cömert olan, buluttan da cömert olan!

1730. Çünkü bulut verir ama ağlaya ağlaya verir... halbuki senin elin, gülererek biteviye sofralar yayar" dedi.
Mektubun zâhiri medihti ama o medihlerden kızgınlığının kokusu duyuluyordu.
Senin işin de tıpkı onun işi gibi nursuz ve çirkin... çünkü sen, yaradılış nurundan uzaksın, uzak!
Bayağı kişilerin işi kesatlıdır... taze meyve gibi o, çabucak bozulur, çürür!
Dünyanın parlaklığı ve revacı da ondan kesat bulur... çünkü o, oluş ve bozulmuş âlemindedir.

1735. Methedende kin oldu mu onun karihasından doğan medihler, insana hoş gelmez!
Gönül, kinden, pislikten arın da sonra çevikçe hamd suresini oku!
Ağzınla hamd ediyorsun ama için bunu reddetmede... dilindeki hamd, ya şeytanlıktır, ya efsun!
İşte onun için Tanrı "Ben dışa bakmam, içe bakarım" dedi.

Şerefini korumak için medihlerde bulunan,fakat içinden dert ve elem kokusu duyulan,hırkasının eksikliğinden o şükürlerin lâftan,yalandan ibaret olduğu anlaşılan övücü

Birisi, Irak'tan bir hırkayla çıkageldi. Dostları, ayrılığını sordular;

1740. Dedi ki: doğru, ayrılık vardı ama yolculuk bana pek kutluydu,âdeta beni muştulamaktaydı.
Halife, bana tam on kat elbise verdi... yüzlerce methüsenâ, ona yakın olsun!
Onu bir hayli övdü, şükürlerde, hamitlerde bulundu... nihayet şükür, haddini aştı.

Dediler ki: senin perişan halin, yalanına şahadet etmekte.

Bedenin çıplak, başın kabak, için yanmış... bu şükürleri, bir yerden mi çaldın, yoksa birisinden mi öğrendin?

1745. Nerede methettiğin emîrin şükür ve hamd nişaneleri? Onların, şu şerefsiz başında, ayağında görünmesi gerekti.

Dilin, o padişahı methetmede ama yedi âzan da şikayet edip duruyor.

O cömertlik padişahını, o kerem sultanını övüyorsun ama bu övüşe karşılık ayağında bir ayakkabı, bacağında bir şalvar olmalıydı bari!

Ben, dedi... bütün verdiklerini dağıttım; emîr ihşanda kusur etmedi hiç!

Bütün ihşanlarını aldım, fakat hepsini yetimlere, yoksullara bağışladım.

1750. Mal verdim, karşılığında uzun bir ömür aldım... çünkü içim pek temizdir benim!

Bunun üzerine dediler ki: o kutlu mal gittiye içindeki bu duman, bu hararet nedir ya?

İçinde diken gibi yüzlerce pislik var... hiç keder, muştulanma nişanesi olur mu?

Söylediğin o geçmiş şeyler doğruysa nerede aşk, bağışlama ve razı olma nişanesi?

Hadi tutalım mal kayboldu gitti, meyil nerede? Sel geçip gittiye geçtiği yer hani?

1755. Gözün evvelce cana canlar katan siyah bir göz idiyse hadi diyelim o güzellik geçti... fakat neden şimdi gözün gök?

A ekşi suratlı, temizlik nişanesi nerede? Senden eğri lâfların kokusu gelmekte, sus!

Mal bağışlamanın gönülde yüz türlü nişanesi olur... iyi işin yüzlerce alâmeti görünür!

Malını dağıtıp bağışlayan kişinin gönlüne o mal yerine yüzlerce dirilik gelir!

Tanrı tarlasına temiz tohumlar ekilsin de sonra temiz mahsul vermesin... imkânı yok!

1760. Tanrı bahçeleri de mahsul vermezse artık Tanrı yeri geniştir denebilir mi? Söyle!

Bu yokluk yeri bile mahsul vermemezlikte bulunmaz... artık bundan çok geniş olan Tanrı yeri nasıl olur da mahsul vermez?

Bu yerin bile sayısız mahsul verme kabiliyeti vardır, en aşağı bir tohuma yedi yüz verir!

Hamd ediyorsun, hani hamd edenlerin nişanesi? Bu nişaneler ne içinde var, ne dışında!

Ârifin Tanrı'ya hamd etmesi doğrudur... çünkü o hamdın şahidi eldir, ayaktır!

1765. Hamd ediş, ârifi karanlık cisim kuyusundan çekip çıkarır... dünya zindanından kurtarır!

Sırtındaki takva atlasıyla ülfet nuru, hamd etmesinin nişanesidir.

Bu eğreti âlemden kurtulmuş, gül bahçelerinde, akarsu kenarlarında yurt tutmuştur.

Oturduğu yer, yurt, vâsil olduğu makam ve rütbe, yüce himmetinin sır sedirinin üstüdür!

Orası öyle bir doğruluk makamıdır ki doğruların hepsi de orada lâtif, neşeli ve sevinçli yüzlerinden belli olarak yurt tutmuşlardır!

1770. Onların hamd etmeleri, gül bahçesinin bahara hamd etmesi gibidir... yüzlerce nişanesi, yüzlerce alâmeti ve eseri vardır!

Baharın geldiğine kaynak, fidan, çimen... o gül bahçesi, o elvan çiçekler şahittir.

Güzelin her tarafta binlerce şahidi vardır... sedefteki incinin oluşuna şahadet edenler gibi.

Halbuki senin nefesinden kötü sırrın kokusu gelmede... ey lâfazan, derdin başından, yüzünden parlayıp görünmede!

Âlem meydanında kokudan anlayan maharet sahipleri var... öyle ataklık edip pek hayhuy etmeye kalkışma!

1775. Misten bahsetme... ağızından soğan kokusu gelmede, sırrını açığa vurmada!

Sen daima gülbeşeker yedim diyorsun ama nefesinden gelip duran sarımsak kokusu, yavelenme be demekle!

Gönül, büyük ve geniş bir eve benzer... gönül evinin gizli komşuları vardır.

Pencereden, duvardaki delikten görüp gözetir, sırları anlarlar!

Ev sahibinin sezinlemediği, hiç bilmediği bir yarıktan, bir delikten onlar, her şeyi görürler.

1780. Kuran'ı okusan a... Şeytan ve kavmi, gizlice insanların halinden koku alırlar.

İnsanın bilmediği bir yoldan insanın sırrını anlarlar... bu yol, duyguyla duyulur, yahut buna benzer bir şeyle bilinir yol değildir.

Görenlerin ortasında hileye kalkışma... mihenk ortadayken lâafa girişme ey kalp!

Mihengin, halisi de anlamaya kabiliyeti vardır, kalpı da... Tanrı, onu beden ve kalp emîri yapmıştır!

Şeytanlar bile o kabalıklarıyla, o kötülükleriyle sırrımızı, fikrimizi, gittiğimiz yolu biliyorlar...

1785. Onların bile içimize hırsızlama bir yolu var... biz, onların hırsızlıklarından baş aşağı gelmedeyiz...

Her an, bize büyük zararlar veriyorlar... delikleri var, yarıkları var; bizi gözetiyorlar...

E artık âlemdeki aydın canlar, neden gizli hallerden bihaber olsunlar?

Gökyüzüne çadır kurmuş canlar, insanın vücuduna girmede şeytanlardan aşağı olurlar?

Şeytan, hırsızlama olarak göğe çıkmaya kalkışır da yakıcı şahapla kovulur, sürülür.

1790. Kötü kâfir, savaşta mızrakla nasıl beyni üstüne düşerse o da gökten baş aşağı öyle düşer!

Şeytanları, o gönüllerin beğendikleri ruhları kıskandıklarından gökten böyle baş aşağı atarlar...

Artık çolak, topal, kör ve sağır değilsen ulu ve yüce ruhlara karşı bu zanda bulunma...

Utan, az söylen, can çekişme... cismi gözetken, sırlarını anlayan nice casus var!

Tanrı doktorlarının,müridin ve yabancının yüzünden,sesinin tonundan, gözünün renginden din ve gönüllerdeki hastalığı anlamaları.. bu şöyle dursun, gönül yolundan da anlarlar; çünkü onlar kalb casuslarıdır.. onlarla oturunca doğru yürekle oturun!

Bu beden doktorları pek bilgilidirler... senin hastalıklarını senden daha iyi bilirler!

1795. İdrara bakıp ahvalini anlar... fakat sen; hastalığını o tarzda bilemez, teşhis edemezsin.

Sonra nabızdan benizden, kandan da her türlü hastalığın kokusunu alırlar.

Âlemdeki Tanrı doktorları, artık sen söylemeden nasıl olur da halini anlamazlar senin?

Nabızından da gözünden de, benzinin renginden de, sende derhal yüzlerce hastalık bulur, anlarlar.

Beden doktorları, doktorluğu yeni öğrenmişlerdir zaten... onlar, hastalığı teşhis için idrara vesaireye muhtaçtır.

1800. Fakat kâmil, Tanrı doktorları, uzaktan adını duydular mı varlığının ta derinlerine kadar girerler!

Hattâ sen doğmadan yıllarca evvelki hallerini bile görürler!

Ebuyezid'in,Hasan Harkani'nin,Tanrı ruhlarını kutlasın,doğacağını yıllarca önce müjdelemesi..onun suret ve siretine ait nişaneleri birer birer söylemesi ve tarihçilerin, tahkik için bunları yazmaları

Bayezid'in Ebulhasan'ın halini daha evvelce nasıl gördüğünü duymadın mı?

Bir gün o takva sultanı, dervişleriyle sahradan geçerken,

Ansızın ona Rey civarında Harkan tarafından bir kokudur geldi.

1805. Orada iştiyaklı bir feryat çekti, rüzgârdan koku aldı.

Âşıkçasına bir kokladı; âdetâ ruhu rüzgârdan bir şarap tatmaktaydı.

Buzlu suyla dolu olan bir testinin dışında ter gibi sular peydahlanır.

O, havanın soğukluğundan meydana gelir... yoksa testinin içinden dışarı su sızmaz!

Koku getiren rüzgâr, onu su haline getirmiştir... işte onun gibi su da Bayezid'e halis şarap haline gelmişti!

1810. Bayezid'de sarhoşluk eseri görününce bir müridi ona gelip

Sordu: "Beş duyguyla altı cihetten dışarı olan şu hoş hal nedir?"

Yüzün gâh kızarmakta, gâh ağarmakta... bu ne hal, bu ne müjde?

Koklayıp duruyorsun ama görünürde gül yok, şüphesiz bu, gayb âleminden, hakikî güllerin açtığı gül bahçesinden.

Ey her kendini tanıyan, bilen kişinin muradı ve maksadı olan er, her an sana gayb âleminden bir haber, bir mektup gelmekte,

1815. Her an Yakup gibi sana da bir Yusuf'tan şifa kokusu erişmekte.

Bize de o testiden bir katra dök... bize de o gül bahçesinden bir kokucuk anlat!

Biz buna alışmamışız ey yüce ve güzel er... bizim dudağımız kuru, sen bu şarabı yalnızca içiyorsun!

Ey, çevik er, ey gökyüzünü dönüp dolaşan er, içtiğin şaraptan bize de bir yudumcuk sun!

Bu zamanda meclisin beyi sensin, senden başkası değil... bize de bak!

1820. Bu şarap, gizlice içilir mi ki? Şarap, muhakkak adamı rezil, rüsvay eder!

Kokusunu gizlesen bile sarhoş gözlerini ne yapacaksın ki?

Zaten bu koku, alemde yüz binlerce perde altında gizlenebilecek bir koku değil ki!

O keskin kokuyla ovalar, çöller doldu... hatta ova da nedir ki? O koku, dokuz feleği bile geçti!

Bu şarabın bulunduğu testinin başını balçıkla örtme... zaten bu öyle bir açıktaki şarap ki örtülmesine imkan yok!

1825. Ey sırlar bilen sır söyleyici, seni avlayanı lûtfet, söyle!

Bayezid dedi ki: "Şaşılacak bir koku geldi bana... Peygambere Yemen'den gelen koku gibi!

Muhammet demiştir ki. Seher yelinin eliyle bana Yemen'den Tanrı kokusu gelmekte.

Vise'nin ruhuna Rahim'in kokusu geldiği gibi Üveys'ten de Tanrı kokusu geliyor.

Üveys'ten, Karen kabilesinden garip bir koku geldi de Peygamberi sarhoş etti, neşelendirdi!

1830. Üveys kendinden geçmiş, yere mensupken göklere mensup olmuştu!

Heliyle, şekerle karışmış, halli hamur olmuş, acı tadı kalmamıştı artık!

Heliyle, varlığından tamamıyla geçmişti... yalnız heliyle şeklindeydi ama lezzeti kalmamıştı ki!"

Bu sözün sonu gelmez. O aslan er, gayb aleminin vahyinden neler söyledi? Sen onu anlat!

Rasul sallallahu aleyhi vesselem'in "Ben Yemen tarafından Rahman kokusunu almaktayım"demesi

Bayezid dedi ki "Bu taraftan bir dostun kokusu gelmekte... bu köyden bir padişah geliyor!

1835. Bunca yıldan sonra bir padişah doğacak... otağını göklere kuracak!

Yüzü Tanrı'nın gül bahçelerinin tesiriyle gül rengine dönecek... makam ve rütbe bakımından benden üstün olacak!"

Dediler ki: Adı ne? Bayezid, Ebül Hasan dedi... onun şeklini, kaşının çenesinin ne şekilde olduğunu anlattı.

Boyunu, rengini, şeklini, saçlarını, yüzünü bir bir anlattı.

İç huylarını, manevi sıfatlarını... ruhunu, yolunu, yerini, varlığını hep söyledi.

1840. Ten şekli, ten gibi iğretidir.. ona pek gönül verme... o bir anda gelir geçer!

Tabii ruhun şekli, hali de fanidir... o can şeklini, sıfatını iste ki gökyüzündedir!

Onun bedeni, yeryüzünde mum gibidir.. nuru ise yedinci kat tavanın üstündedir!

Güneşin ışıkları odadadır ama güneş, dördüncü kat göktedir.

Gülün suretini, lâtife yollu burnunun altında görürsün ama gül kokusu dimağın ta tavanına, sayvanına kadar her yeri tutmuştur.

1845. Uyuyan adam, Aden'de bir azaba uğradığını görür ama aksi, bedeninde ter halinde görünür!

Gömlek, Mısır'da bir harise rehin olmuştur ama Kenan ülkesi o gömleğin kokusuyla dolmuştur!

Tarihçiler, bunu duyunca Bayezid'in tayin ettiği zamanı yazdılar... âdeta şişe benzeyen kamış kalemlerini kebabla bezediler.

Tanı o zaman, o tarih gelip çatınca o padişah doğdu... devlet satrancını oynadı!

Bayezid'in ölümünden sonra yıllar geçti, Ebul Hasan dünyaya geldi.

1850. O padişah, Ebulhasan'ın ihsanına, kıskanmasına ait ne gibi huylar söylediye aynen zuhur etti.

Çünkü onun önünde giden levhimahfuz'dur... neden mahfuzdur o levh? Hatadan!

Bu, ne yıldız bilgisidir, ne remil, ne de rüya... Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir ya, Tanrı vahyidir!

Sofiler, bunu halktan gizlemek için gönül vahyi demişlerdir.

Sen istersen onu gönül vahyi farzet... Gönül zaten onun nazargâhıdır... Gönül, ona agâh olunca nasıl hata eder?

1855. Ey mümin, sen, Tanrı nuruyla bakar, görürsün... hatadan, yanılmadan eminsin!

Sofinin canına,gönlüne gelen Tanrı yemeğinin eksilmesi

Sofi, yoksulluktan dertlenince yoksulluğu, ona dadı ve gıda kesilir.

Çünkü cennet, hoş gitmeyen şeylerden meydana gelmiştir... merhamet, gönlü kırık âcizlerin nasibidir.

Yücelikle başlar kıran kişiye ne Tanrının merhameti nasip olur, ne halkın!

Bu sözün sonu yoktur... evet, o yiğit, yiyecek ve ekmek nafakasının azlığından perişan oldu!

1860. Ne mutlu o sofiye ki rızkı azalır... boncuğu inci olur, kendisi deniz kesilir!

O hususi Tanrı nafakasını duyan, Tanrının yakınlığına erer,gayb nafakasını elde eder.

Fakat ruh nafakası noksan olan kişinin canı o noksan yüzünden titremeye başlar.

Anlar ki bir hata etmiştir de bundan dolayı rıza yaseminliği perişan olmuştur.

İşte o adam da ekinin az olması yüzünden harman sahibine mektup yazdı.

1865. Mektubunu o yüce ve adil padişaha götürdüler, okudu, fakat bir cevap vermedi.

Dedi ki: onun derdi yalnız gıda, başka bir şey değil... ahmağa verilecek en iyi cevap sükûttur.

Ayrılık ve vuslat derdi onda hiç yok... fer'e bağlanmış, aslı hiç aramıyor.

O ahmağın biri... varlığa kapılmış, ölmüş gitmiş fer'in derdiyle asla aldırış bile etmemekte.

Göklerle yeri bir elma farz et... Tanrının kudret ağacından bitmiş!

1870. Sen, bu elmanın içindeki bir kurda benzersin; ağaçtan da haberin yok, bahçivandan da!

Elmada bir kurt daha var; fakat onun canı dış âleminde bayrak sahibi!

Onun hareketi elmayı yarar... elma onun hareketine karşı koyamaz!

Hareketi, perdeleri yırtar... sureti kurt ama hakikatte o, bir ejderha!

Demirden çıkan ilk ateş, dışarıya yavaş ,yavaş adım atar.

1875. Dadısı pamuktur önce... fakat sonunda şuleleri ta esire kadar çıkar,

İnsan, önce uykuya, yemeye muhtaçtır... fakat nihayet meleklerden de üstün olur.

Pamuk ve kükürdün himayesinde şulesi ve nuru, süha yıldızına kadar çıkar!

Karanlık alemleri aydınlatır... demirden yapılmış tomruğu bile iğneyle deler geçer!

Ateş de cismanidir ama ne ruhtandır, ne de ruhani âlemden!

1880. Cisme, o yücelikten bir nasip yoktur... cisim, can denizinin önünde bir katra gibidir!

Cisim, canla artar, gün günden fazlalaşır... fakat can gitti mi cisme bak, ne hale gelir?

Cisminin haddi, bir iki arşından fazla değildir... fakat canın, ta göklere kadar çıkar, dolaşır!

En iyi kişi, ruha ta Bağdat'a Semerkand'a kadar olan mesafe tasavvurda yarım adımdır ancak!

Gözünüz iki dirhemlik taş ağırlığında bir yağ parçasıdır ama ruhunun nuru göklere dek her tarafı kaplar.

1885. Nursa, bu göz olmadan da uykuda her şeyi görür... fakat göz, bu nur olmayınca ancak harap olur gider!

Canın, tenin sakalıyla, bıyığıyla alış verişi yoktur... fakat ten, can olmayınca murdardır, aşağıdır!

Bu cisim, hayvani ruhun debdebesine sebeptir... sen daha önceden git de insani ruhu gör!

İnsandan da dedikodudan da geç de Cebrail'in ruhunun dayanıp kaldığı deniz kıyısına var!

Ondan sonra Ahmed'in canı (esrarı faş etme sakın diye) sana karşı dudağını ısırır... Cebrail, senden korksun, geride kalsın!

1890. Bir yay kadar ileri varır, sana doğru gelirim derhal yanarım desin!

Kölenin,mektuba padişahdan cevap gelmeyişinden kızıp perişan olması

Bu ovanın ne başı var zaten, ne sonu... o köle de mektubuna cevap gelmediğinden sıkılıp duruyor!

Dostları,ayrılığını sordular;

Ne şaşılacak şey, padişah neden bana cevap yazmadı... yoksa kızgınlığından mektubu götürün bir hiyanetlikte mi bulundu?

Mektubu mu gizledi, yoksa padişaha vermedi mi? Acaba bir münafik mıydı, saman altından su mu yürüttü? Tecrübe için başka bir mektup yazar, hünerli, terbiyeli bir başka elçi arar bulurum demekte,

1895. Cahilliğinden o bihaber, padişahı, mutfak eminini, mektup götüreni ayıplamaktaydı.

Hiç ben din yolunda eğri gittim, gavurluk ettim diye kendisine gelmiyor, kusuru kendinde bulmuyordu.

Süleyman aleyhisselâm'ın bir kusuru yüzünden rüzgârın ters esmesi

Rüzgâr;Süleyman'ın tahtına ters esti...Süleyman dedi ki: Ey rüzgâr, ters esme! ;
Rüzgâr da ey Süleyman dedi, ters hareket etme... ters hareket edersen, benim tersliğime kızma!
Tanrı, biz ders alalım da insafa gelelim diye bu teraziye halk etti.

1900. Sen eksik dirhem korsan ben eksik tartarım... sen benimle apaydın muamelede bulunursan ben de seninle apaydın muamelede bulunurum!

Böylece Süleyman'ın tacı da eğrildi... aydın günü ona gece etti âdeta!

Süleyman dedi ki: Ey taç, neden başımda eğrilirsin... A güneş, doğumdan eksilme benim!

O eliyle tacı düzelttikçe taç eğrilmekteydi yığidim!

Tam sekiz kere doğrulttu, sekiz kere eğrildi... dedi ki: Ey taç, bu ne bu? Eğrilme artık!

1905. Taç dedi ki: Beni yüz kere doğrultsan yine eğrilirim... çünkü inanılır kişi, sen eğrilmedesin!

Süleyman, bunun üzerine kalbini doğrulttu... gönlündeki şehvetten soğudu...

Tacı da derhal doğruldu... nasıl istiyorsa başında öyle durdu.

Süleyman, bundan sonra onu mahsustan eğriltmede, taç da inadına doğrulmadaydı.

O ulu Peygamber, tacını sekiz kere eğriltti; her defasında taç, başında doğruldu.

1910. Taç, dile geldi de ey padişah, nazlan dedi... kanadından mademki tozu, toprağı silktin; uç!

Bana izin yok ki bundan ileriye geçeyim... bu sırrın gayb perdelerini yırtayım!

Elini sen ağızıma koy da kapat... ağızım, beğenilmeyen şeyler söylemesin!

Hasılı sana ne dert gelirse başkasına kabahat bulma; kendine bak!

Dostum, bu iş başkasından oldu sanma... o kölenin uğraştığı gibi uğraşıp durma!

1915. Köle, gâh elçiyle, mutfak eminiyle uğraşıp savaşmasaydı... gâh cömert padişaha kızmadaydı.

Tıpkı Firavun gibi... hani o da Musa'yı bırakmıştı da halkın yavrucaklarının başlarını kestiriyordu.

Halbuki düşman, o kör gönüllünün evindeydi... oysa başka çocukların başlarını kopartıp duruyordu!

Sen de dış âleminde başkalarıyla kötü oluyorsun da içten kötü nefsinle uzlaşıyorsun.

Düşmanın o... fakat sen ona şeker vermedesin... dışarıdan da herkesi töhmetli tutmadasın!

1920. Sen Firavun gibi körsün, kör gönüllüsün... düşmanla iyisin de suçsuzları aşağılatmadasın.

A firavun, niceye dek suçsuzları öldürecek, asıl suçlu olan nefsini hoş tutacaksın?

Firavun'un akli, padişahların aklından üstündü ama Tanrı hükmü onu akılsız ve kör etmişti!

Bir adamın can gözünü, can kulağını Tanrı kapattı mı o adam Eflatun olsa hayvanlaşır!

Hasılı Bayezit hakkındaki gayb hükmü nasıl zuhur ettiyse Tanrı hükmü levh üstünde (çaresiz) zuhur eder.

Tanrı razı olsun Şeyh Ebulhasan'ın Ebuyezid'in kendisinden ve ahvalinden haber verdiğini duyması

1925. Ebulhasan, Bayezid'in buyurduğu gibi zuhur etti... ve bunu adamlarından duydu.

Bayezid, Hasan benim dervişim ve ümmetim olur... her sabah benim mezarımda benden ders alır demişti.

Kendisi de dedi ki: ben de Şeyh'i rüyamda gördüm... ruhundan bu sözü duydum.

Her sabah, onun mezarına yüz tutar, ta kuşluk çağına kadar huzurunda dururdu.

Ya bir şeyhin huzuruna gider gibi o mezarın başına gelir, yahut da sözsüz müşkülleri hallolurdu.

1930.Nihayet yine bir gün kutlulukla o mezarın başına geldi... yeni kar yağmıştı, mezarlar karla örtülmüştü.

Mezarın üstünde kat kat karların bayrak gibi yüceldiğini, kubbe kubbe yığıldığını görünce gamlandı.

O diri Şeyh'in mezarından ses geldi. Ben buradayım, bana gel diye seni çağırıp duruyorum.

Kendine gel... sesime koş; bu yana seğırt! Âlem karla dolsa da sen, benden yüz çevirme!

O gün, Ebulhasan'ın hali düzeldi... önce duymuş olduğu şaşılacak şeyler, o gün kendisinde zuhur etti.

Kölenin ilk mektuba cevap gelmeyince padişaha başka bir mektup daha yazması

1935. O kötü zanda bulunan köle kınamalarla, feryadu figanlarla dolu bir mektup daha yazdı.

"Bundan önce padişaha bir mektup daha yazdım... fakat bilmem eline değdi mi?" dedi.

Güzel yüzlü padişah o mektubu da okudu; ona da cevap vermedi, seslenmedi.

Padişah ona aldırılmamaktaydı... o da tam beş kere padişaha mektup yazdı.

Nihayet perdecı başı " o da sizin kulunuz... bir cevap verseniz değer.

1940. Cevap verirseniz, bir kula, bir köleye lûtf ile bakarsanız padişahlığınızdan ne eksilir ki?" dedi.

Padişah dedi ki: bu kolay... fakat köle sersem... ahmak adam çirkindir, Tanrı merdududur.

Suçunu, kabahatini affederim ama illeti bana da sirayet eder sonra!

Bir uyuz, yüz kişiyi uyuz eder... hele bu hareketi beğenilmez habis uyuz , büsbütün beterdil!
Kâfir bile akılsızlık uyuzuna tutulmasın... yoksa şumluğu, bulutta bile yağmur bırakmaz!

1945. Şumluğu yüzünden buluttan bir katra yağmur yağmaz... şehir, onun baykuşluğu yüzünden viraneye döner!
O ahmakların uyuzluğu yüzünden Nuh tufanı, koca bir âlemi kötülüklerle yıktı gitti!
Peygamber " Kim ahmaksa düşmanımızdır... yol kesen gulyabanidir...
Akıllıysa canımızdır; ondan gelen serin esinti ondan gelen rüzgâr bize fesleğendir.
Akıl, bana sövse razıyım... çünkü benim feyiz vericiliğimden bir feyze sahiptir.

1950. Onun sövmesi faydasız değildir... boş elle kalkıp konukluğa gelmez.
Ahmak, ağzıma helva tıksa onun helvasından hastalanır, ateşlenirim! dedi.
Lâtifsen. Gönlün aydınsa şunu iyice bil: Eşek götünü öpmeye bir lezzet yoktur!
Faydasız yere bıyığını pis pis kokutur... yemek yemeksizin elbise, onun tenceresiyle kararır!
Yemek dediğim akıldır, ekmek ve kebab değil... oğul, cana gıda akıl nurudur.

1955. İnsana nurdan başka bir yiyecek yoktur... o candan başka bir şeyle beslenip yetişmez insan.
Bu yiyecekleri yavaş yavaş azalt... çünkü bunlar, eşek gıdasıdır, hür adamın gıdası değil!
Bunları azalt da asıl gıdayı almaya kabiliyetin olsun, nur lokmalarını yiyemin!
Bu ekmeğin ekmek oluşu, o nurun aksiyedir... bu canın can oluşu, o canın feyizlidir.
Bir kerecik nur yemeğini yedin mi ekmeğin başına da toprak saçarsın, tandırın başına da!

1960. Akıl, iki akıldır: Birincisi kazanılan akıldır... sen onu mektepte çocuk nasıl öğrenirse öyle öğrenirsin.
Kitaptan, üstattan, düşünceden, anıştan, manalardan, güzel ve dokunulmadık bilgilerden.
Aklın artar, başkalarından daha fazla akıllı olursun... fakat bu ezberlemekle de ağırlaşır, sıkılırsın!
Geze dolaşa âdeta bir ezberleme levhası kesilirsin... halbuki bunlardan geçen Levhimahfuz olur!
Öbür akıl, Tanrı vergisidir... onun kaynağı candadır.

1965. Gönülden bilgi ırmağı coştı mu ne kokar, ne eskir, ne de sararır!
Kaynağın yolu bağlı ise ne gam! Çünkü o anbean ev içinden çoşup durmaktadır!
Tahsil ile elde edilen akıl, ırmaklara benzer... o, şuradan buradan çıkar, evlere gider.
Yolu kapandı mı çaresiz kalır, akmaz! Sen, çeşmeyi gönlünde ara.

Bir adamın,birisiyle danışıp görüşmesi, o adamın da ben senin düşmanım,başkasına danış demesi

Bir adam, birisiyle meşverette bulunuyor, tereddütten kurtulmak, hapisten halâs olmak istiyordu.

1970. O adam dedi ki: Hoş fakat benden başkasını ara bul da danışacağın şeyi ona danış!
Ben senin düşmanım, bana sarılma... düşmanın tedbiri, aydın olamaz!
Git, sana dost olan birisini ara... dost şüphe yok ki dostun hayrını diler.
Ben düşmanım, benim gibisinden bir çare olmaz... eğri gider, sana düşmanlık ederim.
Kurttan bekçilik istemek doğru bir şey değildir... bir şeyi bulunmadığı yerde aramak, aramamak demektir.

1975. Hiç şüphe etme ki ben sana düşmanım... senin yolunu keserim ben, nasıl olur da sana yol gösteririm?
Kim dostlarla düşer kalkarsa külhanda bile olsa gül bahçesindedir... fakat zamanede düşmanla düşüp kalkan gül bahçesinde bile olsa külhandadır!
Biz, ben diye varlığa düşerek dostu incitme de kimse, düşmanın olmasın!
Tanrı için halka hayır yap, yahut kendi canın için herkese hayırda bulun da.

1980. Daima gözüne dost görünsün... gönlüne kin yüzünden çirkin suretler gelmesin!
Fakat birisine düşmanlıkta bulundun mu ondan çekin... seni seven bir dostla görüş, danışacağını ona danış!
Adam dedi ki: Ey iyi kişi, biliyorum seni... sen benim eski düşmanımsın.
Fakat akıllı ve manevi bir adamsın; aklın eğri gitmeme razı olmaz.
Tabiat, düşmandan hincını çıkartmak ister ama akıl, nefse demirden bir bağıdır;

1985. Gelir, onu kötülükten men eder, geri çeker... akıl, onun iyi ve kötü hareketlerine adeta bir şahnedir.
İmana mensup akıl adil bir şahneye benzer... gönül şehrinin bekçisidir, hakimidir.
Kedi gibi akılı uyanıktır onun... hırsız, fare gibi delikte kalakalır!
Nerede fare çıkar, bir şeye el uzatırsa ya orada kedi yoktur, yahut varsa bile sureti vardır!
Kedi nedir? Aslanları yıkan aslan... tendeki imana mensup akıl!

1990. Onun görünüşü yırtıcı hayvanlara hakimdir... narası otlayan hayvanları men eder!
Şehir, hırsızlarla, elbise soyanlarla dolu... söyle, ister şahne olsun, ister olmasın!

Rasul aleyhisselam'ın,bir savaşta,orduda ihtiyarlar ve savaşta tecrübeliler bulunduğu halde Huzeyil kabîlesinden bir genci emîr yapması

Peygamber, kâfirlerle savaşmak, abes şeyleri gidermek için bir ordu gönderiyordu.
Huzeyl kabîlesinden bir genci seçti, orduya emir etti.
Askerin aslı kumandandır... kumandansız kavim, başsız bedene benzer!

1995. Şu ölüşün, solup gidişin, hep başbuğu terk etmendendir.
Usançtan, nekeslikten, benlikten baş çekmede, kendini başbuğ saymadasın!
Tıpkı yükten kaçan katır gibi... o da başını alır, dağları boylar!
Sahibi, a sersem... her tarafta eşek avlamak üzere sinmiş bir kurt var...
şimdi gözümden kayboldun mu her yandan kuvvetli bir kurt çıkagelir.

2000. Kemiklerini şeker gibi ezer, ufalar... artık bir daha diriliği göremezsin bile!
Hadi kurdu bir tarafa bırak... odsuz kalırsın ya! Ateş, odun olmadı mı söner gider.
Kendine gel de sahipliğimden kaçma, yükün ağırlığından çekinme... senin canın benim diye ardına düşer, koşar durur!
Sen de bir katırsın... çünkü nefsin üstün. A kendisine tapan, hüküm üstünüdür.
Fakat ululuk ıssı Tanrı, sana eşek demedi at dedi... Arap, arap atına "Taal" der.

2005. Cefakâar nefis katırlarını bakmak, yola getirmek için Mustafa, Hakk'ın imrahorudur.
Kerem ve ihsan çekişiyle "Kul tealev" dedi... "Gelin de sizi riyazatla terbiye edeyim dedi, azgın ve serkeş atları alıştıır, yola getiririm ben.
Nefisleri azgınlıktan geçinceye dek bu katırlardan ne tekmeler yedim.
Nerede azgınları yumuşatan bir er varsa onların tekmelerinden kurtulmasına bir çare yoktur!
Hasılı belâların çoğu peygamberlere gelir.. çünkü ham kişileri yola getirmek, zaten bir belâdır.

2010. Siz, kaidesiz, nizamsız gitmektesiniz; sözüme uyun da rahvan gidin... bu suretle de uysal bir hale gelin,padişahın bineceği bir at olun!
Tanrı dedi ki: "onlara gelin de, ey terbiyeye alışkın olmayan katırlar, gelin de!
Fakat gelmezlerse gamlanma... o iki temkinsiz için kinlenme!
Bazılarının kulakları bu, gelin sözüne karşı sağırdır... her hayvanın ayrı ahırı vardır.
Bazıları bu sestten ürker, kaçarlar...her atın ahırı ayrıdır.

2015. Bazılarının de bu hikayelerden canı sıkılır...çünkü her kuşun kafesi başkadır.
Melekler bile bir cinsten değildirlr; bu yüzden göklerde saf saf dururlar.
Çocuklar, gerçi bir mektebe giderler, giderler ama ders bakımından her biri, öbüründen üstündür.
Doğuya mensup olanın da duyguları var, batıya mensup olanın da... fakat görmek göze kısmet olmuştur, mesnet ona verilmiştir.
Yüz binlerce kulak saf saf düzülse yine de hepsi aydın bir göze muhtaçtır.

2020. Sonra kulakların da can sesini, Tanrı haberlerini, Peygamber buyruklarını duymada bir mesnedi var
Yüz binlerce göze ses duyma kabiliyeti verilmemiştir; hiçbir gözün ses duymadan haberi yoktur.
Böylece her duyguyu birer birer say... her biri, öbürünün işini göremez!
Beş tane dış, beş tane de iç duygusu... hepsi on tane duygu, ayakta saf kurmuştur.
Din safından baş çeken giden, gider, en son safa katılır!

2025. Sen, gülün sözünü terk etme... söyleye dur! Bu söz pek büyük bir kimyadır.
Bir bakır senin sözünden nefret eder, kaçmaya kalkışırsa yine sen kimyayı ondan esirgeme!
Büyücü nefesi şimdi, bu söze uymadıysa sözün, belki sonunda ona tesir eder, bir fayda verir.
Oğul, gelin de gelin... sizi Tanrı esenlik yurduna çağırmada!
Hocam, benliği bırak, başbuğ olma sevdasından vazgeç! Bir başbuğ ara, ona uy... başbuğ olmaya pek özenme!

Birisinin,Peygamber'e Huzeyl kabîlesinden olan genci başbuğ yaptığından dolayı itirazda bulunması

2030. Peygamber, Tanrı yardımına nail olan askerine Huzeyl kabîlesinden olan o genci başbuğ yapınca,
Bir herzevekil, hasedinden dayanamadı... itiraza bunu kabul edemeyiz bayrağını kaldırmaya kalkıştı.
Halka bak hele... bunlar karanlık âleminde...geçici bir matah için nasıl geçici bir hale düşer, nasıl itiraza kalkışırlar!

Ululuk yüzünden hepsi dağınıklığa düşmüşler, canlarını vermişler, ölü bir hale gelmişlerdir. Fakat savaşta, diridir onlar!

Şaşılacak şey şu: Zindanın anahtarı, bu çeşit adamın elindedir de yine kendisi zindanda mahpustur!

2035. O genç tepeden tırnağa kadar pislığe batmıştır... fakat akarsu, eteğine dokunup akmaktadır!
Dilediği ile daima yan yanadır da yine de bir dayanacak, huzur bulacak kişinin yanına varabilsem diye ne sabrı vardır, ne kararı!

Nur gizlidir... arayıp sormak, gizliliğine şahit.Fakat gönül, saçma sözlerden kurtuluş dilemez ki!
Fakat dünya zindanında bir kurtuluş yeri olmasaydı gönül ne sıkılırdı, ne de halâs olmayı araştırır, isterdi!
Sıkılıp üzülmen, seni bir memur gibi " Hadi ey sapık, ey yolsuz... bir doğru yol ara" diye çekip çekıştirmededir..

2040. Doğru yol vardır... fakat pusuda gizlidir. Bulmak için durmadan, dinlenmeden delicesine aramak gerek; böyle arayan bulur!

Dağınıklık, pusuda topluluğu arar... sen hemen bu isteyende istenenin yüzünü gör!
Bağdaki cansız mahsulat, köklerinden sürmüş, yetişmiştir... onlara diriliği vereni anla!
Hiç müjde verecek biri olmasaydı bu zindandakilerin gözleri, hep kapıya dikilir, kalır mıydı?

Irmak olmasaydı yüz binlerce ırmağa batıp islanan olur muydu?

2045. Yanını yere koyup yatamıyor, rahatsız oluyorsun... bil ki evde bir yatağın, yorganın var!
Karar edilecek bir yer olmadıkça karasız kişi olmaz... sersemliği gideren bir şey bulunmasa sersemlik bulunmaz!
O adam dedi ki: "Hayır hayır ey Tanrı elçisi. Askere ihtiyar birisini başbuğ yap!
Ey tanrı elçisi, genç, aslan oğlu aslan bile olsa askere, ihtiyardan başkası kumandan olmasın!
Zaten sen söyledin... şahidim senin sözün: Kendisine uyulacak kişi pir olmalıdır, pir!

2050. Ey tanrı elçisi, şu askere bak! Ondan daha yaşlı daha ileri bunca kişi var!
Bu ağaçtaki şu sarı yaprağa bakma da onun olgun elmalarını devşir!
Onun sarı yaprakları nasıl olur da bomboş olur... zaten yaprağının sararması, olgunluk ve kemal alâmetidir.
Yüzün sararması, saçın sakalın ağarması, olgun aklı müjdeliler!
Yeni sürmüş, yeni yeşermiş yapraklarsa meyvenin hamlığına delalet eder.

2055. Azıksızlık azığı her şeyden vazgeçiş, âriflik nişanesidir. Altının sarılığı, sarrafın yüzünü kızartır, benzine kan getirir.
Gül yüzlü, sakallı, bıyığı yeni terlemiş genç, henüz mektepte okuma, yazma öğrenmededir.
Yazısı, yazısının harfleri eğri büğrüdür... gürbüz olsa bile delikanlıdır, aklı azdır onun!
İhtiyarın ayağı, hızlı adım atmasa da aklının iki kanadı vardır, yücelerde uçar!
Örnek istiyorsan Cafer'e bak! Tanrı, ona elinin, ayağının yerine iki kanat verdi!

2060. Altını bırak... bu söz örtülüdür, gönlüm civa gibi ıstıraplara düştü!
İçimizden güzel sözlü, güzel sesli yüzlerce sükût, elini ağzına komada, yeter artık demede!
Sükût denizdir, söylemek ırmağa benzer... deniz seni aramada, sen ırmağı arama!
Denizin işaretlerinden baş çevirme... sözü bitir doğrusunu Tanrı daha iyi bilir!
O edepsiz, Peygamberin huzurunda o soğuk dudaklarından sözler çıkarmada, böylece söylenip durmadaydı.

2065. O bihaber, söz fırsatını bulmuştu, boyuna söylenip duruyordu... zaten haber de görüşe göre saçma sapan bir şeydir!
Bu haberler, hep görüş yerine geçer, görüş olmayınca habere ehemmiyet verilir... göz önünde olandan haber verilmeyiz; göz önünde olmayandan haber verilir!
Birisi görüş makamına vardı mı artık bu haberlerin onca hiçbir değeri yoktur.
Sevgiliye ulaştın, onunla düşüp kalkmaya başladın mı kılavuzları affet artık!
Çocukluktan geçip adam olan kişiye mektup da soğuk gelir, kılavuzluk eden kadın da!

2070. Mektubu okusa bile bilmeyenlere öğretmek için okur... söz söylerse bile anlatmak için söyler!
Gözlüler önünde haberden bahsetmek hatadır... çünkü bu bahis bizim gafil olduğumuza noksanlığımıza delâlet eder.
Gözlünün önünde susmak, sana fayda verir. "Kuran okunurken susun, dinleyin" emri, bu yüzden gelmiştir.
Can gözü açık olan kâmil, sana söyle derse güzelce, edeplince söyle, sözü uzatma!
Uzat diye emrederse yine emre uy, utanarak söyle!

2075. Nitekim şimdi ben de bu güzelim Mesnevi'yi yazarken öyle yapıyorum ey Hak Ziyası Hüsamettin!
Akıllı davranıp kısa kesmeye kalkıştım mı, o, beni yüz çeşit vesileyle söyletmeye kalkışır.
A ululuk ıssı Tanrı'nın ışığı Hüsamettin, görüyorsun mademki; sözden ne istersin ki?
Bu herhalde fazla iştahlanacak... hani şair de "Bana hep şarap sun, hem de işte bu, şaraptır" da demiştir ya!
Şu anda onun kadehi, senin ağzında... fakat kulak da kulağın nasibini ver, diyor!

2080. Ey kulak, senin nasibin hararetlenip kızarmaktır... işte hararet, işte sarhoşluk! Fakat kulak, ben bundan daha fazlasını istiyorum, harisim ben demekte!

Mustafa aleyhisselâm'ın itiraz edene cevap vermesi

Şeker huylu Mustafa'nın huzurunda o Arap, sözü haddinden aşırınca,
O "Vecnecmi" padişahı, "Abese" sultanı, o soğuk nefesiyle "Sözün kafi artık" diye dudağını ısırıldı.
Söylemesin diye elini ağzına koydu... gizlileri bilen kişinin yanında nice bir söyleyip duracaksın?
Kuru fişkiyi gözü açık erin önüne götürmüş, bunu misk yerine satın al diyorsun!

2085. Deve pisliğini burnunun altına koyuyor, bir de oh oh diyorsun a beyni kokmuş kişi!
A akılsız şaş! Kötü kumaşın revaç bulsun diye bir de oh ohtur tutturmuşsun!
Bu suretle bu tertemiz burnu aldatmak, o göklerin gül bahçelerinde yayılan eri kandırmak istiyorsun!
Onun yumuşaklığı, kendisini ahmak göstermede ama senin de kendini bir parçacık bilmen lazım!
Bu gece de tencerenin ağzı açık kaldıysa kedinin de utanması icap eder!

2090. O ışığı güzel ârif kendisini uyuyor göstermede ama adamakıllı uyanıktır... sakın sarığını aşırırmaya kalkışma!
A pis inatçı, bu Şeytan masalını Mustafa'nın huzurunda nice bir söyleyeceksin?
Bunların yüz binlerce hilmi vardır... bir tek hilmleri bile yüzlerce dağa bedeldir!
Hilmleri, uyanık adamı bile aptal eder... yüz binlerce gözü olan zeka sahibini şaşırtır, yolunu kaybettirir, sapığa döndürür!
Hilmleri, güzel ve lâtif bir şarap gibi tatlı ta beynin üst yanına gider, bütün bedene yayılır!

2095. O sert şaraptan sarhoş olana bak! Sarhoş Ferzin gibi eğri büğrü gitmeye başladı!
O adamı çabuk alan şarabın tesiriyle genç, bir ihtiyar gibi yol üstünde düşüp kalmada!
Hele şu "Belâ" küpünün şarabı yok mu... öyle sarhoşluğu bir gecelik şarap değil bu!
Ashabi kehf, o şarabı içtiler de tam üç yüz dokuz yıl akıllarını kaybettiler, ne mezeye el sundular, ne bir yere kıpırdadılar!
Mısır kadınları bu şaraptan bir kadehçik içtiler de ellerini şahrem kesip doğradılar!
2100. Büyücüler de Musa'nın sarhoşluğuna düştüler...darağacını sevgili sandılar!

AÇIKLAMALAR (Beyitler 1401 - 2100)

- B. 1409. Nuh Peygamber'in oğlu Kenan, (Yam) tufanda bir dağın üstüne çıkıp kurtulmak istemiş. Gemiye girmemiş, babasına uymamış ve bir dalga gelerek bu çocuğu boğmuştu. Sure: 11, (Hûd) âyet: 42-43, C. 3, S. 125-132, B. 1307-1337 nin izahına bakınız.
- B. 1416-1419. Bilgi, geliş ve çıkış bakımından ikiye ayrılır. Akılla meydana gelen ve akıldan doğan bilgilere akılî bilgi, nakil yoluyla meydana gelen bilgilere nakli bilgi denir. Din bilgisi, nakli bilgidir. Sofilere göre nakli bilgi de, akılî bilgi de Tanrı hicabıdır. Mevlâna bir gazelinde:
Yek hamle-i merdâne-i mestâne bikerdim
Tâ 'ilm bidâdim-u bem'alüm residim
Yani "Ercesine, sarhoşcasına bir hamle yaptık da bilgiyi verdik, ondan sonra bilinene ulaştık" der. H. Ali'nin "Bilgi, Tanrı'nın en büyük örtüsüdür" dediği rivayet edilir. Sofilerce sâlikin, yani hakikat yolcusunun, mürşide ve bilhassa Muhammed'in hakikatine sahip olan kutba karşı hiçbir varlığı, hiçbir bilgisi kalmamalıdır. Ona teslim olmak, onun sözüne uymak, emrine karşı akılî ve naklî bilgiye bakmamak, emri, nakli bilgilere aykırı bile olsa yapmak lâzımdır. Sofiler, bu hususta ekseriyetle Musa ile Hızır hikâyesini söylerler. Sultan Veled de "Veledname" sinde bu hikâyeyi anlatır (Hicrî 1355, Tahran, İkbâl Matbaası, S. 23-27).
- B. 1420. Böyle bir hadis rivayet edilegelmiştir. Ankaravî, bu hadisi tafsilen anlatmaktadır (S. 295).
- B. 1423. C. 2, S. 99, B. 1073 ün izahına bakınız.
- B. 1452 den sonraki bahis. "Ey elbisesine bürünmüş olan, gece namazı için geceyarısı kalk! Yahut o vakti biraz azalt, yahut da çoğalt, geceyarısından önce veya sonra kalk ve Kur'anı yavaş yavaş oku" (Sûre: 73, Müzzemmil, âyet: 1-4).
- B. 1466. "Kur'an okununca dinleyin ve susun da acınmış olasınız, rahmete ulaşasınız." "Sure: 7, A'raf, âyet: 204) C. I, S. 109, B. 1622 nin izahına da bakınız.
- B. 1468-1469. "Bir körü kırk adım götüren kişinin geçmiş günahları bağışlanır." Hadis, (Ankaravî, S. 308).
- B. 1484-1485. Buraları yazılırken yine vaktin geçmiş olduğunu, günün kavuşmak üzere bulunduğunu anlıyoruz.
- B. 1496 dan sonraki bahis. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.
- B. 1512. Bu beyitteki sofi kimdir? İhtimal fevkalâde hürmetkar olduğu Hakîm-i Senaî, yahut Attar'ın bu mealde bir sözü vardır da onu kastediyor. Ankaravî de bu hususta bir şey söylemiyor.
- B. 1522. "Şüphe yok ki biz cinlerden, insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık.. onların kalbleri vardır, anlamazlar; gözleri vardır, görmezler; kulakları vardır işitmezler. Onlar, hayvanlara benzerler; hattâ hayvandan da sapıktır onlar. Onlar, gafillerdir. (Sure: 7 A'raf, âyet: 179).
- B. 1525. C. I, S. 42, B. 426 nın izahına bakınız.
- B. 1526 dan sonraki başlık. 9 uncu surenin (Tevbe) 125 inci âyetiyle 2 inci suresinin (Bakara) 26 ncı âyetinden alınmadır.
- B. 1530. Beladur akli ziyadeleştiren bir ilâçtır.
- B. 1640 tan sonraki başlık. Peygamber, bir günün orucunu öbür güne ular, iftar etmezdi. Sahabe de kendisini taklide başlayınca "Siz, orucunuzu bir günden öbür güne ulamayın, ılamayın. Ben sizin birinize benzemem.. rabbimin yanında gecelerim, beni doyurur, suvarır" dedi. Bu hadis Buhari ve Müslim hadislerindedir (Ankaravî, S. 352).
- B. 1645. Yine Mesnevi yazdırılırken gün geçmiş, akşam olmuş.
- B. 1669 dan sonraki başlık. Bu âyet 20 inci surenin (Tâhâ) 67 ve 68 inci âyetleridir.
- B. 1695. H. Muhammed'in son zamanlarında peygamberlik dâvasıyla ortaya çıkan ve Ebubekir'in halifeliği

zamanındaki savaşta öldürülen Müseyleme al-Kezzab.

B. 1725. C. I, S. 60, B. 615 in izahına bakınız.

B. 1734. Bu dünyada bulunan şeyler, bir yandan olmakta, bir yandan da bozulup gitmektedir. Bu yüzden âleme oluş ve bozuluş âlemi mânâsına gelen Alem-i kevn-ü fesad denir.

B. 1738. Ham suresi, yedi âyetten ibaret bulunan ve âdeti Kur'an'ın hulâsası ve dibacesi olan ilk suredir. Buna "Fatiha - başlangıç, açış suresi" denir.

B. 1769. "Tanrı'dan korkup günahından çekinenler, şüphe yok cennetlerde, bağlarda bahçelerde ve ırmakların kıyılarında, doğruluk makamında ve kudret sahibi padişahın, Tanrı'nın yanında oturacaklardır." (Sure: 54 Kamer, âyet: 54-55).

B. 1780. "Ey Adem oğulları, şeytan, babanızı, ananızı, yani Adem'le Havva'yı sınavı aldattığı gibi sizi de sınavı aldatmasın.. onları cennetten çıkarttı, elbiselerini soydu, ayıplarını gösterdi. Bilin ki o ve kabilesi, sizin görmediğiniz bir yerden sizi görür. Biz, şeytanları, imana gelmeyenlere dost ettik." (Sûre: 7, A'raf, âyet: 27).

B. 1789. C. I, S. 73, B. 756 nın izahına bakınız.

B. 1801 den sonraki bahis. Sofilerde birisi, kendisinden önce gelip geçmiş birisinin ruhaniyetinden feyiz alır, bu suretle sülûk görürse bu adama "Üveysî" derler. Rivayete göre Üveys al-Karanî de H. Muhammed'i görmemiş, fakat onun ruhaniyetinden feyiz almıştır. Üveysi olanlar, sonradan bir şeyhten zahiren de nispet kazanmak şartıyla irşatta bulunabilirler. Ebülhasan-ı Harkani de Bayezid'in ruhaniyetinden feyiz almıştır. Bu zat Hicri 425 Muharrem'in onuncu günü vefat etmiştir (1033). Bayezit için C. I, S. 225, B. 2275 in izahına bakınız.

B. 1833 ten sonraki başlık. C. 2, S. 111, B. 1203 ün izahına bakınız.

B. 1851-1854. Sofiler, kalblerinde doğan ilâhî bilgiye, yahut keşfe "varidat-Tanrı'dan gelenler" derler. Onlarca erenlerin sözleri de vahiyden başka bir şey değildir. Hattâ nübüvveti, yani peygamberliği iki kısma ayırıp bir kısmını, "Nübüvvet-i teşriye - şeriat kuruculuk peygamberliği", bir kısmına da "Nübüvvet-i tarifiye - şeriatı anlatan, Tanrı sırlarını bildiren peygamberlik" derler. Her velî ye bilhassa zamanın sahibi olan kutup, nü-büvvet-i tarifiye ile peygamberdir, fakat H. Muhammed'e hürmet ve şeriat edebine riayet bakımından peygamberim diye meydana çıkmaz. Bu inanışın ileri gidişinden veli, nebiden üstündür akidesi çıkmıştır. Nebide bir peygamberlik, bir de velilik vardır; peygamberlik Tanrı ile kul arasında vasıta oluşturur. Bu bakımdan peygamber, peygamberliği itibariyle, halkla uğraşır. Halbuki velilik Hak'la olan muameledir. Bu yüzden peygamberin veliliği, peygamberliğinden üstündür diyenler olduğu gibi Şeyh-i Ekber diye anılan Muhiddin-i Arabi gibi "Hatem-i velayet" olduğunu iddia ederek veliliğinin, bütün peygamberlere feyiz verdiğini ve kendisindeki velayetin, H. Muhammed'in velayeti olup ondan ayrı olmadığını söyleyen ve âdeti peygamberlik iddiasına girişenler de vardır. Peygamberliği kisbî, yani sülûk ile kazanılır bir merteye sayanları ve binaenaleyh H. Muhammed'in hâtem yani son peygamber oluşunu tevil edenleri bile bulunmuştur. Hicrî 587 de (1191) Haleb'de öldürülen Şeyh Şihabeddin-i Maktul de bu inanıştaydı. Mevlâna da bu beyitlerde Mesnevi'nin vahiy olduğunu söylüyor. Zaten altı cildin umumi dibacesi sayılan birinci cildin dibacesinde de bunu apaçık söylemektedir. "Menakıb al-Arifîn" de şöyle bir hikâye var: "Bir gün Sultan Veled buyurdu ki: Dostlardan biri babama şikâyette bulundu ve âlimler Mesnevi'ye neden Kur'an diyorlar diye benimle bahse girişti; ben de Kur'an'ın tefsiridir dedim, deyince babam bir lâhza susup sonra A sersem dedi, niçin olmasın? A eşek, niçin olmasın? A orospu kardeşi, niçin olmasın? Peygamberlerle velilerin harfi zarflarda Tanrı sırlarının nurlarından başka bir şey yoktur ki. Tanrı sözü, onların, temiz gönüllerinden biter, ırmağa benzeyen dillerinden akar. İster Süryanî dilince olsun, ister Seb'al mesani dilince.. İster İbrani dilince olsun.. İster Arapça!" (Üçüncü fasıl) Bu kitapta buna benzer birçok hikâyeler vardır ki Mesnevi'nin, yazıldığı tarihten itibaren Tanrı vahyi olarak tanındığını gösterir. Mesnevi karileri, Mesnevi'nin sonunda, önce "Ululuk sırlarını keşfeden Mevlâna'mız böyle buyurdular" demek olan:

İnçünin fermûd Mevlânâ-yı mâ
Kâşif-i esrârâ-yı kibriyâ

beytini okuyup sonra 1852 nci beyti okumak suretiyle dersi bitirirler (Gülşen-i Râz S. 29, B. 339-340 ın ve S. 31-34, B. 394-571 in izahlarına da bakınız).

B. 1855. C. I, S. 130, B. 1331 e bakınız.

B. 1857. C. 3, S. 432, B. 4467 ye bakınız.

B. 1890. C. I, S. 104, B. 1006 ya bakınız.

B. 1947. "Ahmak benim düşmanımdır, akıllı da dostum" mealinde bir hadis rivayet edilmişti.

B. 2006-2011 "De ki: Ey Tanrı'dan inen kitaplara uyanlar, ey yahudi ve hıristiyanlar, gelin aramızda ve aranızda bir ve aynı olan söze... o söz de şudur: Tanrı'dan başkasına tapmayalım, ona hiçbir şeyi şerik koşmayalım, Tanrı'dan başka bazımız, bazımızı rab tanımayalım. İnanışlarını bırakırlar da sana uyarlırsa şahadet ederiz biz Müslümanız demeleri gerektir" sure: 3 (Al-i İmran, âyet: 64); "De ki: Gelin, Rabbiniz size neyi haram etti, okuyalım.. Rabbiniz, size ona hiçbir şeyi şerik etmemenizi, anaya babaya ihsanda bulunmanızı, yoksulluk korkusuyla evlâdınızı öldürmemenizi emretti..." Sure: 6 En'âm, âyet: 151.

B. 2023. C. I, S. 355, B. 3576 ya bakınız.

B. 2059. C. I, 330, B. 3565 in izahına bakınız.

B. 2082. Kur'an'ın 53 üncü suresi, "Yıldıza, kavuştuğu ve ufka indiği zaman yani seher çağına andolsun ki sahibiniz, yani Muhammed sapıtmadı da azmadı da" diye başlar. İlk âyet "Vennecmi" diye başladığı için bu sureye "Necim suresi" denmiştir. 80 inci sure de "Abese yüzünü ekşitti ve çevirdi, kör gelince..." diye başladığından "Abes suresi" diye anılır. C. 2, S. 191-192, B. 2067-2094 ün izahına bakınız.

B. 2097. C. I, S. 122, B. 1241 in izahına bakınız.

B. 2098 C. I, S. 38, B. 392 nin izahına bakınız.

B. 2099. C. 2, S. 99, B. 1073 ün izahına bakınız.

(2101 - 2800 Beyitler)

Cafer-i Tayyar, o şaraptan sarhoş oldu da elini, ayağını feda etti!

Tanrı sırrını kutlasın, Ebüyezid'in "Kendimi tenzih ederim..şanımlı, zuhurum ne de uludur" demesi..dervişlerin itirazı, Bayezid'in onlara sözle değil de hakikati göstererek cevap vermesi

O muhteşem fakir Bayezid, dervişlerine "İşte Tanrı benim" dedi.

O fenlere sahip er, sarhoşça apaçık "Benden başka Tanrı yoktur...bilin de bana tapın" buyurdu.
O hal geçince sabahleyin "Sen böyle dedin... bu doğru değil" diye kendisine söylediler.

2105. Dedi ki: "Bunu bir daha dalar da söylersem hemen o anda beni bıçaklayın!
Tanrı, tenden münezzehtir... benimse benim var. Böyle söylediğim zaman öldürülmem lazım!
O hür er, bu tavsiyede bulununca her derviş bir bıçak hazırladı.
Bayezid, yine o koca kadehi dikip sarhoş oldu... tavsiyeleri aklından çıktı.
Meze geldi... akli avare oldu; sabah geldi, mumu çaresiz kaldı!

2110. Akıl şahneye benzer... sultan gelince biçare şahne bir bucağa büzüldü!
Akıl Tanrı gölgesidir, Tanrı güneş... gölge, güneşe karşı dayanır, durabilir mi hiç?
Peri ve cin, insana üstün olunca insandaki insanlık sıfatı kaybolur..
Ne söylerse o peri söyler...cin tutmuş adam söyler ama hakikatte o sözler, cinindir, perinindir!
Perinin bile yolu yordamı böyle olursa o perinin Tanrı'sı nasıl olur?

2115. Varlığı gider insan peri kesilir...ilhama nail olmayan Türk arapça konuşmaya başlar!
Fakat kendine gelince hiçbir lûgat bilmez. Peri de bile böyle bir varlık, böyle bir sıfat olduktan sonra,
Artık perinin ve insanın Tanrı'sı, nasıl olur da periden aşağı olur?
Aslanı bile tutacak derecede sarhoş olup yiğitleşen kişi, kalkar da erkek aslanın sütünü emerse sen artık bu işi o yapmadı, şarap yaptı dersin!
Eski altınlardan söz düzer, mükemmel söz söylerse yine dersin ki o sözü de şarap söylemiştir!

2120. Şarapta bile bu zor, bu kuvvet olursa Tanrı nurunda olmaz mı hiç?
Tanrı nuru, seni tamamı ile senden alır... sen aşağısın, onun sözü üstün olur.
Kuran, gerçi Peygamber'in dudağından çıkar ama kim Tanrı söylemedi derse kâfirdir.
Kendinden geçiş hüması uçmaya başlayınca Bayezid yine o söze koyuldu.
Akli şaşkınlık seli kaptı götürdü... o sözü evvelce söylediğinden daha zorlu söyledi.

2125. "Hırkamda, varlığımda Tanrıdan başka bir şey yok... yerde gökte nice bir arayıp durursun?" dedi.
Dervişler deli divane oldular... bıçaklarını tertemiz bedenine sapladılar.
Her biri Girdekûh mülhitleri gibi pervasızca pirlere bıçak saplamaya koyuldular.
Fakat şeyhe kılıç vuranın kılıcı, tersine dönüyor kendisini yaralıyordu.
O hünerli şeyhin vücudunda bir eser bile görünmüyordu. Fakat dervişler perişan oldular, kanlara battılar.

2130. Boynuna bıçak saplayanın kendi boynu kesildi, ağlaya inleye yıkılıp öldü.
Göğsünü yaralayanın göğsü yarıldı, ebedi bir surette geberip gitti.
O sahipkiranın mertebesini bilen ise onu yaralamaya hiç yeltenmedi, böyle şeye gönül vermedi.
Yarı akli onun elini bağladı; canını kurtardı... yoksa oda kendisini perişan ederdi.
Sabah oldu o dervişler eksilmişti... evlerinden bir feryat-ı figan yüceldi.

2135. Bayezid huzuruna binlerce kadın, erkek üşüştü. Dediler ki: "Ey iki alemleri de gömleğe sığdıran er!
Senin şu bedeninin insan bedeni olsaydı insanların bedenleri gibi hançer yaraları ile mahvolur giderdi.
Kendisinden olan kendinden geçmişe gelip çattı... kendisinde olan, kendi gözüne diken batırdı.
Ey kendinde olmayanlara Zülfikar vuran, aklını başına al, o Zülfikarı sen, kendi kendine vurmaktasın.
Çünkü, kendinden geçen fânidir, kurtulmuştur... ebedi olarak emniyet bucağında oturur.

2140. Sureti fânidir; o bir ayna kesilmiştir... o aynada başkalarının yüzünden gayrı bir şey görünmez.
Tuh der tükürürsen kendi yüzüne tükürmüş olursun... aynaya vurursan yine kendine vurursun.
Orada çirkin bir surat görürsen gördüğünde sensin... İsa ve Meryem'i görürsen yine gördüklerin senden ibarettir.
O ne budur, ne o... her şeyden arı durudur... yalnız senin önüne senin suretini kor.
Söz buraya gelince dudak yumuldu... kalem buraya gelince kırıldı, durdu!

2145. Fasahat el verdi ama dudağını yum, sus; Tanrı, doğruyu daha iyi bilir!
Ey daimi sarhoş, sen dam kenarındasın... ya otur, ya aşağıya in vesselam!
Ne vakit muradına erersen o hoş zaman dam kıyısına gelişindir, böyle bil bunu.
İyi zamanda kork... o zamanı define gibi sakla, açığa vurma.
Açığa vurma da sevgiye ansızın bir bela gelip çatmasın... kendine gel de o gizlilik yerinde korka korka yürü.

2150. Neşeli zamanda neşenin geçip gitmesinden korkarsın... işte bu, gayp damından canın göçüp gitmesidir. Sır damının kenarını, sen görmüyorsun ruh görüyor da tir tir titiyor. Ansızın gelip çatan her belâ, neşe damının korkuluğu kıyısında gelip çatmıştır. İnsan, damın kenarında olmadıkça düşmez Nuh ve Lût kavimlerine bak da ibret al.

O boşboğazın Rasul aleyhisselâm huzurunda fasih söz söylemesinin ve çok konuşmasının sebebi

Peygamber'in hadsiz sarhoşluğundan o aptala bir ışık vurmuş, onu neşelendirmiş, sarhoş etmişti.

2155. Neşesinden çok konuşmaya başladı. Sarhoş, ebedi bırakır, baş aşağı düşer! Fakat her yerde kendinden geçen, kötülük etmez... şarap zaten edepsiz olanı edepsiz eder. Şarap içen akılıysa daha ziyade akıllı olur... kötü huylu ise büsbütün berbat bir hale gelir. Fakat insanların çoğu kötü ve ahlâksız olduğundan şarabı herkese haram ettiler.

Rasul aleyhisselâm'ın Huzeyl kabîlesine mensup olan genci ihtiyarlara, tecrübelilere üstün tutup seçmesinde ve başbuğ yapmasındaki sebep

Hüküm üstünüdür halkın çoğu da kötüdür; bu yüzden kılıcı yol kesicilerin elinden aldılar.

2160. Peygamber dedi ki: Ey işin dış yüzünü gören, sen onu genç ve hünersiz görme. Nice kara sakallı ihtiyarlar vardır... nice de gönülleri, zift gibi kapkara ak sakallılar. Onun aklını defalarca denedim... o genç işlerde ihtiyarlık etti. İhtiyar, akıl ihtiyarıdır oğlum... saçın, sakalın ağarmasıyla adam, adam olmaz. İblis'ten daha ihtiyar kim var? Fakat değil mi ki aklı yok, hiçbir şeye yaramaz.

2165. Birisi çocuktur ama İsa nefesli, gururdan, hevesten arınmış olursa ona nasıl çocuk diyebilirsin? Saç ağarması, ancak gözü bağlı ve kısa görüşlü kişiye göre pişkinlik alâmetidir. O mukallit, alâmet olarak delilden başka bir şey bilmediği için daima buna yol arar. Onun için bir işe girişeceksen o pire danış dedi. Çünkü o, taklit perdesinden çıkmış kurtulmuştur da ne varsa her şeyi Tanrı nuru ile görür.

2170. Onun pak nuru delilsiz, beyansız deriyi yırtar, içi meydana çıkarır. Yalnız dışı görene göre kalp nedir, geçer altın ne? Hurma sepetinde ne var? O bilir. Nice altınları, hasetçi hırsızların elinden kurtulsun diye dumanla karartmışlardır. Nice bakırlar vardır ki akılı kıt olanlara satsınlar diye onları altın suyuna batırmışlar, altın yaldızla yaldızlamışlardır. Biz bütün ülkelerin iç yüzünü görüyoruz... gönlü görürüz, dış yüzüne bakmayız biz!

2175. Zâhirin etrafında dönüp dolaşan kadılar, zâhiri görünüşe göre hükmederler. Birisi şahadet getirdi, imanını gösteren bir şey yaptı mı bunlar, derhal o adamın mümin olduğuna hükmederler. Bu suretle de nice münafıklar, zâhire sığınmışlar... böylece de yüzlerce iman sahibinin kanını gizlice dökmüşlerdir. Çalış çabala da akıl ve din piri ol... bu suretle akılı kül gibi iç âlemini gör. O güzelim akıl, yokluktan yüz gösterince Tanrı ona bir elbisedir giydirdi, binlerce de ad taktı.

2180. Bu güzel adların en aşağısı işte şu: O, hiç kimseye muhtaç değildir. Akıl bir kere yüz gösterse, suretini şu âleme izhar etse gündüz bile, onun nuruna karşı kapkaranlık kalırdı. Ahmaklık da meselâ, meydana çıkıverse gecenin karanlığı, onun yanında apaydın kalır. Çünkü o, geceden daha karanlıktır, daha karadır. Fakat ne fayda? Kötü yarasa karanlıkların satın alır. Yavaş, yavaş gündüzün ışığına alış... yoksa yarasa gibi nura kavuşmaz, kalakalırın!

2185. Yarasa nerede bir güçlük, bir müşkül varsa orasını sever... nerede bir devletlinin ışığı yanıyor oraya düşman kesilir. Bilgisi görgüsü daha fazla görünsün diye gönlü daima müşküller arar. O her müşkülle seni oyalar... kendi kötü tabiatına karşı gaflete daldırır.

Tam akıllıyla yarı akıllının..tam adamla yarı adamın ve hiçbir şey olmayan mağrur kötü kişinin alâmetleri

Akıllı ona derler ki elinde meşalesi vardır... kafilenin önünde gider, onlara kılavuzluk eder. O önde giden kendi nuruna uymuş, onun ardına düşmüştür... o kendinden geçmiş bir halde yola düşüp giden, kendisine tabidir.

2190. O kendisine inanmıştır... sizde onun canının yayıldığı nura, o nur âlemince inanın. Yarım akıllıda kendisine bir akıllıyı göz etmiş, göz diye bu akıllıyı bilmiş tanımıştır. Körün kendisini yedene sarılması gibi ona el atmıştır... bu suretle onunla göz sahibi olmuş, çevikleşmiş ululaşmıştır. Bir arpa ağırlığına bile akılı olmayan eşeğe gelince: Hem akılı yoktur, hem akıllıyı terk etmiştir. Az, çok... bir yol da bilmez. Fakat yine de bir kılavuzun ardına düşmekten sıkılır, arlanıp utanır.

2195. Upuzun, uçsuz bucaksız çöllerde gâh topallayıp meyus olarak, gâh koşup yortarak gider durur. Bir kandil yoktur ki önünde tutsun, önünü görsün... hatta yarım bir ışık bile bulamaz ki ondan bir nur dilensin. Aklı yoktur ki dirilikten dem vursun, yarım akılı bile yoktur ki ölsün, kendisini ölü bilsin.

O akıllıya karşı tam bir ölü hale gelsin de kendisini aşağılık yerden dama yüceltsin!
Tam aklın yoksa kendini ölü hale getir... sözü diri bir akıllıya sığın.

2200. Böyle olmayan adam diri değildir ki İsa'ya hemdem olsun... ölü değildir ki İsa'nın ölüleri diriltten nefesine mazhar olsun.
Kör canı her yana adım atar, sıçrar durur ama bir türlü kurtulamaz.

Gölcük,gölcükte balık avlayanlar,birisi akıllı,öbürü yarı akıllı,üçüncüsü de mağrur,aptal,gafil ve değersiz üç balıkla âkıbetleri

A inatçı, bu, içinde üç büyük balık bulunan gölcüğün hikayesine benzer.
"Kelile" de okumuşsundur ama o kabuktan ibarettir, bu anlatışımızsa canın ta içidir.
Birkaç balıkçı, o gölcüğün yanından geçtiler, o balıkları gördüler.

2205. Derhal koşup ağ getirmeye gittiler. Balıklar bunu anladılar...
İçlerinden akıllı olan yola düştü; hiç de gidilmesi istenmeyen o güç yola yürüdü.
Bunlarla danışmayayım dedi türlü, türlü fikirlerde bulunur, azmimi gevşetirler.
Yurtlarının sevgisine kapılırlar; tembellikleri, bilgisizlikleri bana da sirayet eder.
Danışmak için bir iyi ve diri kişi lâzım ki seni de diriltsin, fakat nerede öyle bir diri?

2210. Ey yolcu yolcuyla danış, kadınla değil... çünkü kadının reyi seni topal eder.
Vatan sevgisinden dem vurma; durma,yürü... vatan oradadır, burada değil canım efendim!
Vatan istiyorsan ırmağın o tarafına geç... bu doğru hadisi eğri ve yanlış okuma!

Abdest alanın yıkadığı uzuvlarda dua okunmasının sırrı

Hadiste abdest alınırken yıkanan her uzuv için ayrı dua rivayet edilmiştir.
Burnunu yıkar, burnuna su çekerken gani Tanrıdan cennet kokusu iste.

2215. İşte de bu koku, seni cennete çeksün götürsün... gül kokusu gül bahçesinin delilidir.
Apdest bozduktan sonra yıkanırken de okunacak virt edilecek dua şudur: Yarabbi sen beni bu pislikten arıt.
Benim elin buraya yetişt, burasını yıkadı... elim canımı yıkamada gevşek.
Adam olmayanların canları, ihsanıyla adam olmuştur... canlara erişen, senin lütuf ve kerem elindir.
Ben aşağılık bir kişiyim... buna kudretim yetişt. Ey kerem sahibi Tanrı, arıtmaya kudretim olmayan iç pislğimi de sen temizle!

2220. Rabbim ben pislikten derimi yıkadım, arıttım... içimi de hâdiselerden sen yıka, arıt!

Birinin abdest bozduktan sonra yıkanırken,temizlenirken okunacak olan "Tanrı'm,beni tövbeedenlerden ve iyice temizlenenlerden et" duasını okuyacak yerde abdest alırken burna su verildiği sırada okunan "Tanrı'm sen bana cennet kokusunu koklat"duasını okuması ve duyan bir azizin dayanamaması

Birisi apdest bozduktan sonra temizlerken "Yarabbi, beni cennet kokusu ile eş et" diye dua etti.
Birisi duyup dedi ki: "Güzel dua ettin ama deliği kaybetmişsin!
Bu dua, apdeste burna su verilirken okunacak dua... sen burnun duasını oturak yerini yıkarken okuyordun!"
Hür kişi cennet kokusunu burnundan duyar... hiç oturak yerinden cennet kokusu gelir mi?

2225. Ey aptal kişilere karşı alçaklık gösterip de padişahlara karşı ululanan,
O ululuk, aşağılık adamlara karşı olursa güzeldir, iyidir... fakat kendine gel, tersine hareket etme; bu, senin yolunu bağlar!
Gül, burnun için bitti,yetişt... a hoyrat adam koku almak burnun işidir.
Ey yiğit, gül kokusu burnun içindir... bu aşağıdaki delik, o kokunun yeri değildir.
Hiç buradan sana cennet kokusu gelir mi? Sana koku lazımsa yerinden ara!

2230. Bunun gibi "Vatanı sevmek imandandır" hadisi de doğru ama hocam, önce iyice vatani tanı!
O akıllı balık dedi ki: Bir yol bulayım da gönlümü şunlarla danışmadan, şunların reyine uymadan çekip çevireyim.
Kendine gel şimdi danışma zamanı değil; yola düş... Ali gibi kuyuya ah et.
O ahın mahremi pek azdır... geceleri git, hem de bekçi gibi gizlice yürü.
Bu gölcükten denize doğru git... denizi ara, şu girdabı bırak.

2235. Göğsünü ayak yaptı da yola düştü... çekingen balık, o tehlikeli yerden ta nur denizine kadar yürüdü, denize ulaştı.
Ardına köpek düşen ceylan, hayatından bir damar bile kalsa koşar ya... işte o da onun gibi koşmaktaydı.
Artık köpek varken tavşan uykusuna dalmak hatadır... zaten korkan adamın gözüne uyku girer mi?
O balık gitti deniz yolunu tuttu... pek uzun olan o yola düştü.
Bir hayli zahmetler çekti, fakat sonun da emniyet ve afiyet makamına yetişt.

2240. Kendisini uçsuz bucaksız, hiçbir yandan kıyısı görünmez denize attı.
Derken balıkçılar ağ getirdiler... yarı akıllının neşesi bozuldu, ağzının tadı kaçtı.

Dedi ki: Eyvahlar olsun..Fırsatı fevtettim, nasıl oldu da o yol gösterene arkadaş olmadım?
O ansızın gitti... gitti ama benim de hararetle ardına düşmem gerekti.
Fakat geçene acınmak hatadır... gitti mi gitti gider! Gayrı onu anmanın hiçbir faydası yoktur!

Tutulan kuşun,geçmiş zamana pişman olma,içinde bulunduğun vaktin kıymetini bil,bundan istifadeye çalış,pişmanlıkla vakit geçirme diye nasihati

2245. Birisi hileyle tuzağına bir kuş düşürdü. Kuş, ona dedi ki: Ey ulu hoca.
Sen birçok öküzler, koyunlar yedin... birçok develer kurban ettin.
Dünyada onlarla bile doymadın... benimle de doymazsın sen!
Beni bırak da sana üç öğüt vereyim... bak bakalım aptal mıyım, akıllı mıyım?
Birinci öğüdü elimdeyken vereyim, ikincisini samanla karışık balıktan yapıma damının üstünde.

2250. Üçüncüsünü de ağacın üstünde veririm... bu üç öğütle bahtın iyileşir.
Elindeyken vereceğim öğüt şu: Olmayacak söze kim söylerse söylesin inanma.
Bu ulu öğüdü elindeyken verip azat oldu, duvarın üstüne konup,
Dedi ki: Geçmiş gitmiş şeye gam yeme... fırsatını kaybettin mi üzülme artık!
Sonra "Şu küçücük bedenimde on dirhem ağırlığında paha biçilmez bir inci var.

2255. Seni de oğullarını da devlete erİştirdi... o inci senin hakkındı...
Fakat kısmetin değılmiş, kaçırдың... öyle bir inci dünyada bulunmaz" dedi.
Adam gebe kadın doğururken nasıl feryat ederse öyle bağırmağa başladı.
Kuş dedi ki: Sana geçmiş şeye gam etme diye nasihat etmedim mi,
Mademki geçip gitti, neden gam yersin? Ya öğüdümlü anlamadın, yahut da sağırsın sen.

2260. Sonra bir de sana sapıklığa düşme olmayacak söze sakın inanma demedim mi? Bu ikinci öğüdümlü değil miydi?
Ben, kendim üç dirhem gelmem aslanım... içinde on dirhemlik inci nasıl bulunur?
Adam, bu söz üzerine kendine geldi, hadi dedi... o üçüncü güzel öğüdü de ver bakalım!
Kuş dedi ki: Evet. Allah için o ikisini iyi tuttun da üçüncüsünü sana bedava söyleyeceğim ha!
Uykuya dalmış bilgisiz kişiye öğüt vermek, çorak yere tohum saçmaktır.

2265. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı yama kabul etmez... ey öğütçü, ona hikmet tohumunu pek saçma.

O yarı akıllı balığın kurtulmak için bir çare düşünmesi ve kendisini ölü göstermesi

Öbür balık, o belâ çağında aklının gölgesinden ayrı düştü de dedi ki:
O, denize vardı, gamdan azat oldu... ben öyle bir iyi arkadaştan ayrıldım.
Fakat artık onu düşünmeyeyim de kendi kendime bir çare bulayım... şimdi kendimi ölü göstereyim ben...
Suyun üstüne çıkıp karnımı yukarıya, sırtı mı aşağıya verip kendimi salı vereyim... su, nereye götürürse gideyim.

2270. Yüzen kişi gibi değil de âdeta bir saman çöpü gibi su üstünde sürükleneyim.
Kendimi ölüye benzetip suya bırakayım... ölümden önce ölmek, azaptan kurtuluştur.
Ey yiğit ölümden önce ölmek emniyettir... bize Mustafa böyle buyurdu.
Dedi ki: Size ölüm, sınamalarla gelmeden hepiniz ölümlü.
Balık, gûya öldü, karnını yukarıya çevirdi... su, onu gâh yukarıya çıkarıyor, gâh aşağıya alıyordu.

2275. Balıkçıların her biri eyvah dediler... en iyi balık öldü... hepsi de pek kederlendi.
Balık onların eyvah demelerinden sevindi... bu oyunla kılıçtan kurtuldum galibi dedi.
Balıkçının biri onu yakaladı... tuh yazıklar olsun deyip fırlattı, toprağa attı.
Balık çırpına çırpına gizlice suya fırladı gitti. Öbür ahmak, ıstıraplar içinde kalakaldı.
O ahmak sıçrayıp kilimini kurtarmak için sağa sola çırpındı durdu.

2280. Fakat avcılar ağı attılar... ağın içinde kaldı; ahmaklık onu ateşe attı.
Ateş üstünde tava içinde ahmaklıkla eş oldu.
Ateşin hararetiyle kızıp kaynadıkça akıl ona "sana hiç korkutucu bir zat gelmedi mi?" diyordu.
O da, o işkencenin, o belânın içinde kâfirlerin canları gibi "Evet, geldi" demekteydi.
Sonra da eğer bu sefer, şu boynumu kıran mihnetten kurtulursam,

2285. Denizden başka yerde yurt tutmam... bir gölcükte oturmam artık.
Uçsuz bucaksız bir su ararım da emin olayım... ebediyen emniyet ve sıhhat içinde ömür süreyim diyordu!

Ahmağın,bir belâyaya uğrayınca nadim olup ahdetmesinde bir vefa yoktur."Onlar tekrar dünyaya döndürülseler yapmayın diye neholundukları şeyleri yapmaya başlarıydı yine..onlar yalancılardır."suphukâzibin vefası olamaz!

Akıl, ona diyordu k: Ahmaklık, seninle değil mi? Ahmaklıkla ahde vefa edilmez.
Ahitlerde vefa etmek, akılla olur... sense aklın yok a eşek değerli!
Akıl, ahdini hatırlar... akıl, unutkanlık perdesini yırtar.

2290. Aklın olmadı mı unutkanlık, sana hakim olur... sana düşmanlık eder, tedbirini bozar.

Aşağılık pervane, aklının azlığından kendini ateşe vurur... ateş, ateşin yakıcılığı, ateşin sesi, aklına bile gelmez. Fakat kanadı yandı mı tövbe eder ama hırsı ve unutkanlığı yine onu ateşe atar. Bir şeyi kavramak, anlamak, hıfz etmek ve hatırlamak, aklın işidir... akıl bunların derecesini yüceltir. İnci olmayınca parlaklığı nasıl olur da bulunur? Hatırlatan olmayınca adam, o işten nasıl kaçınır?

2295. Bu vakitsiz istek de sahibinin akılsızlığındandır. Çünkü ahmaklığın nasıl bir huyu vardır? Göremez ki! O, nedamet zahmetinin sonucudur... define gibi aydın olan akıldan gelmez. Zahmet geçti mi o nedamet de yok olur gider... o tövbe ve nedamet, toprak değerinde bile değildir. O nedamet, gam ve elem karanlığı yüzünden yükünü bağladı... fakat gündüz geldi mi gecenin sözünü mahveder! O gam karanlığı gitti de hoşluk vakti geldi mi gönülden de onun neticesi, o derdin doğurduğu nedamet geçip gider!

2300. O adam, tövbe eder ama akıl piri ona "Tekrar dünyaya döndürülseler yine yapma denen şeylere bulaşırlar. Onları yaparlar" diye bağırıp durur.

Vehim aklın zıddır,onunla savaşır durur..ona benzer ama o değildir..akla sahibolan Musa aleyhsselâm'ın vehim sahibi olan Firavun'la soru ve cevabı

Ey yiğit, akıl, şehvetin zıddıdır... şehveti dokuyan akla akıl deme. Şehvete mağlûp olana vehim de... vehim, halis akıllar altınının kalpidir. Vehimle akıl, mihenk olmadıkça meydana çıkmaz. Her ikisini de hemen mihenge vur. Bu mihenk de Kur'an'dır. Peygamberlerin halidir... mihenk kalpa gel der.

2305. Gel de benim yüzümden ne hale girdiğini gör... çünkü sen benim ne inişimin ehlinin ne çıkışımın! Aklı bir testere ikiye biçse o ateşteki altın gibi yine gülümser. Vehim, âlemleri yakan Firavundur; akıl, canları parlatan aydınlatan Musa'nındır. Musa, yokluk yoluna gitti... Firavun, ona dedi ki: Sen kimsin? Musa, ben akılım... ululuk ıssı Tanrının elçisiyim... Tanrının ulu bürhaniyim, azgınlıktan insana emniyet veren kişiyim ben!

2310. Firavun dedi ki: Sus, huyluyu bırak da sen bana eski adını söyle! Musa dedi ki: Benim nispetim, Tanrı'nın şu toprak yurdunadır... asıl adım da onun kullarının en aşağısı. Ben o Tanrı'nın kulunun oğluyum... onun cariyesiyle kulundan doğmuşum. Asıl mensup olduğum topraktır; su ve balçıktır... Tanrı suya toprağa canla gönül vermiştir. Bu toprak bedenimin dönüp gideceği yer de yine topraktır... senin gideceğin yer de topraktır a mağrur.

2315. Bizim de bütün serkeşlerin de aslı topraktır. Hepimiz topraktanız... buna da yüz türlü nişane var. Bedenine topraktan yardım gelmededir... boynun topraktan biten gıdalarla düzeliş kalınlaşmadadır. Can gitti mi beden o korkunç, mezar da toprak olur gider. Sen de, biz de, sana benzeyenlerde hep toprak olurlar... senin mevkiin rütben de kalmaz. Firavun dedi ki: Bundan, bu soydan başka bir adın daha var senin... sana ne ad daha âlâ yaraşır.

2320. Firavunun kulu kullarının kulu... bedeni, canı, önce onun nimetleriyle beslenip yetişen kul. Âsi, azgın ve pek zalim kul... kötü işi yüzünden yurttan kaçan kul. Kanlı katil, gaddar,hak bilmez kul... artık sen bu sıfatlara bak da var kıyas et nesin? Gariplikte hor, yoksul, çıplak bir kul, öyle bir kul ki ne bizim hakkımızı tanır,ne bize şükreder. Musa şöyle cevap verdi: Hâşa... o padişaha, padişahlıkta kimse şerik olamaz.

2325. Mülk ve devlette tektir, eşi yok. Kullarına ondan başka başbuğ yoktur. Halkına ondan başka kimse sahip değildir. helâke düşmüş kişiden başka kimse ona şeriklik davasına kalkışamaz. Beni nakşeden, bana bu sureti veren odur; nakkaşım odur benim... başkası bu dâvaya kalkışırsa zalimdir. Sen benim kaşımı bile yaratmaya kadir değilsin... böyleyken nasıl olur da beni yarattığını söyleyebilirsin? Asıl o gaddar, o azgın sensin ki Tanrıya şerik olmak davasına düşmüşsün.

2330. Ben bir kötü kişiyi öldürdüysem ne nefsim uydüğumdan öldürdüm, ne de eğlence için! Ben bir yumruk indirdim o da derhal ölüverdi... zaten canı yoktu can verdi geberdi gitti. Ben bir köpek öldürdüm... fakat sen peygamber oğullarını, yüz binlerce suçsuz, ziyansız çocukları öldürdün ya! Onları öldürdün; hepsinin kanı senin boynundadır... bakalım hele, bu kan içmeden başına neler gelecek? Yakup soyunu öldürdün... maksadın da hep beni öldürmekti, bunu umuyor, bunu istiyordun sen!

2335. Tanrı, seni kör etti de beni seçti... nefsinin pişirip kotardığı hile, baş aşağı geldi. Firavun dedi ki: Bunları bırak hele... şüphesiz benim hakkım, tuz ekmek hakkı buydu ha! Beni halkın önünde rezil rüsvay edesin... aydın günü gönüme karartasın... sen de olan hakkıma karşılık yapacağın bumu senin? Musa, kıyamet gününün horluğu daha güçtür... hayırda, şerde bana riayet etmezsen kıyamette halin bundan beter olur. Bir pirenin acısına tahammülün yok; yılanın acısına nasıl tahammül edeceksin?

2340. Görünüşte senin işini yıkıyorum ama bir dikenin gül bahçesi haline getiriyorum dedi.

Yapılma yıkılmadadır; topluluk dağınıklıkta; düzeltme kırılmada.. murat muratsızlıktadır; varlık yoklukta. Her şey, buna benzer.. öbür zıtlar ve eşlerde hep bunlar gibidir.

Birisi geldi yeri bellemeye, sürmeye başladı. Aptalın biri dayanamayıp feryat etti.

Dedi ki: Bu yeri neden yıkıyorsun... neden yarıyor dağıtıyorsun?

Adam dedi ki: A ahmak, yürü git... benimle uğraşma! Sen, yapılmayı yıkılmada bil!(189.sayfa-223.sayfaya kadar bulunamadı)

Bu yer, böyle çirkin ve yıkık bir hale gelmedikçe nasıl olur da olur da gül bahçesi, buğday tarlası haline gelir.

2345. Düzeni alt üst olmadıkça nasıl olur da bostanlılık, ekinlik olur; mahsul ve meyve yetiştirir?

Yarayı neşterle deşmedikçe iyileşir onulur mu hiç?

Ahlatın, ilaçla yıkanmadıkça hastalığın nasıl geçer, nasıl şifa bulursun?

Terzi kumaşı paramparça eder... bir kimse çıkıp da o sanatını bilen terziye,

Bu canım atlası neden bu hale getirdin... neden kestir; ben kesik kumaşı ne yapayım der mi?

2350. Her eski yapıyı yaparlar, yenilerlerken eski yapıyı yıkmazlar mı?

Marangoz, demirci ve kasap da bunun gibi yıkıp yakıp harap etmezler mi?

O halileyi, belileyi dövmek, onları adeta telef etmek, beden yapılımasıdır.

Buğdayı değirmende ezmeseydin ondan ekmek yapabilir miydi.. bizim soframızı bezeyebilir miydi?

Musa' nın, lanet olasıca Firavun' a cevap vermesi

A balık, yediğim tuz ekmek, seni ağından kurtarmak için beni böyle uğraştırıyorsun ya!

2355. Musa'nın öğüdünü kabul edersen sonu kötü olan böyle bir oltadan kurtulursun!

Kendini hayli zamandır heva ve hevese kul, köle ettin... yeter artık! Küçücük bir kurdu ejderha haline getirdin.

Ben de senin ejderhana karşı ejderha getirttim... onunla anbean seni ıslah etmek niyetindeyim.

Onun nefesi, bunun nefesiyle tutulsun... ejderham, o ejderhayı mahvetsin!

Eğer razı olursan iki yıldandan da kurtulursun... yok, razı olmazsan o ejderha, canını kökünden siler süpürür, seni mahveder!

2360. Firavun dedi ki: Pek usta bir büyücüsün... bu ülkeye bir ikiliktir saldın.

Gönlü bir olan halkı iki bölüğe ayırdın... öyledir; büyücülük, dağa, taşta bile tesir eder.. onları bile yarar, yıkar.

Musa şöyle cevap verdi: Ben, Tanrı emirlerine gark olmuşum... hiç Tanrı adı ile büyücülük görülmüş şey midir? Büyücülüğün temeli gaflettir, kafirliktir... halbuki Musa'nın canı, din meşalesidir.

A çirkin, ben büyücülere benzer miyim? Nefesine Mesih bile haset etmededir benim.

2365. A cenabet, benim nerem büyücülere benzer? Kitaplar, canımda nurlanır, ışıklanır.

Fakat sen heva ve heves kanadı ile uçtuğun için benim hakkımda şüpheye düşüyorsun.

Kim hilebazlarla canavarların işini işlerse elbette kerem sahipleri hakkında şüphelenir.

Sen, bir alemin cüzüsün... ne olursan ol, mutlaka o alemin külünü kendi sıfatlarında görürsün sen, azgın herif!

Döndün de başın döndü mü gözüne ev de dönüyor görünür.

2370. Gemiye binersin; gemi hareket etti mi deniz kıyısını yürüyor görürsün!

Bir savaştan, bir çekışten canın daralırsa bütün dünyayı dar görürsün!

Dostların dilediği gibi hoşluğa erersen, gönlün hoş olursa bu alem, sana gül bahçesi görünür.

Nice kişiler, ta Şam' a Irak' a kadar gittiler de oralarda kafirlikten, münafıklıktan başka bir şey görmediler.

Nice kişiler, ta Hint ülkesine, Herat şehrine dek vardılar da oralarda alış verışten başka bir şey bulamadılar!

2375. Niceler, Türkistan'a, Çin'e vardılar da oralarda hileden, tuzaktan başka bir şey görmediler!

Sefere giden renkten, kokudan başka bir şey göremezse söyle ona: Bütün iklimleri dolaşsın; hep bunu görür.

Öküz Bağdat'a geliverir... bir ucundan öbür ucuna kadar şehri dolaşır..

Bütün o yaşayıştan, o güzelliklerden, o lezzetlerden ancak ve ancak sokaklardaki karpuz kabuğunu görür!

Öküzün yahut eşeğin seyrine layık olan şey, sokaklara atılan samanlarla yolda biten otlardır!

2380. Tabiat mihına kurumuş et gibi asılı kalan kişinin canı, sebeplere bağlanmıştı... bundan ötesini göremez.

Ey baş köşede oturan ulu kişi, sebeplerin kalktığı ova, Tanrının geniş yeryüzüdür.

Orada can, her an suret değiştirir.. her an yeniden yeniye ve apaçık bir alem görür.

Fakat bir sığata kapılmış, o sıfatla donup kalmış kişiye, cennette, cennet ırmaklarının kıyısında, olsa orası yine kötü ve çirkin görünür!

İnsanın her duygusu, başka şeyler duyar ve öbür duygunun duyduklarından bihaberdir.. nitekim her usta sanatkar da, başka bir sanatta usta olan sanatkarın sanatına acemidir, o sanattan bihaberdir. Fakat bir duygunun, öbür duyguların vazifesinden bihaber olması, öbür duyguların olmadığına delil değildir ki, her duygu öbür duygulara vazifesini, her sanatkar, öbür sanatkarların sanatını hal bakımından inkar eder. Eder ama, burada inkar eder demekteki maksadımız, o duyguyu, o sanatı bilmez demektir.

Cihanı görme çerçeven anlayışındadır... pak kişilerin sence perde ardında olması, onları görmemen, pis

duygundandır.

2385. Bir zaman duygunu görüş suyuyla yıka... sofilerin çamaşır yıkamaları budur, böyledir... bunu böyle bil. Sen temizlendin mi perde yırtılır... pak kişilerin canları sana görünmeye başlar. Bütün alem nurla, suretlerle dolsa o güzellikten ancak göz haberdar olur. Gözünü yumar da bir güzelin zülfünü, yüzünü görmek için kulağını açarsan, Kulak der ki: Ben sureti göremem... ancak suret, bir ses verirse o sesi duyarım.

2390. Bilirim, bilirim ama kendime ait olan şeyleri bilirim... bana ait şey de harften, sestem başka bir şey değildir. Kendine gel, hadi ey burun... şu güzeli gör, desen imkanı yok; burunda bu kabiliyet yoktur. Sana der ki: Mis, yahut gülsuyu olursa koklarım... benim işim budur, bilgim bu kadardır. Ben o baldırı gümüşe benzeyen güzeli nasıl görürüm? Aklını başını devşir de yapamayacağım şeyi teklif etme bana! İğri duyguda iğriden başka bir şey göremez... onun önüne ister eğri getir, ister doğru.

2395. Hocam şaşı göz bil ki tek göremez. Sen de Firavunsun... tepeden tırnağa kadar hile ve riyadan ibaretsin... onun beni kendinden farklı görmemektensin. A iğri görüşlü, sen bana kendi gözünle bakma, benim gözümle bak da biri, iki görme! Bana, bir an olsun benim gözümle bak da varlıktan öte bir meydan gör. Darlıktan da kurtul, addan, şöhretten de... aşk içinden aşk gör vesselam.

2400. Bil ki beden çerçevesinden kurtuldun mu kulağın da göz olur, burnun da. O tatlı dilli padişah doğru söylemiştir: Ariflerin her kılı göz kesilir. Göz evvelce göz değildi... o, rahimde bir et parçasından ibaretti. Yağ parçası görmeye sebep olmaz oğlum... öyle olsaydı hiç kimse rüyada görülen şeyleri göremezdi. Mesela şeytan ve peri de görür... fakat ikisinin gözünde yağ parçasına benzer bir şey yoktur.

2405. Nurun yağla ne münasebeti var? Fakat yaratıcı sevgi ihsan edici Tanrı bu münasebeti bağışlamıştır işte! İnsan topraktan yaratılmıştır, fakat toprağa benzemez ki... cinlerin ateşle bir münasebeti yoktur; fakat onlar da ateşten yaratılmışlardır. Perinin aslı ateştir; fakat dikkat edersen ateşe hiç benzemez. Kuş, havadan yaratılmış olmakla beraber havaya nereden benzer? Tanrı, münasebeti olmayan şeylere münasebet verdi. Bu feri'lerin asıllarıyla münasebeti vardır... Tanrı onlara bu münasebeti vermiştir; fakat bu münasebete akıl ermez, keyfiyeti bilinmez!

2410. İnsan hiçbir değeri olmayan topraktan meydana gelmiştir... fakat bu oğlum, babası ile ne münasebeti var? Bir münasebeti varsa bile akıldan gizlidir, keyfiyetine akıl ermez; akıl nereden bu münasebeti izleyecek bulacak? Yele göz vermemiş olsaydı Ad kavmini nasıl fark ederdi? Mümini nasıl olur da düşmandan ayırt eder... şarabı, nasıl olur da testiden fark ederdi? Nemrut'un yaktığı ateşe göz olmasaydı Halil'e nasıl olur da, kendisini zahmetlere sokup saygı gösterirdi?

2415. Nil'in gözü olmasaydı, görmeseydi, Kıpti ile İsrail oğullarını nasıl ayırt edebilirdi? Dağda taşa görüş yoktu da nasıl Davut'a yar oldu? Bu yeryüzünün can gözü yoktu da Karun'u neden öyle sömürüp yuttu? Hannane direğinin gönül gözü olmasaydı o tek kişinin, o eşsiz erin ayrılığını görür müydü? Kırık taşlar, görmeselerdi avuç içinde nasıl şahadet ederlerdi?

2420. A akıl, sen kanatlarını aç da "İza zülziletil arzu zilzaleha" suresini oku! Kıyamet günü bu yeryüzü, görmeseydi iyiye kötüye nasıl şahadet ederdi ki? Halbuki halini, kendisinde olan haberleri söyleyecek... yeryüzü bize sırlarını açacak. Beni senin gibi bir padişaha göndermesi de bir delildir... gönderen bilir ki. Böyle bir illete böyle bir ilaç lazım bu ilaç, o umulmaz yarayı kolayca iyileştirecek elbet.

2425. Bundan önce rüyalar görmüştüm... Tanrının beni seçip göndereceğini anlamıştım. Ben elime asayı ve nuru alacak, senin gibi bir küstahın boynuzunu kıracaktım. Bunun için kıyamet gününün sahibi olan Tanrı sana çeşit çeşit rüyalar gösteriyordu. Bunlar senin kötü içine, azgınlığına layık rüyalar. Bunların sana, senin haline tam uygun olduğunu bildirmek diliyordu. Tanrı, sana bunları gösteriyordu ki onun hikmet sahibi ve her şeyden haberdar, aynı zamanda derman kabul etmez dertlerin dermanını ihsan eder bir Tanrı olduğunu bilesin.

2430. Fakat sen bu rüyaları tevile kalkıştın... kör ve sağır kesildin, bunlar; ağır uykudan meydana gelen hayaller dedin. Doktorlarla müneccimler de kendilerinde olan nur pırıltısı ile tabirini gördüler, fakat tamahlarından hakikati söylemediler. Kederlenmek, devletine bir gussa gelmek, senin devletinden, padişahlığından uzaktır. Ya çeşitli gıdalardan, yahut yemekten insan, hep böyle rüyalar görür dediler. Çünkü gördüler ki sen öğüt istemiyorsun, kaba ve hoyratsın, kan içicisin... yok, yoksul huylu değilsin!

2435. Padişahlar, bir iş için kan dökerler ama merhametleri kızgınlıklarından üstündür.
Padişahın Tanrı huyuyla huylanması gerektir. Tanrının rahmeti, gazabından artıktır.
Şeytan gibi gazabının üstün olması gerekmez, öyle olursa hile yüzünden lüzum yokken kan döker!
Namussuzların hilmi gibi halim olması da doğru değildir... çünkü karısı da orospu olur cariyesi de!
Halbuki sen, gönlünü şeytan evi haline getirdin... kinini, kendine kible yaptın.

2440. Keskin boynuzların nice ciğerleri deldi... işte şu asam, senin küstah boynuzunu kırdı!

Bu alemdekilerin, o alemdekilere saldırmaları, gayb aleminin sınırı olan nesillerine kadar hücum etmeleri, onların pusuda olmalarından gaflete düşmeleri.. zaten gazi de savaşa gitmezse kafirler, müslüman ülkesine ilgar eder, çapulda bulunurlar.

Cisme mensup askerler, ruhanilerin kalelerine saldırırlar.
O taraftan tertemiz birisi gelmesin diye gayb derbendine hücum ederler.
Gaziler, savaşa pek gitmediler mi kafirler, yürür saldırırlar.
Gayb gazileri, hilimlerinden sana saldırmazlar kötü gidişli.

2445. Gayb derbentlerine saldırdın... gayb erlerinin bu tarafa gelmemesini diledin!
Ata bellerine, ana rahimlerine pençe attın... kötülükle yolu kesmek istedin!
Ululuk ıssı Tanrının soy sop yetişmesi için açtığı ana yolu sen nasıl kapatabilirsin?
A inatçı, sen derbentleri tuttun ama körlüğüne rağmen, yine bir er çıktı işte.
İşte o çıkan er benim... senin maksadını yıkıp yakarım; tanrının adı ile senin adını sanını yok ederim!

2450. Sen var, derbentleri iyice tuta dur... ne vakte dek sakalına bıyığına gülüp duracaksın?
Kader bıyığını sakalını birer birer yolar... nihayet kadere karşı çekinmenin fayda vermediğini anlarsın.
Senin bıyığın sakalın mı daha kuvvetlidir, Ad'ın bıyığı sakalı mı? Onların nefesinden şehirler titrer dururdu.
Sen mi daha inatçısın Semud mu? Varlık alemine onlar gibisi gelmedi gitti.
Bunlardan yüz tanesini daha söylesem fayda yok; sen sağırsın... duyarın da duymazlıktan gelirsiniz!

2455. Söylediğim sözden tövbe ettim; tam senin ilacını yaptım.
Bu ilacı senin ham sakalına korum da pişer, yahut da yanar... sen de ebedi olarak yaralı kalırsın.
Bu suretle de bilirsin ki Tanrı, her şeyi bilir... her şeye, ona layık olan ilacı verir ey düşman.
Ne vakit bir eğrilik ettin, ne zaman bir kötülükte bulundun da onun ardından derhal layığını görmedin?
Ne zaman gökyüzüne bir nefes bir dua gönderdin de ardınca ona benzer bir iyilik gelmedi?

2460. Dikkat etsen, uyanık olsan her an, yaptığın işin cevabını görürsün!
Dikkat ederde ipe sarılırsan senin için kıyametin gelmesine hacet yok.
Remiz ve işaretini gören kişiye açık söz söylemeye ihtiyaç var mı?
Bu bela sana aptallığından gelir... nükteleri remizleri anlamazsın!
Gönül kötülük yüzünden karardı da kapkara oldu mu artık anla... burada sersemleşmenin lüzumu yok!

2465. Yoksa o karalık sana bir ok olur... sersemliğinin cezası sana erişir!
Ok gelmezse lütuf ve kerem yüzünden gelmez; o kötülük görülmediğinden değil.
Kendine gel de eğer sana gönül gerekse dikkat et... çünkü her işin ardından senin için bir şey meydana gelir!
Himmetin bundan fazla olursa dikkatle işin, daha yücelir!

İnsanın topraktan yaratılan bedenî, cevheri i yi bir demire benzer, ayna olmaya kabiliyeti vardır, onda dünyada da cennet, cehennem, kıyamet vesaire görünür, hem de apaçık ve doğru olarak, hayal yoluyla değil!

Sen de görünüşte kapkara bir demire benzersin ama kendini cilala, cilala!

2470. Bu suretle de gönlün, suretlerle dolu bir ayna kesilsin; ona her cihetten gümüş bedenli bir güzel aksetsin!
Demir gerçi karadır, nursuzdur... fakat cilalamak, ondaki karalığı giderir.
Demir cilalanır, yüzünü güzelleştirir.. bu suretle suretler onda görünebilir.
Topraktan yaratılan beden kabadır, karadır ama cila kabul eder, onu cilala!
Cilala da onda gayb şekilleri yüz gösterebilir, huri ve melek akisleri görürsün!

2475. Tanrı, bil ki sana bir akıl cilâsı vermiştir... onunla gönül yaprağı arınır, aydınlanır.
A binamaz, cilâlanmayı bırakmışsın da heva ve hevesinin iki elini de açmışsın!
Heva ve heves kapandı mı cilâcının eli açılır.
Gayb aynası olan demirde bütün suretler görünür.
İçini kararttın, paslattın, işte "Yeryüzünde fesada çalışırlar" âyetinin mânası budur!

2480. Şimdiye kadar böyle hareket ettin durdun, artık böyle harekette bulunma., suyu kararttın, daha ziyade karartma!

Bulandırma da bu su durulsun., o suyun içinde ay ve yıldızları tavaf eder gör!
Çünkü insan, ırmak suyuna benzer., bulandı mı artık onun dibini göremezsin!
Irmağın dibi incilerle, mercanlarla dopdolu.... sakın bulandırma, o saf ve durudur.

İnsanların canı havaya benzer, tozla karıştı mı gökyüzünde perde olur, gökyüzünü göstermez.

2485. Güneşin görünmesine mâni olur... fakat tozu gitti mi saf ve parlak bir hale gelir. Canın kapkara olmakla beraber Tanrı, kurtuluş yolunu bulasın diye sana rüyalar göstermiştir.

Musa aleyhisselâm'ın Firavun'un sırlarını söylemesi, Tanrı'nın bildiğine inanması, yahut hiç olmazsa galiba biliyor diye şüpheye düşmesi için gaybdan haber vererek gördüğü rüyaları söylemesi

Tanrı, sonunda olacak şeyleri kudretiyle kapkara demirde gösterdi.

Bu suretle senin daha az kötülük etmeni diledi... fakat sen, hep bunları gördüğün halde daha beter oluyordun! Sana rüyada kötü şeyler gösterdi., onlardan ürktün, halbuki o kötü şeyler, senin suretindi.

2490. Hani aynaya bakınca yüzünü çirkin görüp aynayı pisleyen Zenci gibi!
Tükürmüş de sen çirkinsin, lâyığın ancak bu demiş, ayna da çirkinliğim, senin çirkinliğim a kör ve aşağılık adam!
Bu pisliği de kendi çirkin yüzüne bulaştırdın, bana değil., çünkü ben apaydınım demiş!
Sen gah elbiseni yanmış gördün; gah ağzın tutulmuş, gözün kör olmuş gördün.
Gah bir canavar, kanına kastetti., gah yırtıcı biç hayvan, başını ısırdı!

2495. Kendini gah lâğıma baş aşağı düşüyorsun gördün., gah kanlı sellerde gark olmuşsun gördün.
Bazan rüyada bu tertemiz gökyüzünden sana "Kötüsün, kötüsün, kötü" diye ses geldi.
Bazan dağlardan apaçık "Hadi git be., sen, ashabı şimaldensin" sesini duydun!
Bazan her cansız şeyden "Firavun, ebediyen cehenneme düştü gitti" sadasını işittin!
Bundan beter rüyalar da gördün... fakat utancından söyleyemiyorum ki ters tabiatın büsbütün tersleşmesin, kızmayasın!

2500. Ey öğüt kabul etmeyen, azıcığını söylüyorum sana., bu azıcığı duy da bil ki ben biliyorum.
Gördüğün rüyaları ve başına gelecek işleri düşünmemek için kendini ölü ve kör ettin!
Ne vakte dek kaçaksın? iste hileler düzen anlayışının körlüğü, önüne geldi, çattı!

Tövbe kapısı açıktır.

Kendine gel, bundan böyle çekin artık., çünkü. Tanrı keremiyle tövbe kapısı açıktır.
Tövbenin batı tarafında bir kapısı vardır, kıyamete kadar açıktır.

2505. O kapı, güneş batıdan doğuncaya dek açık kalacaktır, o kapıdan yüz çevirme!
Cennetin Tanrı rahmetiyle sekiz tane kapısı var... oğul, o sekiz kapıdan biri de tövbe kapısıdır.
Öbürlerinin hepsi de bazen açılır, bozan kapanır., fakat tövbe kapısı hep açıktır.
Bunu ganimet bil.. kapı açık, kasetçinin körlüğüne rağmen derhal pınlını pırtını oraya çek!

Musa aleyhisselâm'ın Firavun'a "Benden bir öğüt kabul et, karşılık olarak dört fazilet kazan" demesi.

Kendine gel de benden bir öğüt kabul et, karşılık olarak dört şey al!

2510. Firavun, o bir öğüt, hangi öğüt? O tek öğüdü bana birazcık anlat dedi.
Musa dedi ki: O tek öğüt şu: Apaçık söyle, deki Tanrı tektir, ondan başka tapacak yoktur!
Göklerin, yıldızların., insanlarla şeytanların cin ve perilerin, kuşların yüce yaratıcısıdır.
Denizin, ovanın, dağın, çölün yaratıcısı odur... ülkenin sınırı yoktur, kendisinin benzeri yoktur!
Firavun, ey Musa dedi., buna karşılık bana vereceğin o dört şey nedir? Onları da söyle de

2515. O güzel vadin lütfiyle kâfirliğimin çarmıhı gevşesin!
Belki bir ganimet olarak elde edeceğim o hoş vaitler yüzünden yüz harmanlık küfür kilidim açılır.
Belki bal ırmağının tesiriyle bedenimdeki şu kin zehiri ballaşır..
Yahut o tertemiz süt ırmağının aksiyile esir aklım bir an olsun beslenir.
Yahut o şarap ırmaklarının aksiyile sarhoş olar da Tanrı emrinin zevkenden bir koku alırım...

2520. Yahut da ırmakların letafetinden çorak ve yıkık bedenim tazeleşir.
Çorak bedenimde bir yeşillik meydana gelir dikenliklerim, Cenneti Me'va kesilir!
Belki cennetin ve dört ırmağın aksiyile can, Tanrı, yardımına mazhar olur da sevgiliyi aramaya koyulur.
Nitekim cehennemim aksiyile de ateş kesilmişim., Hak kahriyle karışmışım!
Cehennem yılanının aksiyile yılanı dönmüşüm., cennet ehline zehirler yağdırmada, onları delayıp-durmadayım!

2525. Gah cehennemdeki kaynar suyun kaynamasının, köpürmesinin tesiriyle zulüm suyum, halkı çürütür, eritir!
Ben zemherinin aksiyile zemheri olmuşum., yahut da cehennemim aksiyile cehenneme benzemişim!
Şimdi yoksul ve mazlumlara cehennemim., vay onu zebun bulursam!

Musa aleyhisselâm'ın, Firavun'un îmanına karşılık olan o dört fazileti anlatması

Musa dedi ki: O dördün birincisi, bedenim ebedi olarak sıhhatte kalır.
Tıp bilgisinde söylenen illetler, ey akıllı er, bedeninden uzaklaşır.

2530. İkincisi, ömrün uzun olur.. ecel, ömründen çekinir!
İyi bir ömür sürdükten sonra âlemden, muradına erişmeden gitmezsin.

Hattâ sût emer çocuğun sût istemesi gibi eceli istersin.. fakat seni esir eden bir zahmet, bir dert yüzünden değil. Ölümü ararsın ama bir eziyete uğrayıp âciz kaldığından değil de evin harabesinde defineyi gördüğünden ! Bunun üzerine kazmayı eline alır da hiç düşünmeksizin evi yıkmaya başlarsın.

2535. Çünkü evi, definenin perdesi görürsün., bilir, anlarsın ki bu bir tek tane, yüzlerce harmana mâni olmaktadır. Artık bu taneyi ateşe atarsın, erlik sıfatıyla sıfatlanır, er olursun. Ey bir yaprak uğruna bağdan olan., sen, bir yaprağa kapılıp kalan ve bu yüzden üzümün mahrum olan kurda benziyorsun.

Fakat Tanrı'nın lütfü ve keremi, bu kurdu uyandırırca bilgisizlik ejderhası seni yer, siler süpürür!
Kurt, meyvalarla, ağaçlarla dolu bir bağ kesilir.. işte bahtı, talihi iyi olanlar, böyle bir değişikliğe nail olurlar!

"Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi diledim" hadisi kutsinin tefsiri

2540. Evi yık., bu Yemen akilciyle yüz binlerce ev yapılır!
Hazine, ev altındadır, ev yıkılmadıkça ele geçmesine çare yok., evi yıkmaktan ürkme, durma!
Çünkü bu hazinenin ele geçecek bir parasıyla zahmetsiz, meşakkatsiz binlerce ev yapılabilir.
Nihayet bu ev zaten viran olacak., altındaki hazine de apaçık meydana çıkacak!
Fakat o vakit hazine senin olmaz., çünkü o ele geçen ganimet, ruhun evi yıkma ücretidir.

2545. "insan, ancak çalıştığını kazanır." o işten hiçbir ücrete sahip olamayınca,
Artık, eyvanlar olsun., böyle bir ay bulut altın-daymış da görmedim!
İyilik edip bana söylenen sözleri tutmadım., attık hazine gitti, elim bomboş diye elini ısırır, hayıflanır durursun!
Meselâ; sen ücretle bir ev kiralarsın., fakat o evi satın alsan bile senin mülkün değildir ki!
Bu evde iş işleyesin diye kira müddeti, eceline kadardır.

2550. Dükkânda eskicilik, yamacılık edersen., fakat bu dükkânının altında iki maden gömülüdür!
Bu dükkân kiralıktır.. çabuk ol, kazmayı al da dibini kaz!
Birdenbire kazma madene rastlasın da dükkândan da kurtul, yamacılıktan da!
Yamacılık dediğin nedir? Su içmek, yemek yemek., bu yamalarla köhne hırkanı yamar durursun!
Bu beden hırkası daima yırtılır.. sen de bu yemekle, içmekle onu yamarsın!

2555. Ey talihi yaver padişah soyundan gelen, kendine gel de yamacılıktan utan!
Bu dükkânın dibini bîr parçacık kaz da o iki maden, başını yüceltsin!
Bu kiralık evin kira müddeti bitmeden kendine gel.. yoksa bu müddet biter, sen de ondan bir fayda elde edemezsin!
Sonra dükkân sahibi, seni dükkândan çıkarır; bu dükkânı da hazineyi elde etmek için yıkar.
Sen gah hasretle başına vurursun; gah ham sakalını yolar durursun!

2560. Yazıklar olsun; bu dükkân benimdi.. kör müydüm ki buradan bîr fayda elde etmedim!
Yazıklar olsun, bu bizim di yel götürdü! Biz kullara da ebediyen hasretlere düşüp eyvahlar olsun demek kaldı dersin!

İnsanın, yaradılışında olan zekâ ve düşüncelerine aldanarak peygamberlerin bilgisi olan gayb bilgisini istememesi

Ben evde bir süs, bir nakış gördüm de o evin sevgisiyle kararsız bir hale geldim;
Gizli hazineden haberim bile olmadı., yoksa kazma, elimde çiçek demeti kesilirdi!
Ah, o zaman kazmanın hakkını verseydim şimdi gamdan kurtulmuş olurdum!

2565. Gözümü nakşa, takmış, çocuklar gibi aşk oyunlarına dalıp kalmıştım!
O muradına erişmiş hakim, sen bîr çocuksun.. evde nakışlarla, suretlerle dolu diyerek ne de doğru, ne de güzel söylemiştir.
"İlâhîname" de çok vasiyetlerde bulunmuş, tozu dumana ver, varlığının kökünü kazı demiştir.
Firavun ey Musa dedi; kâfi., gönlüm, ıstıraptan eridi gitti., artık üçüncü vadini söyle!
Musa dedi ki; üçüncüsü şu: Devletin iki kat artar, iki âlemin de düşmandan arınmış devlet ve saltanatına nail olursun!

2570. Şimdiki devlet ve ikbalinden daha fazla devlete, ikbale ve ülkelere sahip olursun.. şimdiki devletin savaş içindedir, o devlet sulh ve huzur içinde!
Savaş âleminde sana böyle bir devlet ve ülke ihsan eden, bir gör de bak., sulhta ülkene nasıl bir sofraya kurar!
Keremiyle cefa zamanında onları veren, vefa zamanında seni nasıl görüp gözetir, arayıp yoklar., bir bak da gör!
Firavun, ey Musa, dördüncüsü nedir? Çabuk söyle., çünkü sabrım yetti, hırsım arttı dedi.
Musa dedi ki: Daima genç kalırsın., daima saçın, sakalın katran gibi siyah, yüzün erguvan gibi kırmızı olur.

2575. Bizce rengin, kokunun değeri yoktur.. fakat sen aşağılıksın, onun için aşağı âlemde konuşuyorum!
Renkle, kokuyla, mevkile öğünmek, çocukları sevindirir, aldatır!

"Halka, kendi aklınız miktarınca değil, onların akılları miktarınca söz söyleyin ki Tanrı' ya ve Peygamber' ine yalan demesinler" hadisi

İşim çocuğa düştü., gayri çocukların ağızını kullanmam lâzım!
Mektebe git de sana kuş alayım, yahut kuru "üzüm, ceviz ve fıstık getireyim diyeyim!"

Sen beden gençliğinden başka bir şey bilmiyorsun ya, al işte bu gençliği., a eşek, nah sana arpa

2580. Yüzün hiç buruşmaz, pörsümez.. kutlu gençliğin hep bu halde kalır.

Ona ne ihtiyarlık buruşması gelir, ne de selvi ye benzeyen boyun iki kat olur!

Ne sendeki gençliğin kuvveti azalır, ne dişlerin, ağrır, sallanır!

Kadınların erkekten nefretine sebep olan gevşekliği, kadına yaklaşmamak derdini görmezsin!

Gençlik çağının parlaklığı seni öyle bir açar, neşelendirir ki Ukâşe'nin müjdesi de Peygamber'i öyle-açmış, öyle neşelendirmişti işte!

"Saferin çıktığını kim müjdelerse ona cennet müjdesi vereceğim" buyurması

2585. Ahir zaman Peygamberi Ahmed, Rebiyülevvel ayında göçtü., bunda hiç ihtilâf yoktur.

Gönlü, bu göç zamanını haber alınca can ve gönülden o vakte âşık oldu.

Safer gelince, bu ay bitince sefer edeceğim diye-neşelendi.

Her gece bu buluşmanın iştiyakiyle sabahlara kadar "Ey yücelerden yüce arkadaş!" der dururdu!

"Bana kim safer ayı çıktı diye müjde verirse..

2590. Kim safer gitti, Rebiyyülevvel geldi diye beni muştularsa ben de onu cennetle muştular, ona şefaâtçi olurum" dedi.

Ukâşe gelip müjde dedi., safer çıktı gitti. Peygamber de "Ey ulu aslan, cennet senindir" buyurdu

Başka birisi de gelip safer çıktı dedi., bet dedi ki: O müjdeyi Ukâşe aldı!

Erler, görüyorsun ya, âlemden göçmeden neşeleniyorlar, şu çocuklarsa âlemde kalmalarına seviniyorlar!

İyi suyun tadını tatmayan kör kuşa, acı su, kevser görünür.

2595. Musa da, senin saf ikbaline bir dert erişmez diye bu tarzda kerametler sayıp dökmekteydi.

Firavun, pek güzel., iyi söyledin ama bir de iyi bir dostla görüşeyim, danışayım dedi.

Firavun'un, Masa aleyhisselâm'a inanma hususunda Asiye'ye danışması

Firavun, bu sözü Asiye'ye açtı. Asiye dedi ki: A gönlü kararmış, bu vaitlere can ver!

Bu sözlerde ne büyük inayetler var., ey iyi huylu padişah, durma, hemen bunları elde et!

Ekim zamanı geldi., hem de ne faydalı ekim ya! Bu sözleri söyledi ve iştiyakından ağlamaya başladı.

2600. Yerinden sıçradı, ne mutlu sana dedi... a kelceğiz, güneş, başına taç oldu!

Kelin ayıbını külah örter.. hele o külah güneş ve ay olursa ne mutlu!

Daha o mecliste bunu duyunca neden evet., yüzlerce hamdolsun demedin?

Bu söz, güneşin kulağına değseydi buna nail olmak ümidiyle baş aşağı yere inerdi!

Hiç bildin mi, ne vaittir bu, ne lütuf tur? Hak, İblis' i arayıp soruyor âdeta!

2605. O kerem sahibi, seni böyle bir lutfa, böyle bir ihsana çağırıyor da nasıl tahammül ettin? Şaşılacak şey Nasıl yüreğini eritmedi bu? Eritseydi iki cihandan da nasip alırdın!

Adamın yüreği Tanrı için erirse şehitler gibi iki âlemde de lûtfu, ihsana mazhar olur.

Gafillik de hikmettir, bu kör oluşun da bir hikmeti var., var ama neden bu dereceye kadar olsun?

Sermayenin çabucak elden uçamaması için gafillik, hem hikmettir, hem nimet!

2610. Fakat unutulmaz bir yara haline gelmemeli... aklın ve canın zehri olmamalı, adama eziyet vermemeli!

Kim böyle bir alışverişi edebilir? Bir gülle gül bahçesini satın alıyorsun!

Bir taneye karşılık yüzlerce ağaçlık., bir habbeye karşılık yüzlerce maden!

"Kim her şeyi Tanrı için yapar, Tanrı' ya karşı ihlâs sahibi olursa" demek, o taneyi vermektir... bu suretle de "Tanrı da onun olur, her dilediğini verir" sözünün hakikati elde edilir.

Çünkü bu arık ve kararsız varlık, o ebedî Tanrı' nın zevalsiz varlığından var olmuştur.

2615. Fâni varlık, kendisini ona verdi mi bakî olur, asla ölmez..

Yelden, topraktan korkan ve bu ikisi yüzünden helak olan katra gibi!

Katra, aslı olan denize kavuştu mu güneşin? hararetinden de kurtulur, yelden, topraktan da!

Zahirî, denizde yok olur ama zatı yok olmaz,, ebedîleşir, iyileşir!

Kendine gel ey katra da pişman olmaksızın varlığım ver, ver de bir katra ya karşılık uçsuz bucaksız denizi bul!

2620. Kendine gel ey katra da bu şerefi bul, denizin avucuna düş, o avuçta telef olmaktan emin ol!

Böyle bir devlet, kimin eline düşmüştür: Bir deniz, bir katrayı dilemekte, istemekte!

Tanrı hakkı için Tanrı hakkı için çabuk sat ve satın al... bir katrayı ver, incilerle dolu denizi elde et!

Tanrı hakkı için, Tanrı hakkı için hiç geciktirme.. bu söz, lütuf denizinden gelmede!

Lütuf bile bu lütfün içinde kaybolur., aşağılık bir adam, yedinci kat göğe çıkıyor

2625. Kendine gel, hiçbir kimse bunu aramakla bulamaz., nasılsa bir acayip oyuna rastladın!

Firavun, bunu bir de Haman' a söyleyeyim; padişaha vezirin reyini almak lâzımdır dedi.

Asiye dedi ki: Bu sırrı Haman' a söyleme. Kör kocakarı, doğanın kıymetini ne bilir?

Padişahın doğanıyla kocakarı

Bir ak doğanı kocakarının birine verirken iyilik olsun diye pençelerindeki tırnakları keser!
Halbuki asıl iş gördüğü, avlandığı uzvu, tırnaklandır.. kör kocakarıcağz körcesine o tırnakları kesiverir!

2630. Anan nerdeymiş ki der., a ulu yavrum, tırnakların böyle uzamış senin?
Kötü kocakarı, doğanın tırnağını, gagasını kanatlarını keser... sevgi çağında işte bunları, yapar!
Doğanın önüne tutmaç kor da o, az yedi mi kızar, sevgiyi yırtar, atar!
Senin için böyle bir tutmaç pişirdim de sen ululuk gösteriyor, haddini bilmiyorsun ha!
Sen o eziyetlere, belâlara lâyıksın., devletin, ikbalin kadrini nerden bileceksin sen? der.

2635. Tutmaç yemiyorsan bari al, bunu iç diye doğana tutmaç suyu verir.
Halbuki doğan, tutmaç suyundan hoşlanmaz, içmez., kocakarı büsbütün kızar.
Kızgınlıkla o sıcak çorbayı doğanın başından aşağı döker, hayvanın başını yakar, kel eder!
Canı yanar, o teessürle gönüller parlatan padişahın lûtfunu anarak ağlamaya başlar;
Padişahın çehresinden yüzlerce kemale nail olan o nazenin, o işveli gözlerinden yaşlar döker!

2640. "Mâzâgal basar" sırrına nail olan gözleri o karganın açtığı yaralarla dolar., güzel ve güzel göz, zaten kötü göz
yüzünden dertlere, elemelere uğrar!
Halbuki o öyle engin bir gözdür ki iki âlem bile ona bir kıl kadar görünmektedir.
Gözüne binlerce gökyüzü görünse kaynağın denizin yanında kayboluşu gibi kaybolur!
O göz, bu duygu âlemine ait şeylerden geçti mi gayb âlemini görür de bu kabiliyet yüzünden öpülür durur!
Zaten bir kulak bulamıyorum ki o güzel göze ait bir nükte söyleyeyim!

2645. O gözden ulu ve kutlu yaşlar süzülse Cebrail, katrasını kapardı..
O güzel gidişli dilber, müsaade ederse bu kaptığı katrayı kanadına, gagasına sürerdi!
Doğan der ki: Kocakarının kızgınlığı alevlendi ama kuvvetimi, nurumu, sabrımı ve ilmimi yakmadı ya!
Can doğanım, yüzlerce suret dokur, durur., deveyi yaralar, Salih'i değil!
Salih, ululukla bir nefes aldı, bir dua etti mi dağdan, o çeşit yüzlerce deve doğar!

2650. Gönül der ki: Sus, aklını başına al... yoksa gayret, varlık nescini çeker, yırtar!
Fakat ne çare., padişahlık gururu, öğüt dinletmiyordu; nihayet öğüdü gönlünden koparıp attı.
Tanrı gayretinin yüzlerce gizli hilmi vardır... yoksa bir anda yüzlerce cihanı yakardı!
Mutlaka Haman'la görüşüp danışmam lâzım... ülke ona dayanmaktadır, ben onunla kuvvet, kudret
bulmaktayım, dedi.
Mustafa'nın meşveret ettiği zat, Tanrı Sıddıkydı.. EbucehFe fikir veren Ebuleheb'di!

2655. Cinsiyet, onu öyle bir çekti ki o nasihatler, kulağına bile giremedi.
Her şey, kendi cinsinden olana yüzlerce kanatla uçar gider., ona ulaşma hayaliyle bağlarını yırtıp yürür!

Çocuğu, kayıp oluk üstüne giden ve tehlikeye düşen kadının, Tanrı yüzünü ululasın, Ali'ye gelerek çare araması

Murtaza' nın yanına bir kadın gelip dedi ki; Çocuğum, oluğun üstüne kaydı.
Çağırısam ele geçmez., bıraksam düşüp helak olacağından korkuyorum.
Akıllı değil ki tehlikeden kurtul, yanıma gel diyeyim de anlasın.

2660. Elle işaret etsem anlamaz., anlasa bile kötülük şu ki dinlemez!
Mememi, südumu gösterdim ama benden gözünü, yüzünü çevirip duruyor!
Tanrı hakkı için ey ulular, siz, bu âlemde de âcizlerin ellerinden tutan, onlara yardım eden erlersiniz, o âlemde de!
Benim derdime tez bir derman bul ki gönlümün mey vasini kaybedeceğim diye yüreğim titremede!
Ali dedi ki: dama bir çocuk çıkar., çocuğun, kendi cinsini görünce,

2665. Derhal oluktan dama gelir., cins, cinsine ebedî olarak âşıktır.
Kadın öyle yaptı., çocuğu, o çocuğu görünce ona yüz tuttu;
Oluktan dama geldi. Her cins, kendi cinsinden olanları çeker, bunu böyle bil!
Çocuk, sürtüne sürtüne öbür çocuğun bulunduğu tarafa geldi ve aşağıya düşme tehlikesinden kurtuldu.
Peygamberler de, kullan oluktan kurtarmak için insan olarak gönderilmişlerdir.

2670. Peygamber, ben de sizin gibi insanım... kendi cinsinize gelin kaybolmayın buyurdu.
Çünkü cinsiyetin acayip bir çekiciliği vardır., nerde birisini ve bir şeyi ariyan varsa onu aratan, o yana çeken
cinsiyettir.
İsa ve İdris, meleklerle aynı cinstendiler; onun için gökyüzüne çıktılar.
Harut'la Marut' sa ten cinsindendiler; yücelerden aşağıya indiler.
Kâfirler, şeytanlarla aynı cinsindendir.. canları, şeytanların şakirdi olmuştur.

2675. Şeytanlardan yüzbinlerce kötü huylar öğrenmişler, akıl ve gönül gözünü kapamışlardır.
Onların kötü huylarından en ehemmiyetsizi hasettir, hani iblis'in boynunu vuran haset!
O köpekler, bunlara ululuk ve haset öğretmişlerdir., onlar, halkın ebedî bir mülke, bir devlete nail olmasını istemezler.

Kimde sağdan, soldan bir yücelik görürlerse hasetten âdeta kulunçları kabarrır, dertlenirler.
Çünkü harmanı yanmış talihsiz, kimsenin mumunun yanmasını istemez.

2680. Kendine gel de sen de bir yücelik elde et başkalarının yüceliğinden dertlenme!
Tanrı' dan bu hasedin defini dile de Tanrı, seni cesetten kurtarsın!
Sana içten bir meşguliyet versin de ondan baş alamayasın!
Tanrı bir yudumcuk şaraba öyle bir hassa vermiştir ki adamı sarhoş eder, iki âlemde de kurtarır!
Bir avuç yeşil ota, esrara öyle bir hassa vermiştir ki bir zaman olsun insanı kendisinden alır!

2685. Tanrı uykuya öyle bir hal vermiştir ki düşünceyi iki âlemde de keser!
Mecnun' u, bir deri aşkıdan öyle bir hale getirmiştir ki dostu düşmandan fark etmez olmuştur.
Senin anlayışına havale edilecek bunun gibi yüzbinlerce şarabı vardır onun!
Nefsin, kötülük şarapları var ki o kötü kişiyi bunlarla yoldan çıkarır!
Aklın, kutluluk şarapları var ki insan onların neşesiyle zevalsiz bir konak bulur.

2690. Sarhoşlukla gök kubbe çadırını o yandan söker, yola düşer!
Kendine gel ey gönül de mağrur olma.... İsa, Tanrı sarhoşudur, eşek, arpa sarhoşu!
Şu küplerden o çeşit şaraplar ara ki sarhoşluğunun sonu gelmesin!
Çünkü her sevgili, dolu bir küpe benzer., o tortuludur, bu inci gibi saf!
Ey şarabı anlayan, tanıyan er, ihtiyatla tat da karışksız, katıksız arı duru bir şarap bulasın!

2695. Her iki şarap da sarhoşluk verir ama bunun sarhoşluğu, adamı ta Tanrı' ya kadar çeker götürür!
Bunu iç de düşünceden, vesveselerden, hile ve düzenlerden kurtul; akıl bağı olmaksızın deve gibi koş, raksa giriş!
Peygamberler, ruh ve melek amindendirler., o yüzden gökteki meleği çekerler.
Yel, ateş cinsindedir, onun dostudur., her ikisi de yücelir, yücelere çıkar!
Boş testinin ağzını kapadın da havuza, yahut ırmağa attın mı?

2700. Kıyamete kadar batmaz., çünkü içerisi boştur; o boşlukta hava vardır;
Yelin meyli, yücelerdir., içinde bulunduğu kabı da yücelere kaldırır.
Peygamberlerin cinsinden olan canlar da çekişe çekişe onların yanına giderler.
Çünkü bu kısımdan olan kişinin aklı üstündür., şüphe yok ki akıl da yaratılış bakımından melekle aynı cinstendir.
Nefis havası da düşmana üstündür., fakat nefis,, aşağılık cinstendir, aşağılık âlemine gider!

2705. Kıpti, kötü Firavun' un cinsindendi.. İsrail oğulları kabilelerine mensup olanlar da Tanrı kelimi Musa'nın cinsinden.
Haman, tam Firavun'un cinsindendi.. Firavun, o yüzden onu seçmiş, baş köşeye geçirmiş, kendisine vezir etmişti.
Hâsılı sonunda da Haman, onu baş köşeden ta cehennem dibine kadar çekti.. çünkü o iki pis adam cehennem cinsindendi.
İkisi de cehennem gibi yakıcıydı.. ikisi de nurun, zıddı idi.. ikisi de cehennem gibi gönül nurundan çekinen ve nefret eden kişiydi!
Çünkü cehennem, ey mümin, sırttan çabuk geç,, nurun ateşimi söndürecek....

2710. Ey mümin, nurun eteğini sürüdü mü ateşimi, mahvedecek; hemen geç der.
Cehennemlik de nurdan ürker, kaçar., çünkü güzelim, cehennem tabiatlıdır o!
Mümin, canla başla nasıl cehennemden kaçarsa1, cehennem de müminden öyle kaçar!
Çünkü müminin nuru, ateş cinsinden değildir., nuru arayan, hakikatte ateşin zıddıdır.
Hadiste gelmiştir: Mümin duada Tanrı'ya yalvarır, cehennemden aman diler ya..

2715. Cehennem de canla başla ondan aman diler Yarabbi, beni falandan uzak et der.
Cinsiyet cazibesini şimdi bir gör hele., bakalım sen hangi cinstensin; küfür cinsinden mi, iman cinsinden mi?
Haman'a meylin varsa Haman' dansın.. Musa'ya meylin varsa Sübhan' dan!
İkisine de mailsen, iki cinsten de katışığın var... nefisle akıl, ikisi de sende karışık!
İkisi de savaşta., kendine gel, kendine! Çalış da mânalar, suretlere üstün olsun!

2720. Düşmanını her an bozguna uğramış, mağlûp olmuş göresin.. savaş âleminde bu sevinç kâfidir doğrusu!
O inatçı suratlı Firavun, nihayet Haman'a kabalıkla bu sözleri söyledi.
Tanrı Kelim' inin vaitlerini anlattı., o sapığı kendisine mahrem etti!

Firavun'un, Musa aleyhi..selâm'a iman etme hususunda veziri Haman'a danışması

Firavun, Haman'ı تنها bulunca bunları anlattı. Haman, sıçrayıp yakasını yırttı.
O melun naralar attı, ağladı... kavuğunu, sarığını yere attı.

2725. Dedi ki: Böyle küstahça ve abes sözleri nasıl, oldu da padişahın yüzüne karşı söyledi?
Sen, bütün âlemi hükmüne almış, işini, bahtın yardımı ile altın haline getirmişsin.
Padişahlar, inatsız, ısrarsız doğudan da sana vergi getirmedi, batıdan da!
Ey ulu padişah, bütün padişahlar, sevinçle senin kapının eşliğini öpüyorlar!
Düşmanın atı, atımızı gördü mü sopa görmeden yüz çevirmede!

2730. Şimdiye dek âlemin tapındığı, secde ettiği sendin., şimdi kulların en aşağısı mı olacaksın?
Bir efendinin kula tapmasındansa binlerce defa ateşe atılması daha hoş!
Hayır buna imkân yok! Ey Çin ülkesini bile hükmü altına alan padişahım, önce beni öldür de seni bu halde görmeyeyim!
Padişahım, önce benim boynumu vur da bu alçalmayı gözlerim görmesin!
Böyle bir şey olmamıştır ya., fakat olmasın da! Yer, gök olacak, gökyüzü yer ha!

2735. Kullarımız, bizimle kapı yoldaşı olacaklar., esirlerimiz, gönüllerimizi yaralayacak, öyle mi?
Düşmanların gözleri aydın olacak da dost kör-leşecek.. sonra da bize mezarın dibi, gül bahçesi kesilecek ha!

Tanrı lanet etsin, Haman'ın sözlerinin bayağılığı

Hamam, dostla düşmanı tanımiyor, tavlayı kör-cesine ters oynuyordu.
A melun, senin düşmanın senden başkası değil., kinine uyup da suçsuzlara düşman deme!
Sence bu körü hal devlettir... yani evveli "Dev-koş", sonu da "Let- dayak ye!"

2740. Bu devletten sürüne sürüne kaçmazsan şu baharın daima güz olur gider!
Doğu ve batı, senin gibi niceleri görmüştür., sonunda hepsinin de başı, bedeninden kesilmiş gitmiştir!
Doğuyla batının bile kararı yokken nasıl olur da bir adamı ebedî edebilirler?
Korkudan, zindana girmekten ürkme yüzünden halk, sana birkaç günceğiz yaltaklandı., onunla öğünüyorsun ha!
Fakat halk, kime secde ederse onun canını zehirliyor demektir.

2745. Bir kere devlet, yüz çevirdi, bir kere bahtı döndü mü kendisine secde edenin kendisini zehirlediğini o da anlar,
bilgi sahibi olan adam da!
Ne mutlu ona ki nefsinin aşağılatmıştır.. vay o kişiye ki serkeşlikle dağ gibi baş kaldırmıştır!
Bu ululuk, bil ki zehirli bir şaraptır., o şarapla aptal kişi sarhoş olur.
Bir devletsiz, zehirli şarabı içti mi bir zamancağız neşeden başını sallar ama,
Bir an sonra zehir, canına tesir eder; can verip can almaya başlar!

2750. Onun zehirli olduğuna inanmıyorsan bak da gör; Ad kavmine o zehir neler etti?
Bir padişah, başka bir padişahı tuttu mu ya öldürür, ya bir zindana hapseder!
Fakat bir düşkün dertliyi görse derdine merhem bulur, ona ihsanlarda bulunur!
O ululanma zehir değilse neden padişah, onu suçsuz, hatasız öldürüyor?
Öbürüne de, kendisine bir kullukta bulunmadığı halde neden iltifat ediyor? Bu iki harekete bakıp zehiri anlamak mümkündür!

2755. Yol kesen, asla bir yoksulu dövüp vurmaz.. Kurt ölü kurdu kat' iyen ısırılmaz!
Hızır, gemiyi kötü kişilerin ellerinden kurtarabilmek için deldi, kırdı.
Mademki kırık gemi kurtuluyor, sen de kırıl! Emniyet, yoksulluktur, yürü, yoksul ol!
Madeni olan ve madende birkaç parası bulunan dağ, külünk, kazma yaralarıyla paramparça oldu.
Kılıç, boynu olanın boynunu keser, gölge, yerlere döşenmiştir; o hiç yaralanmaz!

2760. Ululuk, fazla ateştir a azgın...kardeş, kendini ateşe nasıl atıyorsun ki?
Yerle bir olan, bak hele, oklara hedef olur mu hiç?
Fakat yerden baş kaldırdı mı o zaman hedefler gibi çaresiz yaralanır!
Bu bizlik, benlik, halkın merdivenidir, halk, nihayet bu merdivenden düşer!
Kim merdivenin daha üstüne çıkarsa daha aptaldır. çünkü düşünce onun kemikleri daha beter kırılır!

2765. Bunlar fer'i lerdir.. asıllarıyla şudur: Yücelik, Tanrı' ya şirk koşmadır!
Ölmedin de onunla ditilmedin mi ona ortak olmaya, ülke ve devlet kazanmaya savaştan bir düşmansın!
Fakat onunla dirildin mi, zaten dirilen odur... bu, tam birliktir; nerde şerik oluş?
Fakat bunu işlerinin aynasında gör. çünkü bunu sözle, dedikoduyla anlayamazsın!
İçimdekini söylersem çok ciğerleri kan kesiliverir!

2770. Artık bu kadarını kâfi göreyim., zaten anlayanlara bu, yeter... köyde kimse varsa iki kere seslendim işte!
Hâsılı Haman, o kötü sözlerle böyle bir yolu Firavun' a kesti!
Devlet lokması da ağzına kadar gelmişti.. Haman, Firavun'un boğazını kesiverdi!
Firavun'un harmanını o, yeke verdi., hiçbir padişahın böyle veziri olmasın!

Musa aleyhisselâm'ın Haman'ın sözlerinin tesiriyle Firavun'un imana gelmesinden ümidini kesmesi

Musa dedi ki: Ben sana lûtuflar gösterdim, cömertliklerde bulundum., fakat ne yapayım? Tanrı, sana kısmet etmemiş!

2775. Hakikî olmayan padişahlığı ne el bil, ne yen!
Çalma, çırpma padişahlık, cansız, gönülsüz ve gözsüzdür.
Sana padişahlığı halk verdiyse borç alır gibi yine senden alır!
İğreti padişahlığı Tanrı' ya ver de Tanrı sana herkesin kabul edeceği hakikî bir padişahlık versin!

Arap beylerinin, ülkeyi ve devlet! aramızda bölüşelim de kavga, gürültü kalmasın diye Mustafa aleyhisselâm' a müracaatları, Mustafa aleyhisselâm'ın "Ben, bu beyliği yapmaya memurum" diye cevap vermesi, iki tarafın da birbirleriyle bahse girişmeleri

Arap beyleri toplanıp Peygamber' in yanına gelerek çekişmeye başladılar.

2780. Dediler ki: Sen bir beysin... bizim de her birimiz birer beyiz! Şu beyliği bölüşelim, ülkenin sana düşen kısmını al!

Her birimiz, kendisine düşen bölüğe razı olsun; sen de artık bizim hissemizden el yıka!

Peygamber dedi ki: Bana beyliği Tanrı verdi... o, bana başbuğluk ve mutlak bir beylik ihsan etti.

Buyurdu ki: Bu devir, Ahmed'in devridir, bu zaman, Ahmed'in zamanı... kendinize gelin de onun emrine uyun!

Kavim, biz de Tanrı'nın takdiri ile hükmediyoruz... bize de beyliği veren Tanrı'dır dedi.

2785. Peygamber fakat dedi... Tanrı, bana beyliği bir mülk olarak verdi, sizeyse bir vesileyle iğreti.

Benim beyliğim kıyamete dek bakîdir... iğreti beylikse çabucak geçip gider!

Kavim ey emîr... çok söyleme; üstün olduğunı iddia ediyorsun, delilin nedir? dediler.

Derhal Tanrı'nın kahr emri ile gökyüzünde bir bulut peydahlandı. Sel bastı, bütün o civarı kapladı.

O pek korkunç sel şehre yüz tuttu... şehirliler feryat ederek korkudan kaçışmaya başladılar.

2790. Sınama zamanı gelmişti... şüphenin kalkacağı hakikatin apaçık ortaya çıkacağı zamandı. Peygamber dedi ki:

Her bey mızrağını atсын da şu sel dursun! Hastalıkta da iyi gıdadan olur, kuvvet de!

Beyliğinizi bir sınavalım! Hepsî mızraklarını attılar.

Mustafa'da elindeki sopayı, o buyruklar yürüten inanmayanları âciz bırakan sopayı attı.

O coşkun inatçı ve şiddetli sel, bütün o mızrakları saman çöpü gibi önüne katıp sürükledi.

Bütün mızraklar kayboldu... sopsaysa bir gözcü gibi suyun üstünde duruyordu!

2795. O sopanın himmetiyle o şiddetli sel, şehirden yüz çevirdi, başka bir tarafa akıp gitti.

Bu büyük işi gören Arap beyleri, korkularından hep Mustafa'nın beyliğini tasdik ettiler.

Yalnız hasetleri pek üstün olan üç kişi inanmadı... inatlarından büyücü ve kâhin dediler.

İğreti beylik böyle zayıf olur... Tanrı vergisi olan beylikse böyle yücedir işte.

Ey soyu sopu belli kişi, o mızraklarla sopayı görmediysen o beylerin adları ile peygamberin adına bak.

2800. Onların adlarını kuvvetli, şiddetli ölüm seli sildi süpürdü... fakat Ahmed'in adı ve devleti baki.

AÇIKLAMALAR (Beyitler 2101 - 2800)

B. 2154-2158. İçkinin neden haram edildiğini anlatıyor.

B. 2203. Kelîle ve Dimne C. I, S. 87, B. 899 un izahına bakınız.

B. 2211-2212. "Vatan sevgisi imandandır" diye bir hadis rivayet edilmiş ve buradaki vatanı türlü türlü tefsir etmişlerdir.

B. 2232. Ali, bir gün bir kuyuya ah etmiş, kuyunun suyu acımuş.. su bile Ali'nin ahına tahammül edememiş. Bu hikâye Ferideddin-i Attâr'ın Mantık al-tayr'ında anlatılmaktadır. Ali'ye ait bir kuyu hikâyesi daha vardır. Bir gün, Peygamber'in kendisine söylediği Tanrı sırrına tahammül edemeyerek bir kuyuya söylemiş. Çobanın biri, kuyu kenarında bitmiş olan kamışlardan birini kesip kaval yapmış, kaval çalarken o sır duyulmaya başlamış!

B. 2273. "Hesabınız sorulmadan kendi kendinize sorun.. ölmeden önce ölün" diye bir hadis rivayet edilmiştir. Sofilerde, bu ölüme "Mevt-i ihtiyar" - dileyerek ölmek", asıl ölüm de "Mevt-i ıztirârî - ister istemez ölmek" derler. İhtiyarî ölüm, mecazî varlıktan ölmektir.

B. 2282. "Cehenneme atıldıkları zaman kaynayıp köpüren cehennemden eşek anırması gibi bir ses duyarlar. Cehennem, hiddetinden nerdeyse parçalanır.. oraya bir bölük adam atıldı mı oradaki azap melekleri, size korkutucu gelmedi mi ki, diye sorarlar. Atılanlar derler ki: Evet geldi, geldi ama biz onlara yalancı dedik, Tanrı hiçbir şey indirmemiştir; siz büyük sapıklığa uğramışsınız dedik!" Sure: 67 (Mülk), âyet: 7-9.

B. 2286 dan sonraki başlık. "Önce gizli olan şey onlara açıldı, göründü.. tekrar dünyaya döndürülseler yine yapmayın denen şeylere döner, onları yaparlar; onlar yalancıdırlar." Sure: 6 (En'am), âyet: 28.

B. 2321. Musa, bir gün İsrailoğullarından birisini bir Mısırlı'nın öldürmek üzere olduğunu görüp İsrailoğluna yardım edip Mısır'lıya bir yumruk indirerek öldürüvermiş, anlaşılıp tutulacağından korkmuş, şehirden kaçıp Medyen'de Şuayb Peygamber'e sığınmıştı. Sure:28 (Kasas), âyet: 15 ten itibaren.

B. 2395. Bu beytin aslı şudur:

Çeşm.i ahvel ez yeki diden yakin
Dan ki m'azülest ey hac-i mu'in

acaba beyitteki "muin" kelimesiyle Muineddin Pervane mi kastediliyor. 676 da (1277-1278) Moğollar tarafından öldürülen bu kudretli vezir, Mevlâna'ya pek bağlıdır. "Menakıb al-Arifin" de adı sık sık geçer. Dr. Feridun Nafiz Uzluk tarafından bastırılan ve 114 mektubu ihtiva eden "Mevlâna'nın mektupları" ndan 16, 27, 37, 82, 97, 99, 112, 114 ve 135 incileri Muineddin Pervane'ye yazılmıştır, İstanbul, Sebat (Basımevi, 1937). İhtimal buraları yazdırılırken Muineddin Pervane, huzurdaydı ve Mevlâna ona hitab etti. Bu ihtimali, pek kuvvetli buluyoruz.

B. 2401. Tatlı dilli Padişah kim? İhtimal çok sevdiği ve bağlandığı Senai ve Attar'dan biri.

B. 2420-2422. 99 uncu sure olan ve 8 âyetten ibaret bulunan "Zilzâl suresi" şöyle başlıyor: "Yeryüzü şiddetle deprenmeye, titremeye başlar ve yer, ağırlıklarını çıkarırsa insan, ne oldu bu yeryüzüne der. O gün yeryüzü, kendinde bulunan haberleri söylemeye koyulur." Ayet: 1-4.

B. 2479. "Tanrı'yla ve elçisiyle savaşa girişenlerin ve yeryüzünde fesada çalışanların cezası, mutlaka öldürülmek, yahut asılmak, yahut tersine olarak el ve ayaklan kesilmek, yahut da buldukları yerden sürgün edilmektir. Bu, onlar için dünyadaki horluktur.. ahirette de onlara pek büyük bir azap var." Sure: 5 (Maide), âyet: 33.

B. 2497. Müslümanlıktaki bir inanış da şudur: insanın yaptıklarını yazan melekler vardır, bunlar hiçbir şeyi kaçırmazlar. Bunların yazdıkları kitap kıyamette herkese verilecektir. Yalnız inananların ve sevaplıların amel defteri sağ taraflarından verilecek, inanmayanlarla günahlıların amel defteri ardlarından ve sol taraflarından verilecektir. 84 üncü surede (İnşikak) "Ama kimin kitabı sağından verilirse hesabı kolayca ve çabucak görülür; ehline sevinerek döner. Fakat kimin kitabı ardından verilirse helak olmayı istemeye başlar; yalınlanmış ateşe atılır." Âyet: 7-12. 56 ncı surede de buna ait âyetler vardır (Vakıa, 7-74). Kur'an, bu inanış bakımından kâfirlerle suçlulara "Ashab-ı meysere" ve "Ashab-ı şimal" yani sol taraf halkı, iman sahibi olanlarla, günahsızlara "Ashab-ı meymene" ve "Ashab-ı yemin" yani sağ taraf halkı demektedir.

B. 2502 den sonraki bahis. Müslümanlığa göre kıyametten önce güneş, üç gün doğmayacak, sonra batıdan doğacak, gökyüzünün ortasına kadar gelecek, orada ayla birleşerek, ikisi de kapkara olacaklar, sonra güneş tekrar batıdan batacağı ki bu, kıyametin büyük alâmetlerindedir. Güneş, batıdan doğuncaya kadar tövbe kapısı açıktır ve Tanrı, bir suç işleyip nadim olanların tövbesini kabul eder. Hadiste de aynen böyledir. Bir istiare olması muhtemel bulunan tövbe kapısının mücevherlerle, incilerle bezenmiş iki altın kanadı olduğu, bir kanadından bir kanadına kırk yıllık yol olduğu ve bu kapının batının altında bulunduğu hakkında da bir hadis rivayet edilmiştir. Bu kapının cennet kapılarından birincisi olduğu da söylenmiştir. C. I, S. 351, B. 3532 nin izahına da bakınız.

B. 2521. Cennetin sekiz kapısı vardır ve yavaş yavaş yükselmek ve birbirini kaplamak üzere sekiz tabakadır. Her tabakanın bir adı vardır. Me'vâ cenneti, bu tabakaların ikincisidir. Me'vâ, lügat bakımından varılacak yer, yurt mânasına gelir.

B. 2539 dan sonraki başlık. C. 2, S. 34, B. 364 ün izahına bakınız.

B. 2545. "Şüphe yok ki insan, ancak çalıştığı derecede kazanır; çalıştığı, savaştığı şeyi elde eder." Sure: 53 (Necm), âyet: 39.

B. 2561. "Yazıklar olsun kullara.. hangi Peygamber geldiyse mutlaka onunla alay ettiler." Sure: (Yasin), âyet: 30.

B. 2561-2562. Hakîm-i Senâî ile Attar'ın manzum birer "İlâhîname" leri vardır. Attar'ın "İlâhîname" sini Prof. Dr. H. Ritter, 1940 ta İstanbul, Maarif Matbaasında pek güzel ve nüsha farklarını da gösterir bir tarzda bastırmıştır.

B. 2588. H. Muhammed'in vefat ederken sağ elini kaldırıp şahadet parmağıyla göğe işaret ederek "Ancak en yüce yoldaşa gidiyorum" dediği rivayet edilmiştir.

B. 2597. Asiye, Firavun'un karısıdır, Tanrı'ya inanmış, Musa dinini kabul etmişti. Kur'an'ın 66 inci suresinde (Tahrîm) "Yarabbi, senin yanında cennette bana bir ev yaptır ve beni Firavun'dan ve Firavun'un yaptığı işten ve zâlim kavimden kurtar" dediği anlatılır (âyet: 11).

B. 2628. Bu beyitle başlayan hikâye mufassal olarak ikinci ciltte geçmiştir (S. 30-35).

B. 2670. "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım... bana Tanrı'nız, tek Tanrı'dır diye vahyedildi. Rabbine kavuşmak dileyen iyi işler işlesin ve Rabbine ibadette bir kimseyi bile ortak etmesin." Sure: 18 (Kehf), âyet: 110.

B. 2672. İdris ve İsa peygamberler, ölmeden diri diri gökyüzüne ağmışlardır.

B. 2673. C. I, S. 52, B. 535 in izahına bakınız.

B. 2752. C. I, S. 22, B. 224 ün izahına bakınız.

(2801 - 3500 Beyitler)

Onun nöbetini günde beş defa vuruyorlar... bu, kıyamete kadar her gün böyle sürüp gidecek!
Aklın varsa sana lûtuflarda bulundum... eşeksen eşeğe de asayı getirdim.
Seni bu ahırdan öyle bir çıkarırım ki sopayla başını, kulağını kanlara boyarım!
Bu ahırdaki eşekler de senin cefandan aman bulamıyorlar insanlarda!

2805. İşte sevilmeyen her eşeği yola getirmek, terbiye etmek için sopa getirdim ben!
Seni kahretmek için o sopa, bir ejderha kesilir... çünkü sen de işte ve huyda bir ejderha kesilmişsin.
Sen amansız bir dağ ejderhasısın ama gökyüzü ejderhasına da bak!
Bu sopada cehennemden bir hisse var... kendine gel de aydınlığa kaç.
Yoksa benim dişlerimin arasında kalırsın... benim kahrımdan seni kimse kurtaramaz demektedir.

2810. Tanrı'nın cehennemi nerede demeyesin diye bu, bir sopayken şimdi ejderha olmuştur.
Tanrı kudretini bilip tanıyan cennetle cehennem nerede ki diye sormaz.
Tanrı, nereyi isterse orasını cehennem yapar... gökyüzünün yücelerini kuşa ökse ve tuzak haline getirir.
Dişlerine bir ağrı verir ki bu diş ağrısı cehennem, ejderha dersin. Yahut da tükürdüğünü bal haline kor... bu, cennet ve cennet elbiseleri dersin!
Dişlerinin dibinden şeker bitirir... bu suretle kaderin hükmünü anlar bilirsin!

2815. Şu halde dişlerinle suçsuzları ısırma... çekinemeyeceğin, kurtulamayacağın silleyi düşün.
Tanrı Nil'i Kipti'lere kan haline getirdi... İsrail oğullarını da belâdan korudu.
Buna bak da Tanrının yoldaki akıllı başında kişiyle sarhoşu ayırt ettiğini anla.
Nil bu ayırt edişi Tanrıdan öğrendi de buna ihsanlarda bulundu, öbürünü sıkıca bağladı.
Tanrı lûtfu, Nil'e akıl verdi... kahrı ise Kabil'i sersemleştirdi.

2820. Keremiyle cansız şeylerde akıl yarattı... kahrı ile akıllının aklını aldı.
Lûtfuyla cansız şeyde akıl peydahlandı... kahrı ile bilgi akıllardan kaçtı!
Emriyle oraya yağmur gibi akıl yağdı... bunun akılıysa Tanrı hışmını görüp kaçtı gitti!
Bulut, güneş, ay ve yücelerdeki yıldızlar... hepsi de bir nizamla gelirler, giderler.
Her biri, ancak vaktinde gelir... vaktini ne geciktirir, ne de erken gelip çatar.

2825. Bunu nasıl oldu da peygamberlerden anlamadın sen? Onlar, taş a sopaya bilgi ihsan ettiler.
Bunları gör de diğer cansız şeyleri de şüphesiz bir halde sopaya, taş a kıyas et!
Taş a sopanın itaati meydana çıkar, görünürde öbür cansız şeylerin halinde de haber verir...
Onlar da "Biz, Tanrı'yı biliriz, ona itaat ederiz... hepimiz de tesadüfen halk edilmiş abes şeyler değiliz" derler.
Nil suyuna bak da anla... boğarken iki ümmetin arasını ayırt etti ya!

2830. Yer, nasıl Karun'u kahredip sömürdü; onu nasıl bildiyse Nil'i de öyle bilgi sahibi bil.
Ay da öyle... emri duyunca derhal gökyüzünde yarıldı, ikiye bölündü ya.
Nerede bir ağaç ve taş varsa Mustafa'yı görünce apaçık selâm verdi ya! İşte cansızların hepsini de böyle bil, böyle tanı!

Tanrı varlığını inkâr eden ve âleme evvel, yok diyen Dehri'ye cevap

Dün birisi, âlem, sonradan yaratıldı... bu gökyüzü fânidir, vârisi Hak'dır diyordu.
Bir filozof dedi ki: Sonradan yaratıldığını nasıl biliyorsun? Yağmur, bulutun sonradan yaratıldığını nasıl bilir?

2835. Bu değişip duran âlemden sen, bir zerre bile değilsin... öyle olduğu halde güneşin sonradan yaratıldığını ne bilirsin ki?

Pislik içinde gömülü olan bir kurtcağız, yeryüzünün evvelini, sonunu nereden bilecek?
Sen bu sözü babandan duydu... taklitte aptallığından ona sarıldın?
Sonradan yaratıldığına delil nedir? söyle; yoksa sus, fazla söylenmeye kalkma!
Adam dedi ki: Bu derin denizde bir gün iki bölük halkın bahse giriştiklerini gördüm.

2840. Onlar çekişir bahsederken halk onların başına üşüştü.
Ben de kalabalığın arasına karıştım, onların sözlerini, hallerini anlamak için durdum, bekledim.
Bir bölüğü âlem fânidir... şüphe yok ki bu yapının bir yapıcısı var diyordu.
Öbür bölüğün bu âlem kadimdir, evveli yoktur, yaratıcısı yapıcısı da yoktur... varsa bile kendisidir diyordu.
Tanrıya inanan, yaratıcıyı inkar ettin... geceyle gündüzü getirip götürün ve rızık veren Tanrıya münkir oldun, dedi.

2845. Filozof ben dedi... delilsiz sözü dinlemem, taklide ancak ahmak olan kapılır!
Hadi delilini göster... yoksa bu âlemde delilsiz söz dinlemem ben!
Mümin dedi ki: Delil, canımdadır... canımın içinde gizli delilim var!
Senin gözün zayıftır, hilâli göremezsin; fakat ben görüyorum, bana kızma.
Dedikodu uzadıkça uzadı... dinleyenlerde bu bezenmiş âlemin başına, sonuna hayran olup kaldılar.

2850. Mümin,dostum dedi... gönlümde bir delil var... bence, bu, âlemin sonradan yaratıldığına bir alâmet!
İyice inanmışım... inancımın nişanesi de şu: İyice inanan ateşe bile girse,
Aşıklardaki aşk sırrı gibi ona bir ziyan gelmez, yanmaz, mahvolmaz!
Sözlerinin sırrı, ancak yüzümün sarılığında, zayıflığından anlaşılır.
Yanaklara akan kanlı göz yaşları, sevgilinin güzelliğine delildir.

2855. Filozof, ben halkın hepsine de delil olamayan bu şeylere ehemmiyet vermem, bunları delil saymam, dedi.
Mümin dedi ki: Kalp akçe ile halis akçe bahse girişseler... halis akçe, sen kalpsin; ben halisim, iyiyim dese,
Son sınaama ateştir... bu iki arkadaş ateşe düştüler mi?
Halkın ileri gidenleri de hallerini anlar, alelâde olanları da... herkes, şüpheden kurtulur, onların ne olduklarını iyice
anlar bilir.
Canım, su ve ateş de gizli olan halis akçayla kalpı sınamak, için yaratılmıştır.

2860. Sen ve ben... ikimiz de ateşe girelim... bu işe şaşır kalanlara bakî bir delil olalım!
Ben de, sen de birden denize dalalım... çünkü ben de bu halka bir delilim sen de!
Öyle yaptılar; ateşe girdiler... ikisi de kendilerini kızgın ateşe attılar.
Tanrı var diye iddia eden kurtuldu öbür haramzade yandı, mahvoldu.
Bu haberi müezzinden duy... ham ruhun körlüğünü bir kat daha arttırır!

2865. Ecele,ölümle Mustafa'nın adı yanmamıştır... çünkü o adın sahibi ileriden ileriye uludan ulu!
Bu devirde bahse girişenlerin yüz binlercesi münkirlerin perdelerini yırtmıştır.
Müminle filozof bu işe karar verdiler... mucizelerin devam ettiği zuhur etti; doğru olan galip oldu... bu cevaptan
Anladım ki âlemin evveli vardır, bu gök kubbe sonradan yaratılmıştır diyen haklıdır.
Münkirin getirdiği delilin yüzü daima sarıdır... o inkârın doğruluğuna nerede bir nişane?

2870. Münkirlerin övüldüğü bir minare nerede? Alemde böyle bir minare göster bana da onların doğruluğuna nişane
olsun.
Hani nerede bir mimber ki oraya birisi çıksın da bir münkirin zamanını ansın.
Paraların üstüne basılan peygamber adları, kıyamete kadar onların doğruluğuna alâmettir.
Padişahların paraları değişir durur.. fakat Ahmed'in parası, kıyamete dek sürer gider!
Altın olsun, gümüş olsun... bir paranın üstünde bir münkirin adını gösterene!

2875. Hadi bunu mucize sayma! Peki bir de güneş gibi apaydın olan ve adına Ümmül Kitap denen yüz dilli Kuran'a
bak!
Kimsenin ondan bir harfi çalmaya, yahut sözüne bir söz katmaya ne haddi var, ne kudreti!
Üstünün dostu ol ki üstün olasın... kendine gel be hey azgın, mağluplara dost olma!
Münkirin delili, ancak ve ancak şudur: Ben şu görünen yurttan başka bir şey görmüyorum!
Hiç düşünmez ki nerede bir görünen şey varsa o, gizli hikmetleri haber vermededir.

2880. Her görünen şeyin faydası, faydanın ilaçlarda gizli oluşu gibi o şeyin içinde gizlidir.

**“Gökleri ve yeri ve ikisi arasındakileri hak üzere yarattım” yani onları yalnız görün diye değil,sizin
görmediğiniz mâna ve bakî olan bir hikmet için yarattım âyetinin tefsiri**

Hiçbir ressam var mıdır ki yaptığı resmi, hiçbir menfaat ümidi gözetmeden yalnız resim yapmak için yapsın.
Hem resim yapmak için yapar, hem de uluların büyüklerin bir vesile ile kederlerinden kurtulmalarını ister.
Çocukların neşelenmesini, bu resimle ölüp gitmiş dostların, dostlar tarafından hatırlanmasını diler.
Hiçbir testici yoktur ki içine su konmasını düşünmeden testisini, sırf testi yapmak için yapsın!

2885. Hiçbir kâseci yoktur ki kaseyi ancak kâse olmak için yapsın da içine yemek konmak için yapmasın!
Hiçbir hattat yoktur ki özene bezene yazdığı yazıyı yalnız yazısını, yazısının güzelliğini göstermek için yazsın da
okumak için yazmasın.

Görünen suret gayp âlemindeki surete delâlet eder, o da başka bir gayp suretinden vücut bulmuştur.
Böylece bunları, görüşünün miktarınca ta üçüncü dördüncü, onuncu surete kadar say dur.
Oğul bunla, satrançtaki oyunlara benzer... her oyunun faydasını ondan sonrakinde gör.

2890. Bu oyunu, o gizli oyunu oynamak için, onu da diğer bir oyun için... nihayet o oyunu da bir başka oyun için
oyunlar.
Gözünü böylece etraftan ileriye çevir de ta karşındakini mat edip oyunu kazanıncaya dek ne oyunlar oynayacaksın
hepsini gör.

Merdiven basamaklarına çıkmak için önce birincisine, sonra ikincisine basmak lazım. ikincisi de bil ki üçüncüsüne
çıkmak için kurulmuştur... böyle, böyle merdivenin son basamağına çıkar dama varırsın.
Yemek meni içindir... meni de soy sop üretmek, gönlü gözü aydınlatmak içindir.

2895. Fakat kısa görüşlü adam, ilk işten başka bir şey görmez... akli yerde yetişen otlara benzer, yere mahkûmdur,
gezmez dolaşamaz.

Otu, ha çağırılmışın,ha çağırılmamışın... ayağı toprağa kakılmış kalmıştır.
Rüzgarın tesiri ile başını sallasa da baş sallanmasına aldanma.

Başı, ey seher yeli, duyduk, peki der ama ayağı isyan ediyoruz bırak bizi der.
Kısa görüşlüde gezip dolaşmayı bilmediğinden aşâğılık kişiler gibi sürünüp gider... körler gibi Tanrıya dayanıp adım atar.

2900. Savaşta Tanrıya dayanmaktan ne fayda çıkar ki? Bu tavla oynayan acemilerin Tanrıya dayanmasına benzer. Donup kalmamış olan keskin bakışlarsa, ileriye delip gider, perdeleri yırtıp görür. Bu bakışa sahip olanlar, on yıl sonra olacak şeyi şimdilik, hem de gözleri ile görürler. Böylece herkes bakışı ve görüşü miktarınca gaybı da görür, geleceği de... hayrı da görür şerri de. Gözün önünde ardında bir hail kalmadı mı bütün dünya dümdüz olur, göz, gayp levhini bile okur.

2905. Gözünü ardına çevirdi mi varlığın başladığı zamandan itibaren bütün macera ve âlemin yaradılışı gözüne görünür!
Yer meleklerinin ululuk ıssı Tanrı ile babamızın halife olması hususunda bahse giriştiklerini duyar görür. Ön tarafa baktı mı mahşere kadar ne olacaksa onların da hepsi gözünün önünde canlanır. Şu halde arkaya bakınca aslın aslına kadar... önüne bakınca kıyamete kadar her şey gözüne apaçık görünür. Herkes gönlünün aydınlığı ve cilâsı nispetinde gaybı görür.

2910. Kim gönlünü daha fazla cilâladı ise daha ziyade görür... ona daha fazla suretler görünür. Sen eğer bu arılık Tanrı lûtfu dersin gönlünü arıtmaya muvaffak oluş da onun vergisidir, onun lûtfundandır. O çalışma da o dua da himmet miktarıncadır... "İnsan, ancak çalıştığını elde eder!" Himmeti veren ancak Tanrıdır... hiçbir saman çöpü, padişahın himmetine sahip değildir. Tanrının bir adamı bir işe ayırması, bir işe koşması, dileği, isteği, ihtiyar ve iradeyi men etmek değildir ki!

2915. Fakat talihsizce bir zahmet erdi mi o pılısını pırtısını toplar, küfür ve isyan semtine çeker. Talihli birisine bir zahmet verdi mi o, pılısını pırtısını daha yakına çeker getirir. Kötü yürekli, korkularından savaşta kaçma sebeplerini ele alırlar, onlara yapışırlar. Cesur erlerse yine can korkusundan düşman saflarına hücum ederler. Korku ve tasa Rüstem'leri ileri götürür... o kötü yürekli korkaksa korkusundan olduğu yerde ölür gider.

2920. Belâ ve can korkusu mihenkittir... onun içindir yiğitler, tehlike anında korkaklardan ayırt edilirler.

Tanrı'nın Musa Aleyhisselâm'a "Ey Musa, ben yaratıcı Tanrı, seni seviyorum" diye vahyetti

Tanrı Musa'nın gönlüne vahyetti: "Ey seçilmiş kişi ben seni seviyorum."
Musa ey kerem sahibi dedi: sebebini söyle de neyse onu arttırıyım.
Tanrı dedi ki: Çocuk, anası kendisine kıza bile yine anasına sarılır!
Ondan başka birisinin varlığını bile bilmez... ondan mahmurdur, ondan sarhoş.

2925. Anası ona bir sille indirse yine anasına gelir, ona sokulur.
Ondan başka kimseden yardım istemez... bütün şerri de odur, bütün hayrı da o.
Senin hatırında da hayırdan, şerden bizden başka kimse yok... başka yerlere dönüp bakmıyorsun bile!
Benden başka ne varsa sence taştan, kerpiçten ibaret... ister çocuk olsun, ister genç, ister ihtiyar, hiç kimseye aldırış ettiğin yok.
Namazda "İyyake nâbüdü- yalnız sana taparız" ve belâ vakitlerinde "Senden başkasından yardım istemeyiz" demek de buna benzer.

2930. Bu "İyyake nâbüdü" lûgatte hasırdır ve ancak ziyarı gidermeye münhasırdır.
"İyyake nestaîn" de hasır içindir ve yardım istemeyi yalnız Tanrı'ya hasreder.
Yani bu ayetin mânâsı şudur: Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım isteriz.

Padişahın nedime kızması, birisinin şefaate ederek bağışlanmasını, dilemesi, padişahın bu şefaati kabulü, nedimin, neden şefaate etti diye o adama incinmesi

Bir padişah, nedimlerinden birine kızdı, onun tozunu dumanına katmak, onu mahvetmek istedi. Kılıcını kınından çekti, yaptığı hareketin cezasını verecek, nedimin başını kesecekti.

2935. Kimsede bir şey söyleme, yahut birisinin şefaate edip bağışlanmasını dilemeye kudret yoktu. Yalnız padişah yakınlarından İmadülmülk adlı birisi, Mustafa'casına şefaate kalkıştı; Yerinden sıçrayıp hemen secdeye kapandı... padişah da derhal kılıcını elinden bıraktı.. Dedi ki: "İfrit bile olsa bağışladım... Şeytan bile olsa suçunu örttüm. Ayağını ortaya attın mı atmadın mı? Yüzlerce ziyanda bulunmuş olsa razıyım.

2940. Yüz binlerce kızgınlıktan geçebilirim... senin benim yanımda o derece bir değer vardır. Senin yalvarmana aldırış etmezlikten gelemem... senin yalvarman benim yalvarmam demektir. Yerle gök birbirine karışsaydı bu adamı yine affetmezdim. Vücudunun her zerresi, ayrı, ayrı yalvarsaydı yine başını kılıçtan kurtaramazdı. Fakat bağışladım diye seni minnetli bir hale getirmiyorum ha... yalnız benim yanımdaki değerinin anlatıyorum ey benim yanımdaki değerini anlatıyorum ey benim nedimim!

2945. Bunu sen yapmadın, ben yaptım... ey sıfatları, bizim sıfatlarımızda görülmüş, ey varlığını bize vermiş olan

nedim!

Bu işi sen dileyerek yapmadın, içinden öyle geldi... seni bu işe sevk eden biziz... Çünkü ben, sana kendimi vermiş değilim, sen varlığını bana vermişsin!

"Sen atmadın o taşları... hakikatte Tanrı attı" ayetine mazhar olmuşsun... kendini köpük gibi dalgaya salıvermiş, bırakmışsın!

Mademki lâ oldun, illânın yanında ev kur... şaşılacak şey şu: Hem esirsin hem bey!

Ne verdiysen padişah verdi, sen vermedin... doğruyu Tanrı daha iyi bilir ya, ortada var olan ancak odur.

2950. O nedim zahmetten belâdan kurtuldu, fakat bu şefaatiye öyle bir incindi ki selâm bile vermez oldu.

O ihlâs sahibi kişiden dostluğu kesti... yolda rastlasa yüzünü duvara döner, selâm vermezdi!

Kendisini kurtaran arkadaşına âdeta yabancı olmuştu... halk şaşırды, bu iş, ağızlara yayıldı, hikaye gibi söylenmeye başlandı.

Herkes, deli değilse neden canını satın alan arkadaşı ile dostluktan vazgeçti.

O, onun başını kurtardı, canını satın aldı... ayağının bastığı yer toprak kesilmeliydi.

2955. Halbuki bu tersine hareket etti, ondan vazgeçti, böyle bir dosta kin gütmeye başladı diyordu.

Aralarını bulmak isteyen birisi onu kınadı da dedi ki: Böyle bir öğütçü dosta neden bu cefada bulunuyorsun?

Padişahın o has dostu, senin canını satın aldı, boynun vurulmadı, kurtuldun, fakat seni o kurtardı!

Kötülük bile yapsaydı kaçmaman gerekti... halbuki o temiz ve iyi dost, sana iyilikte bulundu!

Nedim dedi ki: Ben, canımı padişaha feda edecektim... o, neden araya girdi de şefaatte bulundu?

2960. O anda ben Tanrıyla öyle bir haldeydim ki aramıza seçilmiş bir peygamber bile giremezdi!

Padişahın kahrından başka bir rahmet istemem, ondan başka kimseye sığınamam.

Ben, padişaha yüz tutmuş, onu sevmiş, ondan başkasını yok bilmemişim!

Kahır ile başımı kesse bile bana altmış tane can bağışlar!

Benim işim başımla oynamak, arlıktan geçmektir... padişahımın işi de baş bağışlamaktır.

2965. Padişahın eliyle kesilen başa ne mutlu... yazıklar olsun ondan başkasına eğilen başa !

Padişah kahreder de geceyi zift gibi karanlık bir hale sokarsa gece, öyle bir yüce dereceye erer ki binlerce bayram günü olmadan bile arlanır!

Padişahı gören kimsenin padişahın etrafında dönmesi kahrın da üstündedir, lûtfun da; küfürden de üstündür, dinden de!

Buna ait âlemde bir söz yoktur... gizlidir, gizlidir gizli!

Çünkü bu güzel ve temiz adlarla sözler, Âdem kirmanından zuhur etti.

2970. "Allemel'esma" Âdem'e imamdı, fakat ayın lâm elbisesi ile değil!

Âdem başına sudan, topraktan bir külâh koyunca o cana ait adların yüzü karardı.

Suyla topraktan mâna zuhur etsin diye cana ait adlar, harf ve nefes nikabiyle yüzlerini örttüler.

Söz, gerçi bir bakımdan mânayı açar ama on bakımdan da örter, gizler!

Halil'e Cebrail aleyhisselâm'ın "Hacetin var mı? Diye sorması, onun da "Var..var ama senden değil" diye cevap vermesi

Ben, zamanın Halil'iyim, o da Cebrail'dir. Bela çağında onun kılavuzluğunu istemem ben!

2975. O, Halil'e şefaati eden Cebrail'den edep öğrenmedi mi ki? Cebrail Tanrı Halil'ine

"Muradın var mı? Söyle de yardım edeyim... yoksa derhal çekip gideyim"... deyince

İbrahim, "hayır... sen aradan çık. Hakikat meydana çıktıktan sonra vasıta zahmettir" dedi.

Peygamber bu dünya için kulları Tanrıya ulaştırır bir bağıdır. Çünkü o müminlerle Tanrı arasında bir vasıta.

Fakat her gönül, gizli vahyi duyup işitseydi âlemde harf ve sese ne lüzum kalırdı?

2980. Gerçi o, Tanrıdan mahvolmuştur, başsızdır... fakat benim işim ondan da ince!

Onun yaptığı iş Tanrı işidir, ben ona göre zayıfım... doğru, fakat bu iş, yine bana pek kötü görünmede!

Halka lûtfun ta kendisi olan şey, yüce ve nazenin erlere kahırdır.

Şu halde halk, zahmet ve belâlar çekmeli de aradaki farkı görüp anlamalı!

Ey hakikî dost, mânayı anlamaya vasıta olan bu harfler, mânaya erişmiş adama göre dikendir, hordur hakîrdir!

2985. Öyleyse saf ruhun harflerden kurtulması için pek çok belâlar çekmesi, pek anlayışlı olması lâzımdır.

Fakat bazıları bu sestem büsbütün sağır kesilirler, bazıları ise daha yücedir, daha üstün olurlar!

Bu belâ Nil ırmağına benzer, iyilere sudur, kötülere kan!

Kim, sonu daha fazla görürse daha kutludur... daha ciddiyetle işe sarılır, ekin eker de daha fazla meyve toplar.

Çünkü bilir ki bu ekim dünyası, mahşere hazırlanmak, ahirette burada ektiğini toplamak, devşirmek için yaratılmıştır.

2990. Hiçbir bağlantı yoktur ki yalnız o bağ için bağlansın... o bağlantı, bir ticaret elde etmek, bir kâr kazanmak içindir.

Dikkat edersen görürsün ki hiçbir münkirin inkârı, sırf inkâr için değildir..

Hasedinden düşmanı kahretmek, yahut üstün olmayı dilemek, kendini göstermek içindir.

O üstünlük isteği de başka bir tamahladır... hâsılı mânalar olmadıkça suretlerin bir lezzeti olamaz!

İşte onun için "Neden bunu yapıyorsun?" diye sorarsın... çünkü suretler zeytin yağdır mâna ışık.

2995. Değilse bu "Neden" sözü neden? Çünkü suret, ancak o suret için olsaydı "Neden bunu yapıyorsun?" diye sormazdın ki!

Bu "Neden" diye sormak, bir şey öğrenmek içindir... bundan başka bir suretle neden diye sormak kötüdür.

Ey emin adam, bunun faydası, sırrı bundan ibaretse neden hikmetini arıyorsun ya!

Göğün ve yer ehlinin suretleri, ancak bu suretler için yaratılmışsa bunda bir hikmet yoktur ki!

Bir hikmet sahibi yoksa bu tertip nedir... bir hikmet sahibi varsa işi nasıl boş ve abes olabilir?

3000. Doğru, yanlış, bir şey düşünmeksizin ne kimse hamama bir resim yapar, ne bir yeri boyar!

Musa aleyhisselâm'ın Tanrı'ya "Neden halkı yarattın,sonrada onları helak adıyorsun?" diye sorması ve Tanrı'nın cevabı

Musa dedi ki: Ey soru hesap gününün sahibi Tanrı, yapıp düzdün, neden yine bozar yıkarsın?

Cana, canlar katan erler, dişiler yaratırsın... sonra bunları yıkar, mahvedersin; neden?

Tanrı dedi ki: Bu suali inkâr yüzünden, yahut gafletle ve nefesine uyararak sormuyorsun, biliyorum.

Yoksa hoş görmez, gazap eder, bu soru yüzünden seni incitirdim.

3005. Fakat bizim işlerimizdeki hikmetleri, varlık sırlarını araştırıyorsun...

Bunu bilip sonra da halka bildirmek ve her ham kişiyi bu suretle olgunlaştırmak istiyorsun.

Sen bunu biliyorsun ama halka da bildirmek için sormaktasın.

Çünkü bu sual yarı bilgidir. Hiç bilmeyen, bu bilgiden dışarıda kalan bu soruyu soramaz.

Sual de bilgiden doğar, cevap da... nitekim diken de toprakla sudan biter, gül de!

3010. Hem sapıklık bilgiden olur, hem doğru yolu buluş... nitekim acı da rutubetten hâsıl olur, tatlı da!

Bu nefret ve sevgi, aşinalıktan gelir... hastalık da iyi gıdadan olur, kuvvet de!

Tanrı Kelim'i de, acemilere bu sırrı bildirmek, onları faydalandırmak için kendini acemi yaptı.

Bizde kendimizi ondan daha acemi yapalım da bilmez gibi cevabını dinleyelim.

Eşek satanlar, o satışın anahtarını elde etmek için birbirlerine âdeta düşman olurlar, çekişir dururlar.

3015. Tanrı buyurdu ki: Ey akıl sahibi Musa, madem ki sordun gel de cevabını duy.

Ey Musa, yere bir tohum ek de bunun sırrını anla, insafa gel!

Musa tohum ekti, ekin bitti, kemale gelip başaklandı, güzelce, düzgünce yetişti...

Orağı alıp biçmeye başladı. Gaybtan kulağına bir ses geldi:Neden ekiyor, besliyorsun da kemale gelince kesiyor, biçiyorsun?

3020. Musa dedi ki: Yarabbi, burada tane de var saman da... onun için kesiyorum.

Çünkü tanenin saman ambarına konması lâıyk değil... saman da buğday ambarına konursa yazık olur!

Bu ikisini karıştırmak hikmete uygun olamaz. Mutlaka elerken ayırt etmek lâzım.

Tanrı dedi ki: Bu bilgiyi sen kimden aldın da bir harman meydana getiriyorsun?

Musa,Tanrım bana bu temyizi sen verdin dedi... Tanrı dedi ki: Öyleyse bende nasıl olur da temyiz olmaz?

3025. Halk arasında temiz ruhlar da var, topraklara bulanmış kara ruhlar da.

Bu sedeflerin hepsi bir değil... birisinde inci var, öbüründe boncuk!

Buğdayları samandan ayırmak nasıl lâzımsa bu iyiyi de kötüyü de ayırmak vâcip.

Bu âlem halkı, hikmet hazineleri gizli kalmasın, meydana çıksın diye yaratılmıştır.

Ben bir hazineydim dedi Tanrı, hem de gizli... bunu duy da cevherini kaybetme, meydana çıkar!

Hayvani ruhla cüz'î akıl,vehim ve hayal ayrana benzer..bakî olan ruhsa bu ayrandaki gizli olan yağa

3030. Ayrarı içinde yağ nasıl gizliyse, doğruluk cevherinde yalan da gizlidir.

O yalanın, şu fâni tendir... doğrun da Tanrıya mensup olan can!

Yıllardır şu ten ayrarı meydandadır da can yağı onda fâni ve değersiz bir hale gelmiştir.

Nihayet Tanrı, bir elçi kulunu, ayrarı yayığa koyup döven birisini gönderir de,

Bende bir ben gizli olduğunu bileyim diye sıfatla hünerle o yayığı döver.

3035. Yahut da zatından âdeta bir cüz olan bir kulunun sözünü izhar eder de o söz, vahiy arayan kişinin kulağına girer.

Müminin kulağı, vahyimizi kavrar, beller... öyle kulak, insanı Hakk'a davet edenin eşidir, arkadaşidir.

Âdeta çocuğun kulağına benzer; anasının sözleriyle dolar da söze başlar, konuşur.

Çocukta anlayan bir kulak olmazsa anasının sözünü duymaz, dilsiz olur.

Anadan doğma sağır, daima dilsizdir de... söyleyen kişi, sözü önce anasından duymuştur.

3040. Bil ki sağır ve dilsizin kulağı, âfetlerden bir âfetdir.. ne söz dinlemeye kabiliyeti vardır, ne de bellemeye.

Belletilmeden söyleyen Tanrıdır, çünkü onun sıfatları, sebeplerden ayrıdır.

Yahut Âdem gibi ana ve dadı hicabı olmaksızın Tanrı telkini ile söyler.

Yahut da Tanrı belletmesiyle Mesih gibi doğar doğmaz konuşur.

Doğuşundaki zina ve fesat töhmetlerini reddetmek, zinadan doğmadığını anlatmak için dile gelir.

3045. Çalışmada bir hareket gerek ki ayran, gönüldeki yağdan ayrılınsın!
Yağ, ayran içinde âdeta yok gibidir de ayran, varlık alemine bayrak dikmiştir.
Sen de var olarak görünen deriden ibarettir... fâni görünen yok mu?Asıl var olan odur işte!
Yağlanmamış, eskimemiş ayranın varsa dövüp yağını çıkarmadıkça sakın harcama!
Hemen onu bilgiyle elden ele alarak döndüre dur da gizlendiğini meydana çıkarsın.

3050. Çünkü bu fâni olan şey, bakînin delilidir... nitekim sarhoşların yalvarmaları da sâkiye delildir!

Buna dair başka bir misâl

Bayraklardaki aslanların hareketi, gizli bir yelin varlığından haber verir.
Yeller esmeseydi ölü aslan havada nasıl olur da hareket ederdi?
Aslanın hareketlerinden rüzgârın sabah yeli, yahut cenup rüzgârı olduğunu anlarsın... bu hareket, o gizli rüzgârı anlatır.

Şu beden de bayraktaki aslana benzer... düşünce onu her an oynatır durur!

3055. Doğudan gelen düşünce sabah yelidir... batıdan gelen ufunetli cenup yeli!
Bu düşünce yelinin doğuşu, başka doğudur... bu düşünce yelinin batısı, o yandadır!
Ay cansızdır, doğusu da cansız... fakat gönlün doğusu canlar canının canıdır!
Gündüzün doğan şu güneş yok mu... iç âlemini aydınlatan güneşin doğuşundan bir kabuktur, onun bir aksidir ancak!
Çünkü ten, can yalımı olmadı mı ölü gider... artık onca ne gündüz vardır, ne gece!

3060. Beden olmaz, fakat ruh olursa gece ve gündüz bakîdir, düzenlidir.
Nitekim göz, rüyada ay ve güneş olmadığı halde ayı da görür, güneşi de!
Arkadaş uykumuz ölümün kardeşidir... bu kardeşe bak o kardeşi anla!
Sana, rüya ölümün fer'idir derlerse sakın ha, hakikatine erişmedikçe bu sözü dinleme!
Ruhun uykuda öyle şeyler görür ki yirmi yıl uyanık kalsan onları göremezsin!

3065. Rüyanı tâbir ettirmek için bir hayli zaman bilgiç padişahlara koşar,
Şu rüyanın tâbiri nedir diye sorarsın... böyle bir sırta fer'î demek köpekliktir!
Bu söylediğimiz rüya, alelâde halkın gördüğü rüyadır... Tanrıya yaklaşmış erlerin rüyası ile Tanrı seçmesinin, Tanrı yakınlığının ta kendisidir.

Fil gerektir ki uyuyunca rüyasında Hindistan'ı görsün!

Eşek, hiç Hindistan'ı rüyada görmez... çünkü Hindistan'dan ayrılmamış, gurbete düşmemiştir ki!

3070. Fil gibi adam akıllı bir can gerek ki uykusunda iştihakla Hindistan'a gitsin!

Fil Hindistan'ı arar, ister... o yüzden bu istek bu anış geceleyin bir surete bürünüp ona görünür.

"Tanrıyı anın" emrine uymak, bir herzevekilin işi değil... "Tanrına dön " emrine uymak, her kallesin ayağının harcı değil.

Fakat sen meyus olma; file benze! Fil değilsen bile fil olmaya çalış.

Âlemdeki kimyagerlere bak... her an sırça üzerine resim yapanların seslerini duy!

3075. Onlar gök boşluğuna suretler düzerler... benim için senin için işler yaparlar!

Ey tavuk karasına uğramış adam! Yeni yakası misler kokan erleri görmüyorsan şu sana dokunan şeyleri gör bari!

Toprağından her an yeniden yeniye otlar biter; onları gör... her an anlayışına yeni bir şey dokunur; onlara bak!

İbrahim Ethem de rüyada hicapsız olarak bütün gönül Hindistan'ını gördü de,

Zincirlerini kırdı; memleketi birbirine geçirdi, gözlerden kayboldu!

3080. Şu iş Hindistan'ı görmenin nişanesidir... insan, uykusundan sıçrayıp uyanır, deli divane olur.

Bütün tedbirlerin başına toprak saçar... zincirlerin halkalarını kırar geçer!

Peygamberin nuru anlatılırken gönüllerdeki nişanesini söylediği gibi hani...

Dedi ki: Nur, kalbe girdi mi nişanesi şudur: İnsan bu yalan yurttan uzaklaşır, neşeler yurdu olan ahiretten de geçer!

Ey temiz dost, Mustafa'nın bu hadisini anlatmak için bir hikaye söyleyeceğiz, dinle.

Kendisine hakikî padişahlık yüzü gösteren ve "İnsan o gün kardeşinden,anasından,babasından bile kaçar"âyeti hali olan şehzade..bu toprak yığınının padişahlığı,çocuk tabiatlı kişilerindir:onlar,buna kale almak derler..çocuğun biri üstün gelir,toprak yığınının üstüne çıkar,kale benimdir der..öbür çocuklar,ona haset ederler:çünkü toprak çocukların baharıdır.O şehzade,renklerin bağından kurtulduğundan ben bu renkli topraklara aşağılık toprak diyor,altın,atlas ve kemha demiyorum,bu kemhadan kurtuldum,tek renkli gayb âlemine gittim dedi."Biz ona çocukken hüküm ve peygamberlik verdik"âyetine göre Tanrı irşadı için yıllar geçmeye lüzum yoktur..dilediğini emredip derhal yapan Tanrı kudretine karşı kimse kabiliyetinden bahsedemez.

3085. Bir padişahın yiğit bir oğlu vardı... zâhiri de hünerlerle bezenmişti, bânını da.

Bir gece rüyasında çocuğunun ansızın öldüğünü gördü. Padişaha âlemin arılığı tortulu bir hal oldu.

Yanışının tesiri ile gözyaşları bile kurudu, ağlamaya bile iktidarı kalmadı.

Öyle dertlendi, öyle kederlendi ki ah etmeye bile mecali kesildi!

Ölüm isteği ile cesedi, iş görmez bir hal aldı... neyse eceli gelmemiş, ömrü varmış; uykudan uyandı.

3090. Bu sefer de uyanınca öyle bir sevindi ki ömründe öyle bir sevinç görmemişti. Sevinçten ölecekti âdeta... canı ile bedeni sanki ölümle dirim arasında tomruğa vurulmuştu! Bu ışık gam soluğu ile de söner, neşe soluğu ile de... işte sana bir alay, işte sana bir eğlence! O, bu iki ölüm arasında diridir... bu tomruğa vurulmuş olduğu halde gülünecek bir şey! Padişah kendi kendine dedi ki: bu neşeye sebep, o gamdı; Tanrı sebep ihsan etti, sevindim.

3095. Ne şaşılacak şey! Bir hadise bir yönden ölüm, öbür yönden dirim ve sevinç. Şu bir yönden tatlıdır, zevk vericidir. Diğer bir yönden de öldürücü, azap vericidir. Ten sevinci dünyaya mensup olana göre yücelik... fakat ahiret gününe göre noksan ve zeval! Düş yorucu rüyada gülmeyi ağlamaya, hayıflamaya, kederlenmeye yorar. Ağlamayı da sevince, feraha verir ey şen, esen kişi!

3100. Padişah, bu gam geçti gitti ama can, bu çeşit şeylerden kötü şüphelere düşer diye düşünceye daldı. Gül gider de dedi, ayağıma böyle bir diken batarsa hiç olmazsa ondan bana bir yadigâr kalmalı! Yokluğa sayısız, sonsuz sebepler var... hangi yolu kapayalım ki? Isırıcı ölüme yüzlerce pencere var, yüzlerce kapı var... açılırken her biri cik cik etmekte! O ölüm kapılarının acı cik ciklerini haris kişinin kulağı, mal ve mülk hırsından duymaz.

3105. Bir taraftan bedeninin dertleri, kapıların sesi... bir taraftan düşmanların cefası kapıların sesi. Canım efendim, hele bir tıp fihristini oku hastalıkların yalımlı ateşini gör! Bütün o alilerden bu eve yol var... her iki adımda akreplerle dolu bir kuyu var! Rüzgâr şiddetli, ışığım sönmek üzere... çabuk davranayım da onun ışığından bir ışık daha uyandırırım. Bari bu ikisinden biri kalsın da yel, ışığın birini söndürürse onunla eğleneyim.

3110. Ârifler gibi hani... ârif de bu noksan beden kendiliğinden kurtulmak için gönül kandilini yakar da Günün birinde ansızın bu kandil sönerse onun yerine can kandilini koyayım der. Padişah bu işi anlamadı da aldı... fâni kandilin yerine başka bir fani kandile kapıldı!

Padişahın,soyunun kesilmesinden korkarak oğluna bir kız alması

Padişah bunun üzerine, evlensin de soyu sopu üresin diye şehzadeye bir kız almak istedi. Bu doğan, tekrar yokluk âlemine yüz tutarsa o doğanın yerini yine bir doğan tutsun...

3115. Bu doğanın sureti, eğer şu âlemden giderse mânası, oğlunda baki kalsın dedi. Onun için o uyanık padişah, Mustafa "Çocuk, babanın sırrıdır" buyurdu. İşte bu yüzden bütün halk, sevgilerden çocuklarına sanat öğretirler de, Onların kalıpları gözden gizlenince o mânalar âlemde bâki kalsın derler. Tanrı, hikmetiyle istidat sahibi olan her küçük çocuğun doğru yolu bulması için onların hırsına bir ciddiyet vermiştir.

3120. Ben de kendi soyumun devamı için oğluma mezhebi meşrebi iyi bir kız alacağım. Fakat alacağım kızın kötü bir padişahın soyundan değil, temiz bir kişinin soyundan bir kız olmasını isterim. Padişah, zaten bu temiz kişidir... hür olan da odur... ne şehvetin esiridir, ne boğazının. Fakat halk, aksine olarak esirlere padişah adını taktılar... Zenciye Kâfur adı takıldığı gibi hani! Kanlar için çöle kurtuluş yeri, bayağı, nekes ve kutsuz kişiye kutlu adını verirler ya!

3125. Şehvet, kızgınlık ve istek esirine bey, yahut "Sadr ecel – en ulu vezir" dediler. O ecel esirlerine halk, şehirlerde beyler ve "Emîrani ecel – Ulu beyler" adını taktılar. Canı, pabuççuların safında alçalmış, yani mevkiye mala kapılıp kalmış olma "Sadr – Ulu ve baş köşeye geçen vezir" derler. Padişah bir zâhidi seçince bu haber, kadınların kulağına vardı!

Padişahın,oğlu için bir yoksul zâhidin kızını seçip almasına harem ehlinin itirazı ve onların bu akrabalıktan utanmaları

Şehzadenin anası, aklının noksan oluşundan itiraz ederek dedi ki: Evlenmede gerek akıl, gerek nakil, eşit olmayı şart koşmuştur.

3130. Halbuki sen nekesliğinden, cimriliğinden kurnazlık ederek oğlumuzu bir yoksulla akraba yapıyorsun? Padişah dedi ki: Temiz bir kişiye yoksul demek hatadır... çünkü onun kalbi ganidir ve bu da Tanrı vergisidir. Böyle adam, takvasında kanaat bucağına kaçır, yoksul gibi nekesliğinden, tembelliğinden değil! Kanaattan meydana gelen darlık, takvadandır... bu, aşağılık kişilerin yokluğundan, darlığından apayrı bir şeydir. Nekes, bir habbe bulsa başını bile verir... halbuki temiz kişi, himmetiyle altın hazinesine bile bakmaz, terk edip gider!

3135. Hırsından, her çeşit harama kasten padişaha ulu kişiler, yoksul derler. Kadın dedi ki: Nerede onda çeyiz olarak verecek şehir ve kaleler... yahut saçı olarak saçacak inciler, paralar pullar? Padişah, yürü yahu dedi... kim, din gamına düşerse Tanrı, öbür dertleri artık ondan alır. Nihayet padişah üstün geldi, ona yaradılışı güzel ve bir temiz kişinin soyundan bir kız aldı. Kızın güzellikte eşi yoktu... yüzü, kuşluk güneşinden daha parlaktı!

3140. Kızın güzelliği buydu, huyu da güzelliği gibiydi... hasılı ahlâkı o kadar iyiydi ki anlatmaya imkân yok!

Dini avlamaya bak ki onunla beraber güzellik, mal, mevki ve sana fayda veren baht da senin olsun!
Ahiret, bil ki deve katarıdır; dünya malı devenin yükü ve tüyü.Katara sahip oldun mu yn, tüyü de onunla beraber gelir.

Fakat yn alırsan deve senin olmaz ki... deve senin olursa ynn ne değeri kalır?
Padişah temiz ve riyasız soydan gelen o kızı nikhla oğluna aldı.

3145. Fakat kaza ve kader bu ya... o güzelim şehzadeye bir ihtiyar büyücü de âşık olmuştu.
O Kbil'li kocakarı, şehzadeye oyle bir büyü yaptı ki Babil büyücüleri bile bu büyüye haset ederler.
şehzade, o ĉirkin kocakarıya âşık oldu... gelinden de geĉti gveylikten de!
İşte böyle bir kara ifrit, böyle bir Kbil'li karı ansızın şehzadenin yolunu vuruverdi!
O ferci kokmuş doksanlık kocakarı, şehzadenin ne aklını bıraktı, ne ağzını, zavallıda konuşacak iktidar bile kalmadı.

3150. şehzade tam bir yıl o kariya esir oldu... o kokmuş karının ayakkabısının tasmaını pp durdu.
Kocakarının sohbeti, şehzadeyi kesip biĉmekte, eritip mahvetmekteydi... âdeti yarı canlı bir hale gelmişti.
Başkaları onun zayıflığından derde düşerken o büyünün tesiri ile kendisinden bile bihaberdi.
Dünya padişaha zindan kesildi... şehzade ise babası ve akrabası ağlarken glmekteydi!
Padişah pek ĉaresiz kaldı... gece gündüz kurbanlar kestirmede, sadakalar vermekteydi!

3155. Ne ĉare varsa hepsine başvurdu... fakat oğlan, kocakarıya gittikĉe daha fazla âşık oluyordu.
Padişah, bunda mutlaka bir sır, bir hikmet olduğunu, bundan böyle ancak yalvarıp yakarmakla bir ĉare bulunabileceğini iyice anladı.
Secdeye kapanıp "Yarabbi, fermanın yürür... Tanrı mülkünde Tanrıdan başka kimin hükmü geĉer ki?
Fakat bu yosul ĉocuk d ağacı gibi yanıp duruyor... ey merhametli Tanrı, elini tut" demeye başladı.
Nihayet onun Yarab, Yarab demesi, feryad- figan etmesi makbule geĉti... yoldan usta bir büyücü ĉıkageldi.

Padişahın oğlunun Kbil'li bycden kurtulması iĉin ettiği duanın kabul edilmesi

3160. O büyücü uzaktan o ĉocuęun bir ihtiyar kariya esir olduğunu duymuştu.
Bu karının byde eşsiz örneksiz olduğunu ve bir ikincisinin bulunmadığını işitmişti.
Yiğidim, el elin üstündedir... hnerde de, kuvvette de el elin üstündedir arşa varınca!
Ellerin sonu Tanrı elidir... deniz, şüphe yok ki sellerin varıp döküldüğü son yerdir.
Bulutlar da suyu denizden alır... seller akıp gider nihayet ona varır.

3165. Padişah bu oğlan elden gitti dedi. Adam dedi ki: İşte ulu bir derman olarak geldim ya!
Bu büyücülerden hiĉ kimse o kocakarıya eşit olamaz... ancak ben, o yandan geldim, byde bilgim ĉoktur... onunla ben başa ĉıkarım!
Musa'nın eli gibi Tanrı izniyle onun büyüsünü kökünden yıkar, mahvederim.
ĉnk bana bu bilgi Tanrı tarafından verildi... hor hakîr büyücülere şakirtlik ederek öğrenmedim.
Onun büyüsünü bozmak şehzadenin benzinin sarılığını gidermek iĉin geldim ben!

3170. Seher ĉaęında mezarlığa git de orada duvarın yanında kireĉle boyanmış bir ak mezar var.
Orasını kibleye doğru kaz; Tanrının kudretine, kuvvetine bak!
Bu hikâye pek uzundur, sen de usandın... bari fazlasını bırakayım da hulsasını söyleyeyim.
O sıkı düğümleri ĉzd şehzadeyi mihnetten kurtardı.
ĉocuk kendisine gelince koşa, koşa babasının tahtına vardı, yüzlerce mihnetle,

3175. Secdeye kapandı, yüzünü yerlere sürdü... koltuğunda da bir kılıĉ ve bir kefen vardı.
Padişah şenlikler yaptırdı şehir halkı sevindi, o ümidini kesmiş gelinde muradına erdi.
Âlem yeni baştan dirildi, parladı! şaşarım doğrusu o günde bir gündü bugün de bir gün!
Padişah ona oyle bir düğün yaptı ki köpeklerin önüne bile gülsuyu şerbeti konu.
Büyücü kocakarı kederinden geberdi... ĉirkin yüzünü de cehennem Malikine tapşırdı ĉirkin huyunu da!

3180. şehzade o kocakarı benim aklımı nasıl oldu da ĉeldi diye hayretlere düşmüştü!
Güzellikte aya benzeyen ve güzellerin güzellik yolunu kesip vuran gelini görünce,
Aklı başından gitti düşüp bayıldı... tam ĉ gün aklı başına gelmedi!
ĉ gün ĉ gece kendisini kaybetti. Halk onun baygınlığından meraka düştü.
Gl suları ile, ilĉlarla nihayet kendisine geldi... yavaş yavaş aĉıldı, iyiyi, kötüyü anlamaya başladı.

3185. Bir yıl sonra padişah söz arasında ona dedi ki: Oğlum hele o eski sevgiliyi hatırla bakalım!
O seninle beraber yatandı, o yatağı bir hatırla da bu derece vefasız ve acı sözlü olma.
şehzade bırak baba dedi... ben, neşe yurdunu buldum, gurur yurdunun aldanma diyarının kuyusundan kurtuldum.
Mümin yol buldu da karanlıktan Hak nurunun bulunduğu tarafa yüz ĉevirdi mi oyle olur işte!

**şehzade,insanoğludur,Tanrı halifesidir,babasıda meleklerin secde ettikleri,Tanrı halifesi Âdem Safi'dir
Kbil'li kocakarı dünyadır;insanoğlunu babasından büyü yaparak ayırdı;peygamberle veliler de buna
ĉare bulan o hekimdir.**

Kardeş bil ki şehzade sensin bu eski dünyada yeniden doğmuşsun!

3190. Kabil'li büyücü bu dünyadır... erleri bile rengine kokusuna esir etmiştir.

Bu bulanık ırmağa düştün mü her an "Kul eüzü" leri oku kendine üfür de,

Bu büyüden bu ıstıraptan kurtul, sabah, Tanrısına sığın ondan yardım iste!

Dünya, halkı büyü yaparak kuyuya atmıştır da Peygamber onun için dünyaya büyücü demıştır.

Kendine gel bu kokmuş kocakarının kuvvetli büyüleri vardır... sıcak nefesi padişahları bile esir eder.

3195. Gönülde onun tükürüklü üfürükler salan büyücüleri var... büyü düşümlerini düşümleyen odur!

Dünya büyücüsü pek ilginç bir karıdır... onun büyü ipini çözmek herkesin ayağının harcı değil!

Eğer akıllar onun bağıladığı düşümleri çözseydi Tanrı peygamberleri yollar mıydı?

Kendine gel de nefesi kutlu, düşümler çözen, Tanrı dilediğini işler sırrını bilir birisini ara!

Dünya seni de balık gibi oltasına takmıştır... şehzade bir yıl kaldı, sense altmış yıldır o oltadasın!

3200. Tam altmış yıldır onun oltasında mihnetler içindesin... ne bir hoşluğum var, ne bir sünnete uyarsın!

Günahkâr bir bedbahtsın... ne dünyanın güzel, ne vebalden, günahattan kurtulmuşsun!

Dünyanın üfürüğü bu düşümleri pek sıkı düşümlerdi... sen artık tek yaratıcının üfürüğünü iste!

İste de "Ben Adem'e ruhumdan üfürdüm" üfürüğü, seni bundan kurtarsın ve yücel desin!

Büyü üfürüğünü Tanrı üfürüğünden başka bir şey bozmaz... bu kahır üfürüğüdür, o lûtuft üfürüğü!

3205. Tanrının rahmeti kahrından artıktır, ileridir. Sen de ileri olmak istiyorsan yürü, bir ileri gitmiş er ara.

Bu suretle amelleriyle, yahut, hurilerle evlendirilmiş kişilerin mertebesine eriş... ey büyülenmiş padişah işte sana kurtuluş çaresi!

Dünya kocakarısı senin yanında oldukça ve sen, onun işvelerine kapılıp kaldıkça ne onun ağrı, tuzağı çözülür, ne büyü düşümleri.

Ümmetlerin ışığı olan peygamber, bu dünya ile öbür dünyaya ortaklar demedi mi?

Şu halde bununla buluşmak ondan ayrılmaktır... bu bedenin sıhhati, canın hastalığıdır.

3210. Bu geçitten ayrılmak müşküldür, o duraktan ayrılmaksa bil ki daha müşkül!

Nakıştan ayrılmak bile sana güç geliyor... nakkaşından ayrılmak ne kadar güç gelir ya!

Ey aşâğılık dünya ayrılığına sabretmeyen dost, Tanrı ayrılığına nasıl sabredeceksin?

Bu kara sudan ayrılamıyorsun da Tanrı kaynağından ayrılmaya nasıl katlanıyorsun ya?

Bu kara suyu içmedikçe pek dinlenemiyor, esenleşemiyorsun... iyi kişilerden ve onların içtikleri kaynak suyundan ayrılınca halin ne olur?

3215. Bir nefescik Tanrı güzelliğini görsen canın da ateşlere düşer, vücudun da!

Ondan sonra bu suyu cife görürsün... Tanrı yakınlığının debdebesini gördün mü,

Şehzade gibi sevgiline kavuşursun... ayağındaki dikenini çıkarırsın!

Kendinden geçmeye çalış da hemencecik kendini bul... doğrusunu Tanrı daha iyi bilir.

Aklını başına devşir; her zaman kendinle eş olma... her an eşek gibi balçığa düşme.

3220. Bu sürçme, gözünün iyi görmeyişindendir... kör gibi inişi yokuşu göremiyorsun.

Yusuf'un gömleğinin kokusunu kendine senet yap... çünkü onun kokusu gözleri aydın eder!

O gizli suretle o alındaki nur, peygamberlerin gözlerini uzakları görür bir hale getirmiştir.

O yüzün nuru, insanı ateşten kurtarır... kendine gel de öğretti nura kâni olma.

Bu nur, insana ancak içinde bulunduğu zamanı gösterir; bedeni akli ve ruhu uyuz eder.

3225. Görünüşü nurdur ama hakikatte ateştir. Eğer ışık istiyorsan iki elini de bu nurdan çek!

Ancak içinde bulunduğu zamanı ve hali gören göz ve can, nereye giderse gitsin an be an yüzüstü düşer.

Bu çeşit insanlar içinde uzağı gören olsa bile hünersizdir... görür ama uykuda uzağı nasıl görürse öyle görür.

Dere kıyısında dudakların kupkuru... yatar uyursun; su aramak içinde seraba doğru koşup gidersin!

Uzaklarda serabı görür ona koşar... görüşüne âşık olur,

3230. Uykuda arkadaşlarına gönlü gözü açık olan benim, perdeleri deler, her şeyi görürüm ben...

İşte bak, şimdi de o tarafta su gördüm... hadi, koşalım, oraya varalım diye atar tutarsın... halbuki o gördüğün seraptır senin.

Her adımda bu güzelim sudan biraz daha uzaklaşırsın... koş, koş seni aldatan o seraba gûya yaklaşır, fakat hakiki sudan uzak düşersin.

Azmin, bu sana gelmiş, akmış ulaşmış olan hakiki suya tam bir perde!

Nice kişiler vardır ki ulaşmak istedikleri yerden hareket eder oraya varmak için yola düşerler.

3235. Uyuyan kişinin ne gördüğü şey işe yarar, ne söylediği lâf! Gördüğü şey de söylediği söz de bir hayalden başka bir şey değildir, ondan elini çek.

Uykun gelmişse yolda uyu... Tanrı hakkı için, ancak Tanrı yolunda yat.

Olur ya, belki bir yolcu, rastlar da seni hayallerden, uykudan kurtarır.

Uyuyan kişinin düşüncesi, kılı kırk yarsa fayda yok... o incelikle yine köy yolunu bulamaz.

Uyuyan kişinin düşüncesi, ister iki kat olsun, ister üç kat... yine hata içinde hatadır, yine hat içinde hat.

3240. Ona hiç çekinmeden dalgalar gelir vurur da o, yine upuzun çöllerde koşar durur!

Su, ona şah damarından yakındır da o susuzluktan yanar yakılır!

Kıtlık yılında halk açlıktan ölürlen müflis ve ayali kalabalık olduğu halde neşeli ve sevinçli olan zâhîde;sevinç zamanı değil,yüzlerce baş sağlığı vermek zamanı deyince zâhidin umrumda bile değil demesi

Hani şunun gibi: Kıtlık yılında bir zâhid, bütün kavim ağlayıp sızlarken gülerdi.
Dediler ki: "Gölünecek yer değil... kıtlık, müminlerin kökünü kurutmada,
Rahmet bizden gözünü yumdu... ova, kızgın güneşin tesiri ile yandı, kavruldu!

3245. Başlar üzümler simsiyah oldu... ne yerde bir nem var, ne yukarıda ne aşağıda.
Halk, bu kıtlıktan, bu azaptan sudan çıkmış balık gibi onar onar, yüzer yüzer ölmeye...
Müslümanlara acımıyor musun? Müminler kardeşler... yağları da birdir etleri de... hepsi bir vücuttur.
Bedende bir uzuv ağrıyıp incinse bütün beden ağrır, incinir... ister sulh çağında olsun, ister savaş; bu, budur."
Zâhit dedi ki: Bu, sizin gözünüze kıtlık görünüyor... fakat bence yeryüzü cennet gibi, ben böyle görüyorum.

3250. Ben her ovada, her yerde ta bele kadar boyu atmış gürbüz başaklar görmekteyim.
Başaklar seher yeli ile dalgalanmada... ova pırasayla dopdolu!
Acaba doğru mu diye sınıyor, elimi uzatıyor, onları yokluyor, tutuyorum... artık ben, nasıl elimi keser gözümü çıkartırım?
A aşâğılık kavim, siz, ten Firavununun dostusunuz... onun için Nil size kan görünmede.
Hemencecik akıl Musa'sına dost olasınız kan görmez, ırmak suyunu görürsünüz.

3255. Babanla aranda bir şey geçti mi babanı köpek gibi görürsün, gözüne böyle görünür!
Baban köpek değildir senin; o cefanın tesiri ile öyledir; öyle bir merhametli adam bile sana köpek görünür!
Kardeşleri Yusuf'a haset ediyorlar kızıyorlardı... bu yüzden onu kurt şeklinde gördüler.
Fakat babanla barıştın da kızgınlığın gitti mi köpek ortadan kalkar, baban, sana ateşli bir dost olur.

Bütün âlem aklıküllün suretidir..aklıkülle aykırı hareket ettin,cefada bulundun mu dünya,senin gamını arttırır;nitekim babanla da çok defalar bozuştun mu onu gördükçe kederlenirsin,yüzünü görmek istemezsin,halbuki bundan önce gözünün nuruydu,canının huzuru!

Bütün âem, aklı küllün suretidir.. bütün insanların babası odur.

3260. Birisi aklı külle karşı küfranını artırırsa bütün âlem ona köpek görünür.
Bu babayla uzlaş, asiliği bırak da su ve toprak, sana altın döşeme görünsün.
Bununla uzlaşırsan içinde bulunduğün hal ve zaman, âdeti kıyamet kesilir.. gözünün önünde gök de değişir yer de!
Ben daima bu babayla uzlaşmış haldeyim... onun için şu âlem, bana cennet görünmede!
Her zaman yeni bir suret, her an yeni bir güzellik görmedeyim... yeni görmekle de elem ve usanç kalmaz, insan daima yeniden yeniye neşelenir durur.

3265. Ben cihanı nimetlerle dopdolu görüyorum... sular kaynaklardan coşup akmada...
Bu suların sesleri kulağıma geldikçe aklımı gönlümü sarhoş etmede!
Dallar tövbecar dervişler gibi oynuyor... yapraklar, çalgıcılar ve şarkı okuyanlar gibi el çırpıyor.
Ayna, keçeden yapılmış kılıf içindeki şimşek gibi parlayıp durmada... artık ayna görünürse nasıl olur?
Ben, bunun binde birini bile söyleyemiyorum; çünkü her kulak, şüphelerle dolu!

3270. Vehme göre bu söz müjdedir... fakat akıl der ki: Müjde ne demek bu benim halimdir zaten.

Uzeyr aleyhisselâm'ın oğullarının,kendisinden babalarının ahvalini sormaları,Uzeyr'in evet gördüm demesi..bazılarının onu tanıyıp kendisinden geçmesi,tanımayanların da "Bu ,bize müjde verdi,ş kendinden geçme de ne oluyor ?"demeleri

Hani Üzeyr'in çocukları gibi... yolda babalarının ahvalini soruşturmaktaydılar.
Onlar ihtiyarlamışlardı, babaları ise gençti... derken babaları ansızın önlerine çıkiverdi.
Ona "Ey yolcu bizim azimizden bir haberin var mı acaba?
Birisi bize onun bugün geleceğini, bizi ümitsizliğe düşürdükten sonra bugün erişeceğini söyledi" dediler.

3275. Üzeyr dedi ki: Evet benden sonra gelecek... çocuklardan biri bu müjdeyi işitince sevindi.
Ey muştucu şadöl diye bağırdı. Bir tanesi Üzeyr'i tanıdı;
A sersem, müjdenin yeri mi ki? Şeker madeninin tam içine düştün deyip kendisinden geçti, yere yığıldı.
Bu, vehme müjdedir ama akla göre vuslatın ta kendisi... çünkü vehim gözü perdelidir, hakikati göremez.
Kâfirlere derttir, müminlere muştucu... fakat işin iç yüzünü gören göz göre vuslatın ta kendisi.

3280. Çünkü âşık, anı daimde daima sarhoştur... hâsılı küfürden de yücedir o, imândan da!
Küfür, içteki kuru kabuktur, imân içteki lezzetli kabuk!
Küfür de, imân da... ikisi de onun kapıcısıdır... çünkü o içtir küfürle din, ikisi de kabuktur.
Kuru kabukların yeri ateştir... içe yapışık kabuksa hoştur lezzetlidir.
İç gelince: Zaten o, hoşluk mertebesinden de yüksektir... lezzetler veren odur.

3285. Bu sözün sonu yoktur; geri dön de Musa'm denizin dibinde toz koparsın!
Bu sözler alelâde halkın aklına göre söylendi... geri kalanı ise gizlenmiştir!

A töhmetli kişi, senin akıl altının paramparça... böyle bir altına nasıl mühür ve damga vurayım?
Aklın yüzlerce mühim işe dağılmış... binlerce isteğe mala mülke bölünmüş!
Bu cüzleri âşkla bir araya toplamak gerek ki Semerkant ve Dımışk gibi hoş bir hale gelsin!

3290. Onları en küçük parçasına kadar toplar şüpheden arınırsan sana padişah sikkesi basılabilir.
A ham kişi, ağırlıkta bir miskalı geçersen padişah senden bir altın kadeh düzer.
O kadehte padişahın hem adı, hem lâkapları, hem de resmi olur ey vuslat dileyen.
Nihayet sevgilin sana hem ekmek olur, hem su... hem ışık kesilir, hem güzel, hem meze olur, hem şarap!
Kendini derle topla da ne varsa sana söyleyebileyim.

3295. Çünkü söz söylemek, tasdik edilmek içindir... Tanrıya şirk koşan can, doğruya inanmaz.
Feleğin abes şeylerine bölünmüş olan can, altmış sevda ortasında müşterek bir hale gelmiştir.
Artık, böyle kişiye bir şey söylenemez, ona karşı susmak daha iyidir... çünkü ahmaklara verilecek cevap sükûttur.
Bunu bilirim ben... bilirim ama ten sarhoşluğu ağzımı, ben istemediğim halde açar.
Aksırık ve esnemekle de bu ağzın, istemediğin halde açılır ya, işte öyle!

”Ben her gün Tanrı’ya yetmiş kere istiğfar ederim”hadisinin tefsiri

3300. Peygamber gibi hani... ”Söylemeden hakikatleri saçmadan dolayı her gün yetmiş kere tövbe ederim.
Fakat o sarhoşluk tövbemi bozar... bu elbiseler soyan beden sarhoşluğu, tövbemi unutturur” dedi.
Çok eski zamanların ahvalini izhar etmek için Tanrının hikmeti, sır bilen kişiye bir unutkanlık verir.
Gizli sırlar, ”Yazılan yazıldı kalem de kurudu” kaynağından coşan bir ırmak kesilir, bunca davullarla, bayraklarla ortaya çıkar!

Ey insanlar, sonsuz rahmet her an akmaktadır fakat siz uykudasınız, anlamıyorsunuz!

3305. Uyuyan kişinin elbisesi, ırmak suyunu içer de uyuyan, uykuda serap arar!
Orada belki su vardır ümidi ile koşar durur... ve bu düşünceyle suya varacak yolu kendi kendine kaybeder gider!
Çünkü orada der, buradan uzaklaşır... bu hayale kapılır, hakikatten ayrılır!
Bunlar güya uzağı görürüler, fakat ruhları uykudadır... ey yolcular acıyın bunlara!
Ben insana uyku getiren bir susuzluk görmedim... ancak akılsız kişinin susuzluğu uyku getirir!

3310. Akıl zaten ona derler ki Tanrı yaylasında yayılmış, Tanrı nimetlerini yemiş olsun... Utaritten gelen akla akıl demezler!

Aklı cüz’i mezara kadar olan şeyleri görür.. öbür kısım da velilerle peygamberleri taklideder.

Bu aklın ileri görüşü, mezara kadardır... fakat gönül sahibinin aklı sur üfürülünceye dek olacak şeyleri görür.
Bu akıl, mezardan, topraktan ileriye geçemez... bu ayak, şaşılacak şeylerin bulunduğu sahaya gidemez.
Bu ayaktan, bu akıldan bez, yürü... kendine gaybı görür bir göz ara da berhudar ol.
Üstada bağlanan kitap şakirdi olan kişi, Musa gibi yeninden, yakasından parlayacak nuru nereden bulacak?

3315. Bu bakış, bu akıl, adama ancak baş dönmesi verir... bırak görüşü artık da bekle bakalım!
Söz söylemeden yücelik aramayın... bekleyen kişiye dinlemek söylemekten yeğdir.
Belleme mevki de bir nevi şehvettir ve her çeşit şehvet, yolda puttur.
Her fuzuli kişi, Tanrının fazlına, ihsanına erişebilseydi Tanrı, bunca peygamber yollar mıydı?
Cüz-i akıl, şimşek ve aydınlık gibidir... şimşeğin verdiği aydınlıkla vahye erişebilir misin hiç?

3320. Şimşeğin ışığı yol göstermeye yaramaz... o ağla diye buluta bir emirdir!
Bizim akıl şimşeğimiz de ağlamak içindir... yokluğun, varlık iştiyaki ile ağlamasına yarar.
Çocuğun aklı, yazı yazarların etrafında dön dolaş der ama insan, kendi kendine bir şey bellemez.
Hastanın aklı hastayı doktora çeker, götürür ama kendisi, derdine derman olamaz!
İşte bak... şeytanlar gökyüzüne çıkmak ister, kulaklarını yukarı âlemdeki surlara dikerler.

3325. O sırlardan az bir miktarını çalarken hemen gökten şahaplar gelir, onları sürer.
Gidin de onlara; gidin... yeryüzüne peygamber gelmiştir; ne istiyorsanız ondan isteyin, ondan elde edin.
Değer biçilmez inciler istiyorsanız ”Evlere kapılarından girin!” kapı halkasını dövün, kapıda durun... gökyüzü damından sizlere yol yok!
İhtiyacınızı bu uzun yoldan gideremezsiniz... biz, sırların sırlarını topraktan yaratılan kulumuza verdik.

3330. Hain değilseniz onun huzuruna gelin... boş kamışsanız bile onun himmetiyle şeker kamışı olun!
O kılavuz, senin toprağından yeşillikler bitirir... bu, Cebrail’in atının nalından uzak bir iş değil!
Bir Cebrail’in atının ayağına toprak olursan yeşillik kesilir, yenilenir tazelenirsin!
Samiri, buzağı hamuruna canlar bağışlayan yeşilliği koydu da o yeşillik, altından yapılan o buzağıda bir inci haline geldi, buzağı adeta canlandı!
Canlandı da içindeki o yeşillik öyle bir ses verdi ki düşmanlara bir sınama oldu!

3335. Sır ehline emin olarak gelerseniz doğan gibi başınıza geçirilen külâhtan kurtulursunuz.
Doğanı miskin ve çaresiz bir hâle getiren ve gözünü, kulağını örten üsküf,
Doğanın bütün meyli, kendi cinsine olduğundan gözünü bağlamak, kendi cinsini göstermemek içindir.

Fakat doğan, kendi cinsinden vazgeçti de padişaha dost oldu mu doğancı, onun gözünü açar, başından üsküfünü çıkarır.

Tanrı da şeytanları, gözetleme yerinden...aklı cüz-iyi kendi müstakil reyinden,

3340. Pek başbuğluk davasında bulunma... sen, reyinde müstakil değilsin, ancak gönlün şakirdisin ve istidadın var diye sürer!

Der ki: Yürü gönüle git... çünkü sen gönlün cüzüsün; kendine gel, sen âdil padişahın kulusun!

Ona kulluk etmek, sultanlıktan iyidir... çünkü "Ben ondan hayırlıyım" sözü, şeytan sözüdür.

Be aşağılık, Âdem'in kulluğu ile İblis'in kibrine bak da aradaki farkı gör.

Âdem'in kulluğunu seç. Yol güneşi olan peygamber bile "Nefsini aşağılayan kişiye ne mutlu" dedi.

3345. Tuba gölgesini gör de güzelce uyu... o gölgeye baş koy da serkeşlik etmeden uykuya dal!

Nefsi aşağılama gölgesi, güzel bir yatılacak yerdir... o arılığa istidadı olana hoş bir uyku verir.

Bu gölgeyi bırakır da benlik tarafına gidersen çabucak asi olur, azar, yolunu kaybeder gidersin!

“Ey inanlar,Tanrı ve rasulü hükmetmeden önce bir işe hükmetmeyin,kesip atmayın”âyeti. Peygamber değilsen ümmet ol..Padişah değilsen tebaa ol!

Şu halde yürü şeyhin, emrinin gölgesi altına git; sus emre uy!

Böyle yapmadın mı istidat ve kabiliyet sahibi bile olsan kâmilik davasına kalkıştığınan değişir, çarpılır, istidat ve kabiliyetini kaybedersin!

3350. Sır bilen ve haberdar olan üstada serkeşlik edersen istidattan da olursun!

Şimdilik ayakkabı dikiciliğine razı ol, sabret... yoksa sabretmezsen yamacı, eskici olur kalırsın!

Eskicilerde sabır ve hilm olsaydı hepsi de öğrenir, yeni ayakkabı diker, ayakkabıcı olurlardı.

Çok çalışır, çok didinirsen nihayet usanır da sen kendin, akıl bir bağımsız meğerse dersin!

Felsefeye kapılan adam gibi hani... o da ölüm gününde akı, kolsuz kanatsız gördü de,

3355. Kararsızca itiraf etti o zaman... dedi ki: Zeka ile atımızı saçma ve asılsız yerlere sürdük!

Gururlandık aldandık da erlerden baş çektik... hayal denizinde yüzdük durduk.

Halbuki ruh dininizde yüzgeçlik hiçmiş... burada Nuh'un gemisine girmekten başka bir çare yokmuş.

O peygamberler padişahı da böyle buyurdu: Bu kül denizinde, bu okyanusta gemi benim!

Yahut da benim can gözüme varis olan, doğrulukta benim yerime geçen halifemdir.

3360. Yiğit, gemiden yüz döndürmemem gerek... işte biz, denizdeki Nuh gemisiyiz!

Kenan gibi her dağa gitme... Kuran'dan "Bu gün kurtuluş yoktur "ayetini duy!

Gözün bağı da bu gemi, onun için sana aşağı, düşünce dağın da pek yüksek görünmede!

Aman ha aman bu alçacık gemiye hor bakma... Tanrının buna gelip duran ihsanına bak.

Düşünce dağının yüceliğine de pek bakma... çünkü onu bir dalga altüst ediverir!

3365. Eğer Kenan'san, sana bunun gibi iki yüz nasihat versem yine bana inanmazsın!

Bu sözü Kenan'ın kulağı nereden kabul edecek? Onu Tanrı mühürlemiş gitmiş.

Tanrının mühürlediği kulağa öğüt mü girer? Sonradan olan şey, ezeli hükmü nasıl değiştirir?

Fakat Kenan değilsin ümidi ile yine sana bir hoş söz söyleyeyim:

Nihayet bunu ikrar edeceksin, bari kendine gel de ilk güne bak, son günü gör!

3370. Son günü görebilirsin sen... yalnız sonu gören gözünü yıpratma, kör etme.

Kim kutlucasına işin sonunu görürse hiçbir an yolda sürçmez.

Her an bu düşüp kalkmayı istemiyorsan bir erin ayak bastığı toprağı gözüne çek.

Onun ayağının bastığı toprağı gözüne sürme yap da bu külhaniliği başından at!

Çünkü bu şakirtlikte, bu yokluğa düşmeyle iğne bile olsan Zülfikar kesilirsin.

3375. Her seçilmiş erin ayak bastığı toprağı gözüne sürme gibi çek; o toprak, gözünü hem yakar, hem aydınlatır.

Deve gözü ıslansın diye diken yer de onun için gözü nurlar saçar!

Katırın deveye "Ben yol yürürken yüzüstü düşü düşü veriyorum,halbuki sen az düşüyorsun,bu neden diye sorması,devenin cevabı

Katırın biri bir gün bir deveyle buluştu... ikisi de bir ahıra düştüler.

Katır dedi ki: "Ben tepede, düzde, pazarda, köyde çok düşüyorum.

Hele dağ terekesinden aşağı inerken her zaman korkumdan tepe taklak kapanırım.

3380. Sense yüz üstü pek az düşersin... bu neden? Yoksa senin arı canın devletlik mi ki?

Ben her an tepesi üstü düşer, dizimi vurur, yüzümü, dizimi kanlara bularım!

Palanım, yüküm baş aşağı olur; kiracıdan da daima dayak yerim.

Hani az akıllı adam gibi... o da aklının kıtlığından günahından tövbe eder... her an da tövbesini bozar.

O tövbe bozan reyindeki, azmindeki gevşekliğinin yüzünden zamanede İblise maskara olur.

3385. Her an yükü ağır olan ve taşlık yolda gitmeye savaştan topal beygir gibi tepesi üstüne düşer.

O ters huylu, tövbesini bozduğu için kafasına gaybtan tokatlar yer durur.

Sonra tekrar gevşek azmiyle tövbe eder... fakat Şeytan "Ne yaptın?" der demez tövbesini bozar. Pek zayıftır... fakat kendisini öyle ulu görür, öyle kibirlenir ki Tanrıya ulaşanlara bile hor bakar! Ey deve, sense mümine benzersin; yüz üstü az düşer, burnunu az vurursun!

3390. Sende ne var ki afete uğramıyorsun... sürçmüyor, yüz üstü az düşüyorsun? Deve dedi ki: "Her kutluluk Tanrıdandır ama benimle senin aranda çok fark var! Benim başım yüce, iki gözüm yücelerini görüyor... yüce görüş sahibini zarardan korur. Ben dağın başındayken dağın eteğini görürüm... her çukuru, her düzü kat, kat görürüm. Nitekim o ulu er de eceline kadar başına ne gelecekte gördü.

3395. Yirmi yıl sonra neler olacak o iyi huylu bütün bunları bilir. Hattâ o takva sahibi yalnız kendi halini görmez... batıdakilerin halini de görür, doğudakilerin halini de! Nur, onun gözünde, gönlünde yurt tutar... neden mi dedin? Vatan sevgisi yüzünden! Hani Yusuf gibi... o da ayın, güneşin kendisine secde ettiğini önce rüyasında gördü. On yıl önce hattâ daha önce gördükleri Yusuf'un başına geldi.

3400. "Mümin Tanrı nuru ile görür" sözü saçma değil... Tanrı nuru, gökleri bile delip geçer. Senin gözünde o nur yok... yürü, sen hayvani duygulara kapılıp kalmışsın! Sen, gözünün zayıflığından ayağının önünü görürsün... zayıfsın kılavuzun da zayıf! Elle ayağa kılavuzluk eden gözdür... basılacak tutulacak yeri de o görür, basılmayacak tutulmayacak yeri de o! Sonra bir de benim gözüm pek aydıdır... bir de şu var: Yaradılışım tertemizdir benim.

3405. Çünkü ben, helâlzadeyim... zinadan olma ve sapıklardan değilim ben. Sense şüphe yok ki zinadan olmasın... yay kötü oldu mu ok eğri gider!"

Katırın,devenin cevaplarını tasdik edip onun üstünlüğünü ikrar etmesi,ondan yardım dileyip doğru bir yürekle ona sığınması,devenin katıra iltifatı,yol göstermesi ve babacasına,padişahcasına ona yardım etmesi

Katır doğru dedin ey deve dedi... bu sözü söyler söylemez de gözleri yaşlarla doldu. Bir müddet ağladı, devenin ayağına kapandı; dedi ki: Ey kulların Tanrısınca seçilmiş er, Lûtfetsen de beni kulluğa kabul etsen ne ziyana girersin?

3410. Deve, mademki huzurumda ikrar ettin dedi... yürü, zamanenin âfetlerinden kurtuldun. İnsafa geldin, belâdan halâs oldun; düşmandın muhabbet ehline katıldın! Kötü huy zaten senin aslında yoktu... aslı kötü olandan inattan, kötülükten başka bir şey gelmez. Fakat aslında kötülük olmayan ve iğreti olarak kötü huylara sahip olan, kötülüğünü ikrar eder, tövbe etmeyi diler. Âdem peygamber gibi. Onun işlediği o pek ehemmiyetsiz suç da iğreti idi de derhal tövbe etti.

3415. Fakat İblisin suçu, asli olduğundan canım tövbeye yol yoktu ona. Yürü, kendinden de kurtuldun, kötü huydan da, cehennem alevinden de halâs oldun, yırtıcı hayvanların dişlerinden de! Yürü, şimdilik devleti elde ettin, kendini ebedi bir kutluluğa attın. "Kullarımın arasına katıl" devletine eriştin, "Cennetime gir" kumaşını dokudun! Kulları arasına girmeye yol buldun, gizli bir yolda ebedi cennete sokuldun.

3420. "Bize doğru yolu göster" dedin; doğru yolda elini tuttu seni ta cennete kadar götürdü. Ey aziz kişi, ateşin, nur oldun... koruktun yaş ve kuru üzüm oldun. Tanrı doğrusunu daha iyi bilir ya, yıldızın güneş kesildin...neşelen artık! Ey Hak ziyası Hüsamettin, balını tut, süt havuzuna at da, O süt, bozulmadan kurtulsun... lezzet denizinde lezzeti büsbütün fazlalaşsın.

3425. Elest denizinde ulaşsın. Deniz oldu mu her türlü bozulmadan kurtuldu demektir. Süt, bal denizine akacak bir yol bulursa da artık hiçbir âfete uğramaz, ekşiyip kesilmez. Ey Tanrı aslanı, aslançasına bir kükre de o kükreyiş ta yedinci göğe çıksın! Fakat usanmış bıkmış canın ne haberi olur ki? Fare, aslan kükreyişini ne bilsin? Gönlü deniz gibi engin ve yaradılışı iyi olanların istifadesi için ahvalini altın suyu ile yaz!

3430. Bu cana canlar katan söz, Nil suyudur... Yarabbi sen onu Kipti'nin gözüne kan göster!

Kipti'nin, Beni İsrail kabilelerinden birine mensup olan bir adama "Dostluk ve kardeşlik hatırı için kendi niyetine Nil'den bir testi doldur,dudağıma dayada içeyim.Çünkü siz İsrailoğulları,kaplarınızı kendiniz için doldurdunuz mu arı duru su oluyor,biz Kipti'ler doldurduk mu kan kesiliyor"diye yalvarması

Duydum ki bir kipti, susuzluktan bunalıp İsrail oğullarının birisinin evine geldi; Dedi ki: Seninle dostum, arkadaşım... bugün de bir hacetim var, senden istemeye geldim. Çünkü Musa büyüclük, afsunculuk etti... nihayet Nilin suyu bize kan kesildi. İsrail oğulları alınca duru su oluyor, içiyorlar... halbuki Kipti'nin gözü bağlanmış, ona kan oluyor.

3435. Kıpti kavmi işte buracıkta susuzluktan ölüp gidiyor. Bu, ya bahtsızlığından, ya kendi kötülüğünden!
Kendin için bir tas su doldur da bu eski dost suyundan içsin senin!
Çünkü o, kendin için doldursan kan olmaz temiz ve duru su olur!
Ben de sana tâbi olarak su içmiş olayım... tâbi olan kişi, tâbi olduğu kişinin lûtfuyla dertten kurtulur.
İsrail oğlu peki canım efendim dedi... sana bir hizmet edeyim, istediğini yapayım a gözümün nuru!

3440. Senin muradına gideyim, seni sevindireyim... kulun, kölen olayım da hürlük edeyim!
Tası Nil'den doldurdu, ağzına dayadı, yarısını içti.
Sonra tası su isteyene doğru eğdi, sen de iç dedi... su derhal kara kan kesildi.
Tekrar kendi tarafına eğdi, kan su oldu... Kıpti kızdı alevlendi.
Bir müddet oturdu... hiddeti geçince dedi ki: Ey ulu kılıç,

3445. Ey kardeş, şu düşümün açılmasına çare nedir?İsrail oğlu dedi ki: Bunu takva sahibi içers.
Takva sahibi da Firavun'un gittiği yoldan usanan, Musa'laşan kişidir.
Musa'ya uy, Musa kavmi ol da bu suyu iç... ayla uzlaş da ay ışığını gör.
Tanrı kullarına kızgınlığından gözünde yüz binlerce karanlık var!
Kızgınlığını yatıştır da gözlerini aç, neşelen... dostlarından ibret al da üstat ol!

3450. Sende Kaf dağı gibi küfür varken nasıl olur da Nil'den avucuna su almada bana tabi olabilirsin sen?
Dağ iğne deliğinden geçer mi hiç? Geçer... ancak tek bir iplik haline gelirse!
Dağı tövbenle saman çöpü haline getir de suçları bağışlananların kadehini güzelce al, hoş bir hal de çek gitsin.
Fakat bu hileyle onu nasıl içebilirsin ki Tanrı, onu kafirlere hâram etmiştir.
A iftiralara uğramış iftiracı, hileyi düzeni yaratan Tanrı, nasıl olur da senin hilene, düzenine kapılır?

3455. Musa kavminden ol... hilenin faydası yok... senin hilen yel ölçmekten ibaret!
Suyun haddimi var, Tanrı emrini terk etsin de kafirlere su olsun!
Sen sanıyor musun ki ekmek yemektesin? Yılan zehri, ömür törpüsü yiyorsun sen!
Fakat sevgilinin buyruğunu terk eden kişiye nasıl yarar?
Sanır mısın ki Mesnevi sözlerini okuyasın da ucuzca, bedavaca duyusun, anlayasın!

3460. Yahut hikmet sözleri ve gizli sırlar, kolayca kulağına girsin ağzına gelsin!
Duyarsın, duyarsın ama sana masal gibi gelir... dışyüzünü duyarsın, iç yüzünü değil!
Bir güzel, başına, yüzüne çarşafını örtmüş, senden yüzünü gizlemiş!
İnadından Kuran, sana nasıl gelirse Şehname yahut Kilile ve Demine de öyle gelir!
İnayet sürmesi gözünü aydınlatır, açarsa doğrucuyla mecazı o vakit ayırt eder, anlarsın!

3465. Yoksa koku almayan adama mis de bir, fıski da... değil mi ki koku almıyor!
Ululuk ıssı Tanrının sözünü okumaktan maksat kendini usançtan, elemden kurtarmaktır.
Çünkü vesvese ve gussa ateşi, bu sözle yatıştır... bu söz, insanın derdine deva olur.
Bu kadar bir ateşi söndürmede akılcıca duru ve temiz su da birdir, sidik de!
Vesvese ateşini, su da sidik de... her ikisi de uykunun, dert ve gussa ateşini söndürmesi gibi söndürür.

3470. Fakat Tanrının ruhlı sözü olan bu temiz suyun,
Candan bütün vesveseleri tamamı ile giderdiğini bilsen gönül, gül bahçesinin yolunu bulur, o bahçeye varır.
Çünkü Tanrı kitaplarının sırrından bir koku alan, bağlarda, dere kıyılarında uçar durur.
Sen yoksa velilerin yüzünü de bizim gördüğümüz gibi midir sanırsın?
Peygamber bile müminler nasıl oluyor da benim yüzümü göremiyorlar diye hayrette kaldı.

3475. Halk, nasıl oluyor da yüzümün nurunu görmüyorlar? Halbuki o nur, doğu güneşinin nurunu bile aştı...
Yok, görüp duruyorlarsa bu şaşırma nedir? diyordu. Nihayet o yüz, gizlilikler âlemindeydi diye vahiy geldi.
Yüzünü kâfirler görmesin diye sence ay ama halka göre bulut.
Bu şaraptan halk ve ileri gelenler içmesin diye sence tane ama halka göre tuzak!
Tanrı, "Onlar sana bakarlar" fakat hamam duvarındaki resimlere benzerler... "Bakarlar da görmezler" dedi.

3480. Ey resme tapan, resim de o iki sönük gözle sana bakar,öyle görünür.
Onun huzurunda terbiyeni takınırsın... fakat onun hiç aldırış etmediğini görünce neden bana riayet etmiyor ki diye hayretlere düşersin.
Neden bu güzel resim, sorularına cevap vermiyor... neden verdiğim selâmı almıyor?
Ben, ona yüzlerce secde ettiğim halde neden o, bir lûtfedip başını, sakalını oynatmıyor dersin?
Tanrı da dış âlemde görünmez, baş oynatmaz ama buna karşılık içine öyle bir zevk verir ki,

3485. O zevk, iki yüz baş sallamaya değer... işte akıl ve can böyle baş sallar!
Çalışıp çabalar akla hizmet edersen aklın sana yapacağı şey şudur: Seni doğru yola ulaştırır; bu yola ulaşma vesilelerini artırır.
Tanrı sana açıkça baş sallamaz ama seni başlara başbuğ yapar!
Tanrı, sana gizlice öyle bir şey verir ki bütün dünyadakiler sana secde ederler.
Nitekim bir taşta da değer verdi mi o taş, yani altın, halka göre yüce olur.

3490. Bir katra su, tanrı lûtfuna nail olur da inci kesilir, altını bile geçer.
Beden topraktır, fakat Tanrı ona bir ışık verdi mi âlemi kaplamada, dünyayı zapt etmede ay gibi üstat olur.
Kendine gel... bu hükümdarlar, bir tılsımdan, ölü bir resimden ibarettirler. Fakat bakar gibi görünürler de ahmakların yollarını keserler.
Bakar, göz kırpar gibi görünürler de aptallar, onlara bir varlık verir, onları delil edinirler!

Kıpti'nin,İsrailoğlundan hayır dua dilemesi,İsrailoğlunun da Kıpti'ye hayır duada bulunması,duasının kerem sahiplerinin kerem sahibi,merhametlilerin merhametlisi Tanrı tarafından kabul edilmesi

Kıpti dedi ki: Sen bana bir duada bulun... çünkü benim gönlüm kapkara, bu yüzden de o ağız yok!

3495. Dua et de belki bu gönlün kilidi açılır... çirkin, güzeller meclisinde yer alır.
Çarpılmış kişi dua bereketiyle güzelleşir... yahut da bir şeytan, yeniden melek olur!
Yahut da kuru dal, Meryem'in elindeki kuvvetle misler kokar, yaş bir hale gelir, meyve verir!
İsrailoğlu o anda secdeye kapandı da dedi ki: Ey Tanrı, ey aşikâr ve gizli işleri bilen!
Kul, senden başka kimin huzurunda el kavuşturur? Dua da senden, duayı kabul etmede senden!
3500. Önce duaya meyil veren de sensin... sonradan duayı kabul eden de sen!

AÇIKLAMALAR (Beyitler 2801 - 3500)

B. 2833. Dehri (Athe), Tanrı yoktur diyen adamdır. Tanrı varlığını inkar eden mesleklerine de Dehriye mesleği (Âtheisme) denir. Dehri'ce âlem, sonradan yaratılmış değildir, ezeli ve ebedidirler.

B. 2880 den sonraki başlık. "Gökleri ve yeri ve ikisinin arasında olanları ancak doğrulukla ve hak üzere, aynı zamanda da bir müddet için yarattık. Kâfir olanlar, korkutuldukları şeye aldırış etmez, ondan yüz çevirirler." Sure: 46 (Ahkaf), âyet: 3.

B. 2906. Tanrı Âdem Peygamber'i yaratacağını meleklerle söyleyince melekler "Yeryüzünde fesat yapacak ve kan dökcek bir mahlûk mu yaratacaksın? Biz sana hamdederek seni tenzih ve takdis etmekteyiz" demişler, Tanrı da "Sizin bilmediğinizi ben bilirim" demiştir (Sure: 2, Bakara, âyet: 30).

B. 2929-2932. Fatıha - başlangıç suresinin 5 inci âyetidir.

B. 2947. C. I, S. 60, B. 615 in izahına bakınız,

B. 2960. H. Muhammed'in "Öyle bir vaktim olur, o anda Tanrı'yla öyle bir hale gelirim ki, oraya ne Tanrı'ya yaklaşip bir melek sıgar, ne şeriatle gönderilmiş bir peygamber" dediği rivayet edilmiştir.

B. 2970. C. I, S. 121, B. 1234 ün izahına bakınız.

B. 2973 ten sonraki başlık. Nemrut, İbrahim Peygamber'i ateşe atıracağı sırada Cebrail gelip İbrahim'e bir isteğin var mı? diye sormuş, İbrahim, var ama senden değil demiş. Cebrail, peki, Tanrı'dan istesene deyince halimi biliyor, istememe hacet yok ki, demiş! C. 3, S. 406-407, B. 4215-4219 un izahına bakınız.

B. 3043. C. 3, S. 170, B. 1794 e bakınız.

B. 3072. "Ey iman edenler, Tanrı'ya iek çok anın; onu akşam sabah tespih edin." Sure 33 (Ahzâb), âyet: 41-42.

B. 3082-3084. Peygamber'in "Nur, kalbe girdi mi kalb sevinir, genişler" dediği, bunun alâmeti nedir diye soranlara da "Aldanış, gurur yurdundan uzaklaşmak, neşe yurduna gitmeye hazırlanmak, ölüm gelmeden ölüme hazırlanmak" diye cevap verdiği rivayet edilmiştir.

B. 3084 ten sonraki başlık. Kur'an'ın 80 inci suresinin (Abese 34 ve 35 inci âyetleridir. Aynı başlığın sonundaki âyet şudur: "Ya Yahya, kitabı kuvvetle al! Biz Yahya'ya, çocuk olduğu halde hüküm kudreti, Peygamber'lik verdik." Sure: 19 (Meryem), âyet: 12.

B. 3179. Cehennemdeki azap meleklerinin başı ve cehennemin kapıcı ve koruyucusu olan meleğin adı Malik'tir.

B. 3191-3194. Kur'an'ın son sureleri olan 113 ve 114 üncü surelerin mânaları şunlardır: "De: Sabahı meydana getiren Rabbime sığınırım, yarattığı mahlûkların şerrinden, her tarafı kaplayan gecenin o zamanki şerrinden.. düğümlere üfrenlerin şerrinden, hasetçinin hased ettiği zamandaki şerrinden." "De: insanların Rabbine sığınırım, Padişah'ına, Tanrı'sına sığınırım, görünmez şeytanın vesveselerinden, ki insanların kalblerinde o vesveseleri meydana getirir. Cinlerden ve insanlardan sığınırım!" Bu surelerin ilkine Felâk, ikincisine Nâs suresi derler. Rivayete göre Peygamber'e büyü yapmışlar, bir ipi düğüm düğüm düğümleyip bir kuyuya atmışlar. Bunun üzerine bu sureler inmiş,

Peygamber, Ali'yi o kuyuya gönderip bunları okutmuş ve büyüünün tesiri kalmamış.

B. 3193. "Dünyadan sakının... nefsim kudret elinde olan Tanrı'ya andolsun ki dünya, Harut'la Maruttan daha ziyade büyücüdür" diye bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3203. C. 3, S. 379, B. 3935 e bakınız.

B. 3206. "İnsanların cinsi, cinsiyle kopuşunca" yani kıyamet kopunca, Sure: 81 (Tekvir), âyet: 7.

B. 3214. "Dünya ile ahret, iki ortak kadındır. Birini razı ettin mi öbürü kızar" mealinde bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3214. "Şüphe yok ki iyiler, mizacı kâfur mizacında olan şarabı kadehlerden içerler." Sure: 76 (Dehr), âyet: 5.

B. 3241. "Biz, şüphe yok ki insanı yarattık, içinden ne vesveseler kuruyor, biliriz... ve biz, ona boynundaki şah damarlarından daha yakınız." Sure: 50 (Kaf), âyet: 16.

B. 3258 den sonraki başlık ve bahis. Akl-ı kül ve cüz'î akıl. C. I, S. 186, B. 1899 un izahına bakınız.

B. 3270 den sonraki bahis. Uzeyr Peygamber. C. 3, S. 167, B. 1792 nin izahına bakınız.

B. 3299 dan sonraki başlık. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3327. C. I, S. 160, B. 1628 in izahına bakınız.

B. 3331. C. I, S. 224, B. 2258 in izahına bakınız.

B. 3344. H. Muhammed'in "Ne mutlu nefsinin alçaltana" dediği rivayet edilmiştir.

B. 3347 den sonraki başlık. "Ey iman edenler, hiçbir şeyde kendinizi Tanrı'dan ve elçisinden ileri sürmeyin, Tanrı'dan çekinin... şüphe yok ki, o, duyar, bilir.

B. 3418. C. I, S. 55, B. 568 in izahına bakınız.

B. 3420. "Sen bizi doğru yola götür, doğru yolu göster." Fatiha - Başlangıç suresi, âyet: 6.

B. 3463. Şehname, meşhur İran şairi Firdevsi' nin manzum İran destanıdır. 400 Hicrîde (1009-1010) Mahmut Gaznevî'ye sunmuştur, Kelile ve Dimne'den bahsettik.

B. 3479. "Onları doğru yola çağırırsanız duymazlar... onları sana bakıyor görürsün, halbuki onlar görmezler de!" Sure: 7 (A'râf), âyet: 198.

B. 3497. Meryem, Ruhülkudüs'ten gebe kalıp doğum zamanı gelince, bana şimdi ne diyecekler? Keşke ölüp gitsem, unutulsaydım da başıma bu iş gelmeseydi diye bir sahraya gitmiş ve orada bir kuru hurma ağacına yapışmıştı. Kendisine ağacı silk de kuru hurma ağacından yaş ve taze hurmalar dökülsün diye ses geldi. Ağacı silkince hakikaten hurmalar döküldü, Sure: 19 (Meryem), âyet: 22-25.

(3501 - 3855 Beyitler)

Evvel de sensin, âhır da sen... bizse arada söze bile gelmeyecek hiçin hiçi!
Böyle söylenip dururken nihayet leğeni damdan düştü... gönlü kendinden geçti.
Dua ederken tekrar kendisine geldi... "İnsan, ancak çalıştığını elde eder!"
O dua ile meşgulken Kıpti'nin yüreği coştı. Ansızın bir nara attı, bir kükredi.

3505. Dedi ki: "Durma, hemen bana iman ederken ne diyeceğini öğret de derhal eski zünnarımı keseyim!
Canıma bir ateştir saldılar... bir şeytana , candan bir iltifattır ettiler.
Senin dostunum seni görmeden duramam... Tanrıya hamt olsun bu dostluk, nihayet elimi tuttu.
Sohbetlerin bir kimya idi herhalde... gönül evinden ayağın eksik olmasın!
Sen cennet fidanından bir daldın... ona yapıştım da beni cennete dek götürdü.

3510. Bedenimi kapıp götüren bir seldi... bu sel, beni de lûtf ve ihsan denizinin kıyısına dek ilettiler.
Su ümidiyle sele doğru gittim; fakat denizi gördüm, kile kile inciler elde ettim."
İsrailoğlu ona hadî, şimdi su al diye tas getirdi. Kıpti dedi ki: Yürü git sular gözümde hor hakîr oldu.
"Tanrı müminleri satın aldı" sırrından bir şerbet içtim ki artık kıyamete kadar susamam ben!
Irmaklara kaynaklara su ihsan eden, içimde bir kaynaktır coşturdu!

3515. Ciğerim susuzluktan yanıp kavrulmakta, su istemekteydi... şimdi öyle bir himmete nail oldu ki suyu hakir görmede!
"Kaf hâ yâ ayn sâd" vadindeki doğruluğa delil olarak Tanrı, Kâfi adının "Kef"i oldu.
Kâfiyim, sana bütün hayırları, sebepsiz, başkasının yardımını vasıta etmeden veririm.
Kâfiyim, seni ekmezsiz tutuyorum... ordusuz, askersiz sana beylik, padişahlık ihsan ederim...
Bahar olmadığı halde sana nergis ve ağustos gülü verir; kitapsız ustasız sana bilgiler belletirim...

3520. Kâfiyim, ilaçsız sıhhat verir; mezarı, kuyuyu meydan haline getiririm...
Musa'ya bütün âlemin başına indirsin diye bir sopa verir; kuvvet kudret bağlarım...
Musa'nın eline bir nur, bir parlaklık veririm ki güneşe bile tokat atar!
Sopayı yedi başlı yılan haline getiririm... hem öyle bir yılan ki erkek bir yılanın belinden gelmemiş, dişi bir yilandan doğmamış.
Nil suyuna kan karıştırmam; kudretimle suyunu kan haline getiririm.

3525. Nil suyu gibi neşeni gam haline getiririm de bir daha neşeye yol bulamazsın.
Sonra tekrar imanını yeniledim mi yine Firavundan bezersin.
Görürsün ki rahmet Musa'sı gelmiş... kan gibi görünen Nil, onun yüzünden su olmuş!
İçten ipin ucunu bırakmazsan zevk Nil'in hiç kan kesilmez.
Ben, iman edeyim de bu kan tufanından bir su içeyim diyordum.

3530. Ben ne bilirdim ki Tanrı beni değiştirecek, gönlümü başka bir hale koyacak da beni Nil yapacak!
Başkalarının gözünde eskisi gibiyim ama benim gözüme akıp duran bir Nil görünmede!
Nitekim bu âlem de Peygamberin gözüne tespihe gark olmuş görünmede... bize göreyse aptalca durup duruyor.
Onun gözüne bu âlem aşk ve ihsanla dolmuş görünüyor; başkasının gözüne ise ölü ve cansız.
Yukarı olsun, aşağı olsun onca her yer, hızlı hızlı yürümede... o, taştan topraktan nükteler duymada!

3535. Halbuki halka bunların hepsi kapalı... her şey ölü görünmede... ben, bundan daha ziyade şaşılacak bir perde görmedim.
Bütün mezarlar bizce bir. Fakat velilerin gözünde kimisi cennet bahçesi, kimisi cehennem çukuru!
Halk, Peygamber ekşi suratlı; neden böyle niye zevki yok ki derlerdi.
İleri gelenlerse derlerdi ki: Sizin gözünüze öyle görünüyor o.
Bir zamancağz bizim gözümüzle bakın da "Heletâ" daki gülüşleri görün hele!

3540. O ters şey, armut ağacının üstünde öyle görünür... a genç ağaçtan in de bak!
O armut ağacı, varlık ağacıdır.. sen orada oldukça sana yeni şey eski görünür.
O ağacın üstünde oldukça âlem pis bir dikenlik, kızgın akreplerle, yılanlarla dopdolu bir yer görünür.
Fakat ağaçtan inersen derhal âlemi gül yüzlü dilberlerle, dadılarıyla, tayalarla dolu görürsün!

Kötü karının, kocasına o görünen kötü hayaller, armut ağacının üstünden adamın gözüne öyle görünür.. aşağıya in de hayaller gitsin demesi. Birisi, o adamın gördüğü hayal değildi ki derse şu cevabı veririz: Bu misaldir, mesel değil. Misalin bu kadar oluşu da kâfi. Eğer armut ağacına çıkmasaydı ister hayal olsun, ister hakikat gördüklerini görmeyecekti ya!

Bir kadın oynaşı ile aptal kocasının gözü önünde sevişip buluşmak istiyordu.

3545. Kocasına a iyi talihli kişi, ağaca çıkıp meyve toplamak istiyorum dedi.
Ağaca çıkınca kocasına baktı ağlamaya başladı.

Dedi ki: A merdut ahlâksız... üstündeki lûti kim?

Karı gibi onun altına yatmışsın... meğerse sen ne ibneymişsin!

Kocası senin başın döndü galiba... çünkü burada benden başka kimse yok dedi.

3550. Kadın o üstüne binen kalpaklı herif kim, söyle hele diye birkaç kere daha sordu, söylendi.

Adam, a kadın ağaçtan in; başın döndü; adam akıllı bunadın sen dedi.

Kadın, ağaçtan indi; kocası ağaca çıktı. Kadın da oynaşını göğsüne çekti.

Kocası bağırdı: A orospu maymun gibi üstüne çıkan o adam kim?

Kadın burada benden başka kimse yok ki dedi... kendine gel, senin başın döndü galiba, saçmalama.

3555. Adam, bu sözü birkaç kere söylediye de kadın, "Bu armut ağacından olacak!

Ben de armut ağacının üstüneyken öyle şeyler gördüm be hey kaltaban!

Aşağıya inde bak... benden başka kimse yok, bütün bu hayaller armut ağacından!

Şaka ve lâtife bir şey belletmeye yarar... onu ciddi gibi dinle; görünüşte lâtife oluşuna kapılma!

Her ciddi şey, maskaralara göre maskaralık, şakadır... fakat akıllara göre de lâtifeler, ciddidir.

3560. Akıllı kıt olanlar armut ağacı ararlar... fakat bu armut ağacından o armut ağacına uzun bir yol var!

Armut ağacından inde yürümeye koyul... senin gözün de kamaşmış yüzün de!

Bu ağaç, benliktir... evvelki varlıktır. İnsan, bu varlıkla kaldıkça gözü şaşı olur, olmayacak şeyler görür.

Fakat armut ağacından indin mi düşüncede de bir eğrilik, sapıklık kalmaz, gözde de sözde de!

O vakit bu ağacı, dalları yedinci kat göğe kadar yücelmiş büyük bir devlet ağacı olmuş görürsün.

3565. Aşağıya indin de ondan ayrıldın mı Tanrı, rahmetiyle o ağacı değiştirir.

Bu aşağıya inme, bu tevazu yüzünden Tanrı gözüne doğru bir görüş kabiliyeti verir.

Doğru görüş kolay ve bedava olsaydı Mustafa Tanrıdan bu görüşü diler miydi?

Dedi ki: "Yarabbi, yukarıda olsun, aşağıda olsun, her cüzü bana olduğu gibi göster!"

Aşağıya indikten sonra yine o ağaca çık... çünkü artık o ağaç, "OL" emriyle değişmiş yeşermiştir.

3570. Musa'nın ağacına dönmüştür bu ağaç! Pınlı pırtını Musa'nın bulunduğu yere çekersen görürsün ki,

Bu ağacı ateş yeşertir, neşeli bir hale kor... dalı, "Şüphe yok ben Tanrım der durur!"

Gölgesinde bütün hacetler reva olur... işte ilâhî kimya böyledir.

Artık o benlik, o varlık helâl olur sana... çünkü onda ululuk ıssı Tanrının sıfatlarını görürsün!

Eğri ağaç doğrulur, Tanrıyı gösterir... "Kökü yerededir dalları budakları gökte!"

Musa'nın -Allah'ın selamı üzerine olsun- hikayesinin kalanı

Ona mühim vahiyle haber geldi: "Şimdi eğriliği bırak, doğru ol".

3575 - Bu beden ağacı, Musa'nın asasıdır; ona, "Onu elinden at" diye buyruk geldi.

Böylece onun hayrını ve şerrini görürsün; ondan sonra Allah'ın emriyle onu al.

Atmadan önce o, sopadan başka bir şey değildi; onun emriyle alınca güzelleşti.

O, önce kuzuya yaprak düşürürdü; o aldanmış topluluğa mucize gösterdi.

Firavun'a bağlı olanların başına hakim oldu; sularını kan etti; onları, ellerini başlarına vuran yaptı.

3580 - Yaprak yiyen çekirgeler sebebiyle tarlalarından kıtlık ve ölüm yükseldi.

Neticede gözü yeşilliklere düştüğünde, Musa'dan elinde olmadan dua yükseldi:

"Madem bu topluluk doğru olmayı istemiyor, bütün bu mucize ve çalışmak niçindir?"

Emir geldi: "Nuh'a tabi ol; açıklanmış sonu görmeyi bırak.

Onu görmezlikten gel; çünkü yola çağıransın, "Duyur" emri var; bu boş değildir.

3585 - En az hikmet, senin bu ısrarınla o inat ve asiliklerin ortaya çıkmasıdır.

Böylece Hakk'ın yol göstermesi ve yoldan çıkarması, bütün topluluklara aşikar olur.

Çünkü varlıktan amaç, -gerekleri- açığa çıkarmaktır; onu, öğüt ve azgınlıkla denemek gerekir.

Şeytan azgınlığa ısrar etmekte; şeyh doğru yola götürmekte ısrar et-mekte.

O keder verici iş art arda olunca Nil, baştanbaşa tamamen kan oluyordu.

3590 - Firavun, kendi başına Musa'ya geldi; boyu iki büklüm olmuş ona yal-ıyordu:

"Ey sultan! Bizim yaptığımızı yapma; bizim söz söylemeye yüzümüz yok.

Senin için parça parça olurum, kabul buyur; ben izzete alışkınım, bana sert davranma.

Ey emin kişi! Haydi; acımayla dudağını kımıldat, bu ateşli ağız kapansın."

-Musa dedi:- "Ya Rabbi! O, beni aldatıyor; o, sana aldananı aldatıyor.

3595 - Dinleyeyim mi? Veya ben de ona hile yapayım; o parçacı, aslı bilsin.

Zira her düzen ve hilenin aslı, bizim yanımızdadır; toprakta olanın aslı göktedir."

Hak buyurdu: "O köpek, ona da değmez; köpeğe uzaktan kemik at.

Haydi! O asayı salla, topraklar çekirgenin yok ettiğini geri versin.

O çekirgeler anında kararsın, böylece halk Allah'ın değiştirmesini gör-sün.

3600 - Çünkü benim sebeplere ihtiyacım yok; o sebep, perde ve örtü içindir.

Böylece tabiatçı kendini ilaca verir; müneccim yıldızaya yönelir.
Böylece münafık hırsından işsizlik korkusuyla erkence çarşıya gider.
Kulluk etmemiş ve yüzünü yıkamamış cehennem lokması, lokma arar olmuş.
Halkın canı, kuru ot otlayan o kuzu gibi yer ve yenilir.

3605 - O kuzu otlar, kasap "Bizim için murat otunu otluyor" diye sevinir.
Yemek yemede cehennemini işini yapıyorsun; kendini onun için şişmanlatıyorsun.
Kendi işini yap, hikmet rızkını otlar, haşmetli gönül şişmanlasın.
Bedenin yemesi, bu yemeye engeldir; can, tacir gibidir; beden de yol kesici gibi.
Tacirin mumu, yol kesen kişi odun gibi yandıında parlar.

3610 - Sen, akılsın ve geri kalanı akla örtüdü; kendini kaybetme, boş yere çalışma.
Bil ki her şehvet/arzu şarap ve afyon gibidir; akla örtüdü ve akıllı ondan dolayı ahmaktır.
Akla sarhoşluk sadece şarap değildir; arzuya bağlı şey, gözü ve kulağı kapatır.
O şeytan şarap içmekten uzaktı; o, kibirlenme ve inkarla sarhoştur.
Sarhoş, olmayanı görendir; bakır ve demir olan şey, ona altın görünür.

3615 - Ey Musa! Bu sözün sonu yoktur; dudağını oynat, bitki yeşersin."
Musa da öyle yaptı ve o anda da yer, başak ve iri daneyle yeşillendi.
Kıtlık görmüş ve şiddetli açlıkla ölmüş o topluluk, yemeğe üşüştü.
Er kişi, insan ve hayvan, ihsandan birkaç gün doyarcasına yedi.
Karınları doyduğunda, nimete kavuştuklarında ve o zaruret gidince asi oldular.

3620 - Nefis, bir Firavun'dur, dikkat et! O eski küfrünü hatırlamaması için onu doyurma.
Nefis, ateşin harareti olmadan güzelleşmez; kor gibi olmadıkça demiri dövme; sakın!
Beden, açlık olmadan hareket etmez; -açlık olmadan etsin dersin o zaman- bil ki dövdüğün, soğuk bir demirdir.
Ağlasa ve inleye inleye sızlansa da, o Müslüman olmayacak. Dikkat et!
O, Firavun gibidir; kıtlıkta yalvararak Musa'nın önüne öylece baş koyar.

3625 - İhtiyacı olmayınca azar. Eşek yük atınca, çifte vurur.
Onun işi o ah ve ağlamalarla ilerleyince, o zaman bunu unuttur.
Yıllarca bir şehirde bulunan bir adam, bir zaman uykuya dalar;
O, iyi ve kötüyle dolu başka bir şehir görür, kendi şehri hiç hatırına gelmez:
"Ben oradaydım; bu yeni şehir, benimki değil; burada rehinim" diye.

3630 - Bilakis daima bu şehirde doğup, buraya alışık olduğunu bilir.
Hayret! Şaşılacak şey midir, ruh da önceden doğup kaldığı vatanları,
Hatırlamazsa? Çünkü bu dünya, rüya gibidir; bulutun yıldızı kapattığı gibi, -insanı- örter.
Özellikle bu kadar şehri dolaşmış, idrakinden tozlar süpürülmemiş -durumdayken-.
İstekle çalışmamış ki gönlü berraklaşsın ve macerayı görsün,

3635 - Gönlü sır deliğinden başını çıkarsın, açık gözü önü ve sonu görsün.

İnsanın başlangıçtan itibaren yaratılış halleri ve konakları

Önce cansızlar ülkesine geldi; cansız oluştan nebat/bitki haline ulaştı.
Yıllarca nebat halinde ömür sürdü; savaştan dolayı cansızlık halini hatırlamaz.
Nebât halinden hayvanî hale geçince, nebat hali hiç hatırına gelmez.
Sadece nebata doğru özellikle bahar ve çiçek zamanı arzusu olduğunda hatırlar.

3640 - Süt içmeye olan isteklerinin sırrını bilmeyen çocukların, annelerine olan meyli gibi;
Her yeni müridin, bahtı genç yüce şeyhe aşırı isteği gibi.
Bunun cüz'î/parça akı, o küllî/bütün akıldandır; bu gölgenin hareketi, o gül dalındandır.
Gölgesi, sonuçta kendinde yok olur; o zaman istek ve arayışın sırrını bilir.
Ey talihli! Bu ağaç salınmazsa, diğer dalın gölgesi nasıl salınır?

3645 - Bildiğin yaratıcı, yine onu hayvanî halden insanlığa çekip götürüyordu.
Böylece ülkeden ülkeye gitti, neticede şimdi akıllı, bilgili oldu ve olgunlaştı.
Önceki akıllar hatırında yoktur; yine bu akıldan da -başka hale- dönüşecektir.
Bu hırs ve istek dolu akıldan kurtulunca, şaşılacak yüz binlerce akıl görür.
Uyumuş ve öncesini unutmuş olsa da onu, o unutmama halinde hiç bırakırlar mı?

3650 - Yine onu, o uykusundan uyandırır; kendi haline alaylı güler:
"Rüyada çektiğim ne üzüntüydü? Doğru halleri nasıl unuttum?
O üzüntü ve hastalığın uyku işi, hile ve hayal olduğunu nasıl bilemedim?"
Dünya uyuyanın rüyası gibidir; uyuyan kişi, bunun sürekli olduğunu sanır.
Sonuçta ansızın ecel sabahı doğar, zan ve hile karanlığından kurtulur.

3655 - Kalış mekanını ve yerini görünce, o üzüntülerinden dolayı kendisini gülme tutar.

Rüyada/dünyada iyi ve kötü gördüğün her şey, mahşer günü birer birer belli olacak.
Bu dünya uykusunda yaptığın, uyanıklık anında sana görünür;
Neticede bu yaptığının, bu rüyada kötü yapmak olduğunu ve senin için yorumu bulunmadığını sanmayasın.
Ey esire zulmeden! Hatta bu gülüş, tabir gününde ağlama ve nefes veriş olur.

3660 - Ağlama, dert, keder ve inleyişini uyanıklığında sevinç bil.
Ey Yusuf'ların derisini yırtan! Bu ağır uykudan kurt olarak kalkarsın.
Senin huyların birer birer kurt olur, öfkeyle uzuvlarını parçalar.
Kan, ölümünden sonra uyumaz; kisas hakkında, "Öldüm ve kurtulurum" deme.
Bu peşin/dünyadaki kisas, hilekarlıktır; o kisasın darbesine göre, bu oyundur.

3665 - Bundan dolayı Allah, dünyaya oyun adını vermiştir; çünkü o cezaya göre, bu ceza oyundur.
Bu ceza, savaşı ve fitneyi söndürmek içindir. O, hadım etmektir, buysa sünnet etmek gibidir.

Cehennem halkı açtır ve Hakk'a, "Bizim rızklarımızı semirt ve bize çabuk rızık ulaştır, çünkü sabrımız kalmadı" diye yakarır

Ey Musa! Bu sözün sonu yoktur. Hadi! O eşekleri çayıra bırak;
O hoş otlar hepsi semirsin. Hadi! Bizim öfkeli kurtlarımız var.
Kurtlarımızın ulumasını duyuyoruz; bu eşekleri onların yemeği yapalım.

3670 - Hoş nefeslilik kimyası, senin dudağından bu eşekleri insan yapmak istedi.
Sen, davette çok lütuf gösterdin ve cömertlik yaptın; o eşeklerin talihi ve rızık yoktu.
Öyleyse nimet yorganını ört de gaflet uykusu onları çabukça alıp götürsün.
Bu kafale böyle bir uykudan sıçrayıp kalkınca, mum sönmüş ve sakî gitmiş olur.
Azgınlıkları seni hayrette bıraktı, o zaman karşılık olarak da hasret içerler.

3675 - Bizim adaletimiz dışarıya adım atınca, karşılık olarak her çirkinin layığı verir.
Kendisini açıkça görmedikleri padişah, yaşayışlarında gizlice onlarlandı;
Akıl gibi; senin bu görmen, aklı göremese de o, seninledir, bedenine hakimdir.
Ey filan! O ise, imtihanındaki duruş ve hareketini görür.
O akli yaratan da seninle bulunsa şaşılacak şey midir? Sen, bunu nasıl uygun görmezsin?

3680 - -Biri- akıldan gafil olup, kötüye sarılır; ondan sonra aklı onu kınar.
Sen aklından habersiz oldun; akılsa senden habersiz değildir; kinaması, hazır bulunuşundandır.
Hazır bulunmayıp habersiz olsaydı, kınayarak sana nasıl tokat vururdu?
Senin nefsin ondan gafil olmasaydı, hiç öyle delilik ve ateşlilik yapar mıydın sen?
Öyleyse sen ve aklın, usturlap gibidir; bununla varlık güneşinin yakınlığını bilirsin.

3685 - Aklının sana yakınlığı tarifsizdir; sol, sağ, arka veya ön tarafında değildir.
Padişahın tarifsiz yakınlığı nasıl olmaz -peki-? Aklın arayışı, o yolu bulamaz.
Senin parmağında bulunan hareket, parmağın önünde veya arkasında yahut sol ve sağında değildir.
Uyku ve ölüm zamanında senden gider, uyanıklık zamanında sana eş olur.
Parmağına hangi yoldan geliyor? Parmağının, onsuz yararı yoktur.

3690 - Gözünün ve göz bebeğinin ışığı, gözüne altı yönün dışında hangi yönden geldi?
Halk/cisim aleminin yön ve cihetlerle birliktedir; emir ve sıfatlar alemini yönsüz bil.
Ey güzel! Emir/ruhlar alemini yönsüz bil; şüphesiz, buyruk veren daha da yönsüzdür.
Akıl yönsüzdür; öyleyse Allah akıldan daha akıldır, candan daha can.
Bir yaratık, onunla ilgisiz değildir. Ey amca! Bu ilgi niteliksizdir/tarifsizdir.

3695 - Çünkü ruhta ayrılma ve kavuşma yoktur; zan ise, ayrılma ve kavuşmadan başka bir şey bilmez.
Ayrılma ve kavuşmanın dışında bir kılavuz takip et; ancak takip etmek, susuzluğu söndürmez.
Art arda takip et; asıldan uzaksan da erlik damarın, seni kavuşma yönüne getirir.
Akıl bu ilgiye nasıl yol bulur? Bu akıl, ayrılma ve kavuşmaya bağlıdır.
Bundan dolayı Mustafa, bize "Allah'ın zatı hakkında araştırma yapmayınız" diye vasiyet etti.

3700 - Zatı hakkında düşünülen şey, gerçekte zatına bakış değildir.
Zira onun o düşüncesi yoldadır; Allah'a kadar yüz binlerce perde bulunmaktadır.
Her bir kişi, bir perdeye ulaşır özelliktedir; onun, Hakk'ın kendisi olduğunu sanır.
Peygamber, yanıfta sevda oluşturmasını diye bu vehmi kişiden defetmiştir.
Çünkü onun vehminde edebi terk ediş vardır; Allah, edepsizi tepetaklak eder.

3705 - Tepetaklak olmak kişinin aşağıya doğru gitmesi, -ama- kendini üstün sanmasıdır.
Çünkü sarhoşun ölçüsü böyledir; sarhoş, gökyüzünü yerden ayırt edemez.
Onun şaşılacak şeylerini düşünmeye girişin; büyüklükten ve heybetten kaybolun.
Kişi, onun yaratışından dolayı -hayretle- sakal ve bıyığını kaybedince, haddini bilir; yaratandan söz etmez.
O, candan "Seni övemem" sözünden başka bir şey söylemez; çünkü o anlatış, sayı ve ölçünün dışındadır.

Zülkarneyn'in Kafdağına gitmesi ve "Ey Kafdağı, bize Tanrı'nın ululuğundan bahset" demesi, dağın da "Onun ululuğu söze gelmez.. o ululuk karşısında anlayışlar yok olur" diye cevap vermesi, Zülkarneyn'in "Bari hatırında olan ve sence söylemesi kolay bulunan Tanrı sanatlarından bahset" diye yalvarması.

3710. Zülkarneyn, Kaf dağına gitti... o dağın saf zümrütten olduğunu gördü. Bütün âlemi halka gibi çepeçevre çevirmişti... Zülkarneyn, o dağı görüp şaşırıldı. Dedi ki: Sen dağsan öbür dağlar ne? Onlar senin yanında bir oyuncak âdeta! Kaf dağı dedi ki: O dağlar, benim damarlarımdır... onlar, güzellikte, alımda bana eş olmazlar.

3715. Benim her şehirde gizli bir damarım vardır... âlemin çevresi damarlarıma bağlıdır. Tanrı, bir şehirde yer deprentisi yapmak isterse bana söylesen, ben oraya varan damarı oynatırım. O şehre ulaşan damarı kahırla oynattım mı orada yer deprenir. Tanrı yeter deyinince damarım yatışır... durur görünürüm ama daima isteyim ben! Merhem gibi dururum ama hayli iş görürüm... akıl gibi hani; o da durur ama söz, ondan doğar, harekete gelir.

3720. Fakat bunu akli kavramayana göre yer deprentisi yerdeki buharlardan olur.

Bir karınca, kağıtta giderken kalemin yazı yazdığını görüp kalemi öğmeğe başladı. Gözü keskin olan başka bir karınca, ben görüyorum dedi.. bu hüner parmaklardan; parmakları öğ. Gözü ikisinden de daha iyi gören bir başka karınca dedi ki: Ben, kolu öğerim; çünkü parmaklar, kolun fer'idir saire..

Bir karıncacık, kâğıt üstünde kalemi gördü; bu sırrı bir başka karıncaya söyledi. Dedi ki: O kalem, kağıdı fesleğen, süsen ve gül bahçesi haline getirdi... acayip şekiller yaptı. O karınca, o sanatı yapan parmaklardır... şu kalem, yaptığı işte parmaklara tabidir, parmakların fer-i ve eseridir dedi. Üçüncü karınca dedi ki: Hayır... onları yapan koldur. Arık parmaklar, onun kuvvetiyle o nakışları çizdi.

3725. Böylece her biri bahiste ileriye doğru gitti. Nihayet birazcık anlayışı olan ve karıncaların ulusu bulunan bir karınca,

Dedi ki: Bu hüneri, suret yapıyor sanmayın, öyle görmeyin! Suret, uykuda ve ölümden bundan bihaberdir. Suret elbise ve sopa gibidir... bu nakışları, akıldan, candan başka bir şey yapamaz! Halbuki o da, akılla canın, Tanrı'nın döndürüp hareket ettirmesi olmazsa cansız bir şeyden ibaret olduğunu bilmiyordu.

Tanrı, akıldan bir an inayeti kesti mi zeka sahibi olan akıl, aptallılar yapar.

3730. Zülkarneyn, Kafdağı'nın konuştuğunu, söz incilerini deldiğini görünce, Dedi ki: Ey sırları bilen ve her şeyden haberi olan, söz söyleyen dağ, bana Tanrı sanatlarından bahset. Kaf dağı dedi ki: Yürü... Tanrı sanatları söylenebilmekten söze gelmekten çok üstündür. Yahut kalemin ne haddi vardır ki sayfalara o sanatların nişânesini yazabilsin! Zülkarneyn, ona ait küçük bir hikâyeye olsun söyle... Tanrı'nın şaşılacak kudretlerinden bahset ey iyi huylu âlim dedi.

3735. Kaf dağı dedi ki: "İşte sana üç yüz yıllık yol olan şu ova. Padişah, onu kar dağlarıyla doldurmuştur. Dağ, dağın üstüne sayısız olarak yığılmıştır... daha da her zaman oraya kar yağıp durmada! Bir kar dağının üstüne başka bir kar dağı yığılıp durmada... karın soğukluğu, ta yerin dibine kadar işlemede! An be an o uçsuz bucaksız, o büyük ambardan kardan meydana gelen bir dağ üstüne kardan bir dağ daha yığılmada! Padişahım, böyle bir ova olmasaydı cehennemden harareti beni mahvederdi!"

3740. Gafilleri kar dağları bil! Tanrı, akıllıların perdeleri yanmasın diye onları böyle soğuk yaratmıştır. Karlar yağdıran bilgisizliğin aksi olmasaydı o Kafdağı, iştihak ateşiyle yanar erirdi. Zaten ateş de Tanrı kahrından bir zerredir... aşağılık kişileri korkutmak için âdeta bir kamçıdır. Fakat bu kadar büyük ve üstün olan kahrı ile beraber yine de bak... lûtfunun soğukluğu ondan ileri! Keyfiyetsiz ve mânevi bir ileri oluştur bu... geri kalanı da, ileri gideni de ikiliksiz olarak gör.

3745. Göremezsen bu aşağılık anlayışındandır... zaten halkın akılları, o madenden bir arpadır ancak! O takdirde din alametlerini ayıplama, ayıbı kendinde bul! Topraktan yaratılan kuş, nasıl olur da gök yüzünü aşar geçer? Kuşun dönüp dolaşacağı en yüce yer havadır... çünkü onun meydana gelişi, şehvetten, heva ve hevestendir. Şu halde sen evet, hayır demeksizin hayran ol da Tanrı rahmetinden önüne bir binek gelsin! Bu şaşılacak şeyleri anlamada acizsen evet demen tekellüme sapmandır.

3750. Evet demez de hayır dersin o sözde boynunu vurur... o hayır sözü yüzünden Tanrı'nın kahrı, senin pencereni kapatır.

Şu halde hemen öylece hayran ol yalnız! Hayran ol ki önden arttan Tanrı yardımı gelsin. Hayran olur şaşırır kalır, varlığından geçersen hal dili ile "Yarabbi bizi doğru yola götür" dersin! Bu iş pek büyüktür, pek büyük... fakat titremeye başladın mı o büyük şey, sana yumuşar, dümdüz olur. Çünkü bu büyüklük, münkire göredir... âciz oldun mu lûtuftur, ihsandır o.

Cebrail aleyhisselâm'ın kendisini Mustafa sallallahû aleyhi vesellem'e kendi suretiyle göstermesi ve yedi yüz kanadından bir tanesi görününce ufku kaplaması ve bütün parlaklığıyla beraber güneşin görünmez bir hale gelmesi.

3755. Mustafa Cebrail'e "Ey dost, suretin nasıl...

Apâşıkarak bana öyle görün de seni göreyim, sana bakayım " dedi.

Cebrail dedi ki: "Takatın yoktur göremezsin... duygu zayıftır, pek yufkadır!"

Peygamber "Görün bakayım da bu beden, duygunun ne derece zayıf ve kuvvetsiz olduğunu anlasın" dedi.

İnsanın bedenine Ait duygusu noksandır. Fakat içinde pek ulu, güzel bir huy vardır.

3760. İnsanın bedeni ile ruhu taşla demire benzer. Fakat bu taşla demir, sıfat ve eser bakımından bir çakmaktır.

Ateş, taşla demirden doğar... doğar da bu iki babaya kahırlar yağdırır!

Ateş, bedene ait bir sıfattır... fakat bedeni kahreder, alevler çıkarır!

Öyle olduğu halde yine bedende öyle bir ışık vardır ki ışık, İbrahim gibi ateş burcunu kahreder!

Hâsılı o bilgili peygamber "Biz, ileri gidenlerin artta gelenleriyiz" remzini söyledi.

3765. Görünüşte bu ikisi de bir örse zebundur ama sıfat ve tesir bakımından demir madenlerinden bile üstündür.

İşte insan da görünüşte cihanın fer'i dir... fakat sıfat bakımından insanı, cihanın, aslı bil!

İnsan zâhiren bir sivri sineğin tesiriyle mustarip olur; fakat içyüzü, yedi kat göğü bile kaplamıştır.

Peygamber, Cebrail'in asli suretiyle görünmesine ısrar edince Cebrail, birazcık göründü... fakat öyle heybetliydi ki dağ bile görse paramparça olurdu.

Bir kanadı doğuydu, batıyı kaplayıverdi... Mustafa, görünce heybetinden kendinden geçti.

3770. Cebrail Mustafa'yı korkusundan baygın bir halde görünce kucakladı, bağrına bastı.

O heybet, yabancıların nasibi... bu lûtufta dostların kısmeti!

Padişahlar, tahtlarına, oturdular mı çevrelerinde ellerinde kılıçları bulunan heybetli çavuşlar bulunur.

Bu çavuşlarda sopalar, mızraklar, kılıçlar vardır... aslanlar bile onları görse heybetlerinden titrerler.

Çavuşların seslerinden, çevgânlarından canlar ürker, heybetlerinden herkes korkar!

3775. Fakat bu yoldaki alelâde, yahut ileri gelen halka, padişahlar padişahından haber vermek içindir.

Bu heybet, halk ululanmasın, kimse başına ululuk külâhını giymesin diyedir, halka bir gösteriştir.

Bu suretle onların benliğinin kırılması, kendini görüp beğenen nefsin, az fesatta bulunması, az kötülük etmesi istenir.

Padişahın kahr zamanı kudreti ve gazabı bulunduğu bu suretle halka bildirilmiş olur da şehir emniyette kalır.

Böyle nefislerdeki kötülük hevesleri ölür... padişahın heybeti, o kötülüklere mâni olur.

3780. Fakat padişah hususi meclislere geldi mi orada heybet mi kalır, kısas mı?

Padişah orada pek halimdir; merhametleri coşar... âlemde ancak çenkle neyin coşkunluğunu işitirsin.

Savaş zamanında heybetli davullar, kösler çalınır... işret zamanında da ileri gelenlerle konuşulur, çenk sesi duyulur.

Halka soru, hesap divanı... peri yüzlü güzellere de şarap kadehi!

O zırh, o tulga savaşta giyilir... bu ipekli kumaşlarla çalgı padişahın sayvanında giyilip çalınır.

3785. Ey cömert er, bu sözün sonu yoktur... Tanrı, doğruyu daha iyi bilir ya, bitir artık bu sözü!

Hazreti Ahmet'teki o batmış olan duygu, şimdi Medine topraklarında uyumakta...

Saflar yaran o ulu huysa hiç değişmemiş... doğruluk makamında!

Değişenler bedene ait sıfatlar... baki olan ruhsa apaydın bir güneş.

O hiç değişmez, hiç başka bir hale gelmez... çünkü ne doğudandır ne batıdan!

3790. Hiç güneş zerreden kendini kaybeder mi? Hiç ışık pervaneye bakıp da kendinden geçer mi?

Hazreti Ahmet'in bedeninin o yüce ruhla âlâkası vardı... bu değişme, bil ki bedene ait bir haldir.

Hastalık gibi, uyku ve ağır gibi... can bu sıfatlardan arıdır.

Anlatamam... yoksa canın vafına bir girişsem bu dünyaya da deprenti düşer, oluş âlemine de!

Onun tilkisi bir an perişan olduysa can aslanı o anda uykuda olmalı herhalde.

3795. Uykudan münezzehe olan o aslan uykudaydı. İşte sana hem yumuşak ve hilm, hem de korkunç ve heybetli bir aslan!

Aslan kendini öylece uyur gösterir... bütün bu köpekler de sahiden uyuyor, hatta ölmüş sanırlar!

Yoksa âlemde kimin ne kudreti olurdu ki bir zayıftan en ehemmiyetsiz şeyi bile çalıp çırsın!

Cebrail'e baktı da Hazreti Ahmet'in ancak köpüğü yaralandı... denizi köpük sevgisiyle coştı, köpürdü.

Ay, baştan başa eldir, avuçtur, vericidir, nurlar saçar. Ayın eli, avucu yoksa ne zararı var ki? Varsın olmasın!

3800. Hazreti Ahmet eğer o ulu ve yüce kanadını açarsa Cebrail, ebedi olarak kendisinden geçip gider.

Ahmet, sidreden ve Cebrail'in gözetme yerinden, makamından sınırından geçince,

Cebrail'e "Hadi ardımca uç" dedi. Cebrail dedi ki: "Yürü, yürü ben senin eşin, eşitin değilim!"

Hazreti Ahmet tekrar "Ey perdeleri yakan, gel... ben daha kendi yüce makamıma gitmedim ki" dedi.

Cebrail dedi ki: "A benim güzel nurlu arkadaşım, bir kanat çırpıp buradan ileriye geçsem kolum kanadım yanar!"

3805. Bu hikayeler hayret içinde hayrettir... Tanrı hasları, daha has olanların ahvalini görünce kendilerinden geçerler.

Bütün kendinden geçişler, burada oyundan ibarettir... ne kadar canın var ki senin? Burası can verme makamıdır!

Ey Cebrail, ister yüce ol, ister büyük... sen ne pervanesin ne de mum!
Mum yanınca pervaneyi çağırdı mı pervanenin canı yanmadan çekinmez!
Bu ters sözü göm de aksine olarak aslanı, yaban eşeğine av yap.

3810. İçinden sözler alıp âleme saçtığın tulumun ağzını kapa... saçma sapan sözler dağarcığını açma!
Gözleri yeryüzünden geçememiş, yükselmemiş olan kişiye bu sözler ters ve saçma gelir.
Onlara aykırı harekette bulunma; onlarla hoş geçinmeye bak ey garip olarak onların evlerine konmuş olan sevgili.
Diledikleri, istedikleri şeyi ver, onları razı et, ey onların yurtlarına konmuş, orayı yurt edinmiş olan dost!
Padişaha ulaşıncaya dek, onun güzelim naz ve edalarını görünceye kadar ey Rey'li, Maragal'lıyla hoş geçin!

3815. Ey Musa zamane Firavun'unun tapısında yumuşak söz söylemek gerek!
Kaynayan yağın üstüne su dökersen ocağı da yakarsın tencereyi de!
Yumuşak söyle ama sakın doğrudan gayrı bir şey söyleme... yumuşak sözlerle vesveseler satmaya kalkışma!
İkinci oldu, sözü kısa kes ey ikindisi, asrı uyandıran er!
Toprak yemeyi âdet edinmiş adama bozuk düzen bir yumuşaklık göstererek toprak verme... şeker daha iyidir de!

3820. Harfle sesle aliverişin yok ama yine de can sözlerine can bahçesinin sen!
Şeker kamışlığına asılakonan şu eşek başı, nice kişileri hor hakîr bir hale koydu!
Onu uzaktan gören, orada ancak o var sandı... hani mağlup olan koç kıcın kıcın geri gider ya; o da öyle geri gitti.
Harf suretini mâna bağına, yüce ve güzelim bahçeye konan eşek başı bil!
Ey Hak Ziyası Hüsameddin, bu eşek başını kavun karpuz bostanına getir.

3825. Getir de eşek başı, salhanede nasıl öldüyse bu çiğ erin piştiği yer de ona başka bir hayat versin!
İşte bizden suret düzmek, senden can vermek... hayır, yanlış söyledim... bu da senden, o da!
Ey apaçık âlemi aydınlatan güneş, gökyüzünde övülmüşsün sen... yer de seni tanısin, yeryüzünde de ebediyen övül!
Övül de yere mensup olanlarda, yüce gök ehliyle gönülleri bir, kibleleri bir, huyları bir olsunlar!
Ayrılık kalksın, şirk ve ikilik kalmasın! Zaten manevi varlık da ancak birlik vardır.

3830. Benim canım senin canını tanıdı mı görüp geçirdikleri şeylerin aynı şeyler olduğunu hatırlarlar.
Yeryüzünde Musa ve Harun kesilirler... sütle bal gibi güzelce birbirlerine karışır, kaynaşırlar.
Fakat azıcık tanır, bilir de inkâr ederse bu inkâr edişi de birliği örten bir perdeden ibaretti.
Nice tanıyıp bilenler de sonra yüz çevirdiler... İşte o ay yüzlü, bu çeşit adamın şükretmeyişine kızdı ya!
Bu yüzden kötü can, Peygamber'in canını tanımadı da tekmeledi ya!

3835. Bunların hepsini okudun, bildin... şimdi "Lem yekün" suresini de oku da bu eski kâfirin inadını, ısrarını bil!
Hazreti Ahmet'in sureti, bu âleme ziya salmadan önce onun vasıfları, her kâfirin muskasıydı.
Böyle bir zat var, gelecek derlerdi... yüzünün hayaliyle yürekleri çarpardı!
Secde ederler, ey insanların Rabbi, onu ne kadar mümkünse o kadar tez meydana çıkar diye yalvarırlardı.
Hazreti Ahmet'in adı ile fetih dilerler... düşmanları, bu yüzden baş aşağı gelirdi.

3840. Nerede bir korkunç savaş olsa Hazreti Ahmet'in döne döne hücumu, onlara yardım ederdi.
Nerede müzmin bir hastalığa uğrasalar onu anarlar da bu suretle şifa bulurlardı.
Sureti, gönüllerinde, kulaklarında, ağızlarında ve yollarındaydı.
Fakat onun hakikî suretini her çakal bulabilir mi hiç? O suret, ancak, onun fer'iydi, yani hayalden ibaretti.
Onun sureti duvara aksettiyse duvarın gönlünden kan damlar.

3845. Sureti, duvara öyle bir kutlu gelir ki duvar, derhal iki yüzlülükten kurtulur.
Temiz ve pak kişilerin temizliğine nispetle o iki yüzlülük duvara ayıptır doğrusu.
Fakat nihayet onu görünce bütün bu ululamayı, yüceltmeyi... bütün bu sevgiyi âdeta yel aldı, götürdü.
Kalp akçe ateşi görünce hemen karardı... hiç kalp, kalbe yol bulabilir mi ki?
Kalp, mihenk taşına iştihakını söyler durur, kendisine uyanları bu suretle şüphelere salar...

3850. Adam olmayan, onun hilesine kapılır gider. Zaten bu şüphe her bayağı kişide baş gösterir!
Der ki: Eğer bu ayarı bütün akçe olmasa, sına ma taşını ister mi?
O mihenk ister ama kalplığını meydana çıkaracak mihenk değil!
Kalpın vasfını gizleyen, açığa vurmayan mihenk, ne mihenktir, ne bilgi nuru!
Yüzün ayıbını, her kaltabanın hatırı için gizleyip göstermeyen ayna.

3855. Ayna değildir münâfıktır... kudretin yeterse böyle ayna arama sen!

AÇIKLAMALAR (Beyitler 3501 - 3855)

B. 3513. "Şüphe yok ki Tanrı, cennet karşılığı olarak inananların canlarını, mallarını satın almıştır. Tanrı yolunda savaşır, öldürürler, ölürlere; Tanrı'nın doğru va'didir; Tevrat'ta, İncil'de, Kur'an'da vardır. Kim ahdinde durur, Tanrı'yla olan ahidini yerine getirirse onlara bu alım satımınızdan dolayı müjdeler olsun diye müjde verin. Bu, büyük bir kurtuluştur." Sure: 9 (Tevbe), âyet: 111.

B. 3516. Kur'an'ın 19 uncu suresi olan Meryem Suresi "Kâf ha yâ ayn sâd" diye başlar. Böyle harflerle başlayan 29 sure vardır. Eskiler, bunlara mâna vermemişler, Tanrı bilir deyip geçmişlerdir. Sonraki tefsirciler, bu harflerin her birini Tanrı adlarından birine işaret saymışlar ve meselâ bu âyetteki "K" harfinin Tanrı'nın "Kâfi" adına işaret olduğunu söylemişlerdir.

B. 3567-3568. H. Muhammed'in "Yarabbi, bana her şeyi, haddi zatında nasılsa öyle göster" dediği rivayet edilmiştir.

B. 3574. "Görmez misin, Tanrı nasıl misal getirir? Temiz söz, kökü yerinde durur, dalları, yaprakları göklere çıkar bir temiz ağaç gibidir." Sure: 14 (İbrahim), âyet: 24.

B. 3575. "Emredildiğin gibi dosdoğru ol; seninle beraber tövbe eden müminler de doğru olmalı, azmamalı. Çünkü şüphe yok ki Tanrı, yaptıklarınızı adamakıllı görür." Sure: 11 (Hûd), âyet: 112.

B. 3637 den itibaren. C. 3, S. 373-376, B. 3901-3906, S. 403, B. 4180-4190 ve S. 405-406, B. 4204-4211 in izahlarına bakınız.

B. 3700. "Tanrı'nın nimetlerinden bahsedin, bunları düşünün, fakat zâtını düşünmeyin" diye bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3710 dan sonraki bahis. C. 2, S. 4, B. 45 in izahına bakınız.

B. 3764. C. 2, S. 283, B. 3056 nın izahına bakınız.

B. 3818. Yine Mesnevi yazdırılıken ikinci olmuş, akşam yaklaşıyor.

B. 3835. "Tanrı kitaplarına uyanlarla müşrikler, onlara açık bir delil gelmedikçe küfürlerinden vazgeçmediler." Sure: 98 (Beyyine), âyet: 1.

B. 3839-3840. "Onlarda bulunan kitabı doğrulayan kitap, Tanrı tarafından gelince, önce Peygamber geleceğini kabul etmeyen ve inkâr edenlere galip gelmek için fetih dilerlerken geleceğini bildikleri zat, geldiği zaman ona kâfir oldular... Tanrı laneti kâfirlere!" Sure: 2 (Bakara), âyet: 89.

-DÖRDÜNCÜ CİLDİN SONU-

